

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернігівський національний технологічний університет
Батумський державний університет імені Шота Руставелі
Господарська академія імені Д. А. Ценова
Лодзький технічний університет
Університет імені Александраса Стульгінськіса

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

V Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2019 р.)

Тези доповідей

*Присвячено 60-річчю
Чернігівського національного
технологічного університету*

Чернігів 2019

УДК 657.1/.6(063)
Б94

Друкується за рішенням вченої ради Чернігівського національного технологічного університету (протокол № 10 від 25 листопада 2019 р.).

Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : V Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2019 р.) : тези доповідей. – Чернігів : ЧНТУ, 2019. – 210 с.

ISBN 978-617-7571-68-0

Збірник містить тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку». Висвітлено актуальні питання щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством, а також розглянуто національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності.

Видання орієнтоване на теоретиків та практиків, науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також зацікавлених в обміні досвідом наукових досліджень щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством.

Матеріали збірника представлено в авторській редакції. Відповідальність за зміст несуть автори.

Організаційний комітет:

Голова:

Шкарлет С. М., д-р екон. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету.

Заступники голови:

Мераб Халваші, канд. іст. наук, доцент, ректор Батумського державного університету імені Шота Руставелі;

Іван Марчевскі, д-р наук, доцент, ректор Господарської академії ім. Д. А. Ценова;

Славамір Біак, д-р техн. наук., проф., ректор Лодзького технічного університету;

Астріда Мицейкиєне, канд. екон. наук., проф., декан факультету економіки та менеджменту Університету ім. Александра Ступігінскіса;

Маргасова В. Г., д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України, проректор з наукової роботи ЧНТУ;

Юрченко М. Є., канд. фіз.-мат. наук, доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету.

Члени організаційного комітету:

Акименко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гливенко В. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гнедіна К. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гоголь Т. А., д-р екон. наук, проф., проф. кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Нехай В. А., канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Сидоренко О. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Сакун О. С., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту.

УДК 657.1/.6(063)

ISBN 978-617-7571-68-0

© Чернігівський національний технологічний університет, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

Фоміна О. В., Кияшко О. М. Еволюційні наближення МСФЗ та USA GAAP щодо обліку фінансових інструментів	7
Якименко-Терещенко Н. В., Рябініна П. С. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості.....	8
Сук П. Л. Розрахунок амортизації відповідно до теорії зносу, пошкодження і старіння.....	10
Гай О. М., Кравченко А. О. Перспективи застосування міжнародних стандартів фінансової звітності малими підприємствами в Україні	11
Кірданов М. Г. Проблеми вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» за дистанційної форми навчання.....	12
Лукин В. А. Концептуальная основа финансовой отчётности для Украины.....	14
Недашковская Н. С. Первичный учет: организация, состояние и перспективы	16
Сидоренко О. О., Тонкоглас І. В. Обліково-податкові особливості придбання банками України основних засобів	17
Сміян М. О., Сімаков К. І., Комісарова О. А. Проблеми формування та інвентаризації забезпечення на виплату відпусток, шляхи їх вирішення	20
Дутова Н. В., Борачук В. І. Сертифікація бухгалтерів – інструмент інтеграції України до ЄС	22
Миронова Ю. Ю. Облік витрат на біологічні перетворення	24
Дутчак Р. Р. Проблеми електронного документування господарських операцій підприємств України	25
Дядюн О. О. Криптовалюта: перспективи облікового відображення у складі нематеріальних активів підприємства	27
В'язівський Ю. В. Бухгалтерський аутсорсинг: доцільність та переваги застосування торговельним підприємством.....	29
Калашник С. П. Аутсорсинг бухгалтерського обліку заробітної плати як спосіб оптимізації діяльності підприємства	31
Кендыш Д. А. Совершенствование национальной системы учета затрат на основе применения принципов МСФО	32
Козенко В. Ю., Фесун І. Ю. Проблеми ідентифікації криптовалют як об'єкта обліку	34
Мазур Г. І. Основні фактори впливу на економічну вигоду від використання об'єкта основних засобів	36
Малинич Н. В. Особливості обліку операцій із давальницькою сировиною в зовнішньоекономічній діяльності	37
Олійник В. В. Особливості обліку заробітної плати	39
Пономаренко В. С. Вплив систем бухгалтерського обліку та оподаткування на ведення бізнесу в Україні та в Об'єднаних арабських еміратах	41
Ріпкина Є. Ю. Сутність категорії “прибуток” для цілей бухгалтерського обліку	43
Сащенко К. М. Удосконалення обліку власного капіталу в контексті імплементації міжнародних стандартів	44
Сидоренко Ю. В. Проблема визначення справедливої вартості в бухгалтерському обліку	46
Тронец І. А. Модели учетных систем и их нормативно-правовое обеспечение на международном уровне	48
Філон О. М. Виплати працівникам: поняття як категорії бухгалтерського обліку	49
Чопик В. М. Соціальна відповідальність в обліку: складові, поняття, звітність	51

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

Акименко О. Ю., Жолобецька М. Б. Вплив цифровізації на формування цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання.....	53
Гнедіна К. В. Інтегрована звітність в управлінні ризиками діяльності підприємства.....	55

Коцербуба Н. В. Аналіз і контроль прибутку та рентабельності	57
Кузьменко Г. І. Вимоги щодо організації збору облікових даних у системі обліково-інформаційного забезпечення.....	58
Пінчук Т. А., Назарук О. В. Організаційні засади виплати заробітної плати на підприємстві	60
Емельянченко Я. В. Статистический учет и отчетность о результатах инновационной деятельности промышленных организаций Республики Беларусь.....	62
Протасова Н. Я. Современные проблемы оценки статей бухгалтерского баланса.....	63
Деркач Х. В. Проблеми облікової політики на підприємстві.....	65
Желдак М. М. Перспективні напрями удосконалення обліку фінансових результатів діяльності підприємств.....	67
Мироненко А. О. Методики визнання доходів в управлінському обліку	68
Норець Д. О. Інтернет-магазини, їх бухгалтерський облік	70
Роднєв Д. В., Іллєнко П. В. Особливості нарахування заробітної плати комунального підприємства «Чернігівводоканал».....	71
Рудник А. В. Проблемні питання обліку незавершеного виробництва лісового господарства	74
Тібеж С. В. Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи його удосконалення.....	76

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

Гоголь Т. А., Роднєв Д. В. Сучасний стан, динаміка доходів та структура витрат комунальних підприємств Чернігівської області.....	79
Гнатенко Є. П. Економічне зростання – механізм антикризової стабілізації підприємства	81
Коба О. В. Аналіз ефективності використання виробничих запасів суб'єктом господарювання.....	83
Кононова О. Є., Шпатакова О. Л., Головченко Є. Ю. Процес впровадження системи збалансованих показників як інструмент системи управлінського обліку й аудиту.....	85
Ляшенко Ю. Р., Комірна О. В. Визначення та оцінка ринкової вартості об'єктів нерухомості	87
Родцевич Н. Г. Основные проблемы управления персоналом в условиях кризиса	88
Шабатура Т. С., Чебан В. Г. Повышение эффективности стратегического управления аграрных предприятий	90
Барановська С. П. Проблематика обліку виробничих запасів у системі управління виробництвом.....	91
Сакун О. С., Роднєв Д. В. Особливості фінансування підприємств комунальної форми власності.....	92
Шестаковська Т. Л. Когнітивне моделювання інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України.....	94
Хуртепа О. С. Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку	96
Маслюк І. О. Напрями активізації модернізаційних зрушень у сільськогосподарському виробництві України	98
Круглік К. М. Особливості аналізу ступеня реалізації стратегії сталого розвитку економічної діяльності корпоративних систем	100
Кунинець М. І. Економічний аналіз як передумова ефективних управлінських рішень.....	102
Насипайко К. С. Методи аналізу взаємовиключних інвестиційних проєктів.....	103
Сологуб М. В., Кретова В. С. Економічний аналіз в системі управління суб'єкта господарювання.....	105
Труба А. В. Аналіз оборотних активів підприємства як основа для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.....	107

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

Шалимова Н. С. Проблемные аспекты выявления и классификации информационных потребностей и ожиданий пользователей результатами аудита	109
Шірінян Л. В., Чернелєвська О. Л. Удосконалення фінансового аудиту з позиції мінімізації ризиків у страхуванні	111
Горобець А. Ю., Козарезенко Л. В. Імплементация міжнародних стандартів аудиту в Україні і світі.....	111
Клименко Т. В. Ризики в системі внутрішнього фінансового контролю підприємства	113
Гринів Т. Т., Голотюк Т. В. Напрями та інструментарій аудиту довгострокових зобов'язань	115
Круглік К. М., Коблянська О. І. Особливості аудиту розрахунків із покупцями та замовниками	117

Пушкарьова О. Ю. Напрями проведення внутрішнього аудиту в державному секторі економіки: міжнародний та вітчизняний аспекти	119
Бестюк А. М. Проблеми при дотриманні принципів аудиторської діяльності та шляхи їх вирішення	120
Гриценко Ю. Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні	122
Жилич Т. А. Внутрішній аудит і контроль операцій банків України	124
Забалдіна Л. А. Сучасний стан та напрями удосконалення аудиторської діяльності в Україні	125
Олексюк О. Ф. Особливості сучасних систем сертифікації бухгалтерів	127
Рябокоть Л. І. Вплив реформування системи державного фінансового контролю на діяльність Державної аудиторської служби	129
Савлук Т. М. Аудит інформаційної безпеки підприємства	130
Черненко Т. Ю. Організація внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками на підприємстві	132

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

Бондарчук Н. В. Діагностика економічної безпеки підприємства на основі SWOT-аналізу	135
Нехай В. А. Державна підтримка як складова фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств: європейський досвід	136
Книшек О. О., Ярошенко К. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства	138
Тарасюк О. О., Фесун І. Ю. Облікові оцінки нематеріальних активів в управлінні економічною безпекою підприємства	140
Ворона О. М. Особливості бухгалтерського обліку забезпечення тендерної пропозиції у формі банківської гарантії	141
Лисак К. В. Особливості управлінського обліку суб'єкта малого бізнесу	143
Ляшенко Ю. Р. Електронні гроші як засіб платежу	145
Норець Д. О. Кризові явища підприємства: фактори, вплив та наслідки	146

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

Сарапіна О. А., Баранова В. С. Критерії вибору системи оподаткування фізичними особами-підприємцями	149
Волот О. І., Телегіна А. А. Методи визначення та класифікація податкових ризиків	150
Гливенко В. В., Корх М. Ю. Аналіз надходжень митних платежів до державного бюджету	152
Підпригора І. В. Перехід на загальну систему оподаткування: необхідність та порядок коригування фінансового результату	154
Селіванова Н. М. Особливості оподаткування діяльності відокремлених підрозділів без статусу юридичної особи	155
Сидоренко О. О. Окремі особливості оподаткування страховиків податком на прибуток	157
Сакун О. С. Зарубіжний досвід фіскального стимулювання інвестиційної діяльності	159
Павлоцький В. Я. Зміни у податковому законодавстві як чинник конкурентного середовища готельних підприємств	160
Пастернак В. М. Проблеми оподаткування підприємств в Україні	162
Дзюмак Т. М. Сучасні проблеми подвійного оподаткування в Україні	163
Кисіль О. І. Схеми ухилення від оподаткування в будівельній галузі та заходи їх ліквідації	165
Моткіна Н. Є. Облік розрахунків за податками і зборами	166
Пономаренко В. С. Огляд змін та перспектив подальшого оновлення законодавства в питаннях сплати єдиного податку	167
Савич А. В. Оподаткування діяльності малих підприємств: проблеми та перспективи розвитку	169
Стецюра В. О. Перспективи розвитку екологічного податку в Україні	171
Чубикіна А. О. Офшори – добре чи погано?	173
Яковлева Ю. В. Оподаткування банків України	174

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні

Євсєєва О. О. Digital («Диджитал»)-облік і tax («такс»)-адміністрування в умовах сучасних викликів цифрової економіки.....	177
Муравський В. В., Муравський В. В. Напрямки імплементації розробок загальнодержавної автоматизованої системи облікового призначення	179
Волот О. І., Шелест А. С. Комп'ютеризація внутрішнього аудиту та проблеми його впровадження на підприємстві.....	180
Кулинич М. Б. Вплив цифрової трансформації бізнес-процесів підприємства на систему бухгалтерського обліку	182
Волот О. І., Кузьменко А. В. Архітектурні аспекти хмарних обчислень	184
Волот О. І., Курдюк К. Ю. Переваги та недоліки використання ERP-систем в обліку та управлінні підприємствами.....	186
Кончаков О. В. Развитие компьютерных технологий учета.....	188
Кирилов О. Д. Сучасні фінансові технології в економіці: стан та перспективи	189
Костюченко І. А., Нагорна А. В. Інформаційні технології економіко-математичного моделювання.....	191
Малун Є. О. Особливості обліку акцизного податку в програмному забезпеченні М.Е.Дос	192
Попова О. В. Інформаційні технології як фактор інтеграції внутрішнього і зовнішнього аудиту	194
Рябокоть Л. І. Стандарт XBRL: перспективи переходу для України на основі досвіду зарубіжних країн.....	195

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці

Юрченко М. Є. Оцінка ефективності функціонування страхової компанії	198
Балунов О. О. Статистичні оцінки результатів другого туру президентських виборів 2019 року в Україні.....	199
Дубягін О. Б. Міжрівневий баланс – категорія математичного моделювання.....	200
Мекшун Л. М. Окремі аспекти статистичного дослідження безробіття в Україні	203
Перетяцько Ю. М. Перспективні напрямки проведення статистичних спостережень	204
Норець Д. О. Використання Microsoft Excel для знаходження коефіцієнта кореляції.....	206
Предко А. Ю. Можливості Microsoft Excel для тестування моделі на мультиколінеарність	207

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

УДК 657

О. В. Фоміна, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

О. М. Кияшко, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ЕВОЛЮЦІЙНІ НАБЛИЖЕННЯ МСФЗ ТА USA GAAP ЩОДО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Ключові слова: МСФЗ, USA GAAP, фінансові інструменти.

Регламентация об'єктів обліку на міжнародному рівні зазначена в МСФЗ та USA GAAP. Постійне удосконалення цих документів спонукало і FASB, і IASB створювати глобальні проекти у сфері діяльності з фінансовими інструментами. З публікацією МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» у липні 2014 року IASB завершив свій проект із заміни класифікації та вимірювання, а також настанови щодо знецінення фінансових інструментів.

У січні 2016 року FASB видав його нові вказівки щодо визнання та вимірювання, які отримали назву «Оновлення стандартів бухгалтерського обліку 2016-01», де зустрічається згадування «Фінансові інструменти – загалом: визнання та оцінка фінансових показників», а також «Активи та фінансові зобов'язання», а в червні 2016 року FASB видав свої нові рекомендації щодо зменшення корисності під назвою «Оновлення стандартів бухгалтерського обліку 2016-13», в яких є продовження регламентації вимог щодо фінансових інструментів – «Фінансові Інструменти – кредитні втрати (тема 326)» [2], де враховані зміни для нової класифікації та вимірювання. Створені рекомендації діють як для USA GAAP, так і МСФЗ з 1 січня 2018 року всі подібності та відмінності детально висвітлюються в цьому розділі. Нове керівництво щодо знецінення фінансових інструментів відповідно до ASC 326 [2] ще не діє для USA GAAP, тоді як настанови щодо зменшення корисності, окреслені оновленим МСФЗ 9, набувають чинності з 1 січня 2018 року в цьому розділі порівнюється поточне керівництво USA GAAP (до ASC 326) з новими рекомендаціями щодо знецінення фінансових інструментів відповідно до МСФЗ 9 [1; 2]. Відповідно до USA GAAP різні спеціалізовані висловлювання дають рекомендації для класифікації фінансових активів. На відміну від USA GAAP, МСФЗ 9 містить усі вказівки щодо класифікації та оцінки фінансових активів, і не передбачає будь-яких галузевих особливостей. Врахування галузевих особливостей, на наш погляд, є логічним і вимагає створення додаткових методологічних рекомендацій, оскільки застосування різних галузевих методик можуть сприяти виникненню різниці в вимірюванні.

Згідно з МСФЗ 9 інвестиції в інструменти власного капіталу оцінюються за справедливою вартістю прибуток або збиток (FVTPL) (з безповоротним варіантом вимірювання цих інструментів за справедливою вартістю за рахунок іншого сукупного доходу (FVOCI) без наступних змін у прибуток чи збиток). Відповідно до USA GAAP, інвестиції в інструменти власного капіталу зазвичай вимірюються на FVTPL, з альтернативним варіантом вимірювання власного капіталу інвестиції без чітко визначеної справедливої вартості [1].

Згідно з МСФЗ 9 інвестиції в боргові інструменти оцінюються за: 1) амортизованою вартістю, 2) FVOCI (з подальшою можливістю змін із прибутку чи збитку) або 3) FVTPL, застосування зазначених моделей залежить від бізнес-моделі організації управління активами та грошовими потоками, як характерних інструментів. Відповідно до USA GAAP, правова форма боргового інструменту насамперед є провідною класифікаційною ознакою. Наприклад, боргові інструменти, доступні для продажу, якщо вони є цінними паперами в юридичній формі, переважно відображаються за справедливою вартістю, навіть якщо немає активного ринку для торгівлі цінними паперами [1].

МСФЗ оцінюють припинення визнання фінансових активів. Ці відмінності можуть мати суттєвий вплив на різноманітні операції, такі як збереження активів та факторингові опе-

рації. МСФЗ акцентує увагу на питанні, чи здійснюється контроль над активом, який було передано. USA GAAP зосереджується на тому, чи суб'єкт господарювання передав контроль над реалізованим активом і чи це «законно» підтверджено навіть у випадку банкрутства або отримання права передачі.

Узагальнюючи короткий аналіз наведених зміни в процесі конвергенції МСФЗ та USA GAAP, а також, враховуючи неодноразовість їх часових впроваджень, що викликають різниці у відображенні складових фінансових інструментів, хотілося звернути увагу й на відмінність у підходах цих документів. Дуже схоже, що вказівки, зазначені у USA GAAP, – це модель понесених збитків, тоді як керівництво МСФЗ 9 – модель очікуваних витрат.

Список використаних джерел: 1. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016. 2. ASC 326 Financial Instruments Credit Losses. URL: https://www.researchgate.net/publication/331624995_ASC_326_Financial_Instruments-Credit_Losses.

УДК 657.21

Н. В. Якименко-Терещенко, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економічного аналізу та обліку

П. С. Рябініна, магістрантка кафедри економічного аналізу та обліку

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, факторинг, резерв сумнівних боргів.

Однією з найважливіших та найбільш досліджуваних ділянок бухгалтерської роботи є облік дебіторської заборгованості. Однак у наш час є багато проблемних питань щодо відображення її обліку. До них належать:

- недостатня розробленість методичних підходів до класифікації та оцінки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість у обсязі й вигляді, достатньому для виконання аналізу розрахунків підприємства з покупцями;
- непристосованість та неефективність методів визначення резерву сумнівних боргів відповідно до П(С)БО 10;
- недостатня розробленість плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції щодо його застосування з обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- неефективно організований внутрішній контроль дебіторської заборгованості на підприємствах;
- нерозвиненість форм рефінансування для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Тому виникає необхідність у розробленні деяких заходів щодо удосконалення обліку розрахунків із покупцями та власне дебіторської заборгованості [1].

З метою вирішення проблем та вдосконалення обліку дебіторської заборгованості зазвичай у науковій літературі пропонують такі заходи [2-4]:

1) використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення (до 3, 6 і 12 місяців);

2) використовувати метод розрахунку з покупцями, який широко застосовується у країнах із розвинутими ринковими відносинами, – метод надання знижок за дострокової оплати;

3) створювати резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості наприкінці року перед складанням звітності, а використовувати його протягом звітного року. Резерв сумнівних боргів варто формувати в розрізі кожного боржника, за термінами непогашення дебіторської заборгованості та залежно від розмірів підприємства й обсягів діяльності. Це дасть змогу отримувати інформацію про суми дебіторської заборгованості, яка визнана сумнівною; про суми списаної дебіторської заборгованості в межах та понад резерв сумнівних боргів; про суми заборгованості, що раніше була визнана безнадійною;

4) збільшувати кількість покупців і замовників підприємства для зменшення масштабів ризику несплати боргів;

5) удосконалити контроль стану розрахунків з дебіторами, зокрема за простроченими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства;

6) внести зміни до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», у яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Водночас треба вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках;

7) здійснювати моніторинг потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо);

8) необхідно своєчасно та періодично контролювати співвідношення дебіторської заборгованості, адже значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською створює загрозу для фінансової стабільності підприємства та потребує залучення додаткових джерел фінансування [2].

Виникнення дебіторської заборгованості є об'єктивним явищем, яке потребує прийняття ефективних управлінських рішень, одним з яких є її рефінансування шляхом проведення факторингових операцій. Застосування факторингових операцій сприяє зменшенню втрат за безнадійними боргами.

Факторинг здійснюється за дебіторською заборгованістю з товарних операцій, синтетичний облік яких ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами».

За договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). Предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога).

Фінансовий результат від операцій факторингу визначається як різниця між виручкою і балансовою вартістю переданого фінансового активу та відображається на субрахунку 793 «Результати іншої звичайної діяльності».

Відображення плати за здійснення факторингових послуг доцільно здійснювати на рахунку 92 «Адміністративні витрати, оскільки цей вид витрат зазначений у П(С)БО 16 «Витрати» як плата за розрахунково-касове обслуговування банку та інші послуги банку.

Таким чином, факторингові операції є засобом прискорення розрахунків та дієвим механізмом, що сприяє економії обігових коштів підприємства.

Список використаних джерел: 1. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк, 2005. 20 с. 2. П'ятигорець Г. С., Ніколайчук К. В. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту»*. 2017. Вип. 13. С. 40-46. 3. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 285 с. 4. Малютяк С. Факторинг: особливості обліку та правового регулювання, або як прискорити обіговість оборотних активів за допомогою факторингових схем. *Аудитор України*. 2016. № 7- 8. С. 48-53.

П. Л. Сук, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна

РОЗРАХУНОК АМОРТИЗАЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО ТЕОРІЇ ЗНОСУ, ПОШКОДЖЕННЯ І СТАРІННЯ

Ключові слова: амортизація, старіння, знос, пошкодження, необоротні активи.

З метою рівномірного розподілу вартості необоротного активу, що використовується на підприємстві, у бухгалтерському обліку відображають амортизацію.

Відповідно до НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» амортизація є видом витрат. Отже, амортизація є зменшенням економічних вигід у вигляді витрачання активів, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (крім зменшення капіталу через його вилучення або розподіл власниками) [1].

В англійській мові синонімом слів «амортизація», або «знос», є термін «знос» і «пошкодження» (wear and tear). Цей термін означає, що об'єкти в процесі використання з часом як зношуються (покроку втрачають свою вартість), так і пошкоджуються (ламаються, виходять з ладу й ін.). Знос необоротних активів відбувається внаслідок їх старіння. У цьому полягає необхідність нарахування амортизації, адже якби об'єкт не старів і не втрачав при цьому свої попередні властивості, свою вартість, то й не було б причин розраховувати амортизацію.

Існує теорія зносу, пошкодження і старіння (wear and tear theory of aging), яка передбачає, що старіння є результатом універсальних процесів погіршення, що діють у будь-якій організованій системі. Причому старіння відбувається від багаторазового використання як у живих організмах (людей, тварин), так і неживих об'єктах (будівлях, автомобілях, приладах тощо). Теорію зносу і пошкодження започаткував німецький біолог Август Вайсман у 1882 році. За цією теорією ми просто очікуємо, що організм, як механічна система, буде руйнуватися з часом використання. Теорію зносу, пошкодження і старіння можна також називати простою теорією зносу або фундаментальною теорією обмеження.

У широкому сенсі теорія зносу й пошкодження тісно пов'язана з одним із основних законів хімії та фізики – законом ентропії. Він означає, що всі системи мають тенденцію до стану підвищеної ентропії або прогресуючої дезорганізації [2].

Отже, будь-яка система втрачає свою вартість з часом, а тому потребує нарахування амортизації. Старіння відбувається не одразу, а за декілька виробничих циклів, а тому у витрати необхідно списувати вартість активу кроку по мірі його зносу.

Існують декілька теорій старіння, які аналогічно стверджують, що старіння є результатом неминучих невеликих випадкових змін, що накопичуються з часом. У результаті старіння здійснюється розпад всієї речовини до більш випадкового, менш впорядкованого стану. Наприклад, ми можемо викопати оксид заліза із землі, переплавити його в елементарне залізо й використати його для створення дуже складної організованої структури, такої як корабель. Якщо залишимо корабель, він, нарешті, повернеться до свого первісного неупорядкованого, неструктурованого стану: великий шматок оксиду заліза, закопаного в землю [3].

Старіння відбувається внаслідок використання об'єктів, під дією природних факторів і процесів (окислення, випаровування, гниття, ржавіння, плавлення і т. ін.). Вплив природних факторів призводить до того, що внаслідок їхніх дій об'єкти втрачають свої попередні властивості, зазнають структурних змін і стають менш функціональними.

Старіння означає, що організований, впорядкований і структурований об'єкт з часом і внаслідок використання руйнується і стає непридатним до використання. Старіння – це фізичний і економічний процес, а амортизація відображає його вартість.

Об'єкт старіє, а отже, втрачає свою вартість, тобто ціна його зменшується з часом. Амортизація повинна розраховуватись за таким методом, який би відповідав втраті з часом вартості об'єктом внаслідок старіння. В Україні відповідно до ПСБО 7 «Основні засоби» підприємство може вибрати один із п'яти методів нарахування амортизації необоротних активів:

прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискорене зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий [4].

МСБО 16 «Основні засоби» передбачено використовувати три методи нарахування амортизації необоротних активів: прямолінійний метод, метод зменшення залишку та метод суми одиниць продукції. Хоча МСБО 16 не заборонено використовувати й інші методи, які підприємство вибере самостійно. Проте необхідно, щоб використаний метод амортизації відображав очікувану форму споживання майбутніх економічних вигід від цього активу суб'єктом господарювання [5].

Таким чином, розрахунок амортизації здійснюється з огляду на теорію зносу, пошкодження і старіння активів. Унаслідок використання і з часом об'єкти втрачають свої попередні властивості й перестають функціонувати як узгоджений механізм. Старіння необоротних активів буде відбуватись незалежно від волі й бажання власника необоротних активів, що є причиною нарахування амортизації на них. Метод амортизації повинен відображати втрату вартості необоротних активів унаслідок його старіння.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 2. The Wear and Tear Theory of Aging. URL: <https://www.verywellhealth.com/wear-and-tear-theory-of-aging-2224235>. 3. Wear and Tear Theories of Aging. URL: http://www.programmed-aging.org/theories/wear_and_tear.html. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затверджено наказом Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>. 5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

УДК 657

О. М. Гай, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку

А. О. Кравченко, студентка

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: облік, малі підприємства, міжнародні стандарти фінансової звітності.

У загальній чисельності суб'єктів підприємницької діяльності лівова частка належить малим підприємствам. Так, на 2018 рік до 95 % підприємств України були малими. За статистичною інформацією на 2018 рік понад 80 % малих підприємств України здійснювали діяльність у сфері оптової та роздрібною торгівлі [1], натомість у Кіровоградському регіоні найбільше малих підприємств функціонують у галузі сільського господарства [2].

На створення та розвиток малих підприємств вплинула державна політика підтримки малого підприємства, зокрема запровадження спрощених систем обліку й оподаткування. В Україні досі триває процес реформування бухгалтерського обліку, запровадження гармонізації та стандартизації. Гармонізація передбачає нівелювання в аналогічних стандартах країн – членів співтовариства. Країни ЄС гармонізують системи обліку через формування та дотримання нормативних документів – директив ЄС.

У світовій практиці міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) не отримали значного поширення серед малих підприємств. Стандарти для малого і середнього бізнесу прості і інтуїтивно зрозумілі. У них відсутні правила обліку тих операцій, з якими малий і середній бізнес не зустрічається. Враховуючи, що малими і середніми можна назвати 95 % всіх компаній у світі, стандарти для малого й середнього бізнесу отримають широке поширення в найближчому майбутньому.

Перспективним напрямом реформування системи бухгалтерського обліку є встановлення порядку ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за єдиними правилами для всіх суб'єктів, а винятком можуть бути підприємства, які за масштабами господарської діяльності або публічністю діяльності матимуть право на спрощений порядок.

У межах загального принципу застосування спрощених підходів ведення обліку малими підприємствами розроблено стандарт для малого та середнього бізнесу. П(С)БО 25 [3] має відмінність від МСФЗ для малих та середніх підприємств та неповною мірою відповідає директивам ЄС за цим напрямом. Після впровадження П(С)БО 25 у фахових колах сформува-лось негативне ставлення до можливості реалізації малими підприємствами уніграфічної па-радигми і формування фінансової звітності без ведення обліку на засадах подвійного запису (форма звітності МС). На наше переконання, серед малих підприємств є такі, для яких такий підхід є обґрунтованим, проте потребують уточнення критерії надання права застосування такого підходу. На наш погляд, цей підхід є прийнятним для сільськогосподарських підпри-ємств, що є мікропідприємством та не використовує найману працю.

Аналіз облікової практики обстежених малих підприємств свідчить про невиваженість облікової політики та низький рівень інформаційного забезпечення управління. Так, у 90 % обстежених малих підприємств накази про облікову політику відсутні, не формалізовано рі-шення щодо застосування спрощеного плану рахунків. Рішення щодо застосування спроще-ної системи оподаткування не ґрунтується на відповідних аналітичних процедурах. Біль-шість респондентів визнають аргументом щодо вибору спрощеної системи оподаткування, відсутність необхідності при веденні бухгалтерського обліку дотримання норм облікових стандартів та уникнення відповідальності за їх порушення при здійсненні фіскальних переві-рок. За цих умов спрощений характер формування звітності відіграє позитивну роль, але ні-велюється функція обліку як інформаційного забезпечення управління на всіх його рівнях.

Огляд літературних джерел щодо сутності та значення малих підприємств для країн із ринковою економікою дає підстави стверджувати, що в цьому секторі перспективну й зна-чущу силу, розвиток якої сприятиме покращенню соціально-економічного стану в країні. Не-зважаючи на широке обговорення проблем малого підприємництва, існують розбіжності в поглядах науковців щодо класифікаційних ознак, а термінологія з цього питання залишається остаточно не визначеною на законодавчому рівні.

Дискусійним є питання застосування малих підприємств України МСФЗ для малих та се-редніх підприємств. Ми приєднуємось до погляду Іллі Тарана, який вважає що ті підприємс-тва, які хочуть застосовувати МСФЗ для малих та середніх підприємств добровільно замість П(С)БО, можуть зробити це в будь-який момент відповідно до чинного Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4].

У межах реформування політичної системи в Україні спостерігається тенденція посилен-ня до фіскального контролю діяльності суб'єктів малого підприємництва. У цьому зв'язку потребує уточнення класифікація малого підприємництва та прийняття рішень щодо фіска-льного контролю, що має ґрунтуватись на необхідності забезпечення умов його розвитку, який, безперечно, стосується обліку та оподаткування.

Список використаних джерел: 1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікро-підприємництва 2017 рік: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 343 с. 2. Кількість суб'єктів господарювання в Кіровоградському регіоні за видами економічної дія-льності у 2017 році. *Сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області*. URL: http://www.kr.ukrstat.gov.ua/?r=stat/2018/10/finans/stat_inf_rik_finansy18. 3. Положення (стандарт) бух-галтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>. 4. Таран І. Реалії: «... я поки що не бачив ситуацій, де б місцеві особливості унеможлилювали застосування МСФЗ». *Практика МСФЗ*. 2019. № 9. URL: <https://ibuhgalter.net/material/818/16178>.

УДК 657

М. Г. Кірданов, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)» ЗА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, дистанційна форма навчання, бухгалтерський облік.

Змістом вищої освіти є надання «систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних

цінностей, інших компетентностей..., що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [1].

Як видно, компетентнісний підхід визначено головним критерієм для оцінювання якості освітнього процесу в закладах вищої освіти і, відповідно, якості набутих знань за конкретними дисциплінами.

Сутністю компетентнісного підходу є неформальна сторона освітнього процесу (форми, методи навчання, кількість годин на дисципліну, зміст дисципліни), а досягнення визначених результатів навчання, що втілюються у здобутих компетенціях.

Компетенція має поєднати три складові:

1. Розуміння об'єкта навчання.
2. Вміння ефективно й оптимально застосовувати набуті знання про об'єкт у практичних ситуаціях.
3. Особистісні якості (переконавання, цінності, мотивація, установка на самореалізацію).

Отже, компетентнісний підхід має забезпечити формування якісного фахівця, мотивованого на розширення і поглиблення як фахових знань, так і знань в інших галузях, з умінням критично мислити, орієнтованого на самореалізацію. Тобто сформувані «компетентного професіонала» [2].

Результатом компетентнісного підходу при вивченні дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» має бути розуміння студентом сутності базових облікових категорій і понять, методики відображення господарських операцій у системі бухгалтерського обліку від фіксації господарських операцій на бухгалтерських рахунках до складання форм фінансової звітності, уміння технічно відображати господарські операції в первинних документах та різних за призначенням облікових регістрах – хронологічних і систематичних, аналітичних і синтетичних, робити допоміжні розрахунки, усвідомлення логіки облікового процесу.

Чи досягаються зазначені результати за дистанційної форми навчання?

Бухгалтерський облік є прикладною дисципліною з великою кількістю об'ємних практичних завдань, які формують нерозривний логічний ланцюг. Для виконання цих завдань студентам потрібно дуже багато пояснень у режимі онлайн і «на пальцях» щодо порядку виконання завдання, методики відображення в бухгалтерському обліку тих чи інших об'єктів або господарських ситуацій, техніки заповнення облікових регістрів і первинних документів, розрахункових таблиць, складання форм звітності тощо. Також потребує постійних пояснень методичний і технічний взаємозв'язок між різними періодами (етапами) облікового процесу, синтетичним і аналітичним обліком, поточними й узагальненими даними бухгалтерського обліку.

Досвід дистанційного викладання дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» засвідчує, що за дистанційної форми навчання надання всіх видів пояснень щодо виконання завдання є дуже утрудненим, якщо взагалі можливим, у межах раціонального підходу. Оскільки для з'ясування великої кількості методичних і технічних питань студентам і викладачам або потрібно постійно домовлятися про регулярну синхронізацію часу для спілкування онлайн, або викладачам потрібно постійно відстежувати надходження запитів від студентів і максимально оперативно на них відповідати. У реальному житті ані перше, ані друге адекватно реалізувати не вдається.

Описана проблема призводить до двох наслідків:

1. Демотивація студентів.

Навіть студенти, які були мотивовані на опанування дисципліни на належному рівні, не одержуючи докладних коментарів та пояснень і, відповідно, не виконуючи завдань правильно, заплутуючись у них, втрачають інтерес до навчання.

2. Неякісне і несамостійне виконання завдань.

За відсутності онлайн-допомоги викладача і необхідності здати завдання для одержання балів ситуація логічно розв'язується так, що поточні практичні завдання виконуються несамостійно, неякісно, здаються на перевірку пізніше визначеного строку (на практиці викладач просто не встановлює обмеження строків здавання).

Неможливість регулярної синхронізації часу для спілкування онлайн також утруднює виконання контрольних модульних завдань, смислом яких є перевірка знань (навичок) упро-

довж визначеного короткого проміжку часу і розв'язання яких також потребує коротких пояснень або коментарів. Треба або відмовлятися від такої форми контролю, або розширяти часовий інтервал на виконання такого роду контролю, що нівелює його значення.

Зазначені проблеми свідчать про те, що використання цілковито дистанційної форми навчання не забезпечить реалізації компетентнісного підходу при вивченні бухгалтерського обліку (загальної теорії) і формування якісної основи для опанування наступних дисциплін облікового циклу: фінансового обліку, управлінського обліку, аудиту тощо.

Але можливості дистанційної форми можна корисно використати для оптимізації деяких завдань. Наприклад, у програмі, яка реалізує дистанційний підхід до навчання, доцільно викладати студентам лекції з коментарями і проблемними питаннями, презентації до визначених питань, практичні завдання із загальними коментарями щодо їх виконання, посилання на літературні джерела або самі джерела в електронному форматі, методичні матеріали щодо написання курсових робіт або виконання індивідуальних завдань, надавати консультації загального характеру тощо.

Таким чином, використання цілковито дистанційної форми навчання для опанування бухгалтерського обліку (загальної теорії) не сприяє реалізації компетентнісного підходу у вивченні основ бухгалтерського обліку – базової дисципліни в циклі облікових дисциплін, не закладає базису для формування компетентного професіонала-обліковця. Але можливим і доречним є використання можливостей дистанційної форми навчання для підвищення ефективності навчального процесу. Тому для реалізації компетентнісного підходу в опануванні бухгалтерського обліку оптимальним рішенням буде використання елементів дистанційної форми навчання на очній формі навчання.

Список використаних джерел: 1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (зі змінами). 2. Клочек Г. Наука освіти. *Дзеркало тижня*. 2015. № 44-45. С. 12.

УДК 657

В. А. Лукин, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри учета и налогообложения Харьковской учебно-научный институт ГВУЗ «Университет банковского дела», г. Харьков, Украина

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Ключевые слова: концептуальная основа, принципы учёта, качественные характеристики, профессиональное суждение.

Согласно Закону Украины «О бухгалтерском учёте и финансовой отчётности в Украине» (далее Закон) Украина, начиная с 2012 года, перешла на международные стандарты учёта (МСФО). Известно, что в систему международных стандартов, кроме самих стандартов, включаются толкования, раскрывающие те или иные вопросы применения стандартов, и Концептуальная основа финансовой отчётности, которая официально не считается составляющей международных стандартов, но является её теоретической основой. На данный момент Совет по МСФО подготовил и опубликовал в 2018 году уже третью редакцию Концептуальной основы, однако в нашей стране она до сих пор официально не опубликована. На сайте Министерства финансов Украины размещена до сих пор её вторая редакция, опубликованная Советом по МСФО в 2010 году.

Новая редакция стала более объёмной, в ней появились новые термины; определения, данные ранее некоторым категориям, изменены. Изменения эти касаются определений активов и обязательств. Их определяют теперь не как будущие экономические выгоды, а как экономические ресурсы. Однако следует отметить, что некоторые из применяемых в Концептуальной основе терминов (причём основоположных), до сих пор в ней не определены. К ним можно отнести следующие: финансовый результат, принцип (допущение), профессиональное суждение, качественная характеристика (хотя в последней версии дано определение производных от качественной характеристики терминов «Качественная характеристика, повышающая полезность информации» и «Основополагающая качественная характеристика», но что такое сама качественная характеристика как исходная категория – так и не определено, хотя в предыдущей версии такое определение давалось).

Термин «принципы» постепенно убирают из Концептуальной основы. Формально принципов нет в последней редакции Концептуальной основы, хотя фактически сами принципы остались [1, пп. 1.17 – 1.19, 3.9]. И это касается не только принципов начисления и непрерывности. Некоторые качественные характеристики также можно определить как принципы. Так, не определён статус превалирования сущности над формой и осмотрительности. Что это: качественные характеристики или принципы?

Вместе с тем новая редакция Концептуальной основы – это действительно вклад в теорию бухгалтерского учёта в том её виде, как она сложилась на данный момент времени. Как бы мы к ней не относились – её нужно изучать и вводить в национальное бухгалтерское законодательство. Если это составляющая международных стандартов учёта, то есть смысл некоторые её положения закрепить в отечественной нормативной базе по бухгалтерскому учёту.

Для этого надо перевести последнюю редакцию этого документа на украинский язык и поместить его на веб-странице Министерства финансов Украины. Согласно Закону это будет означать, что Концептуальная основа 2018 является документом, который можно использовать в бухгалтерской практике как официальный документ. А это важно в первую очередь потому, что именно на этом документе бухгалтеры могут основывать своё профессиональное суждение в любом сложном случае, по которому решения нет ни в национальных, ни в международных стандартах.

Отдельные положения Концептуальной основы следует закрепить в Законе и НПСБО 1. К таким можно отнести следующие положения.

1. Нужно ввести в нормативную базу учёта Украины термин «профессиональное суждение бухгалтера». Значение его для бухгалтерского учёта уже давно обсуждается в бухгалтерской науке и практике. Эти обсуждения связаны и с определением самого термина (ни в Концептуальной основе, ни в стандартах его нет), и с сущностью этой категории, и с классификацией таких суждений. По результатам анализа даваемых в литературе определений можно условно определить профессиональное суждения бухгалтера следующим образом: это мнение по конкретному вопросу в области ведения учета и составления отчетности, высказанное профессиональным бухгалтером в интересах определённой группы пользователей на основе применения им необходимых навыков, знаний и опыта. Профессиональное суждение бухгалтера высказывается им, как правило, в следующих ситуациях: в условиях неопределённости, в условиях многовариантности нормативных решений или при нерешённости проблемы на нормативном уровне.

2. В связи с изменением концепции, принятой в Концептуальной основе при определении элементов финансовой отчётности, в соответствующие определения терминов в отечественной нормативной базе также следует ввести изменения. Это касается изменения определений терминов «активы» и «обязательства», уточнение определения доходов и расходов, а также введения в бухгалтерскую практику новых терминов, впервые появившихся в концептуальной основе 2018.

3. Нужно ввести в статью 12-1 Закона положение о том, что Концептуальная основа является документом, который содержит изложение основоположных концепций составления финансовых отчётов и который вместе с международными стандартами может использоваться при составлении финансовых отчётов и представлении их внешним пользователям. Следует ли формировать отечественную Концептуальную основу на базе уже существующей международной – вопрос открытый. Но если мы переходим на международные стандарты, что уже закреплено в Законе, то, наверное, и работать нужно с базовым, то есть с уже действующим в международной практике документом.

К содержанию Концептуальной основы могут быть претензии. Некоторые её результаты вызывают сомнение относительно их важности для теории учёта, однако это документ, который касается вопросов совершенствования теории и практики бухгалтерского учёта потому его необходимо официально ввести в законодательное поле Украины.

Список использованной литературы: 1. Концептуальные основы представления финансовых отчетов. URL: https://www.minfin.ru/ru/performance/accounting/mej_standart_fo/docs.

Н. С. Недашковская, к.э.н., доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа, аудита и статистики

Барановичский государственного университета, г. Барановичи, Республика Беларусь

ПЕРВИЧНЫЙ УЧЕТ: ОРГАНИЗАЦИЯ, СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Ключевые слова: первичная документация, требования к составлению, документооборот, информация, бухгалтерский учет, отчетность.

Для осуществления бухгалтерского учета требуется непрерывное и сплошное отражение на соответствующих носителях информации всех изменений объектов бухгалтерского учета, то есть каждая хозяйственная операция, осуществляемая в организации, должна быть зафиксирована. Для этого используется такой элемент метода бухгалтерского учета как документация. В соответствии с требованиями Закона Республики «О бухгалтерском учете и отчетности» все хозяйственные операции должны быть оформлены соответствующими первичными документами [1]. По требованию Закона каждый документ должен иметь обязательные реквизиты: наименование, дата составления; наименование организации; содержание совершаемой хозяйственной операции, оценка в стоимостных и натуральных показателях; должности, фамилии, инициалы и подписи лиц, ответственных за совершение хозяйственной операции и правильность ее оформления. Первичные документы при необходимости могут содержать и другие сведения, которые не являются обязательными.

Первичный учет – это основа осуществления как бухгалтерского, так и других видов хозяйственного учета и, в то же время, он является самым трудоемким участком ведения учета. Первичные документы организация может составлять на бумажном носителе или в электронном виде. Заполнение может быть вручную или автоматически. Правильно заполненные и подписанные первичные документы имеют юридическую силу.

Основной целью первичного учета является получение информации о состоянии и движении имущества, капитала и обязательств хозяйствующего субъекта для ее дальнейшей систематизации, группировки и накапливания в регистрах бухгалтерского учета за определенный текущий период и для последующего составления отчетности.

Первичный учетный документ подтверждает совершение хозяйственной операции в процессе осуществление хозяйственной деятельности организации. Ведение первичного учета условно можно подразделить на несколько этапов:

- сбор информации о хозяйственных операциях, которые осуществляет организация;
- логический, юридический и арифметический контроль каждой хозяйственной операции перед составлением первичного документа;
- фиксация фактов совершенных хозяйственных операций в первичных документах;
- своевременное оформление первичного документа с заполнением всех требуемых реквизитов и представление его в бухгалтерскую службу организации;
- систематизация, накапливание, группировка информации первичных документов в соответствующих регистрах бухгалтерского учета, а также отражение совершаемых хозяйственных операций на счетах бухгалтерского учета;
- организация хранения созданных первичных документов с учетом требований действующего законодательства.

В соответствии с требованиями постановления Совета министров Республики Беларусь от 24 марта 2011 г. № 360 «Об утверждении перечня первичных учетных документов» девять документов имеют типовые формы, которые должны использовать организации всех форм собственности и видов деятельности. Формы типовых документов разработаны соответствующими государственными органами. В перечень типовых первичных документов включены: товарно-транспортная накладная; товарная накладная; приходный кассовый ордер; расходный кассовый ордер; акт о приеме-передаче основных средств; акт о приеме-передаче нематериальных активов; акт сдачи-приемки выполненных строительных и иных специальных монтажных работ; акт о передаче незавершенного строительством объекта; акт о передаче затрат, произведенных при создании объекта инженерной и (или) транспортной инфраструктуры.

Формы других первичных учетных документов могут разрабатываться и утверждаться профильными министерствами для подведомственных организаций или непосредственно организацией самостоятельно и утверждаться руководителем хозяйствующего субъекта. При этом перечень используемых первичных документов не ограничивается. Организация разрабатывает формы первичных документов, готовит альбом форм первичных документов, используемых в процессе хозяйственной деятельности, и прилагает его к своей учетной политике.

С целью своевременного составления, представления первичных документов и оперативного их движения по структурным подразделениям организации с минимальными затратами труда и времени должен составляться график документооборота. Соблюдение утвержденного руководителем графика документооборота способствует правильному и рациональному распределению должностных обязанностей между всеми работниками, что в конечном итоге оказывает влияние на своевременность и достоверность составляемой отчетности.

В графике документооборота необходимо предусмотреть оптимальное количество структурных подразделений, а также исполнителей для прохождения каждого первичного учетного документа, определить минимальный срок его нахождения в каждом подразделении. Главному бухгалтеру очень важно организовать рациональный порядок движения первичных документов, проводить контроль за его соблюдением всеми ответственными исполнителями.

Первичные учетные документы могут составляться и в форме электронного документа. В соответствии с Законом «О бухгалтерском учете и отчетности» первичный учетный документ, составленный в форме электронного документа, должен иметь все необходимые реквизиты и соответствовать требованиям законодательства об электронных документах и электронной цифровой подписи. В некоторых организациях уже имеется практика применения электронных документов, их отличительной особенностью является наличие электронной подписи.

В создании электронных документов многие специалисты видят реальную возможность совершенствования профессии бухгалтера. В Республике Беларусь были изданы ряд нормативных правовых актов, в том числе и Закон «Об электронном документе и электронной цифровой подписи» [2]. Однако, массово электронные документы пока не применяют ни в Республике Беларусь, ни в других странах. Значительной проблемой остается поставить электронно-цифровую подпись. В настоящее время ведется поиск решения наиболее дешевых способов создания электронных документов и самой дорогостоящей его части – электронной подписи.

Таким образом, и во время внедрения различных информационных технологий первичные документы будут оставаться основой для ведения бухгалтерского учета, создания своевременной и достоверной информации для подготовки всех видов отчетности. В то же время первичный учет является самым трудоемким и затратным участком бухгалтерского учета. И будущее за созданием бухгалтерской информационной сети как наиболее эффективного, быстрого и не затратного массового перевода бухгалтерских документов в электронное пространство.

Список использованных источников: 1. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 57-3, в ред. от 17 июля 2017 г. № 52-3. *Национальный правовой Интернет-портал Респ. Беларусь*. URL: <http://pravo.by>. 2. Об электронном документе и электронной цифровой подписи: Закон Республики Беларусь от 28 декабря 2009 г. № 113-3, в ред. от 8 января 2018 г. № 96-3. *Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь*. URL: <http://pravo.by>.

УДК 657

О. О. Сидоренко, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

І. В. Тонкоглас, магістрант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИДБАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ключові слова: облік, оподаткування, основні засоби, податок на додану вартість, банки України, частка оподатковуваних операцій.

З метою забезпечення господарської діяльності банки, як і інші суб'єкти господарювання, використовують основні засоби, що відповідно вказує на необхідність дослідження та удосконалення порядку їх відображення в обліку з урахуванням особливостей визначених Податковим

кодексом України, для забезпечення повного, достовірного та неупередженого їх відображення в поточному обліку та фінансовій звітності банку, що вказує на актуальність цього дослідження.

Відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, основні засоби – це матеріальні активи, які банк утримує з метою використання їх у процесі своєї діяльності, надання послуг, здавання в лізинг (оренду) іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Особливості обліку придбання основних засобів в банках України пов'язані насамперед із вимогами Податкового кодексу України щодо порядку оподаткування банків України. Так, згідно зі ст. 196 Податкового кодексу України, не є об'єктом оподаткування операції з:

- обігу банківських металів, інших валютних цінностей (крім банкнот і монет, що використовуються для нумізматичних цілей, а також іноземних монет з дорогоцінних металів, базою оподаткування яких є продажна вартість) (п. 196.1.4 ПКУ);

- надання послуг платіжних організацій платіжних систем, пов'язаних із переказом коштів, з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу (у тому числі пенсійного), управління коштами та цінними паперами (корпоративними правами та деривативами), доручення, надання, управління та відступлення прав вимоги за фінансовими кредитами фінансових установ, кредитних гарантій і банківських поручительств особою, що надала такі кредити, гарантії або поручительства. Перелік послуг із розрахунково-касового обслуговування визначається Національним банком України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (п. 196.1.5 ПКУ);

- відступлення права вимоги, переведення боргу, торгівлі за грошові кошти або цінні папери борговими зобов'язаннями (вимогами), за винятком операцій з інкасації боргових вимог та факторингу (факторингових) операцій, крім факторингових операцій, якщо об'єктом боргу є валютні цінності, цінні папери, зокрема компенсаційні папери (сертифікати), інвестиційні сертифікати, іпотечні сертифікати з фіксованою дохідністю, операції з відступлення права вимоги за забезпеченими іпотекою кредитами (позиками), житлові чеки, земельні бони та деривативи (п. 196.1.5 ПКУ);

- переходу права власності на об'єкт фінансового лізингу до лізингодавця (нового кредитора) від лізингодавця (первинного кредитора) із збереженням прав та обов'язків сторін за договором фінансового лізингу в разі, коли лізингодавцем (первинним кредитором) під час передачі лізингодержувачу такого об'єкта фінансового лізингу нараховані та відображені в податковій звітності за відповідний звітний (податковий) період податкові зобов'язання з податку (п. 196.1.5 ПКУ);

- надання банками (фінансовими установами) послуг у межах управління фондами банківського управління, фондами операцій із нерухомістю, фондами фінансування будівництва (у тому числі за перерахування коштів на фінансування будівництва з фонду фінансування будівництва), за здійснення платежів за іпотечними сертифікатами відповідно до законодавства (п. 196.1.5 ПКУ) [2].

Крім того, відповідно до ст. 197 «Операції, звільнені від оподаткування» Податкового кодексу України:

- Звільняються від оподаткування операції банків та інших фінансових установ із постачання (продажу, відчуження іншим способом) майна, що передане фізичними особами, а також суб'єктами підприємницької діяльності – приватними підприємцями та іншими особами, які не є платниками податку, у заставу, у тому числі іпотеку, та на яке було звернено стягнення (п. 197.12 ПКУ);

- Звільняються від оподаткування операції банків та інших фінансових установ з постачання майна, набутого ними у власність внаслідок звернення стягнення на таке майно. Звільнення від оподаткування стосується тієї частини вартості майна, за якою воно було набуто у власність в рахунок погашення зобов'язань за договором кредиту (позики) (п. 197.12 ПКУ);

– Звільняються від оподаткування операції банків з продажу (передачі) або придбання зобов'язань за депозитами (вкладами) (п. 197.13 ПКУ) [2].

Аналіз вищезазначених та інших норм Податкового кодексу України дає змогу зробити висновки, що банк у процесі своєї діяльності може здійснювати операції, які підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, наприклад: купівля продаж основних засобів; передача основних засобів у фінансову чи операційну оренду; продаж банкнот і монет, що використовуються для нумізматичних цілей, а також іноземних монет із дорогоцінних металів та інші.

У зв'язку з вищенаведеним банк може бути платником податку на додану вартість (може зареєструватись добровільно згідно зі ст. 182 ПКУ або повинні будуть зареєструватись платником ПДВ згідно зі ст. 181 «У разі якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 000 000 гривень (без урахування податку на додану вартість)» [2]).

Отже, якщо банк є платником ПДВ, то при купівлі основних засобів, особливості їх обліку будуть пов'язані з порядком відображення в обліку сум податкового кредиту з ПДВ. Так, якщо придбання основних засобів з метою їх подальшого використання виключно в неоподатковуваних операціях або виключно в оподатковуваних операціях з погляду їх відображення в обліку є стандартними операціями, які не потребують детального розгляду, то операції з придбання основних засобів банками України, які одночасно використовуються в оподатковуваних і неоподатковуваних операціях, потребують подальшого дослідження.

Так, відповідно до ст. 199 Податкового кодексу України «у разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги, необоротні активи частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково – ні, платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання з огляду на базу оподаткування, визначеної відповідно до п. 189.1 ст. 189 цього Кодексу, та скласти не пізніше останнього дня звітного (податкового) періоду і зареєструвати зведену податкову накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних на загальну суму частки сплаченого (нарахованого) податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів/послуг, необоротних активів в неоподатковуваних операціях [2].

Частка використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях визначається у відсотках як відношення обсягів із постачання оподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за попередній календарний рік до сукупних обсягів постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за такий самий попередній календарний рік. Визначена у процентах величина застосовується протягом поточного календарного року [2].

Платник податку за підсумками календарного року здійснює перерахунок частки використання товарів/послуг та необоротних активів в оподатковуваних операціях, зважаючи на фактичні обсяги проведених протягом року оподатковуваних та неоподатковуваних операцій [2].

Розглянемо порядок відображення в обліку придбання основних засобів, які одночасно використовуються в оподатковуваних та неоподатковуваних операціях на прикладі.

Приклад. Банк-платник ПДВ придбав за післяплатою комп'ютерну техніку за 24 тис. грн з ПДВ, яка одночасно буде використовуватись в оподатковуваних та неоподатковуваних операціях. За минулий рік обсяг оподатковуваних операцій податком на додану вартість становив 2,4 млн. грн з ПДВ, обсяг неоподатковуваних операцій за минулий рік – 20 млн грн. Загалом за звітний рік обсяг оподатковуваних операцій податком на додану вартість становив 3,6 млн грн з ПДВ, обсяг неоподатковуваних операцій – 25 млн грн.

Бухгалтерські проведення до прикладу наведені в таблиці.

Облік придбання основних засобів, які одночасно використовуються в оподатковуваних та неоподатковуваних операціях, банками України

Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн
Відображено капітальні інвестиції у придбання основних засобів у сумі без ПДВ Визначимо частку оподатковуваних операцій за минулий рік (2 млн грн/20 млн грн = 0,1). Визначимо суму податкового кредиту (24000/6 *0,1) = 400 грн. Капітальні витрати у сумі без ПДВ будуть становити (24000 – 400) = 23600 грн.	4430	3610	23 600,00
Відображено податковий кредит	3522	3610	400,00
Оплачено постачальнику	3610	1200	24 000,00
Введено в експлуатацію комп'ютерну техніку	4400	4430	23 600,00
У кінці року визначаємо частку оподатковуваних операцій з огляду на фактичні дані за звітний рік (3 млн грн/25 млн грн = 0,12). Розраховуємо суму податкового кредиту згідно з новою часткою (24000/6 *0,12) = 480 грн. На суму перевищення (800 грн) робимо коригувальні проводки (збільшуємо податковий кредит та зменшуємо первісну вартість основного засобу відповідно до п. 1.3 Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, «Первісна вартість придбаного об'єкта основних засобів складається з таких витрат: суми, що сплачуються постачальникам активів (з вирахуванням торговельних знижок) та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків)» [1]).	3522 (4400)	4430 (4430)	800,00 800,00

У результаті проведено дослідження виявлено, що питання придбання банками України основних засобів, які одночасно використовуються в оподатковуваних та неоподатковуваних операціях є малодослідженими. У зв'язку з цим у роботі розкрито порядок визначення податкового кредиту, у разі придбання банками України платниками ПДВ основних засобів, які одночасно використовуються в оподатковуваних та неоподатковуваних операціях, та розроблено методику відображення таких операцій на рахунках обліку з урахуванням чинних норм бухгалтерського та податкового законодавства України.

Список використаних джерел: 1. Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України: затверджена Постановою Правління Національного банку України від 20.12.2005 № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06/ed20190308>. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 657

М. О. Сміян, студент

К. І. Сімаков, канд. екон. наук, доцент

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ, Україна

О. А. Комісарова, заступник головного бухгалтера

ТОВ «Укрславерсурс»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ВИПЛАТУ ВІДПУСТОК, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ключові слова: забезпечення виплат відпусток, резерв відпусток, коефіцієнт резервування, інвентаризація.

Сьогодні суб'єкти господарювання функціонують в умовах невизначеності, що обумовлює потребу в удосконаленні інструментів управління ризиками, одним із яких є створення забезпечення виплат відпусток робітникам підприємства.

Забезпечення майбутніх витрат на виплату відпусток створюється з метою рівномірного включення передбачуваних у майбутньому виплат до складу витрат виробництва або витрат управління і таким чином дозволяє вирівнювати проміжні фінансові результати, приводячи їх у відповідність до загальної річної тенденції.

Незважаючи на те, що створення забезпечень є найпоширенішим інструментом управління ризиками, існує значна кількість проблем практичного характеру щодо їх формування та використання.

Вивченню проблеми обліку забезпечення виплат працівникам присвячено роботи таких вчених, як М. Т. Білуха, Н. М. Бразілій, Ф. Ф. Бугинець, С. Ф. Голов, О. А. Дороніна, А. М. Колот, Ю. М. Крот, М. В. Кужельний, Л. П. Кулаковська, В. Г. Лінник, В. М. Пархоменко, Л. К. Сук, К. В. Шаманська та інші.

Метою статті є дослідження проблем формування суми забезпечення на виплату відпусток та їх інвентаризації в сучасних умовах господарювання.

Нормативно-правовими актами, які на сьогоднішній день регулюють питання формування та обліку забезпечення виплат відпусток робітникам, є наступні: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» та Інструкція № 291.

Сума забезпечення на виплату відпусток визначається щомісяця як добуток фактично нарахованої заробітної плати працівникам і відсотка, обчисленого як відношення річної планової суми на оплату відпусток до загального планового фонду оплати праці з урахуванням відповідної суми відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [2].

Забезпечення відпускних створюється на субрахунку 471 «Забезпечення виплати відпусток». Ненарахування резерву відпусток можна розцінити як ведення бухгалтерського обліку з порушенням встановленого порядку і внесення неправдивих даних до фінансової звітності. За це порушення посадовцям підприємств загрожує адміністративна відповідальність [6].

Відсоток, який показує співвідношення запланованої річної суми оплати відпусток до загального річного фонду оплати праці, називається коефіцієнтом резервування. Він розраховується один раз на початку року та використовується для нарахування резерву відпусток щомісячно до кінця року.

Для його розрахунку необхідно спланувати річні суми оплати відпусток та річний фонд оплати праці, що, на нашу думку, в непередбачуваних сучасних умовах ринкової економіки майже неможливо. А отже, формування забезпечення майбутніх витрат на оплату відпусток працівників із використанням коефіцієнта резервування не може застрахувати підприємство від ризиків, пов'язаних з інфляційними процесами, нестабільною політичною ситуацією в країні, валютних ризиків тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, ми пропонуємо суму забезпечення виплат відпусток розраховувати щомісяця за такою формулою:

$$З_{\text{відп.}} = \text{ФОП}_{\text{шт.}} / (K - П) \cdot \text{Дот} \cdot K_{\text{сєв}},$$

де $Z_{\text{відп.}}$ – забезпечення виплат відпусток;

$\text{ФОП}_{\text{шт.}}$ – фонд оплати праці за розрахунковий період, розрахований на основі діючого штатного розкладу;

K – кількість календарних днів у розрахунковому періоді;

$П$ – кількість святкових днів у розрахунковому періоді;

Дот – кількість невикористаних днів відпустки в розрахунковому періоді;

$K_{\text{сєв}}$ – коефіцієнт, що збільшує забезпечення виплат відпусток на суму нарахувань ЄСВ.

Також необхідно зазначити, що відсутність нормативно-правових актів, на основі яких можна провести розрахунки планових річних сум оплати відпусток та фонду оплати праці, у теперішніх непередбачуваних умовах функціонування дає можливість підприємствам навмисно зависити розмір забезпечення на виплату відпустки і таким чином занижити фінансовий результат до оподаткування і, як наслідок, розмір податку на прибуток.

Згідно з Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 проведення інвентаризації забезпечень обов'язкове станом на кінець звітного року. На наше переконання, необхідно внести зміни в даний нормативний документ, а саме зобов'язати суб'єктів господарювання проводити інвентаризацію забезпечень станом на кінець звітного періоду.

Формування забезпечення на виплату відпусток із використанням запропонованого розрахунку та внесення змін до нормативних документів, щодо обов'язкового проведення інвентаризації забезпечень станом на кінець звітного періоду дозволить користувачам облікової інформації отримувати більш точну інформацію про фінансовий результат діяльності підприємства, захистить суб'єктів господарювання від ризиків підприємницької діяльності, вдосконалить організацію податкового контролю держави.

Список використаних джерел: 1. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: інструкція від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99?lang=ru>. 2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.help/law/20>. 3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1025-03>. 4. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://xn--80aagahqwiyibe8an.com/minfin-ukrajini/nakaz-vid-02092014-879-pro-zatverdjennya-308054.html>. 5. Забезпечення на оплату відпусток. *Податки та бухгалтерський облік*. Квітень 2017. № 32. URL: <https://i.factor.ua/journals/nibu/2017/april/issue-32/article-26748.html>. 6. Бразілій Н. М., Крот Ю. М. Особливості нарахування та обліку відпускних в сучасних умовах господарювання. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 39(2). С. 89-93.

УДК 657

Н. В. Дутова, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку аналізу і аудиту

В. І. Борачук, здобувач вищої освіти спеціальності «Облік і оподаткування»

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

СЕРТИФІКАЦІЯ БУХГАЛТЕРІВ – ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Ключові слова: облік, сертифікація, міжнародні стандарти фінансової звітності.

Після підписання в березні 2014 р. Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною держава взяла на себе зобов'язання адаптувати вітчизняну систему бухгалтерського обліку, звітності та контролю до міжнародних стандартів. Сьогодні більшість бухгалтерів-практиків замислюються про підвищення кваліфікації та сертифікацію, адже багато компаній складають звітність не тільки за П(С)БО, а й МСФЗ, які стали частиною українського законодавства.

Значну увагу дослідженням сертифікації бухгалтерів приділили В. М. Жук, А. І. Фаріон, Л. О. Кирильєва, І. Б. Чернікова. Однак це питання є надалі відкритим, адже сертифікація бухгалтерів в Україні неоднозначно сприймається в суспільстві та не є обов'язковою, що зумовлює доцільність подальших досліджень проблеми сутності та організаційних аспектів сертифікації.

Процес інтеграції України до європейського ринку потребує уніфікації правил та вимог до стандартів із бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання на рівні країн ЄС, зближення законодавства України з правовими положеннями ЄС. Міжнародні стандарти фінансової звітності є сполучною ланкою в сучасному світі для отримання об'єктивної інформації про фінансовий стан підприємства, оскільки для реалізації будь-якого економічного рішення необхідно розуміти фінансовий стан підприємства. Зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», що відбулися у 2018 р., поставили за мету привести положення основного бухгалтерського Закону у відповідність із законодавством ЄС [1]. Але необхідно визнати, що зміни в бухгалтерському обліку формуються не лише під впливом формальних інститутів. У цих умовах важливим є розвиток регуляторних, контролюючих інститутів, інститутів науки, методології та відповідної освіти. Для запровадження МСФЗ на підприємстві необхідна наявність спеціалістів із відповідним знанням. Це стосується також спеціалістів державних та незалежних органів, на яких покладається контроль правильності застосування стандартів та достовірності даних фінансової звітності. Однією з головних проблем реформування бухгалтерського обліку в Україні є невідповідність системи післядипломної освіти бухгалтера загальноприйнятим міжнародним принципам і стандартам, які розроблено Міжнародною Федерацією Бухгалтерів.

Основним показником, який може підтвердити кваліфікацію та професійну підготовку працівника в бухгалтерській сфері, є відповідний сертифікат, що допомагає підвищити довіру закордонних інвесторів та бізнес-партнерів. Бухгалтерська сертифікація підтверджує передусім знання стандартів обліку – МСФЗ, НП(С)БО, GAAP USA тощо. Процедура сертифікації здійснюють громадські бухгалтерські організації (асоціації, федерації), а не державні органи. Кожна така організація розробляє власну систему підготовки, обирає дисципліни для навчання.

У світі існує багато різноманітних програм сертифікацій, але в Україні найпоширенішими є CAP (Certified Accounting Practitioner), CIPA (Certified International Professional Accountant), ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), НСБУ (Національна сертифікація бухгалтерів України), CAPA (Certified agricultural professional accountant). Вони призначені для підтвердження кваліфікаційного рівня спеціаліста (бухгалтера). Загалом тривале навчання, а потім вдале складання іспитів та отримання відповідного сертифіката чи диплома підтверджують професійні знання та навички, вміння спеціаліста застосовувати досвід на практиці. Для цього є обов'язковими знання англійської мови, МСФЗ, а також особливостей права й оподаткування. Чинні нормативні документи не зобов'язують бухгалтерів сертифікуватися. Проте підприємства мають право встановити таку вимогу в посадовій інструкції бухгалтера. Вимагати наявності сертифіката можуть і засновники підприємства (здебільшого іноземні).

Найпопулярнішими програмами сертифікації в Україні є CAP / CIPA. Іспити за програмою CIPA є єдиними для всіх країн-учасниць програми, за винятком дисципліни «Податки і право», яка формується окремо для кожної з країн-учасниць і ґрунтується на національному законодавстві та оподаткуванні. Іспити CIPA є суворими і надійними. Вони адмініструються незалежною екзаменаційною мережею CIPAEN. Успішне складання іспитів за програмою CIPA є головною вимогою для отримання сертифікатів CAP та CIPA [2].

Особа, що отримала сертифікат, зобов'язана за три роки підвищувати свою кваліфікацію (не менш 120 годин) і надавати всі дані про це професійній організації. У разі недотримання цієї вимоги кваліфікація фахівця ставиться під сумнів, та, відповідно, сертифікат втрачає чинність.

Правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні визначає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Цим Законом не передбачені вимоги щодо наявності в бухгалтера відповідної сертифікації. У Довіднику кваліфікаційних характеристик професій для головного бухгалтера, бухгалтера не передбачено норм щодо підвищення кваліфікації з метою отримання відповідного сертифіката МСФЗ [3].

З іншого боку, підвищення бухгалтерами власної професійної кваліфікації та отримання відповідного сертифіката в сучасних умовах є необхідним. Проходити навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації та отримувати сертифікат спеціаліст може й за власним бажанням. Вимоги щодо наявності відповідного сертифіката і підготовки можуть передбачатися Колективним договором та умовами атестації бухгалтера конкретного підприємства.

В Україні проблема сертифікації бухгалтерів залишається і надалі відкритою, оскільки не всі підприємства та компанії мають спроможність фінансувати програми навчання для підвищення кваліфікації бухгалтерів та отримання сертифікатів. Наприклад, вартість навчання за 1 дисципліну в ACCA (DipIFR) – рос. становить 800-1400 \$, у CIPA (проф.) рос. 300-500 \$.

Також проблемою є сам підхід до організації навчання, оскільки за міжнародними стандартами вища освіта для професійної діяльності бухгалтера не вимагається, достатньо освіти спеціаліста, наявність сертифіката, а також постійне підвищення кваліфікації. А в Україні базова вища освіта є обов'язковою, а наявність сертифіката, а також постійне підвищення кваліфікації – необов'язковими.

Глибокі знання в будь-якій галузі потребують не лише вищої освіти, а і прагнення до самовдосконалення, професійного розвитку, практичної діяльності й постійної самоосвіти, які гарантують результат. Сертифікація бухгалтерів в Україні є невід'ємною складовою гармонізації національного бухгалтерського обліку з провідними системами у світі, сприяє підвищенню кваліфікації та зростанню престижу професії. Бухгалтерський облік відіграє важливу роль в економіці країни, а він буде ефективним, якщо гарантією достовірності облікової інформації стане впровадження обов'язкової процедури сертифікації облікових працівників.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. CAP / CIPA в Україні. URL: <http://capcipa.ua>. 3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. №336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04>.

ОБЛІК ВИТРАТ НА БІОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ

Ключові слова: витрати, біологічні активи, витрати на біологічні перетворення, сільськогосподарська продукція.

Сільське господарство є особливою сферою виробничої діяльності, оскільки в процесі виготовлення готової продукції, поряд із фінансовими, матеріально-технічними та трудовими ресурсами, використовуються ще і природні ресурси: земля та живі організми. Порядок обліку, аналізу наявності та руху таких ресурсів досить складний, адже вони постійно змінюються: рослини проходять певні фази розвитку, тварини набирають вагу, набувають вікової зрілості. Процес якісних і кількісних змін таких активів отримав назву біологічних перетворень [1].

Порядок обліку біологічних перетворень тісно пов'язаний з обліком біологічних активів, до яких відносять тварини або рослини, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [1]. Тобто біологічним активом може бути будь-яка тварина чи рослина, яка утримується або вирощується на підприємстві.

З прийняттям П(С)БО 30 «Біологічні активи» в вітчизняному обліку з'явилося поняття «витрати на біологічні перетворення». Але ні в стандартах обліку, ні в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку біологічних активів не міститься визначення цього терміну. Основною проблемою обліку в таких умовах є недостатність теоретичного обґрунтування, відсутність методики та практики обліку витрат на біологічні перетворення.

Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами основної діяльності. Облік витрат ведеться за окремими об'єктами обліку витрат, які мають відповідати об'єктам обліку біологічних активів (окремі види біологічних активів та/або їх групи), на рахунку обліку виробництва відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» та Інструкції із застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2].

До складу витрат, пов'язаних із біологічними перетвореннями, входять прямі та непрямі (загальновиробничі) витрати.

Прямими витратами називаються ті витрати, які безпосередньо можуть бути віднесені до конкретного об'єкта витрат та включені в собівартість продукції і/або додаткових біологічних активів. До них належать: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати.

Непрямі витрати не можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом. Такі витрати відносяться на вирощування багатьох культур, декількох груп тварин, виконанню різних робіт. Загальновиробничі витрати рослинництва та тваринництва розподіляються на кожен об'єкт витрат із використанням бази розподілу, встановленої підприємством.

Слід зазначити, що, на відміну від норм П(С)БО 16 «Витрати», про розподіл загальновиробничих витрат на постійних та змінних та включенні їх у виробничу собівартість продукції, як Методичні рекомендації № 1315 [2], так і Методичні рекомендації № 132 [3] не передбачають такого ділення та віднесення до виробничої собівартості тільки частини з них.

На підприємствах сільського господарства для обліку витрат на біологічні перетворення використовують наступну номенклатуру статей витрат:

1. Витрати на оплату праці.
2. Насіння та посадковий матеріал (тільки в рослинництві).
3. Паливо та змащувальні матеріали.
4. Добрива.
5. Засоби захисту рослин та тварин.
6. Корма (тільки в тваринництві).
7. Роботи та послуги.

8. Витрати на ремонт необоротних активів.
9. Інші витрати на утримання основних засобів.
10. Інші витрати.
11. Непродуктивні витрати.
12. Загальновиробничі витрати.

Оскільки під біологічними перетворення загалом розуміють процес виробництва сільськогосподарської продукції, тому облік витрат на біологічні перетворення – це і є облік процесу виробництва сільськогосподарської продукції галузі рослинництва та тваринництва. Звідси, формування витрат на біологічні перетворення біологічних активів проводиться за фактично понесеними витратами за дебетом рахунку 23 «Виробництво» та базується на загальних принципах.

Сільськогосподарська продукція власного виробництва протягом поточного року в залежності від обраного обліковою політикою методу оцінки біологічних активів може обліковуватися також за плановою собівартістю, а наприкінці року розрахунковим шляхом доводиться до фактичної. Залишок за рахунком 23 «Виробництво» на кінець звітного періоду в сільськогосподарських підприємствах відображає величину витрат у незавершеному виробництві.

Витрати групуються в обліку за об'єктами витрат. Такими об'єктами обліку є:

а) у рослинництві – можуть бути види сільськогосподарських рослин: зернові, кормові, олійні, ефіроолійні, технічні, прядивні, овочеві, лікарські, квіткові, плодові та ягідні рослини, виноград, картопля тощо; або ж однорідні групи культур (зернові озимі, зернові ярі та ін.), або окремі культури (ячмінь, жито, гречка та ін.). За наявності багаторічних насаджень об'єктом обліку є види багаторічних насаджень;

б) у тваринництві – можуть бути види тварин (велика рогата худоба, свині, вівці, птиця, хутрові звірі, сім'ї бджіл тощо); або ж однорідні групи тварин, які становлять технологічні групи тварин (корови і бики плідники основного стада, свині і хряки-плідники основного стада, тварини на вирощуванні та відгодівлі).

Якщо витрати з виробництва сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів перевищують суму фактичних доходів від первісного визнання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів, то на суму перевищення дебетують субрахунок 940 «Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю» і кредитують субрахунки 23 «Виробництво».

Отже, за результатами досліджень з'ясовано, що П(С)БО 30 «Біологічні активи» не виключає калькулювання фактичної собівартості продукції сільського господарства, проте й не враховує взаємозв'язок елементів системи управлінського обліку. Не розкривають повної схеми обліку витрат та закриття рахунків виробництва й Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів. Тому існує потреба узгодження між собою на законодавчому рівні всіх вищезгаданих нормативних документів, що регулюють облік витрат на біологічні перетворення.

Список використаних джерел: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Мінфіну України від 18.11.2005 р. № 790. 2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: Наказ Мінфіну України від 29.12.2006 р. №1315. 3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132.

УДК 657.1

Р. Р. Дутчак, канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку та оподаткування Криворізький економічний інститут ДВНЗ «КНЕУ» ім. В. Гетьмана, м. Кривий Ріг, Україна

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Ключові слова: цифрова економіка, електронні документи, облік, електронний підпис.

На сучасному етапі розвитку цифрової економіки в Україні дедалі актуальнішим стає збільшення кількості трансакцій, які здійснюються на підставі електронних форм первинних документів. Зазначене явище є об'єктивною реальністю сьогодення та містить перспективи його поширення в національній економіці. Головною перевагою використання електронних документів

є швидкість документообороту між суб'єктами господарських відносин – як наслідок, прискорюється рух грошей, товарів і послуг. Проте залишається багато суттєвих перешкод для масового впровадження електронного документообороту між національними підприємствами: додаткові витрати на придбання комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, швидкісного Інтернету, локальних мереж; навчання персоналу підприємства; відсутність методологічних засад бухгалтерського обліку; потреба в розробці відповідних договірних норм та інше.

У вітчизняній науці питання електронних документів розглядали провідні науковці, а саме: С. С. Єсімов [2], А. В. Коваленко [3], Ю. Ковтанюк [4], Л. Туровська [7] та інші. Зазначені автори досліджували цю тему за такими напрямками: електронні документи як докази у справах про адміністративні правопорушення; проблемні аспекти укладання цивільно-правових договорів в електронній формі; правове забезпечення; електронні документи як чинник оперативного обслуговування тощо. Невирішеною частиною цієї проблеми залишається методологія бухгалтерського обліку для електронного документування господарських операцій підприємства.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. (далі – Закон № 996-XIV), первинні документи можуть бути складені в електронній формі. Такі документи, складені в електронній формі, застосовуються в бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

У національному законодавстві основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів визначено Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV від 22.05.2003 р. (далі – Закон № 851-IV). У статті 1 цього Закону зазначено, що суб'єкти електронного документообігу – це автор, підписувач, адресат та посередник, які набувають передбачених законом або договором прав і обов'язків у процесі електронного документообігу. Статтею 5 цього Закону визначено, що електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа (ст. 6 Закону № 851-IV).

Юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму (ст. 8 Закону № 851-IV).

Відповідно до вищенаведеного, чинне законодавство України створює правові засади використання електронних документів у діяльності підприємства та забезпечує відповідний інструментарій для юридичної легалізації таких документів. Проте в національній практиці бухгалтерського обліку відсутній масовий перехід підприємств виключно на електронну форму обміну документів та їх зберігання. Головними проблемами незадовільного впровадження електронного документообороту на підприємствах національної економіки є:

- ментальний страх управлінців та бухгалтерів підприємств за втрату документів в електронній формі, що містить загрозу неспроможності довести обґрунтованість розрахунку об'єкта оподаткування або різних фінансових зобов'язань. Підтвердженням цього став неприємний інцидент у 2017 р. з гакерською атакою вірусом «Petya», що спричинив масову безповоротну втрату електронних документів та баз даних національних підприємств. Єдиним спасінням таких підприємств стали первинні документи в паперовій формі;

- відсутність належного програмно-технічного та кадрового забезпечення підприємств, яке може гарантувати безпечну та безперебійну роботу електронного документообороту;
- додаткові витрати на організацію електронного документообороту підприємства;
- відсутність розробок внутрішніх положень про електронний документообіг;
- відсутній досвід створення облікової політики на базі електронних первинних документів;
- незначна юридична практика використання електронних документів як доказів у судах.

Таким чином, електронний документообіг між підприємствами в національній економіці України є об'єктивною необхідністю сьогодення та майбутнього. Для реалізації вказаної

перспективи рекомендовано застосувати державне стимулювання зазначених підприємств на прискорене впровадження електронного документообороту в бухгалтерському обліку шляхом: дотацій на програмно-технічне забезпечення гарантій безпеки електронного документообороту; розробки методичних рекомендацій для впровадження електронного документообороту; офіційних роз'яснень про належну доказову силу електронних документів та інше. Реалізація цих та подібних заходів з боку держави дозволить спростити ведення бухгалтерського обліку підприємства та прискорить його розвиток у цифровій економіці.

Список використаних джерел: 1. Гонгало С. Й. Електронні документи як об'єкти судової техніко-криміналістичної експертизи та їх класифікація. *Адвокат*. 2013. № 1. С. 33-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_1_8. 2. Єсімов С. С. Електронні документи як докази у справах про адміністративні правопорушення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 845. С. 68-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_12. 3. Коваленко А. В. Електронні документи: проблемні аспекти укладання цивільно-правових договорів в електронній формі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 154-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_21. 4. Ковтанюк Ю. Чи потрібні такі зміни до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: питання до обговорення. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2015. Т. 22-23. С. 81-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2015_22-23_13. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закону України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України № 851-IV від 22.05.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. 7. Туровська Л. Електронні документи як чинник оперативного обслуговування. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 5. С. 33-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2010_5_9.

УДК 657.421.3:336.743.5

О. О. Дядюн, аспірантка кафедри аудиту

Науковий керівник: **О. А. Петрик**, д-р е.н., професор, завідувач кафедри аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У СКЛАДІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: криптовалюта, платіжний засіб, облік, фінансові інструменти нематеріальні активи.

Швидкий розвиток комп'ютерних технологій, надзвичайні темпи глобалізації, потреба в альтернативних та осучаснених засобах грошового обміну – усі ці фактори сприяли виникненню та активному поширенню криптовалюти, особливо Bitcoin. Кількість користувачів віртуальних валют невідомо зростає, а станом на 12.11.2019 р. загальна капіталізація ринку криптовалют за даними спеціалізованих ресурсів [1] перевищує 240 млрд дол. Однак у жодній із держав криптовалюту досі не було офіційно визнано як повноцінний платіжний засіб. Водночас в окремих країнах значна увага приділяється регулюванню роботи криптовалютних бірж (Канада, Японія, США та ін.). Щодо України, то правовий режим такої валюти досі залишається не визначеним. На розгляд до Верховної Ради України вносилися окремі законопроекти з питань регулювання ринку криптовалюти, однак жоден із них поки не був прийнятим. Незважаючи на це, у процесі подальшого поглиблення операцій з криптовалютою та її глобального проникнення в бізнес-середовище перспективним є аналіз можливостей її введення до систем обліку та звітності. З урахуванням того, що найбільш інноваційними ресурсами підприємства є нематеріальні активи, актуальним є можливість розгляду в обліковому аспекті можливостей визнання криптовалюти саме як активу нематеріального характеру на основі наявних окремих спільних ознак між ними.

Розглядаючи місце криптовалюти в обліковій системі, не можна оминати питання економічної сутності цього поняття. Так, В. М. Костюченко [2, с. 97] зазначає, що криптовалюта – це цифрова (віртуальна) валюта, з одиницею «coin» (монета), яка емітується в мережі за певними принципами криптографії для забезпечення операцій та контролю створення нових монет. У свою чергу, І. А. Дерун та І. П. Складарук [3, с. 167] наголошують, що криптовалюта є

децентралізованою цифровою валютою, що публічно доступна в певній спільноті та є засобом збереження і накопичення вартості, може бути використана для придбання реальних товарів та послуг і підтримується технологією блокчейн.

Зазначимо, що криптовалюта є незалежною від банків чи інших офіційних інституцій, має високий рівень захисту та дійсно в майбутньому має потенціал стати повноцінним учасником платіжних операцій. Так, погоджуємося, що нині глобального проникнення в бізнес-операції така валюта не набула (навіть якщо великі компанії мають із нею справу, то користуються послугами посередників, оперативно конвертуючи таку валюту в реальну). Однак для компаній-трейдерів та компаній, що здійснюють майнінг криптовалют, їх облік вже є актуальним. Факт, що за своєю суттю криптовалюта є активом, майже не викликає сумнівів. По-перше, оцінка криптовалюти може бути достовірно визначена (дані про ринкову вартість є відкритими). По-друге, використання криптовалюти може приносити економічні вигоди й контролюватися підприємством. У питанні ж віднесення віртуальної валюти до конкретної групи активів, одностайного рішення на разі немає.

Аналіз публікацій вітчизняних науковців засвідчив, що найбільш популярним є твердження про належність криптовалюти до фінансових інструментів підприємства [3; 4; 5]. Зокрема, дуже поширеною є думка, що криптовалюта є особливим видом електронних грошей [5]. Проте такі підходи, окрім логічних пояснень, містять і численні суперечності (таблиця).

Таблиця

Аналіз можливості визнання криптовалюти у складі активів підприємства

Активи	Можливі суперечності
<i>Грошові кошти</i>	Є офіційним платіжним засобом, що перебуває під безпосереднім контролем держави і НБУ. Для криптовалюти це не є характерним
<i>Електронні гроші</i>	Є прив'язаними до національної валюти, а правила випуску таких грошей і операцій із ними чітко окреслені Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні». Хоча, як і криптовалюта, є неперсоніфікованим платіжним засобом
<i>Еквіваленти грошових коштів</i>	Є короткостроковими, високоліквідними інвестиціями, які вільно конвертуються у визначені суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості. Остання характеристика не властива для криптовалюти, її вартість змінюється динамічно
<i>Фінансові інструменти загалом</i>	Обов'язкова умова визнання фінансового інструмента – існування фінансового активу в одного суб'єкта та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу в іншого. Натомість з урахуванням невизначеного правового статусу криптовалюти, зобов'язуючої сторони немає

З урахуванням суперечностей, виявлених в таблиці, поділяємо думку експертів PwC [6], що криптовалюту можна розглядати або як нематеріальний актив, або як запаси підприємства. Дійсно, віртуальна валюта може відповідати критеріям визнання таких активів:

1. Нематеріальний актив: криптовалюта не має фізичної форми, може бути ідентифікованою, є немонетарним активом.

2. Запаси: криптовалюта може утримуватися для реалізації в процесі звичайної діяльності підприємства або може перебувати в процесі виробництва (майнінгу) для такої реалізації.

Однак зазначимо, що деякі науковці не підтримують думку про належність криптовалюти до нематеріальних активів. Так, І. А. Дерун та І. П. Склярчук [3, с. 167] погоджуються, що криптовалюта відповідає умовам визнання активу, однак нематеріальним активом бути не може, оскільки здебільшого бере участь у спекулятивних операціях.

Вищезазначене свідчить, що за умов придбання криптовалюти з інвестиційними цілями, вона може вважатися нематеріальним активом. Оскільки для криптовалюти наявний відкритий ринок, то й оцінювання як нематеріального активу слід здійснювати за моделлю переоціненої вартості. Якщо ж за специфікою своєї діяльності підприємство є трейдером чи здійснює майнінг криптовалюти, то більш обґрунтованим є її визнання у запасах.

Таким чином, криптовалюта за більшістю ознак може перебувати у складі нематеріальних активів підприємств. Проте важливо аналізувати сутність операцій з нею для правильної ідентифікації її місця в обліковій системі. До того ж кінцеві висновки про належність віртуальної валюти до активів суб'єктів господарювання будуть можливими лише після офіційного визначення її правового статусу.

Список використаних джерел: 1. Coinmarketcap. URL: <https://coinmarketcap.com>. 2. Костюченко В. М., Малиновська А. М., Мамонова А. В. Передумова запровадження обліку та оподаткування операцій із криптовалютами в Україні. *Modern economics*. 2017. № 6. С. 94-102. 3. Дерун І. А., Склярчук І. П. Онтологічні аспекти сутності криптовалюти та її відображення в обліку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка*. 2018. № 11. С. 163-170. 4. Петрук О. М., Новак О. С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4 (82). С. 48-55. 5. Яцик Т. В. Методика фінансового обліку криптовалюти як особливого виду електронних грошей. *Young Scientist*. 2017. № 2. С. 349-354. 6. Cracking the cryptocurrency code; or what is a «bitcoin» anyway? *PwC, IFRS news*. URL: <https://www.pwc.lu/en/ifrs/docs/pwc-ifrs-march17.pdf>.

УДК 657.221:005.3(043.3)

Ю. В. В'язівський, магістр 2-го року навчання за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» Науковий керівник: **Л. Ю. Шевців**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту факультет управління фінансами та бізнесу Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АУТСОРСИНГ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: аутсорсинг, бухгалтерський облік, «обслуговування під ключ», торговельне підприємство.

Торговельні підприємства в Україні здійснюють свою діяльність в умовах гострої конкуренції, постійно потребують поповнення ресурсів для виконання запланованих цілей, а у виграші опиняються ті з них, які найбільш раціонально використовують свій потенціал. Через це вони дедалі частіше звертаються до послуги аутсорсинг – технологія менеджменту, яка полягає в передачі сторонній організації деяких бізнес-функцій або частин бізнес-процесу підприємства, що дозволяє оптимізувати структуру управління підприємств за рахунок зосередження на основному завданні й передачі непрофільних функцій зовнішнім спеціалізованим виконавцям [1].

Невід'ємною складовою аутсорсингу бізнес-процесів та одним із дієвих способів бухгалтерського забезпечення діяльності підприємств торгівлі є аутсорсинг бухгалтерії, який передбачає винесення функцій, пов'язаних з організацією, веденням обліку, складанням звітності та розрахунку податків підприємства за його межі, передачу їх для виконання компанії-аутсорсеру.

У сучасній практиці розрізняють два варіанти бухгалтерського аутсорсингу:

- 1) ведення всієї бухгалтерії («обслуговування під ключ»);
- 2) передачу функцій по окремих ділянках облікової роботи.

Ключовою перевагою звернення торговельних підприємств до компанії-аутсорсера є те, що кожен співробітник цієї компанії спеціалізується на певній галузі обліку, здійснює ведення підприємства-клієнта за різними видами діяльності, а його досвід, знання та кваліфікація є значно більшими, ніж у бухгалтера, що веде одне підприємство. Крім цього, використання бухгалтерського аутсорсингу дозволяє підприємству-замовнику отримати чимало інших стратегічних і тактичних переваг при веденні бізнесу (табл.).

Таблиця

Переваги застосування торговельними підприємствами бухгалтерського аутсорсингу

Стратегічний рівень	Тактичний рівень
Фокусування уваги на основному бізнесі	Відсутність необхідності розширення штату бухгалтерів — до 70 % економії
Збільшення доходів компанії: за допомогою аутсорсинга постійні витрати можна перетворити у змінні	Послуги надаються безперервно (немає ні лікарняних, ні відпусків та ін.)
Збільшення капіталізації: за допомогою аутсорсинга можна частково перерозподілити інвестиційний капітал у стратегічно більш важливу для підприємства діяльність	Зменшення бази оподаткування
	Економія офісного простору і супутніх йому витрат
	Зменшення накладних витрат, пов'язаних із вартістю робочих місць, навчанням, інформаційною підтримкою та інше
	Гарантія професійної відповідальності, яку надає компанія-аутсорсер

Джерело: складено на основі [3].

Передача на аутсорсинг ведення бухгалтерського обліку і складання звітності вносить корективи в організаційну структуру підприємства-замовника, внаслідок чого повинні бути ліквідовані відділи та посади, або навпаки, має бути розширено склад останніх для відповідальних осіб за співпрацю з аутсорсером, а також призводить до зміни напрямків руху та структури інформаційних потоків, які, у свою чергу, також потребують відповідного управління.

На рис. 1 представлена схема інформаційних потоків, яка виникає між суб'єктами, при передачі на аутсорсинг певної сукупності процедур з ведення бухгалтерського обліку.

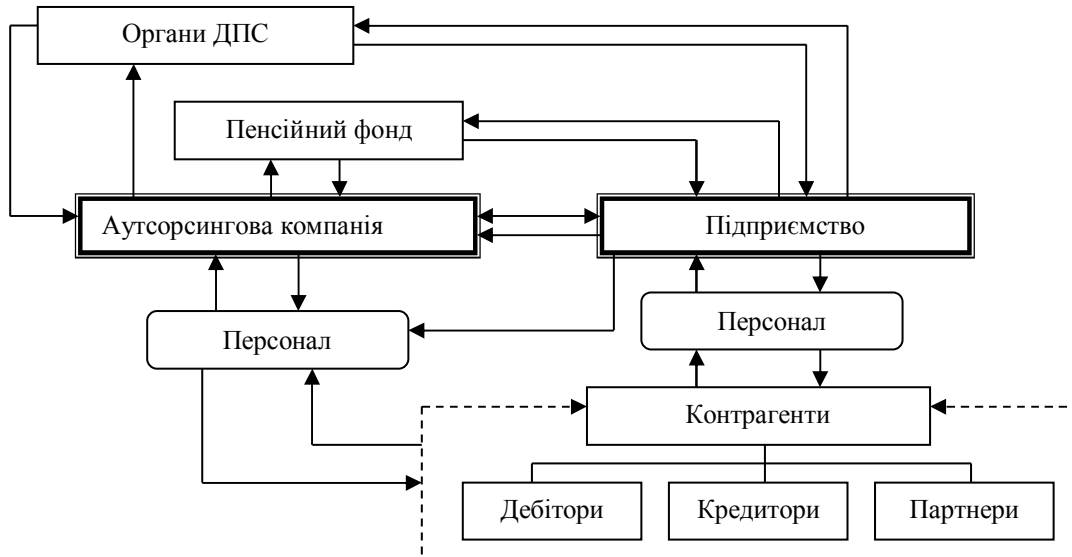

Рис. 1. Схема інформаційних потоків при використанні бухгалтерського аутсорсингу торговельним підприємством

Джерело: складено на основі [2].

Проте, незважаючи на існування попиту на послуги аутсорсингу й численні його переваги, вони мають суттєві недоліки, що обмежують використання цих послуг підприємствами України, зокрема це [2]:

- відповідальність за достовірність бухгалтерського обліку, своєчасне подання звітності та сплату податків покладається на керівництво замовника;
- відкриття відомостей про свою діяльність стороннім особам;
- відсутність контролю за діяльністю підприємства або спеціалістів, що надають бухгалтерські послуги;
- відсутність оперативної управлінської інформації;
- додаткові витрати часу на узгодження умов договору.

З метою усунення всіх цих недоліків насамперед необхідно розробити чітку та зрозумілу законодавчу базу з питань аутсорсингу. Щоб у недалекому майбутньому співпраця вітчизняних підприємств торгівлі зі сторонніми організаціями на аутсорсинговій основі сприяла переходу торгового бізнесу на новий рівень розвитку економічних зв'язків як на внутрішньому, так і на світовому ринках товарів і послуг.

Список використаних джерел: 1. Благоразумова О. В. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності торгового бізнесу. URL: http://lib.htei.org.ua/83/2017/outsorsing_yak_instrument_pidvishchennya_konkurentospromozhnosti_torgovogo_biznesu.pdf. 2. Писарчук О. В., Яртим І. А. Аутсорсинг як альтернативна форма організації бухгалтерського обліку. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 1 (53). С. 163–168. 3. Поплюйко А. М. Бухгалтерський аутсорсинг : сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 335–340.

С. П. Калашник, магістрант

Науковий керівник: **І. О. Дземішкевич**, канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування

Черкаський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

АУТСОРСИНГ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: облік, аутсорсинг, заробітна плата.

Суть аутсорсингу полягає в передачі частини функцій або певного процесу діяльності іншій компанії. Це дозволяє зосередитись на основних функціях підприємства, скоротити власні витрати, підвищити продуктивність праці та якість виробленої продукції або послуг.

Генрі Форд зазначав: «Якщо є щось, що ми не вміємо робити краще і дешевше ніж наші конкуренти – немає сенсу робити це взагалі; таку роботу ми повинні передати тим, хто виконає її завідомо кращим результатом» [1]. Цей вислів після Г. Форда проголошують тисячі власників підприємств.

Аутсорсинг з'явився на початку 80-х років ХХ століття як ефективний спосіб зменшення витрат та збільшення прибутковості. Згодом прийшло розуміння того, що аутсорсинг – не лише спосіб знизити витрати, а і шлях до покращення економічних показників підприємства за рахунок зосередження переважно предметі його діяльності та передачі інших, додаткових функцій зовнішнім фахівцям [2].

До поширених видів аутсорсингу можна віднести: ІТ-аутсорсинг, HR-аутсорсинг, бухгалтерський та податковий аутсорсинг, аутсорсинг бізнес-процесів та ін. [3].

Послугами бухгалтерського аутсорсингу в Європі користується близько 86 % компаній, у США цей показник сягає 90 %. В Україні, за різними оцінками, цей показник сягає лише близько 5 % (і це здебільшого статистика столиці).

Під бухгалтерським аутсорсингом розуміють передачу функцій організації, ведення бухгалтерського обліку та складання звітності компанії іншій організації [4].

Існує декілька варіантів бухгалтерського аутсорсингу:

1. Повний аутсорсинг – ведення всієї бухгалтерії підприємства.
2. Частковий – передача функцій ведення обліку певних ділянок, наприклад, облік заробітної плати, облік ПДВ та ін.

Основні фактори, що впливають на вартість аутсорсингового обліку заробітної плати: кількість найманих працівників, обсяг кадрового документообігу.

Переваг, які отримує замовник, передавши облік заробітної плати на підприємстві на аутсорсинг, багато:

1. Зниження ризиків – перенесення відповідальності за якість та повноту розрахунків на аутсорсингову компанію (мінімізація штрафних санкцій за порушення трудового законодавства, а також відшкодування податкових штрафів у разі вчинення помилок).

2. Зменшення витрат – аутсорсинг обліку заробітної плати здебільшого має нижчу вартість, ніж утримання у штаті власного фахівця (роботодавець позбавляється витрат на організацію робочого місця для працівника, оплату праці та податків / внесків по заробітній платі, підвищення кваліфікації працівника).

3. Зниження залежності від профільного працівника – оскільки облік заробітної плати передано на аутсорсинг, роботодавцю не потрібно хвилюватись за своєчасність проведення всіх розрахунків (у випадку, якщо аутсорсер, відповідальний за цю ділянку, піде у відпустку чи звільниться, аутсорсингова компанія зможе забезпечити безперервний облік шляхом передачі справ іншому спеціалісту).

4. Якість послуг – зазвичай у компаніях, що надають аутсорсингові послуги, працюють висококваліфіковані фахівці, що мають досвід вирішення нешаблонних завдань. Це призводить до зниження ризиків, пов'язаних із некоректністю відображення бухгалтерських операцій та помилками при формуванні звітності.

Проте існують і недоліки аутсорсингу. Основний з них – можливість витоку інформації (розголошення персональних даних працівників). Це викликає недовіру до аутсорсингових компаній у потенційного замовника. Але цього можна уникнути, якщо ретельно ставитись до вибору такої компанії та узгоджувати всі подробиці спільної діяльності.

Один зі способів протестувати аутсорсинг на практиці – передати ділянку обліку кадрів та нарахування заробітної плати. Це ділянка робіт, яка пов'язана з багатьма нюансами і змінами в законодавстві, що потребують постійного контролю, адже наслідки, якими може обернутись необізнаність у цій сфері, сягають «космічних» масштабів. Штрафні санкції за порушення трудового законодавства є одними з найбільших серед можливих в Україні. За порушення строків виплати заробітної плати підприємство може отримати штраф у розмірі суми трьох мінімальних заробітних плат станом на 01.01 звітного року (у 2019 році – $4173,00 \cdot 3 = 12\,519,00$ грн). А за недотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці штраф сягає 30 мінімальних заробітних плат ($41\,730,00$ грн – станом на 2019 рік).

І хоча у Верховній Раді України зареєстровано законопроект, в якому пропонують суттєво зменшити розміри штрафів за порушення вимог трудового законодавства, поки залишається невідомим, чи буде це реалізовано на практиці. Адже редакція цього ж законопроекту до другого читання суттєво відрізняється, і всі ті «поблажки», про які говорилось у першому читанні (письмове попередження в разі першого порушення) залишаються тільки для деяких категорій роботодавців.

Отже, бухгалтерський аутсорсинг є галуззю, що стрімко розвивається в Україні та на яку формується стійкий попит. Особливу увагу підприємцям варто звернути на аутсорсинг обліку заробітної плати, оскільки переваг від його використання значно більше, ніж недоліків. Такий спосіб обліку дозволить оптимізувати діяльність підприємства шляхом зниження витрат, мінімізації податкових ризиків, пов'язаних із допущенням помилок в обліку.

Список використаних джерел: 1. Ефимова С., Пешкова Т., Коник Н., Рытик С. Аутсорсинг. *Litres*. 2017. URL: http://mega-eworld.com/upload/iblock/c35/pdf_bk_362_auTsorsing_tatyana_peshkovabook.a4.pdf. 2. Бурденко І. М., Ярошина А. П. Аутсорсинг: поняття, види та сучасний стан розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2018. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/92.pdf. 3. Безручук С. Л., Лайчук С. М. Аутсорсинг, лізинг персоналу або послуги з бухгалтерського обліку: критична оцінка термінів. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/67740/63840.pdf>. 4. Поплюйко А. М. Бухгалтерський аутсорсинг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 335–340.

УДК 657

Д. А. Кендыш, студентка

Научный руководитель: М. Н. Галкина, ассистент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ УЧЕТА ЗАТРАТ НА ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПОВ МСФО

Ключевые слова: затраты, МСФО, национальные стандарты бухгалтерского учета и отчетности.

Затраты – весьма обширная экономическая категория, к определению которой существует множество различных подходов. В современной экономической литературе, касающейся вопросов учета и анализа затрат, существует еще несколько терминов: «расходы», «издержки», «себестоимость». Определение сущности этих понятий имеет значение для оценки результатов хозяйственной деятельности организации, экономичности производственного процесса, его прибыльности.

В Республике Беларусь ориентация на МСФО обусловлена как тенденцией глобализации и унификации учетных систем с соседствующими странами, так и необходимостью полноценной интеграции в мировое экономическое пространство. Поэтому возникает необходимость сравнения понятия «затраты» и нормативного правового обеспечения по их учету.

Нормативное регулирование бухгалтерского учета затрат в Республике Беларусь представлено Инструкцией по бухгалтерскому учету доходов и расходов № 102, утверждённой

Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.09.2011, в соответствии с которой затраты – стоимость ресурсов, приобретенных и (или) потребленных организацией в процессе осуществления деятельности, которые признаются активами организации, если от них организация предполагает получение экономических выгод в будущих периодах, или расходами отчетного периода, если от них организация не предполагает получение экономических выгод в будущих периодах [1].

Согласно международным стандартам финансовой отчетности, расходы – это уменьшение экономических выгод в течение отчетного периода, происходящее в форме оттока или истощения активов или увеличения обязательств, ведущих к уменьшению капитала, не связанным с его распределением, между участниками. Термин «затраты» в МСФО используется когда речь идет о накоплении потраченных ресурсов, доходы от которых будут получены в будущем. Затраты в данном контексте являются промежуточной категорией между расходом ресурса и признанием расхода периода [2].

Наиболее распространенной классификацией затрат является их группировка по экономическим элементам. В Республике Беларусь выделяют следующие элементы затрат:

- 1) материальные затраты (сырье и материалы, покупные комплектующие изделия и полуфабрикаты, топливо, электроэнергия, теплоэнергия и т. д.);
- 2) затраты на оплату труда;
- 3) отчисления на социальные нужды;
- 4) амортизация основных средств и нематериальных активов;
- 5) прочие затраты.

Несмотря на то, что в МСФО не существует специального стандарта, регулирующего учет затрат, данная область учета является наиболее значимой. В связи с тем, что затраты сопровождают практически все хозяйственные операции, их учет рассматривается в различных стандартах.

Постепенно идет сближение национальных стандартов бухгалтерского учета и отчетности (далее – НСБУ) и МСФО. В настоящее время какие-то нормы НСБУ уже полностью соответствуют МСФО, каких-то пока вообще нет.

В таблице приведено сопоставление НСБУ и МСФО по учету затрат.

Таблица

Нормативное правовое обеспечение учета затрат по МСФО и НСБУ

Затраты	НСБУ	МСФО
Материальные затраты	Инструкция по бухгалтерскому учету запасов, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 12.11.2010 г. № 133	IAS 2 «Запасы»
Затраты на оплату труда	Трудовой кодекс Республики Беларусь от 26.07.1999 г. № 296-3 (с изм. и доп.)	IAS19 «Вознаграждения работникам»
Отчисления на социальные нужды	Закону Республики Беларусь «Об основах государственного социального страхования» от 31 января 1995 г. № 3563-ХІІ (с изм.)	IAS 19 «Вознаграждения работникам»
Амортизация	Инструкция по бухгалтерскому учету основных средств, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.04.2012 г. № 26 Инструкции по бухгалтерскому учету нематериальных активов, утвержденной постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.04.2012 г. № 25 Инструкция о порядке начисления амортизации основных средств и нематериальных активов, утвержденная постановлением Министерства экономики Республики Беларусь, Министерства финансов Республики Беларусь, Министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь от 27.02.2009 г. № 37/18/6	IAS 16 «Основные средства» IAS38 «НМА2»
Прочие: арендная плата; проценты по займам	Инструкция о порядке бухгалтерского учета лизинговых операций, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.04.2004 г. № 75 Инструкция по бухгалтерскому учету доходов и расходов, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.09.2011 г. № 102	IAS 17 «Аренда» IAS 23 «Затраты по займам»

Источник: разработано автором.

На основе вышеизложенного можно сделать вывод, что в отечественном законодательстве имеется определённая нормативная база, регламентирующая порядок учёта затрат, а в МСФО нет единого стандарта для учёта затрат, имеются отдельные группы стандартов, регулирующих их учёт и отражение в отчётности. Следовательно, необходимо продолжить совершенствование национальной системы учёта затрат в Республике Беларусь на основе применения МСФО.

Список использованных источников: 1. Инструкция по бухгалтерскому учёту доходов и расходов: утв. Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.09.2011 № 102 (в ред. Постановления от 31.12.2013 № 96). URL: <http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=w21224697>. 2. Международные стандарты финансовой отчётности (IAS 1) «Представление финансовой отчётности». URL: <http://www.government.by/upload/docs/file4b61435c2c6966a9.PDF>.

УДК 657.1:336.743

В. Ю. Козенко, студент III курсу спеціальності «Облік і оподаткування»

І. Ю. Фесун, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ

Ключові слова: біткоїн, віртуальна валюта, гроші, криптовалюта, фінансові інвестиції.

Перші теоретичні розробки у сфері криптовалют припадають на початок 90-х років ХХ століття і пов'язуються з учасниками мережевого руху шифропанк Дж. Асанжем, Т. Меєм, Е. Х'юзом та групою британських криптографів на чолі з Дж. Чомом. Запуск Сатоші Накамото першої пірингової платіжної системи «Bitcoin» та застосування терміна «криптовалюта» припадає на 2010 рік. Сьогодні ж на ринку представлено, за різними оцінками, від 90 до 100 різних криптовалют (Bitcoin, Ethereum, Dash, Ripple, Monero, Litecoin, NEM, Augur та інші [1, с. 635]), що свідчить про актуальність їхнього дослідження.

Правовий статус криптовалют, як базис організації бухгалтерського обліку, в Україні не однозначний. Наша держава поки не приєдналася ні до групи країн, які визнають криптовалюту легальним різновидом електронних активів та активно розробляють нормативно-правову базу з її обігу, ні до країн, які обмежують або повністю забороняють використання криптовалют у господарському обороті. Щоправда, у жовтні 2017 р. було зроблено перший крок у напрямі врегулювання обігу криптовалют, позначений реєстрацією проєктів Закону про обіг криптовалюти в Україні та Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні. На жаль, за два роки жодних поступальних зрушень у цьому напрямі не відбулося і 29.08.2019 р. вони були відкликани. Проте відзначимо, що законотворці схиляються до необхідності державного управління обігом криптовалют через регулятора – НБУ, уповноваженого на регулювання діяльності криптовалютних бірж, моніторинг та ідентифікацію суб'єктів криптовалютних транзакцій.

Криптовалюта в першому законопроекті визначається як «програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн як облікової одиниці поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)» [3]. І це визначення є об'єктом гострої критики представників ІТ-експертного середовища через необхідність застосування загальних норм, які поширюються на право приватної власності за неможливості відчуження немайнових прав на програмний код у формі криптовалюти, а також прирівнювання криптовалют до об'єктів інтелектуальної власності без належних юридичних наслідків (виплати роялті, охорони авторським правом тощо).

Автори другого законопроекту визначають криптовалюту як фінансовий актив, який уособлює «децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений у цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку» [4]. На нашу думку, змістовне навантаження цього визначення найбільш близьке до трактування криптовалют, яке використовується країнами-членами Міжнародної групи з розробки фінансових заходів протидії відмиванню брудних грошей (FATF): криптовалюта – математична децентра-

лізована конвертована віртуальна валюта, захищена за допомогою криптографії, і покладається на відкритий і закритий ключі передачі інформації між учасниками операції [5, с. 5]. Безпека, цілісність та збалансованість криптовалютних облікових записів забезпечується мережею взаємно не пов'язаних осіб (майнерів), які захищають мережу в обмін на можливість отримання випадково розподіленої плати. Тобто криптовалюта наділяється всіма функціями грошей (міра вартості, засіб платежу, засіб обміну, засіб накопичення), що підтверджується рішенням Європейського суду справедливості у справі «Хедквіст проти Швеції» від 22.10.2015 р., який визнав біткоїни не товаром, а засобом платежу на рівні з традиційними валютами.

З огляду на обов'язковість рішень Європейського суду на території України, доходимо висновку про належність криптовалют до специфічної форми віртуальних грошових коштів. Разом із тим вимушені констатувати об'єктивну дискусійність такої належності, поки в Україні не буде розроблено правової бази їх обігу. Нині вона обмежується лише офіційною позицією НБУ, який вважає біткоїни грошовим сурогатом із незабезпеченою реальною вартістю, діяльність із купівлі-продажу якого має ознаки фінансової піраміди й може свідчити про потенційну участь сторін у сумнівних операціях із відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму [2, с. 9]. Аргументами тут виступають і відсутність центрального емітента та регулятора, і неможливість держави відповідати за криптовалютними зобов'язаннями, і відсутність інструментарію та технологій оцінки й запобігання ризикам, які закладені у криптовалютах.

Для подолання правового вакууму вважаємо за доцільне взяти за основу рекомендації FATF щодо регулювання криптовалютної індустрії, перевидані та підтримані в червні 2019 р. великою двадцяткою (G20). До того ж Україна з 01.01.2017 р. приєдналася до Плану BEPS, що підтверджує намір стати учасником режиму автоматичного обміну податковою інформацією між європейськими країнами в межах FATF та впровадити міжнародні стандарти FATF з метою імплементації норм Директиви 2015/849/ЄС про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму.

Визнаючи криптовалюту специфічною формою віртуальних електронних грошей, доречно вказати на принципову неузгодженість. Так, у Директиві 2009/110/ЄС щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними електронні гроші визначені на основі трьох критеріїв: 1) електронне зберігання; 2) передача отримувачу тільки після їх отримання банком; 3) платник не може бути їхнім емітентом. Тобто йдеться про одну з форм фізичного втілення звичайних грошових коштів, натомість криптовалюти не потребують фізичного внесення на рахунки, а генеруються безпосередньо в мережі й жодним чином не пов'язані з традиційними валютами чи платіжними системами.

До аналогічних висновків спонукає і аналіз МСФЗ. Безумовно, логічним вбачається припущення про грошову природу криптовалют у разі існування специфічних особливостей. Кореляція положень МСБО (IAS) 7 «Звіт про рух грошових коштів» та МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» дозволяє у складі грошових коштів виокремити як специфічний вид валюти – еквіваленти грошових коштів. Але їх ідентифікація через критерії високої ліквідності та властивого несуттєвого ризику змін вартості не дозволяє подавати криптовалюти в їх складі. Разом з тим, апелюючи до п. 33 Керівництва із застосування МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», криптовалюти можуть визнаватися фінансовим активом грошової природи, оскільки виступають засобом обміну. Отже, найбільш виправданим, на нашу думку, є визнання криптовалют фінансовими інвестиціями, які утримуються з метою зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора.

Список використаних джерел: 1. Галушка Є. О., Пакон О. Д. Сутність криптовалют та перспективи їх розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 634–638. 2. Мамченко Н. Криптовалюти в Україні: судова практика і нові законопроекти. *Судово-юридическа газета*. 2017. № 35–38. С. 8–13. 3. Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні від 06.10.2017 р. № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684. 4. Проект Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні від 10.10.2017 р. № 7183-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710. 5. Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks: FATF Report. 2014. 15 p. URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ ВИГОДУ ВІД ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ключові слова: основні засоби, амортизаційна політика, економічні вигоди.

Основні засоби становлять найбільшу частину активів промислового підприємства та 80-100 % вартості необоротних активів, що амортизуються, тому їх використання суттєво впливає на фінансовий стан суб'єктів господарювання, розмір витрат, рівень рентабельності тощо. Тому розробка ефективної амортизаційної політики щодо основних засобів підприємства ґрунтується на взаємодії прогресивних її інструментів та елементів.

Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, сучасний інструментарій амортизаційної політики залишається недостатньо вивченим і розробленим для стратегічного управління підприємством. Водночас завдяки складовим амортизаційної політики, їх взаємодії, можливо альтернативно підійти до визначення розмірів амортизаційних відрахувань, здійснювати управління витратами і фінансовими результатами, інвестиційними процесами та фінансовим станом підприємства.

Об'єкт основних засобів, як об'єкт для визначення вартості, що амортизується, визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена [1].

Принципове значення для розробки амортизаційної політики підприємства має визначення економічної вигоди від використання об'єктів основних засобів та строк їх корисної експлуатації. Строком корисного використання (експлуатації) основних засобів за П(С)БО 7 «Основні засоби», затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 (п. 4 ПСБО 7) є «очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг)» [1]. При визначенні цього строку слід врахувати фактори, які й будуть послідовними етапами в його визначенні (п. 24 ПСБО 7): очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності; очікуваний фізичний та моральний знос; правові або інші обмеження щодо строків або умов використання об'єкта та інші фактори. Іншими факторами, наприклад, можуть бути строк оренди, передбачений угодою, або вимоги законодавства, що визначає граничний строк експлуатації певних об'єктів, тощо.

Слід зазначити, що визнання існування економічної вигоди від використання об'єкта основних засобів здійснюється ще на етапі визнання самого об'єкта під час його надходження на підприємство. На перший погляд оцінку майбутніх економічних вигід від використання об'єкта основних засобів необхідно пов'язувати з обсягом виробленої продукції, який планується отримати за його допомогою, оскільки саме реалізація продукції забезпечує надходження грошових коштів на підприємство, частиною з яких є амортизаційні відрахування. Але така позиція не повністю розкриває сутність основних засобів як складової звичайної діяльності суб'єктів господарювання, оскільки деякі з них підприємство використовує не для виробництва, а за іншим призначенням і тому рівень доходу в цьому випадку оцінити неможливо. Прикладом таких об'єктів є невиробничі основні засоби, будівлі, споруди, ЕОМ, екологічне обладнання тощо. Тому щодо вищезазначених основних засобів слід розглядати не економічні вигоди, а необхідність підприємству для здійснення різних функцій.

Зауважимо, що принципи відмінності мають економічні вигоди від використання об'єкта для випуску основної продукції підприємства, званої і визнаної ринком та від продукції, яка перебуває на стадії впровадження. У першому випадку маємо справу зі сталим, масовим виробництвом, у другому – лише із входженням продукції на ринок.

У контексті зазначеного треба зазначити те, що оновлення фізично застарілого виробничого апарату на подібний на тій самій науково-технічній основі не спричинить суттєвого збільшення обсягу виробництва, а гарантовано забезпечить ту ж саму суму прибутку або збитку від його використання (за умови відповідності цін у часі, або навіть можливого деякого здешевлення). Тобто придбане обладнання дасть таку саму економічну вигоду у вигляді виручки від реалізації продукції, що й застаріле.

Інша ситуація виникає, коли на підприємство надходять абсолютно нові об'єкти основних засобів, вироблені з урахуванням останніх досягнень науки і техніки. Передусім придбання таких видів засобів праці суттєво відбивається на обсязі або якості продукції, що, безумовно, вплине на розмір економічних вигід від використання нових основних засобів. Крім цього, майже неможливо передбачити обсяги реалізації нової продукції. Тому посилення сутю на термін служби об'єкта або його продуктивність при визначенні строку використання буде недостатнім. У такому випадку має значення особливості і вид самої продукції, попит і насичення нею ринку, престиж і марка підприємства.

З огляду на вищевикладене основними факторами, які необхідно враховувати при визначенні економічної вигоди від використання об'єкта основних засобів, на наш погляд, є:

- а) вид основних засобів, щодо яких визначається майбутня економічна вигода та нормативний строк служби об'єкту;
- б) особливості технології виробництва на підприємстві;
- в) характер і напрями оновлення основних засобів;
- г) визначення видів та структури продукції, що буде випускатись за допомогою об'єкта та строки її випуску (для виробничих);
- д) продуктивність та інтенсивність експлуатації обладнання за видами продукції з метою визначення економічної вигоди від використання кожного виду окремо (якщо можливо);
- е) попит на продукцію та насиченість нею ринку;
- ж) витрати, пов'язані з підтриманням об'єкта в робочому стані впродовж усього строку використання;
- и) правові та технологічні обмеження законодавства щодо охорони праці та охорони навколишнього середовища;
- к) швидкоплинність НТП щодо певного виду засобів праці.

Враховуючи вищевикладене, важливо підкреслити, що всі управлінські рішення відносно елементів амортизаційної політики, у тому числі стосовно економічної вигоди від використання об'єкта основних засобів та строку корисного використання (експлуатації), слід обирати відповідно до умов господарювання підприємства, аналізуючи усі «за» і «проти» в кожному конкретному випадку, поєднуючи засади комплексного, системного та ситуаційного підходів до управління.

Список використаних джерел: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (ПСБО7): затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

УДК 657

Н. В. Малинич, студентка 4-го курсу

Науковий керівник: **О. О. Артем'єва**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: бухгалтерський облік, давальницька сировина, операції з давальницькою сировиною, замовник, виконавець.

Існують підприємства, які не мають змогу самостійно забезпечувати умови для ефективного виробництва різних типів товарів та послуг. Причинами такого явища є те, що у підприємства відсутні кошти для закупівлі різного роду запасів, тобто сировини та матеріалів, а також існує дефіцит власної сировини при потужному виробництві. У такому випадку

підприємство, безперечно, може брати позикові кошти, але це збільшить собівартість готової продукції, а отже, і вартість. Саме тому більш доцільніше для нього буде надання послуг із переробки сировини в готову продукцію. Адже операції з давальницькою сировиною допоможуть підприємству продовжувати свою діяльність, при цьому не завдаючи збитків.

Отже, виникає необхідність розглянути правила та особливості введення бухгалтерського обліку операцій із давальницькою сировиною, тому ця тема є актуальною та потребує детального дослідження.

Дослідженням особливостей обліку операцій з давальницькою сировиною займалися такі вітчизняні вчені, як І. В. Смірнова, Я. В. Клименко, В. О. Іваненко та інші. Однак питання з обліку та оподаткування операцій із переробки давальницької сировини в зовнішньоекономічній діяльності вивчені недостатньо.

Згідно з Податковим кодексом України «операції з давальницькою сировиною» – це операції з переробки давальницької сировини з метою одержання готової продукції за відповідну плату. До операцій із давальницькою сировиною належать операції, в яких сировина замовника на конкретному етапі її переробки становить не менш як 20 % загальної вартості готової продукції [1].

Учасниками операцій із давальницькою сировиною є замовник та виконавець. У ролі замовника виступає суб'єкт господарювання, що надає давальницьку сировину іншому суб'єкту для здійснення її переробки в готову продукцію, тоді як у ролі виконавця виступає суб'єкт господарювання, що здійснює переробку цієї давальницької сировини за відповідну плату.

Бухгалтерський облік операцій із давальницькою сировиною має свої певні особливості. Так, давальницька сировина на кожному етапі її переробки, а також після отримання з неї готової продукції вважається власністю замовника, тому й відображається в нього на балансі. Оскільки давальницька сировина залишається власністю замовника, то й формування собівартості здійснюється безпосередньо самим замовником, а результати переробки він відображає на бухгалтерських рахунках та у фінансовій звітності. Виконавець, у свою чергу, обліковує тільки вартість здійснених робіт із переробки давальницької сировини, а саму сировину відображає на позабалансовому рахунку 02 «Активи на відповідальному зберіганні», субрахунку 022 «Матеріали, прийняті для переробки» за цінами, які зазначені в акті приймання. При цьому аналітичний облік давальницької сировини у виконавця ведеться за замовниками, видами, сортами сировини і місцями їх зберігання.

Хоч давальницьку сировину обліковують на позабалансовому рахунку 022 «Матеріали, прийняті для переробки», проте для неї встановлені вимоги з обліку та приймання такі самі, як для товарно-матеріальних цінностей. Звідси випливає, що нині для обліку наявності та руху давальницької сировини не існує чіткої форми документування, тому підприємствам необхідно керуватися типовою первинною документацією, яка використовується для власної сировини та готової продукції. У такому випадку потрібно проставити на первинних документах позначку «На давальницьких умовах». Це дозволить уникнути помилок та підвищити аналітичність обліку операцій із давальницькою сировиною.

Також уникнути підприємству плутанин, зловживань та шахрайства допоможе відокремлений облік давальницької сировини і власної.

Для введення покращеного обліку операцій із давальницькою сировиною І. В. Смірнова та Я. В. Клименко запропонували такі аналітичні розрізи позабалансового рахунку 022 «Матеріали, прийняті для переробки»; 0221 «Матеріали, прийняті для переробки»; 0222 «Матеріали, передані у виробництво»; 0223 «Готова продукція, вироблена з давальницької сировини»; 0224 «Супутня продукція, вироблена з давальницької сировини» [2]. Однак В. О. Іваненко пропонує до аналітичного розрізу ще віднести «Відходи від переробки давальницької сировини» [3]. Використання таких аналітичних розрізів на підприємстві дозволить більше деталізувати інформацію про наявність і рух давальницької сировини, а також виготовленої з неї готової продукції.

Облік витрат, пов'язаний із переробкою чи доробкою давальницької сировини здійснюється на рахунку 23 «Виробництво». До таких витрат можна віднести: загальновиробничі витрати, на-

рахування заробітної плати, відрахування до фондів соціального страхування та амортизацію. Витрати, здійсненні підприємством, а також формування собівартості з переробки давальницької сировини, регулюються П(С)БО 16 «Витрати», тоді як дохід, отриманий від переробки сировини, регулюється П(С)БО 15 «Дохід». Згідно з цим стандартом існують певні особливості визнання доходу виконавця, які пов'язані зі специфікою виду його господарських операцій.

Відповідно до П(С)БО 15 дохід від переробки визнається за ступенем завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції [4].

Передача готової продукції, виробленої з давальницької сировини, відображається такою проводкою: за дебетом субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» і за кредитом субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» із відповідним списанням суми понесених витрат із кредиту субрахунку 231 «Роботи з переробки давальницької сировини» за дебетом субрахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» [3].

Отже, операції з обліку давальницької сировини є складними, що зумовлено порядком визнання права власності на передану сировину та вироблену з неї продукцію. Ці операції мають свої певні особливості та недоліки, які підприємству необхідно врахувати. Недоліками операцій із давальницької сировини є те, що для них не існує типових форм первинних документів, немає належного нормативно-правового регулювання, а при прийманні та обліку давальницької сировини на неї поширюються такі ж вимоги, як для товарно-матеріальних цінностей. Саме тому підприємству необхідно здійснювати документування давальницької сировини відокремлено від аналогічної власної сировини та продукції.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України від 20.10.2019 № 2755-VI. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 2. Смірнова І. В., Клименко Я. В. Проблемні питання обліку операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічній діяльності. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С. 353-361. 3. Іваненко В. О. Особливості обліку операцій з давальницькою сировиною на промислових підприємствах. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 7. С. 411-413. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

УДК 657

В. В. Олійник, студентка

Науковий керівник: **О. М. Княшко**, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Ключові слова: заробітна плата, документообіг, форми оплати праці, системи оплати праці, господарська діяльність.

Діяльність кожного підприємства побудована для створення додаткового споживчого продукту, який може являти собою як готову продукцію, так і роботи (послуги). Кожен зі згаданих продуктів має собівартість, яка складається з прямих витрат, розподілених непрямих витрат, заробітної плати та відрахувань на соціальне страхування.

Заробітна плата є важливим елементом обліку на підприємстві, адже вона перебувають у центрі уваги різних зацікавлених осіб: найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Для раціонального управління господарською діяльністю, зокрема операціями у сфері оплати праці, необхідний постійний, юридично підтверджувальний бухгалтерський облік цих операцій на підставі первинних документів. Бухгалтерський облік має забезпечити: точне і своєчасне документальне оформлення даних про обсяг затрат праці; відображення обсягу виконаних робіт і затрат робочого часу кожним працівником за галузями й по підприємству загалом; правильне нарахування оплати праці кожному працівникові відповідно до діючих положень; контроль за використанням фонду оплати праці; дотримання порядку розподілу оплати праці за об'єктами бухгалтерського обліку; повний і своєчасний розрахунок із працівниками щодо оплати праці; своєчасне складання та подання звітності з оплати праці. Облік праці та її оплати має бути організо-

ваний таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці, зміцненню трудової дисципліни, підвищенню якості виробництва продукції, виконання робіт і послуг [1].

Дослідженню цього питання присвятили свої наукові праці такі вчені, як Є. Хаустова [1], І. Саух [2], А. Куренна [4], В. Рожелюк [5], Н. Каткова [6], О. Коваленко [7] та інші.

Документальне оформлення операцій щодо розрахунків із заробітної плати між працівниками й роботодавцем супроводжується великою кількістю облікових документів типових та нетипових форм, на кожний з яких затверджується графік документообігу керівництвом підприємства [2]. Відповідно до П(С)БО 26 «Виплати працівникам» розрахунки з оплати праці включають:

- поточні виплати;
- виплати при звільненні;
- виплати по закінченню трудової діяльності;
- виплати інструментами власного капіталу підприємства;
- інші довгострокові виплати [3].

Виплати працівникам на підприємстві є його витратами, які, у свою чергу, розподіляються на прямі та не прямі. Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за заробітною платою, якщо вона стосується прямих витрат – Дт 23 Кт 661; якщо вона стосується непрямих витрат – Дт 92, 93, 94 Кт 661.

На цьому етапі, в умовах постійного розвитку суспільства, впровадження інформаційних та цифрових технологій у всі сфери життя, найбільшою проблемою обліку розрахунків з оплати праці з працівниками є недостатня автоматизація даної ділянки обліку та відсутність частини додаткових реквізитів у документах, якими підтверджуються операції з обліку праці та її оплати. Тому одним із напрямів удосконалення бухгалтерського обліку є зменшення кількості документації завдяки впровадженню багатоденних і накопичувальних документів, використання типових міжвідомчих форм, пристосованих до використання обчислювальної техніки [4].

Дослідження даного питання, визначення недоліків у цій системі дасть змогу удосконалити або розробити більш ефективну систему руху документів. Точне і своєчасне документальне оформлення даних про обсяг виконаних робіт, наданих послуг відповідно до кількості та якості затраченої праці, може стати основою для прийняття важливих управлінських рішень.

Удосконалення документообігу полягає не тільки в удосконаленні форм документів, скорочення їх чисельності й кількості копій, а й зміні руху документів і алгоритму їх формування.

Для реалізації цієї мети найкращим стане використання комп'ютерних технологій, що приведе до певних покращень, зокрема таких, як знижувати трудомісткість роботи бухгалтера, контролювати правильність операцій, спрощує облік, розрахунки й аналіз бухгалтерських документів, прискорює обробку інформації, знижує витрати на оплату праці, зменшує обсяг документообігу, дозволяє використовувати технічні носії первинної інформації, спрощує розрахунки між підприємствами, забезпечує оперативність і тривалість зберігання отриманої інформації [4].

Запровадження системи автоматизації документообігу забезпечує оперативний доступ до документів та звітної інформації, ефективно управління процесами руху та обробки документів, скорочення часу процедур узгодження документів і прийняття рішень, мінімізацію фінансових витрат на документообіг і діловодство [5].

Слід зазначити, що документообіг відображає організаційну структуру апарату управління, тому удосконалення документообігу безпосередньо пов'язане з удосконаленням самої структури управління.

Наступним напрямом удосконалення системи організації оплати праці – це застосування нових форм оплати праці. Класичними формами оплати праці є: проста-погодинна, преміально-погодинна, пряма-відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна. Цей напрям потребує вдосконалення, тому що традиційний механізм не здатний на достатньому рівні сприяти підвищенню ефективності господарської діяльності. Перевагою нетрадиційних систем є їх простота, яка полягає в зрозумілості механізму нарахування грошової винагороди кожного працівника, наслідком чого є зростання значущості стимулюючої функції заробітної плати. На сьогодні міжнародні системи оплати праці більше орієнтовані на мотивацію працівника, ніж

вітчизняні, вони спрямовані на те, щоб працівник хотів працювати більше та ефективніше. Системи оплати праці, які використовують в Україні, характеризуються недостатньою гнучкістю та слабкою мотивацією, оскільки розмір заробітної плати не пов'язують із якістю та продуктивністю праці. Деталізацію кожної системи відображають їх форми. У сучасних умовах виникає необхідність запровадження гнучких форм та систем оплати праці, зокрема використання контрактних та безтарифних систем [6]. Гнучкі – тому, що система може трансформуватися під практично будь-які завдання оперативного планування і стимулювання. Безтарифні – тому, що базові параметри заробітної плати – ставки, оклади, тарифи, мінімальні зарплати визначаються з огляду на кон'юнктуру ринку праці в регіоні, характеру, цілей і завдань бізнесу, кадрової політики керівництва фірми [7]. Слід зазначити, що серед вітчизняних підприємств дедалі більш поширеним є застосування нетрадиційних форм оплати праці, тому позитивним є те, що досвід підприємств у розвинених країнах, що застосовують зазначені системи оплати праці, знаходить своє відображення і в роботі вітчизняних підприємств.

Отже, у сучасних умовах облік заробітної плати посідає важливе місце в системі обліку на підприємстві. Для досягнення основних завдань обліку оплати праці необхідне певне вдосконалення. Пропонується вдосконалення шляхом аналізу та покращення системи документообігу на підприємстві, шляхом автоматизації, а також зміни системи оплати праці на більш орієнтовані на мотивації, запровадження гнучких форм та систем оплати праці.

Список використаних джерел: 1. Хаустова Є. Б., Маринченко І. В. Проблеми заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий журнал*. 2015. Вип. 9. С. 159-163. 2. Саух І. В. Документальне забезпечення розрахунків з оплати праці. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2011. Вип. 1. С. 311–319. URL: pbo.ztu.edu.ua_article. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. Наказом Міністерства Фінансів України від 28.10.2003 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>. 4. Куренна А. А. Автоматизація систем бухгалтерського обліку розрахунку оплати праці. *Управління розвитком*. 2013. Вип. 17. С. 36–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_17_15. 5. Рожелюк В., Денчук П. Організація документообігу як основного інструмента забезпечення функціонування ефективної системи комунікації на переробному підприємстві. *Сталий розвиток економіки*. 2014. Вип. 2. С. 114–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_2_18. 6. Каткова Н. В., Маслова К. В. Особливості обліку оплати праці в сучасних умовах та шляхи його вдосконалення. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 762–767. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/126.pdf. 7. Коваленко О. В., Привалова К. В. Вдосконалення системи оплати праці на підприємстві. *Економічний вісник ЗДІА*. 2014. Вип. 8. С. 60–66. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_060.pdf.

УДК 657.1

В. С. Пономаренко, студентка

Науковий керівник: **Т. А. Гоголь**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА В ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТАХ

Ключові слова: облік, оподаткування, система, бізнес, Україна, Об'єднані Арабські Емірати.

Бізнес є невід'ємною частиною кожної країни, а його розвиток та процвітання викладають шлях до перших сходинок у рейтингах країн світу. Так, за методикою Світового банку, спираючись на показник валового внутрішнього продукту на душу населення за 2018 рік, Україна посідає 122-ге місце у світі за рівнем економічного розвитку, натомість Об'єднані Арабські Емірати (далі – ОАЕ) посідають 18-у позицію [9]. З метою виявлення особливостей піднесення досліджуваних держав на відповідні сходинки, проаналізуємо властиві їм механізми ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, і звісно ж, не оминемо питання, які стосуються оподаткування.

По-перше, з'ясуємо, які стандарти ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності використовуються в обох країнах. В Україні бухгалтерський облік регламен-

тується національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також передбачено застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, причому для деяких підприємств вони є обов'язковими [1]. Відповідно до ст. 26 Закону ОАЕ «Про комерційні компанії» [6] в Об'єднаних Арабських Еміратах застосовуються міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), тобто можна стверджувати про відсутність національних стандартів бухгалтерського обліку в цій країні [4]. Таким чином, обидві держави використовують МСФЗ, але в Україні діють ще й П(С)БО і НП(С)БО в різних секторах економіки відповідно до чинного законодавства.

По-друге, розглянемо нормативно-правові документи, що регламентують податкову систему в державах. Так, відносини, які виникають у сфері справляння податків і зборів, їх вищепний перелік та порядок адміністрування, платників, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства регламентує Податковий кодекс України [2]. Законодавча база, що регулює питання стосовно оподаткування в ОАЕ, налічує декілька нормативно-правових документів, які стосуються всіх еміратів у складі федерації, а саме:

- Закон ОАЕ «Про акцизний податок» від 01.10.2017 року № 7 (Закон ОАЕ № 7);
- Закон ОАЕ «Про ПДВ» від 01.01.2018 року № 8 (Закон ОАЕ № 8) [7; 8].

Як бачимо, норми законодавства у сфері справляння загальнодержавних податків більш систематизовані в Україні, до того ж у кожному еміраті ОАЕ діють ще й властиві тільки їм положення.

По-третє, більш детально вивчимо наявні в державах податки, порівняємо їх ставки. Відповідно до ст. 8 ПКУ в Україні встановлюються загальнодержавні й місцеві податки та збори [2]. Загалом затверджено 7 видів загальнодержавних, 2 види місцевих податків (єдиний податок і податок на майно) та 2 види місцевих зборів (туристичний збір і збір за місця для паркування транспортних засобів) [2]. В Об'єднаних Арабських Еміратах згідно із Законом ОАЕ № 7 запроваджено стягнення акцизного податку в основному з тютюнових виробів, газованих та енергетичних напоїв, а також з інших некорисних товарів для населення, які виготовляються або імпортуються на територію ОАЕ [5]. А Законом ОАЕ № 8 встановлений податок на додану вартість [8]. Порівняємо ставки податків в Україні та в Об'єднаних Арабських Еміратах у таблиці.

Таблиця 1

Загальнодержавні податки та їх ставки в ОАЕ та в Україні

Податок	Нормативна ставка податку у відсотках від бази оподаткування	
	ОАЕ	Україна
Податок на прибуток підприємств	–	18
Податок на доходи фізичних осіб	–	18
Податок на додану вартість	5	20
Акцизний податок	різні ставки до 200 %	різні ставки
Екологічний податок	–	різні ставки
Рентна плата	–	різні ставки
Мито	–	різні ставки

Джерело: [2; 5; 7; 8].

Аналізуючи дані таблиці, можемо зробити висновок, що і в ОАЕ, і в Україні стягується як податок на додану вартість, так і акцизний податок, але перший характеризується значно нижчою нормативною ставкою. Треба зазначити, що й кількість загальнодержавних податків в Україні значно більша.

Таким чином, спостерігаємо велику диспропорцію в оподаткуванні досліджуваних країн, що, в свою чергу, значно відбивається на веденні бізнесу та мотиваційних принципах щодо його відкриття.

Зауважимо, що з метою уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і капітал між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами укладено угоду від 22.01.2003 року, яка «застосовується до податків на доходи і на капітал, що стягуються від імені Договірної Держави або її політико-адміністративних підрозділів, або місцевих органів влади, або місцевих урядів, незалежно від способу їх стягнення» (п. 1 ст. 2 цієї угоди) [3].

Отже, можна зробити висновок, що ОАЕ є розвинутою країною з передовим досвідом, ефективним функціонуванням підприємств різних категорій, а Україна посідає не останнє місце серед держав, що розвиваються. До того ж обидві ці країни рухаються вперед до свого квітучого майбутнього, щодня вдосконалюючи законодавчу базу й модернізуючи механізми стягування податків та зборів, що, у свою чергу, і окреслює перспективи відкриття власного бізнесу в тій чи іншій державі, забезпечуючи їй при цьому належне місце у світовому економічному просторі.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV у редакції від 16.11.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI у редакції від 20.10.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 3. Угода між Урядом України і Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і капітал від 22.01.2003 року у редакції від 19.06.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784_003. (дата звернення 25.10.2019). 4. IFRS application around the world. Jurisdictional profile: United Arab Emirates. URL: <https://www.ifrs.org/-/media/feature/around-the-world/jurisdiction-profiles/united-arab-emirates-ifrs-profile.pdf>. 5. Economy Profile United Arab Emirates. Doing Business 2020 (2018). URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/united-arab-emirates/ARE.pdf>. 6. Federal Law No. 2 of 2015 on Commercial Companies (2015, July 1). URL: <http://rakez.com/Portals/0/Download/UAE-Rules-and-Regulations/Federal-Law-No-2-of-2015-on-Commercial-Companies.pdf>. 7. Federal Law No. 7 of 2017 on Excise Tax (2017, October 1). URL: <https://www.mof.gov.ae/en/lawsAndPolitics/govLaws/Documents/Federal%20Decree-Law%20No.7%20of%202017%20on%20Excise%20Tax.pdf>. 8. Federal Law No. 8 of 2017 on VAT (2018, January 1). URL: [https://www.mof.gov.ae/en/lawsAndPolitics/govLaws/Documents/VAT%20Decree-Law%20No.%20\(8\)%20of%202017%20-%20English.pdf](https://www.mof.gov.ae/en/lawsAndPolitics/govLaws/Documents/VAT%20Decree-Law%20No.%20(8)%20of%202017%20-%20English.pdf). 9. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators>.

УДК 657

Є. Ю. Ріпкина, студентка

Науковий керівник: **Ю. М. Перетяцько**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК» ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: прибуток, категорія, облік.

Прибуток є одним із ключових критеріїв ефективності діяльності підприємства та визнається як різниця між доходами та витратами. Незважаючи, що ця категорія не нова, досить часто її ототожнюють із «доходом», «виручкою», «фінансовим результатом», «чистим доходом». Більше того, у наукових джерелах немає єдиних підходів до його трактування (таблиця).

Таблиця

Підходи до визначення категорії «прибуток»

№ п/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]	Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
2	Господарський кодекс України [2]	Прибуток (доход) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

1	2	3
3	М. В. Наумова [3, с. 9]	Прибуток – це перетворена форма додаткового продукту й додаткової вартості, яка виражає відносини між власниками засобів виробництва і найманими працівниками з приводу його створення і привласнення.
4.	П. Й. Атамас, О. П. Атамас [7, с. 50]	Прибуток – збільшення (приріст) власного капіталу в результаті господарської діяльності.
5.	А. С. Андріяш [1, с. 68]	Прибуток – це та частина вибутку, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу, комерційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства, та слугує засобом відтворення і головним мотивом здійснення такої діяльності для власників підприємства в поточному і перспективному періоді, а також є основною характеристикою ефективності цієї діяльності.

Незважаючи на те, що в науковому просторі немає єдиного визначення категорії «прибуток», про що свідчать дані таблиці, все ж таки кожне тлумачення має під собою наукове підґрунтя, оскільки надається з огляду на мету наукового дослідження.

Для цілей бухгалтерського обліку та фінансовій звітності під категорією «прибуток» слід розуміти визначення, яке міститься в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73, поточна редакція від 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>. 3. Наумова М. В. Прибуток і фактори, які на нього впливають. *Управління розвитком*. 2014. № 1. С. 9-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_1_6. 4. Атамас П. Й., Атамас О. П. Прибуток: економічна суть, проблеми визначення та облікового відображення. *Академічний огляд*. 2014. № 1. С. 50-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2014_1_8. 5. Андріяш А. С., Могилова А. Ю. Особливості управління прибутком підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 6(1). С. 68-70.

УДК 657.411

К. М. Сащенко, студентка

Науковий керівник: **Т. Л. Шестаковська**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Ключові слова: власний капітал, міжнародні стандарти, облік, підприємства, бухгалтерський облік.

Нині актуальними є питання про складання фінансової звітності для відображення операцій із власним капіталом відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Проте відсутність механізму забезпечення застосування міжнародних стандартів фінансової звітності при складанні звітності та веденні обліку власного капіталу викликає труднощі при переході українських підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Міжнародні стандарти детально не регламентують питання обліку власного капіталу в силу специфічності національних законодавств, що визначають вимоги до формування власного капіталу для різноманітних форм організації бізнесу і, відповідно, відмінностей національних правил його обліку. Відображення інформації про власний капітал у фінансовій звітності в Україні майже не відрізняється від міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Основною відмінністю є те, що за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку є обов'язковим лише розкриття інформації про випущений капітал та резерви, а статті власного капіталу є згрупованими і носять рекомендаційний характер [1].

При розгляді потреби в додаткових статтях необхідно виходити з вимоги доречності подання такої інформації для її розуміння, з огляду на мету складання кожного фінансового звіту. Перевагою сформованого підходу є забезпечення можливості складання фінансових

звітів з урахуванням специфіки суб'єктів господарювання, яка, зокрема, визначає склад та структуру елементів фінансових звітів.

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», за винятком змін у результаті операцій із власниками (наприклад, внески у статутний капітал, виплата дивідендів та витрати, пов'язані з цими операціями з власниками), зміни в капіталі протягом періоду представляють загальну суму доходів і витрат (включаючи прибутки та збитки) від діяльності, яка не пов'язана з розрахунками з власниками [2].

На відміну від українського законодавства та МСФЗ, американські облікові принципи (US GAAP) включають у себе окремий стандарт, присвячений питанням відображення капіталу в бухгалтерській звітності – стандарт ASC 505 «Розкриття інформації про структуру капіталу», згідно з яким підприємство повинно розкривати в межах фінансової звітності в короткій формі права та привілеї власників різних типів цінних паперів, які випустило це підприємство.

В Україні, на нашу думку, треба застосувати практику Великобританії щодо розкриття інформації у фінансовій звітності про резервний капітал, що забезпечить прийняття більш ефективних управлінських рішень та особливостей формування резервів і розподілу податкових платежів у часі, що дозволить підприємствам протягом строку дії кредиту підтримувати показники прибутку на оптимальному для них рівні.

Як показав проведений аналіз формування інформації у Звіті про прибутки та збитки у світовій практиці, у багатьох країнах у звіті наводиться інформація про нерозподілений прибуток та використання прибутку. Так, стандарти GAAP рекомендують, крім Звіту про фінансові результати та Балансу, складати Звіт про нерозподілений прибуток. Така інформація є необхідною для аналізу діяльності підприємства та передусім цікавить інвесторів. Тому доцільним є її наведення у Звіті про фінансові результати в Україні. Також необхідно зауважити, що список резервів – елементів капіталу за МСФЗ ширший, ніж у Національних стандартах бухгалтерського обліку. Таким чином, «резервами» мають називати резерв переоцінки основних засобів (МСФЗ 16 «Основні засоби»), резерв переоцінки нематеріальних активів (МСФЗ 38 «Нематеріальні активи»), резерв переоцінки фінансових активів (МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка») тощо [3].

Варто зазначити, що міжнародні стандарти не містять суворої вимоги про те, що у звіті про фінансовий стан (баланс) обов'язково має бути наведена стаття «Нерозподілений прибуток» (параграф 54 МСБО 1 «Подання фінансових звітів»). Наприклад, неприбуткові організації можуть відносити сальдо нерозподіленого чистого фінансового результату в статтю «Приріст чистих активів». Підприємства малого бізнесу можуть відображати нерозподілений прибуток у складі статті пасиву, яку наводять у балансі під єдиною назвою «Капітал і резерви» або як «Власний капітал» [2].

Загалом можна зробити висновки, що проведене дослідження вимог МСФЗ і US GAAP дало можливість сформулювати основні рекомендації в частині розкриття інформації про власний капітал у бухгалтерській звітності. Також порівняльна характеристика міжнародних і національних стандартів та проведений аналіз вимог МСФЗ і US GAAP щодо обліку власного капіталу дав можливість сформулювати основні рекомендації в частині розкриття інформації про власний капітал у бухгалтерській звітності.

Щодо реформування системи бухгалтерського обліку в Україні, то в 2013 році до НП(С)БО 1 були внесені зміни у структури та назви форм фінансової звітності у відповідності до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [4]. Відповідно до цього у Плані рахунків та Інструкції щодо його застосування зроблено такі зміни: рахунок 40 «Статутний капітал» тепер звучить «Зареєстрований (пайовий) капітал», рахунок 41 «Пайовий капітал» тепер «Капітал у дооцінках». На рахунку 40 «Зареєстрований капітал» обліковуватиметься та узагальнюватиметься інформація про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу.

Існують відмінності у складі та структурі власного капіталу за національними стандартами обліку та міжнародними стандартами. Зокрема, на наш погляд, тому, що поняття власного

капіталу в міжнародній практиці розглядається переважно стосовно акціонерних компаній, та акціонери є найбільш зацікавленими особами в повній інформації про капітал. Відповідно до різних організаційно-правових форм підприємств, існують розбіжності у відносинах власності, а також у регулюванні майнових питань, що й зумовлює особливості та відмінності обліку власного капіталу та відображення цієї інформації у фінансовій звітності.

Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні вже почалося і це складний, неоднозначний процес, який повинен співвідноситися з готовністю системи бухгалтерського обліку до відповідних новацій. Упровадження міжнародних стандартів обліку та звітності в Україні полегшить співпрацю вітчизняних підприємств зі світовими торговельними партнерами, і цим самим надасть можливість залучити додаткові іноземні інвестиції. Тому через наявні невідповідності в міжнародних та вітчизняних облікових стандартах щодо обліку власного капіталу це питання є актуальним та потребує подальшого дослідження.

Отже, нині питання про складання фінансової звітності для відображення операцій з власним капіталом відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. В Україні, на нашу думку, слід застосувати практику Великобританії щодо розкриття інформації у фінансовій звітності про резервний капітал, що забезпечить прийняття більш ефективних управлінських рішень та особливостей формування резервів і розподілу податкових платежів у часі, що дозволить підприємствам протягом строку дії кредиту підтримувати показники прибутку на оптимальному для них рівні.

Список використаних джерел: 1. Петришина Н. С., Греснюк О. О. Порівняльна характеристика категорії власний капітал за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Облік і аудит. *Наука й економіка*. 2013. № 1 (29). С. 74-79. 2. Замлинський В. А. Міжнародна стандартизація обліку як основа підвищення конкурентоспроможності економіки України. *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2012. № 65. С. 12-15. 3. Ціцька Н. Впровадження у практику міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_3_2013_04_18_19/vprovadzhennja_u_praktiku_mizhnarodnikh_standartiv_finansovoi_zv_itnosti/23-1-0-518. 4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73.

УДК 657

Ю. В. Сидоренко, студентка

Науковий керівник: **Ю. М. Перетяцько**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Ключові слова: справедлива вартість, оцінка, бухгалтерський облік.

Нині головним напрямом розвитку оцінки активів та зобов'язань на підприємствах є поняття справедливої вартості.

Проблеми оцінки справедливої вартості досліджуються багатьма вченими, зокрема такими, як В. Ф. Палій, Л. Г. Ловінська, І. Чалий, В. Я. Соколов, Л. В. Гончар та інші. Їхні праці присвячені проблемам алгоритму оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, які розраховуються за справедливою вартістю. Незважаючи на увагу науковців до проблем визначення справедливої вартості, це питання та шляхи його вирішення залишаються актуальними та потребують подальших досліджень, що пов'язано з постійною зміною нормативно-правових актів, які регулюють ведення бухгалтерського обліку на підприємстві.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» надає визначення справедливої вартості як суми, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату. У таблиці наведено об'єкти бухгалтерського обліку, які оцінюються за справедливою вартістю (табл.).

Об'єкти бухгалтерського обліку, які оцінюються за справедливою вартістю

Об'єкти визначення справедливої вартості	Визначення справедливої вартості
Цінні папери	Поточна ринкова вартість на фондовому ринку. За відсутності такої оцінки – експертна оцінка
Дебіторська заборгованість	Теперішня (дисконтована) сума, яка підлягає отриманню, що визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою за вирахуванням резерву сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості в разі потреби. Дисконтування не здійснюється для короткострокової заборгованості, якщо різниця між номінальною сумою дебіторської заборгованості та дисконтованою сумою несуттєва (менше ніж 5 % номінальної суми)
Готова продукція і товари	Ціна реалізації за вирахуванням витрат на реалізацію та суми надбавки (прибутку), виходячи з надбавки (прибутку) для аналогічної готової продукції та товарів
Незавершене виробництво	Ціна реалізації готової продукції за вирахуванням витрат на завершення, реалізацію та надбавки (прибутку), розрахованої за розміром прибутку аналогічної готової продукції
Матеріали	Відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання)
Земля та будівлі	Ринкова вартість
Машини та устаткування	Ринкова вартість. У разі відсутності даних про ринкову вартість – відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки
Інші основні засоби	Відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки
Нематеріальні активи	Поточна ринкова вартість. За відсутності такої вартості - оціночна вартість, яку підприємство сплатило б за актив у разі операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, виходячи з наявної інформації
Чисті активи або зобов'язання за пенсійними програмами з передбаченими виплатами	Теперішня (дисконтована) сума належних виплат пенсій за вирахуванням справедливої вартості будь-яких активів пенсійної програми
Податкові активи та зобов'язання	Сума податкових пільг чи податків, що підлягають сплаті, які виникають унаслідок об'єднання підприємств
Поточні та довгострокові зобов'язання	Теперішня (дисконтована) сума, яка має виплачуватися при погашенні заборгованості, визначеної за відповідними поточними відсотковими ставками. Дисконтування не здійснюється для короткострокових зобов'язань, якщо різниця між номінальною сумою зобов'язання та дисконтованою сумою є несуттєвою (менше ніж 5 % номінальної вартості)
Обтяжливі контракти та інші непередбачені зобов'язання	Теперішня (дисконтована) сума, яка підлягає сплаті при погашенні зобов'язання, визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою

Джерело: [1].

На практиці, при визначенні справедливої вартості у працівників облікового апарату найбільше труднощів виникає з ринковою вартістю, що пов'язано з:

- проблемою ідентифікації ринку об'єктів бухгалтерського обліку;
- проблемою вибору ринкової вартості, якщо існують дві або більше альтернативні ціни на об'єкти;
- документом, в якому необхідно зафіксувати встановлену ринкову вартість для цілей бухгалтерського обліку.

Чинне законодавство у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування не дають практичних рекомендацій щодо визначення ринкової вартості. Тому щоб уникнути колізій та маніпуляцій із визначенням такої вартості, ми рекомендуємо працівникам облікового апарату звертатись до суб'єкта оціночної діяльності, який, керуючись чинним законодавством та етичними принципами, здійснить незалежне оцінювання об'єкта бухгалтерського обліку та надасть Акт оцінки із зазначенням ринкової вартості.

Список використаних джерел: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 року № 163. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.

И. А. Тронец, студентка

Научный руководитель: **М. Н. Галкина**, ассистент

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

МОДЕЛИ УЧЕТНЫХ СИСТЕМ И ИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

Ключевые слова: финансовый учет, модели учета, международные стандарты финансовой отчетности.

Сложность функций и важность поставленных перед финансовым учетом задач требуют соответственного методологического и правового обеспечения.

Финансовый учет – это процесс генерации учетной информации в финансовой отчетности для пользователей, которые непосредственно не относятся к данной организации, на основе использования общепринятых учетных принципов [3].

Особенности регулирования функционирования финансового учета определяет принятая в стране модель учетной системы.

В мире существует большое количество моделей учета. Их различия вызваны историческими, политическими, экономическими и географическими условиями, в которых функционируют предприятия разных стран.

Выделяют следующие модели бухгалтерского учета: англо-американская; южноамериканская; континентальная; интернациональная; исламская.

Рассмотрим основные черты моделей учета, таких как: англо-американской, континентальной и южноамериканской, а также их сравнение в таблице.

Таблица

Сравнительная характеристика основных моделей бухгалтерского учета

Англо-американская модель
<ul style="list-style-type: none"> - ориентирована на нужды инвесторов и кредиторов компаний; - применяется профессиональное регулирование бухгалтерского учета, а не государственная регламентация; - исчисление реального финансового результата деятельности предприятия имеет особую важность; - применяется в Великобритании, США и Нидерландах
Континентальная модель
<ul style="list-style-type: none"> - высока степень вмешательства государства в учетную практику организаций. - удовлетворение потребностей налоговых органов и иных организаций государственной власти; - бухгалтерский учет регламентируется законодательно, отличается высокой степенью влияния государства в учетную практику; - ориентация финансовой отчетности на потребности инвесторов не является приоритетной; - бизнес имеет тесные связи с банками; - данную модель используют Австрия, Бельгия, Германия, Греция, Беларусь
Южно-американская модель
<ul style="list-style-type: none"> - необходимость корректировки на темпы инфляции; - бухгалтерский учет ориентирован на потребности государственных налоговых органов и контроль за исполнением налоговой политикой; - используют Бразилия, Аргентина, Боливия и ряд других южноамериканских стран

Таким образом, в результате сравнения можно выявить основные характеристики моделей. Англо-американская модель ориентирована на интересы инвесторов, кредиторов и акционеров, в свою очередь, континентальная на удовлетворение потребностей налоговых органов и иных организаций государственной власти, а южно-американская модель ориентирована на запросы государственных органов для ведения фискальной политики.

В Республике Беларусь используется континентальная модель учетной системы. Общие вопросы организации и ведения бухгалтерского учета регулируются законом о бухгалтерском учете и отчетности, определяющим субъекты учета, его государственное регулирование, права и обязанности лиц, отвечающих за его ведение, а также другие общеметодологические и общеорганизационные вопросы [2].

Континентальная модель предполагает государственное регулирование, единый национальный план счетов, подчинение учетных правил требованиям налоговых законов и движению капитала через банковскую систему. Англо-американская модель предполагает экономи-

ческое нормирование, множество отраслевых профессиональных планов счетов, полная автономия налоговой системы с созданием параллельного налогового учета и движение капитала через фондовую систему. В свою очередь, южноамериканская модель бухгалтерского учета в большей степени ориентируется на запросы государственных органов, которые используют полученную бухгалтерскую информацию для ведения налогово-бюджетной политики. В основу бухгалтерского учета положен общепринятый международный план счетов. Он обеспечивает прозрачность годовой отчетности компаний и позволяет сопоставить данные бухгалтерского учета с международными стандартами финансовой отчетности [1].

В то же время приведенные классификации довольно условны, поскольку даже в пределах одной учетной модели могут быть различия относительно ведения учета в отдельных странах, которые работают по принципам этой модели. Кроме этого учетные модели теряют свои характеристики в связи с эволюционным развитием международной системы бухгалтерского учета и признанием многими странами мира международных стандартов финансовой отчетности.

Список использованных источников: 1. Жарикова Л. А., Наумова Н. В. Бухгалтерский учёт в зарубежных странах: учебное пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. 160 с. 2. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12.06.2013 г. № 57-3 (в ред. от 17.07.2017 № 52-3). URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11300057>. 3. Палий В. Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: учебник. 6-е изд., испр. и доп. Москва: ИН-ФРА-М, 2015. 506 с. 4. Панков Д. А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах: учебное пособие. Минск: Новое знание, 2002. 238 с.

УДК 657

О. М. Філон, магістр

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ: ПОНЯТТЯ ЯК КАТЕГОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

***Ключові слова:** виплати працівникам, облік, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, компенсаційні виплати, поточні виплати, довгострокові виплати.*

Виплати працівникам займають вагому складову у витратах підприємства, тому питання їх обліку залишаються завжди актуальними для кожного підприємства. Вказані питання також постійно ускладнюються доволі частими змінами законодавства у сфері обліку й оподаткування.

Вагомий внесок у вивчення проблем облікового забезпечення виплат працівникам здійснили науковці Ф. Бутинець, С. Голов, В. Лень, В. Сопко, О. Савицька, В. Пархоменко та інші. На сучасному етапі, після прийняття Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» (далі П(С)БО 26), важливі сторони обліку виплат працівникам потребують проведення додаткових досліджень та розробок у напрямі їх удосконалення. Вивченням вказаних питань присвячені праці таких науковців, як А. Шевченко [1], В. Лень [2], Н. Овсяк [3], О. Ярмолук [4], Л. Очеретько [5], Н. Оляднічук [6] та інших.

Нині облік та відображення у фінансовій звітності виплат працівникам регулюються як українськими, так і міжнародними стандартами обліку. В українській нормативній базі це П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [7], крім виплат фінансовими інструментами та пов'язаним особам, які регулюються П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [8] та П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [9] відповідно. Серед міжнародних стандартів бухгалтерського обліку це МСБО 19 «Виплати працівникам» [10], крім компенсаційних виплат, інструментами власного капіталу, які регулюються окремим стандартом – МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» [11].

Вітчизняними вченими досить детально здійснено порівняння МСБО 19 та П(С)БО 26, наведено як їх подібності, так і принципові відмінності, розглянуто облікові аспекти. Проблеми, що розглядаються в наукових працях, свідчать про те, що на сьогодні існує необхідність удосконалення ПСБО 26, а також методики обліку виплат працівникам. Проте біль-

шість авторів не дає власного узагальненого визначення категорії «виплати працівникам», або ж воно подібне до МСБО 19.

МСБО 19 дає таке визначення: «Виплати працівникам – це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками» [10]. Також треба зауважити, що МСБО 19 зазначає, що виплати працівникам можуть бути надані як безпосередньо самим працівникам, так і їхнім дружинам (чоловікам), дітям, іншим утриманцям та іншим особам.

П(С)БО 26 вказує, що «виплати працівникам включають поточні виплати, виплати при звільненні, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, інші довгострокові виплати» [7]. Тобто П(С)БО 26 узагальненого визначення не наводить, а зосереджується на складових виплат працівникам і дає визначення кожної такої складової. Про виплати третім особам у національному стандарті взагалі не згадується.

У працях науковців трапляються такі визначення виплат працівникам. Так, О. Ярмолюк підсумовує, що «вивчення нормативних актів та наукової літератури дозволило ідентифікувати виплати працівникам як компенсаційні платежі за надані послуги працівниками, що акумулюються у складі довгострокових і поточних зобов'язань та забезпечень підприємства» [4]. І. В. Орлов у своєму дослідженні щодо дисертаційних робіт розуміє виплати працівникам як сукупність оплати праці й доходів працівників [12].

Найбільш змістовним є визначення В. С. Леня та М. П. Штупун: «виплати працівникам – це всі форми поточної та майбутньої компенсації та додаткових благ, що їх надає суб'єкт господарювання самостійно або через третю особу працівнику та членам його сім'ї згідно з законодавством та внутрішньою практикою в обмін на майбутні, поточні та минулі послуги та у зв'язку з фактом поточних та минулих трудових відносин» [2]. Зазначене визначення повною мірою враховує всі характерні ознаки виплат працівникам.

Отже, нині потребують подальшого дослідження питання гармонізації П(С)БО 26 з міжнародними стандартами та дослідження сутності категорії «виплати працівникам», що у свою чергу сприятиме усуненню певних теоретичних, методичних та практичних проблем щодо визнання, оцінки та обліку виплат працівникам.

Список використаних джерел: 1. Шевченко А. Облік виплат працівникам за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2013. Вип. 35(2). С. 52–58. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35\(2\)_11.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35(2)_11.pdf). 2. Леня В. С., Штупун М. П. *Виплати працівникам: поняття, структура та облік. Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2015. № 2. С. 266–274. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&. 3. Овсюк Н. В., Радченко О. Ю. Виплати працівникам за ПСБО 26 та МСФЗ (IAS) 19: порівняльний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2012. Вип. 3 (24). С. 360–368. 4. Ярмолюк О. Ф. Удосконалення облікового забезпечення управління виплатами працівникам підприємства. *Ефективна економіка.* 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2947>. 5. Очеретько Л. М. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам і шляхи їх вирішення. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/67.pdf. 6. Оляднічук Н. В. Бухгалтерський облік розрахунків за виплатами працівникам та його удосконалення. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* 2014. Вип. 84. С. 149–155. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2014_84_24.pdf. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>. 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>. 10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_011. 11. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2 «Платіж на основі акцій». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_011. 12. Орлов І. В. Проблемні питання обліку виплат працівникам: аналіз дисертаційних робіт. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2010. Вип. 18 (1). С. 141–146. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkntu_e_2010_18\(1\)_24.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkntu_e_2010_18(1)_24.pdf).

В. М. Чопик, студентка факультету фінансів банківської справи та страхування
Науковий керівний: **О. М. Кияшко**, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ОБЛІКУ: СКЛАДОВІ, ПОНЯТТЯ, ЗВІТНІСТЬ

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, соціальна відповідальність підприємства, фінансова звітність соціально відповідальних підприємств.

Процес інтеграції спонукає до наближення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Але процес інтеграції національної економіки характеризується появою багатьох проблем, які потребують вирішення та вдосконалення. Не оминула ця закономірність і таке явище, як соціальна відповідальність бізнесу (надалі будемо використовувати СВБ), яке за останні роки набуло великої популярності та поширення в Україні. Також постійно вдосконалюється система управління підприємством, що вимагає зміни інформаційно-облікового забезпечення. А тому виникає потреба у формуванні такої звітності підприємства, яка б могла надавати облікову інформацію про економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємства.

Схожі питання розглядали закордонні та вітчизняні вчені, з яких хотілося б виділити праці Т. В. Боцян [1], С. Я. Король [5], Л. А. Грицина [3], О. О. Зеленко [4], У. А. Волинець [2].

Метою цієї роботи є дослідження особливості поняття соціальна відповідальність бізнесу, а також проблеми формування фінансової звітності підприємств, які задіяні в СВБ.

Л. Грицина зазначає, що «соціальна відповідальність підприємства – це добровільна його діяльність, яка перевищує визначені в законодавстві вимоги до роботи підприємства та охоплює екологічну, суспільну, трудову та економічну сфери відповідальності перед навколишнім середовищем, суспільством, територіальними громадами, працівниками, постачальниками, споживачами та акціонерами» [3].

О. Зеленко стверджує, що «соціальна відповідальність підприємства – це внесок підприємства у соціально-економічний розвиток суспільства, який може бути у рамках мінімуму, задекларованого законодавством країни, або виходити за його межі, надає найбільш узагальнене тлумачення та допомагає адаптувати наукові трактування до практичних аспектів діяльності підприємства» [4].

У. Волинець досліджує цю категорію з позиції соціально відповідальної діяльності: «Соціальна відповідальна діяльність у широкому значенні є універсальною формою взаємозв'язку суб'єктів економіки (суспільства, держави, її окремих органів), а також формою їх спроможності оцінити наслідки своєї діяльності для суспільного розвитку» [2].

Т. Боцян пояснює «соціальну відповідальність» з економічного погляду «як здійснення витрат, які передбачають збільшення вартості підприємства в майбутньому. При цьому зазначають змін як фінансові результати так і показники, що впливають на ці результати доходи та витрати» [1].

Але мало розібратися в понятті «соціальна відповідальність бізнесу», потрібно також розуміти, що перед кожним суб'єктом господарювання, який задіяний у СВБ, постає питання правильності оформлення звітності підприємства.

Ми погоджуємось з С. Король, що «проблема розкриття у фінансовій звітності відомостей про економічні, екологічні та (або) соціальні наслідки важлива лише для тих підприємств, які є соціально відповідальними». А також з тим, що «з метою звітного узагальнення всі факти господарського життя соціально відповідального підприємства у бухгалтерському обліку необхідно аналізувати і систематизувати, враховуючи їх значущість, відповідність обраним критеріям і вимогам стандартів фінансового обліку та звітності. Такий підхід дозволяє виокремити три основних види інформації, яку: 1) обов'язково наводити у фінансових звітах; 2) доцільно наводити у примітках до неї; 3) недоцільно наводити у фінансовій звітності. Зміни, внесені до фінансових звітів, не повинні порушувати цілісність, системність інформації про фінансовий стан і результати господарської діяльності підприєм-

ства, а отже, мають включати лише важливі відомості. При цьому немає необхідності вносити спеціальні зміни до структури фінансових звітів таких підприємств» [5].

Національне законодавство не стоїть на місці й тому відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності розробило Наказ «Методичні рекомендації зі складання звіту про управління», в якому зазначено, що звіт про управління містить достовірну фінансову та нефінансову інформацію про діяльність підприємства, його стан та перспективи розвитку та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності. Аналіз діяльності, стану та розвитку підприємства проводиться з урахуванням розміру та виду діяльності підприємства і включає як основні фінансові, так і нефінансові (якщо необхідно) показники діяльності щодо певного виду діяльності, у тому числі інформацію екологічного та соціального характеру, з посиланням на відповідні показники річної фінансової звітності та пояснення щодо сум за відповідними показниками (якщо доречно). Перелік напрямів та показників, які рекомендується розкривати у звіті про управління, не є вичерпним. Підприємство може розкривати іншу інформацію, яку вважає за доцільне [6].

Проаналізувавши наведені підходи, можна зазначити, що соціальна відповідальність бізнесу – це складне поняття, яке включає в себе сукупність відносин між тим, хто приймає рішення, та тим, на кого ці рішення будуть мати безпосередній вплив, соціальна відповідальність передбачає не просто діяльність, спрямовану на отримання прибутку, вона передбачає позитивний внесок підприємства в екологічну, соціальну та економічну сферу. СВБ – це нова концепція ведення господарської діяльності, яка набуває поширення не тільки за кордоном, але й в Україні. Для докладнішого розкриття СВБ у фінансовій звітності та визначення основних об'єктів необхідно продовжувати дослідження з метою структуризації та вдосконалення наявної інформації. Вибраний напрям потребує подальшого дослідження та вивчення для того, щоб дати розширену інформацію та методологічні рекомендації щодо ведення фінансової звітності тим підприємствам, які задіяні в СВБ.

Список використаних джерел: 1. Боцян Т. В. Корпоративна соціальна відповідальність через призму обліково-аналітичного забезпечення менеджменту: основні проблеми. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 34-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_1_6. 2. Волинець У. А. Економічні засади регулювання соціально відповідальної діяльності суб'єктів економіки в Україні: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 / НУВГП. Рівне, 2016. 187 с. 3. Грицина Л. А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2009. 225 с. 4. Зеленко О. О. Теоретико-методичні засади формування стратегії соціальної відповідальності підприємства: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ, 2012. 233 с. 5. Король С. Я. Особливості фінансової звітності соціально відповідального підприємства. *Економіка України*. 2017. № 4. С. 80-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_4_7. 6. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>.

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макrorівнях

УДК 657

О. Ю. Акименко, канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

М. Б. Жолобецька, аспірант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: цифровізація, система, обліково-аналітичне забезпечення, суб'єкт господарювання.

На сучасному етапі світового розвитку важко недооцінити роль інформації для сучасного суспільства. Цифровізація (діджиталізація) економіки стає пріоритетом розвитку більшості цивілізованих країн. Україна не є винятком. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 67 від 17 січня 2018 року «Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» розпочато рух України в напрямку розбудови цифрової економіки – економіки, де ключовими факторами та засобами виробництва є цифрові дані (бінарні, інформаційні тощо) та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу, що дає змогу істотно збільшити ефективність та продуктивність діяльності та цінність для отриманих продуктів та послуг [1; 2].

У зв'язку з тим, що інформаційні ресурси перебувають у постійному русі, нагальною для прийняття управлінських рішень є проблема визначення місця і ролі обліково-аналітичної інформації в контексті насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними. Саме правильність організації роботи з документами, що підтверджують факт здійснення господарських операцій, впливає на раціоналізацію інформаційних потоків та обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання.

Закон України «Про інформацію» трактує документ як матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання в часі та просторі [3]. Раціональна організація документування господарських операцій передбачає застосування найбільш досконалих документів, вибір оптимальних способів документування та дотримання вимог чинного законодавства.

Останнім часом електронні джерела інформації посилено витісняють паперові носії. Не стали винятком і документи, що використовуються суб'єктами господарювання в їхній діяльності. Дедалі частіше віддають перевагу їх складанню в електронному вигляді, що є зручним, швидким і економічним процесом. Проте необхідно знати специфіку складання таких документів. Так, у Законі № 996 [4] прямо не згадується про документи в електронній формі, однак зазначається, що можна складати первинні документи (що є підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій) на машинних носіях інформації. Згідно з Положенням № 88 [5] електронні документи потрібно створювати та застосовувати в бухгалтерському обліку з дотриманням вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

Основні вимоги, що висуваються до електронного документа, визначено ст. 5 і 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [6]. Серед них: наявність обов'язкових реквізитів документа, склад і порядок розміщення яких визначається законодавством; можливість створення, передання, збереження та перетворення електронного документа електронними засобами у візуальну форму. При цьому під візуальною формою подання електронного документа слід розуміти відображення його даних електронними засобами або на папері у формі, придатній для сприйняття його змісту людиною. Для ідентифікації автора електронного документа використовується електронний підпис. Накладенням електронного підпису завершується створення електронного документа.

Згідно з абзацом другим ч. 1 ст. 1 Закону № 852 [7] електронний підпис є даними в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних. Електронний цифровий підпис є одним із найважливіших елементів для організації повноцінного електронного документообігу. За його допомогою вирішуються проблеми захисту інформації в електронному вигляді, здійснюється контроль за цілісністю електронного документа й достовірністю відображених у ньому даних. Таким чином, електронний підпис дає змогу підтвердити цілісність електронного документа та ідентифікувати підписувача.

Система електронного документообігу являє собою інтегровану систему автоматизованого обліку й контролю руху документів за допомогою інформаційних технологій, починаючи від формування, обробки, отримання документів до передачі їх в архів та знищення. Кожен співробітник, підключений до системи електронного документообігу, повинен мати стійкий інтернет-канал і програму для роботи з електронними ключами. На нашу думку, потрібно не тільки навчити співробітників користуватися електронним документообігом, але й донести до них всі переваги цієї технології.

У результаті запровадження електронного документообігу очікується: підвищення якості підготовки документів та корпоративної культури роботи з документами; розширення можливостей ефективної колегіальної праці з документами; більш ефективне управління діяльністю установи на всіх рівнях; підтримка ефективного накопичення, управління й доступу до інформації і знань; забезпечення кадрової гнучкості за рахунок більшої формалізації діяльності кожного співробітника й можливості збереження всієї історії його діяльності; усунення дублювання і багаторазового перетворення інформації; чітка авторизація доступу до інформації з обмеженим доступом, завдяки чому підвищується персональна відповідальність співробітників за виконані дії строго в межах наданих повноважень; протоколювання діяльності установи в цілому; оптимізація управлінських процесів, автоматизація їх виконання і контролю; виключення або максимальне скорочення паперових документів; заощадження ресурсів за рахунок скорочення витрат на управління потоками електронних документів; виключення необхідності чи істотне спрощення і здешевлення збереження паперових документів за рахунок наявності оперативного електронного архіву; заощадження ресурсів за рахунок скорочення витрат на управління потоками електронних документів в організації; виключення необхідності чи істотне спрощення і здешевлення збереження паперових документів за рахунок наявності оперативного електронного архіву [8].

Очевидно, це призведе до створення ефективного процесу управління підприємством, оптимізації інформаційних потоків та бізнес-процесів; спрощення процедури прийняття рішень; прискорення обміну інформацією між організаціями; скорочення кількості помилок і зловживань при роботі з членами трудового колективу й організаціями; підвищення авторитету адміністрації підприємства в громадській думці; підвищення гнучкості й керованості процесів передавання інформації; забезпечення прозорості прийняття рішень і необхідного контролю суспільства за діяльністю підприємства.

На наше переконання, електронні документи та електронний документообіг – частина цифрової трансформації світу загалом. Електронний документообіг повинен здійснюватися на основі упорядкованої системи документування управлінської діяльності, а її засоби повинні бути сумісними й передбачати можливість їх об'єднання в єдину систему. Впровадження системи електронного документообігу дасть можливість контролювати всі процеси, що відбуваються в режимі реального часу; забезпечить кращу керованість; збільшить швидкість поширення інформації; створить більш ефективні ділові комунікації між структурними підрозділами й усередині самих підрозділів; поліпшить моральний клімат і ступінь задоволеності співробітників своєю працею.

Отже, очевидним висновком є те, що цифровізація впливає на формування цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел: 1. Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 67 від 17 січня 2018 року.

URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org>. 3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 5. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 7. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 року № 852-IV. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 8. Кукарін О. Б. Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб. / за заг. ред. д-р держ. упр., професора Н. В. Грицяк. Київ: НАДУ, 2015. 84 с.

УДК 658:330.131.7

К. В. Гнедіна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: ризики, система управління ризиками, ризик-менеджмент, інтегрована звітність, інтегрований звіт.

Для забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання та ефективності його діяльності важливими є формування системи управління ризиками, моніторинг її функціонування та постійне вдосконалення. В умовах динамічних змін зовнішнього середовища система управління ризиками має забезпечувати швидке реагування на загрози сталому розвитку та адаптацію підприємства до нових викликів. Процеси управління ризиками підприємства знаходять відображення в інтегрованій звітності, яка включає фінансову та нефінансову інформацію, всебічно характеризує результати, загрози та стратегічні орієнтири діяльності підприємства.

Питання управління ризиками підприємницької діяльності досліджено такими науковцями, як Г. М. Азаренкова, І. М. Вигівська, В. В. Глушевський, І. Ю. Гришова, І. О. Доценко, Т. Л. Мостенська, Н. С. Скопенко, І. М. Посохов та багатьма іншими. Висвітленню методологічних основ формування та підходів до аналізу інтегрованого звіту присвячені наукові праці таких вітчизняних учених, як П. Й. Атамас, К. В. Безверхий, М. В. Корягін, Р. О. Костирко, С. А. Кузнецова, П. О. Куцик, Г. І. Ляхович, В. Ф. Максимова, В. В. Томчук, Н. Ю. Єршова та інших. Водночас розкриттю особливостей подання інформації щодо системи управління ризиками в інтегрованій звітності приділено недостатньо уваги, що зумовлює актуальність досліджень у цій сфері.

Метою цього дослідження є висвітлення ролі інтегрованої звітності в удосконаленні управління ризиками діяльності підприємства.

Згідно з положеннями Міжнародного стандарту «Інтегрована звітність» інтегрований звіт є стислою інформацією про те, яким чином стратегія, управління, результати діяльності та перспективи організації в контексті зовнішнього середовища приводять до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового та довгострокового періоду [1, с. 33]. Інтегрований звіт містить такі елементи: 1) Огляд організації та зовнішнє середовище; 2) Управління; 3) Бізнес-модель; 4) Ризики та можливості; 5) Стратегія та розподіл ресурсів; 6) Результати діяльності; 7) Перспективи на майбутнє; 8) Основні принципи формування та презентації звіту; 9) Загальні рекомендації щодо формування звіту [1, с. 24]. Інтегрована звітність висвітлює інформацію щодо ефективності використання підприємством різних видів капіталу (фінансового, виробничого, людського, природного та інших) або впливу на них, можливостей організації створювати вартість для себе та зацікавлених сторін, стратегічних орієнтирів її розвитку [2]. Розділ «Ризики та можливості» є одним зі структурних компонентів інтегрованого звіту, що дозволяє зовнішнім користувачам інтегрованої звітності отримати інформацію щодо системи управління ризиками, а управлінському персоналу – визначити слабкі місця цієї системи та розробити заходи з її вдосконалення.

Механізм протидії ймовірним ризикам та адаптації до впливу негативних зовнішніх чинників має формуватися з урахуванням загальної стратегії організації, огляд якої здійснюється в одному зі структурних компонентів звіту. Результати попередніх досліджень свідчать про наявність різних підходів до розкриття інформації щодо стратегії розвитку підприємства в інтегрованих звітах, сформованих на вітчизняних підприємствах. Здебільшого питання, що стосуються стратегічного розвитку організації, розкриваються в окремому розділі звіту «Стратегія», у якому відображаються цінності компанії, стратегічні цілі та напрями її розвитку, стратегічні заходи, які будуть впроваджені в майбутньому, а також необхідні для реалізації стратегії ресурси [3]. Водночас питання управління ризиками та протидії загрозам сталому розвитку підприємства здебільшого висвітлені неповною мірою або ж залишаються поза увагою управлінського персоналу.

Відповідно до Міжнародного стандарту «Інтегрована звітність» інтегрований звіт має надавати користувачам відповідь на питання: якими є конкретні можливості та ризики, що впливають на здатність організації створювати вартість протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду, і яким чином організація використовує такі можливості та управляє такими ризиками? [1, с. 27]. У розділі «Ризики та можливості» можуть висвітлюватися такі питання: конкретне джерело ризиків і можливостей (зовнішніх та внутрішніх); оцінка ймовірності настання ризику або появи можливості, а також наслідки цих подій; конкретні заходи, що спрямовані на зниження ключових ризиків, управління ними, а також дії для створення вартості завдяки використанню можливостей, зокрема визначення стратегій, політик, цільових показників та ключових показників ефективності [1, с. 27].

Отже, у інтегрованому звіті доцільно представити таку інформацію щодо управління ризиками:

- ключові ризики діяльності підприємства та порядок їх ідентифікації;
- процедури моніторингу та оцінювання ризиків за їх видами;
- особливості управління ризиками в межах центрів відповідальності;
- структурні підрозділи та посадові особи, які здійснюють управління ризиками;
- процеси взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за управління ризиками, з іншими підрозділами підприємства (наприклад, з такими відділами: планування, стратегічного управління, внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту, забезпечення економічної безпеки тощо);
- заходи з мінімізації ризиків та нейтралізації дії негативних наслідків;
- вплив ризиків на фінансовий, виробничий, інтелектуально-кадровий, природний та інший капітали, а також на КРІ підприємства;
- програмне забезпечення, яке використовується підприємством для управління ризиками;
- процес складання внутрішньої звітності щодо управління ризиками та ін.

Інтегрована звітність відіграє важливу роль в управлінні підприємством загалом та ризиками діяльності зокрема. При формуванні інтегрованого звіту управлінський персонал має можливість сфокусувати увагу на нефінансових ризиках, визначити вплив ризиків різних видів на ключові індикатори ефективності, ідентифікувати загрози системі протидії ризикам та запропонувати напрями вдосконалення ризик-менеджменту, що, у свою чергу, матиме не лише позитивний економічний ефект (зокрема, скорочення витрат та (або) отримання додаткових економічних вигід), але і позитивні екологічні й соціальні наслідки та сприятиме зростанню довіри стейкхолдерів до підприємства, яке надає прозору інформацію щодо ризиків та заходів з їх мінімізації користувачам. Аналізуючи інтегрований звіт компанії, зовнішні користувачі можуть отримати інформацію щодо системи управління ризиками на підприємстві та напрямів забезпечення його сталого розвитку, необхідну для прийняття рішень.

Список використаних джерел: 1. The International Integrated Reporting Framework. The International Integrated Reporting Council, www.theiirc.org. December 2013. URL: <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>. 2. Гордієнко А. М., Гнедина К. В. Інтегрована звітність як інструмент забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання. *Юність науки – 2015: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: збірник тез доповідей Міжнародної студентської науково-практичної конференції (м. Чернігів 23-24 квітня 2015 р.): у

9 ч. Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2015. Ч. 4. С. 45-47. 3. Гнедіна К. В., Руденкова С. В. Стратегія як компонент інтегрованого звіту. *Юність науки – 2018: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: тези доп. Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (11-12 квіт. 2018 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2018. С. 154-156.

УДК 658

Н. В. Коцераба, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Ключові слова: аналіз, внутрішній контроль, зовнішній контроль, прибуток, рентабельність.

З огляду на дискусійний характер навколо питань щодо методології контролю прибутку та рентабельності, вважаємо, що результат вирішення цієї проблеми буде більш ефективним, якщо доповнити його проведення попереднім, поточним і наступним контролем, «що забезпечить перевірку облікової інформації на всіх етапах облікового циклу підприємства, надасть оперативну інформацію про доходи, витрати та фінансові результати» [3, с. 34].

Контроль прибутку неможливий без проведення оцінки його якості та аналізу рентабельності як відносного показника.

Головні оцінюючі критерії якості прибутку ґрунтуються на достовірності показників фінансових результатів, що знаходять своє відображення у фінансовій звітності. Вони зводяться до «...впливу облікової політики підприємства на формування прибутку (збитку), стабільності основних складових фінансового результату, ділового іміджу адміністрації» [3, с. 40].

У розрізі цього питання розглянемо особливості механізму внутрішнього та зовнішнього контролю. Система внутрішнього контролю є тісною взаємодією суб'єкта, об'єкта і засобів контролю в процесі здійснення моніторингу діяльності підприємства та прийняття управлінських рішень.

Основна мета проведення внутрішнього контролю полягає в забезпеченні постійних перевірок законності господарських операцій, достовірності та доцільності їх здійснення, а також у своєчасному виявленні недоліків. Поряд із визначенням мети внутрішнього контролю постає питання встановлення основного завдання, яке, на нашу думку, полягає у виявленні резервів росту та стратегій розвитку підприємства, що можна використати як у поточному, так і в подальших періодах.

Зовнішній контроль прибутку та рентабельності підприємства полягає у перевірці відповідності фінансової діяльності чинному законодавству відповідними уповноваженими органами контролю [2].

Науковці В. В. Нагайчук та А. В. Кашпрук пропонують проводити кількісну оцінку якості прибутку з використанням методу одержання абсолютних оцінок експертів, методу одержання часткових відносних оцінок, методу бальних оцінок, рангового порядку чи парних порівнянь [4, с. 158]. Проте, на нашу думку, що необхідно орієнтуватися на більш спрощені способи оцінки (наприклад, порівняльний аналіз), адже застосування вищезазначених методів потребує спеціальних знань, навиків, допомоги з боку кваліфікованих осіб, що спричиняє чималі матеріальні затрати, та не гарантує точності оцінки.

З метою контролю прибутку на підприємстві проводиться аналіз його відносного показника – рентабельності. Аналіз прибутку та рентабельності здійснюється «для оцінки загальної ефективності вкладених засобів у підприємство», разом з тим даючи «... можливість керівникам приймати ефективні рішення, управляти витратами та визначати резерви збільшення прибутку» [2].

Якісний аналіз прибутковості підприємства дає змогу знайти найбільш витратні та збиткові осередки в діяльності підприємства, а також найбільш прибуткові види діяльності та можливі шляхи розвитку й удосконалення, – зазначають науковці І. Ю. Єпіфанова та В. С. Гуменюк [1, с. 251].

Аналіз прибутку та рентабельності підприємства проводиться за допомогою оцінки структури, виконання плану і динаміки прибутку; оцінки впливу факторів на зміну прибутку (ре-

нтабельності); виявлення резервів зростання прибутку та рентабельності, а також розробка заходів щодо використання виявлених резервів.

З метою повноцінного аналізу показників рентабельності підприємства науковці І. Ю. Єпіфанова та В. С. Гуменюк пропонують проводити факторний аналіз чистого прибутку «аби встановити фактори, які мають позитивний та негативний вплив на формування результативного показника найбільшим та найменшим чином» [1, с. 253], а також чотирифакторну мультиплікативну модель, яка включає розрахунок показників власного капіталу підприємства, коефіцієнта оборотності активів, мультиплікатор власного капіталу та чистої рентабельності.

Зважаючи на те, що прибуток і рентабельність – узагальнюючі показники дохідності підприємства в абсолютному та відносному вимірах відповідно, ми вважаємо, що в повсякденній практиці все ж таки перевагу необхідно віддати проведенню факторного аналізу, разом з тим спостерігати за впливом зовнішніх і внутрішніх факторів на зміну цих результативних показників.

З огляду на проведені нами дослідження існує безліч методів та прийомів аналізу та контролю прибутку й рентабельності підприємства, які мають свої переваги та недоліки, проте з розвитком ринкових економічних відносин в Україні вони продовжують удосконалюватися залежно від способів їх застосування для дослідження того чи іншого об'єкта.

Список використаних джерел: 1. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 12. С. 251-254. 2. Мельнь О. В., Полтавець О. В. Фінансові результати діяльності підприємства: визначення, класифікація, управління. URL: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/229-rentabelnist>. 3. Патарідзе-Вишинська М. В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 34-40. 4. Чорна О. М., Мацнева О. О. Механізм управління прибутком підприємства в Україні. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 1. С. 30-35.

УДК 657.1:65.011.12

Г. І. Кузьменко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

ВИМОГИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБОРУ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ У СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ключові слова: обліково-інформаційне забезпечення, облікова інформація, ефективність пошуку інформації.

Управління підприємством зумовлює необхідність побудови цілісної концепції, яка дасть змогу на підставі об'єктивної і суб'єктивної інформації приймати оптимальні рішення, які сприятимуть підвищенню ефективності функціонування суб'єкта господарювання. Така концепція може бути реалізована у вигляді системи обліково-інформаційного забезпечення, під яким слід розуміти спеціально організоване систематичне та безупинне спостереження за економічним становищем об'єкта й оперативною його оцінкою. Формування системи облікової інформації для управління являє собою взаємопов'язані дані бухгалтерського та управлінського обліку в складі організації обліку на підприємстві, розробленої облікової політики, а також управлінської звітності. Загалом система обліково-інформаційного забезпечення має бути спрямованою на прийняття оптимальних управлінських рішень на підставі отриманої економічної інформації, ранжованої за рівнем значущості.

Розроблена інформаційна система повинна раціонально поєднувати облік, планування, аналіз та контроль. Відповідно сформована система повинна виконувати такі важливі функції: облікову (відображення інформації з використанням облікових реєстрів та реєстрів, узагальнення її у формах звітності), аналітичну (проведення аналітичних розрахунків та розробка рекомендацій щодо покращення кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності підприємства), контрольну (контроль відхилень та процесу виконання запропонованих рекомендацій, втілених в управлінських рішеннях).

Важливими структуроутворюючими елементами такої системи є механізми, що забезпечують організаційні структури інформацією як про нормальне становище економічного середовища, так і про потенційно небезпечне, негативне становище. При цьому повинні від-

слідкуватися реальні зміни з метою запобігання негативному становищу та вивченню порядку санації середовища у випадках настання негативних змін.

В основу функціонування системи обліково-інформаційного забезпечення повинні бути покладені такі принципи:

- принцип достатності інформації, який означає, що в кожній конкретній ситуації повинна використовуватися інформація в достатньому для прийняття рішення обсязі та з необхідною точністю;

- принцип системності та комплексності, який вимагає прояв взаємообумовленості та взаємоузгодженості розвитку системи як єдиного цілого, що забезпечує зв'язок усіх підсистем та елементів, узгоджує всі аспекти функціонування системи з виходом на стратегічні цілі;

- принцип інваріантності інформації, її вірогідності та порівнянності, відповідно до якого варіантність ефективності використання ресурсів може бути досягнута лише за умови розгляду множини можливих альтернатив досягнення цілей, а наявність недостовірної і непорівняної інформації знижує якість кінцевих результатів від її використання;

- принцип наступності, суть якого полягає в тому, що кожна наступна складова системи не повинна порушувати властивості об'єкта та критерії, які установлені або розраховані на попередніх етапах її розробки;

- принцип гнучкого реагування на зміни ринкових можливостей і небезпеки, які виникають, важливість якого пояснюється тим, що гнучкість реагування на зміну зовнішніх і внутрішніх умов господарювання є важливою умовою виживання підприємства в ринковій економіці, тому суб'єкт господарювання повинен обирати варіанти розвитку, які відповідають новій ситуації на ринку з урахуванням наявного у нього ресурсного потенціалу та можливостей підвищення ефективності використання останнього.

З метою впорядкування обліково-інформаційної системи, слід виходити з того, що у процесі прийняття рішень використовуються дві групи даних: базова інформація, що визначає завдання, норми, параметри реальних дій, а також наявні обмеження (регулятивно-правова, нормативно-довідкова, бізнес-планова, проектно-кошторисна інформація) та інформація, що відображає фактичний стан об'єктів управління (облікова, звітна та статистична інформація).

Система організації збору облікових даних, спрямована на вирішення конкретного управлінського завдання, може бути реалізована поетапно.

У межах першого етапу здійснюється процес формування управлінського рішення на основі постановки облікового завдання та загального опису наявних варіантів вирішення проблеми. На цьому етапі необхідно визначити: управлінське завдання та перелік необхідних для його вирішення інформаційних даних; систему збору та правила документообороту; заплановані результати й осіб, відповідальних за досягнення зазначених результатів і відображення їх у відповідній системі управлінської звітності.

На другому етапі відбувається узгодження прийнятих рішень з обліковою політикою, бухгалтерською практикою і діючими на підприємстві обліковими технологіями.

Третій етап передбачає необхідність впровадження облікових технологій, максимально адаптованих до потреб управління. У його межах здійснюється розробка наказу про організацію обліку та складових облікової політики, відбувається реалізація прийнятих рішень.

На етапах розробки рішень щодо доцільності використання інформації необхідно визначити її граничну вартість як різницю між вираженими у вартісній формі очікуваними результатами певної дії чи рішення, виконаного чи прийнятого в умовах повної інформованості, та очікуваними результатами тієї ж дії або рішення в умовах неповної інформованості. Якщо вартість інформації буде вищою, ніж гранична вартість, то її придбання недоцільне. Під час збору інформації, що не буде містити справді необхідних відомостей, витрати на пошук інформації будуть неефективними.

Ефективність пошуку інформації може бути визначена за допомогою показників похибки пошуку та повноти пошуку, які розраховуються за Дж. Джонсоном з використанням таких формул [2, с. 194]:

$$P_{nx} = 1 - K_p \div K_o,$$

де $P_{пх}$ – похибка пошуку; K_p – обсяг виданої релевантної інформації; K_o – загальний обсяг інформації.

$$P_{пв} = K_p \div K_{рм},$$

де $P_{пв}$ – повнота пошуку; K_p – обсяг виданої релевантної інформації; $K_{рм}$ – обсяг релевантної інформації в інформаційному масиві.

Співвідношення «витрати-результат» в інформаційній сфері вважається однією з найбільш важливих характеристик облікової інформації. Зиск від облікової інформації для осіб, які приймають рішення, має бути вищим, ніж витрати на одержання цієї інформації.

Представлену концепцію можна вважати економічно обґрунтованою, проте складною для реалізації на практиці через неможливість точного виміру як витрат, так і результатів, оскільки готують інформацію і несуть затрати по ній одні користувачі, тоді як вигоди від її використання одержують інші [1, с. 149]. Водночас недотримання цього принципу може призвести до появи надлишкової, непотрібної при ухваленні рішень інформації.

Список використаних джерел: 1. Велш Глен А., Шорт Деніел Г. Основи фінансового обліку: пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 943 с. 2. Джонсон Дж. К. Методы проектирования: пер. с англ. Москва: Мир, 1986. 307 с.

УДК 657

Т. А. Пінчук, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту і оподаткування

О. В. Назарук, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: облік, заробітна плата, форми, виплата, підприємство.

Заробітна плата та розрахунки з працівниками є невід’ємною ділянкою обліку будь-якого суб’єкта господарювання з найманими працівниками. Трудове законодавство суворо регламентує сферу відносин роботодавця та найманого працівника, у тому числі й процес виплати заробітної плати.

Заробітна плата на підприємстві може виплачуватися в готівковій, безготівковій та натуральній формах (рис. 1).

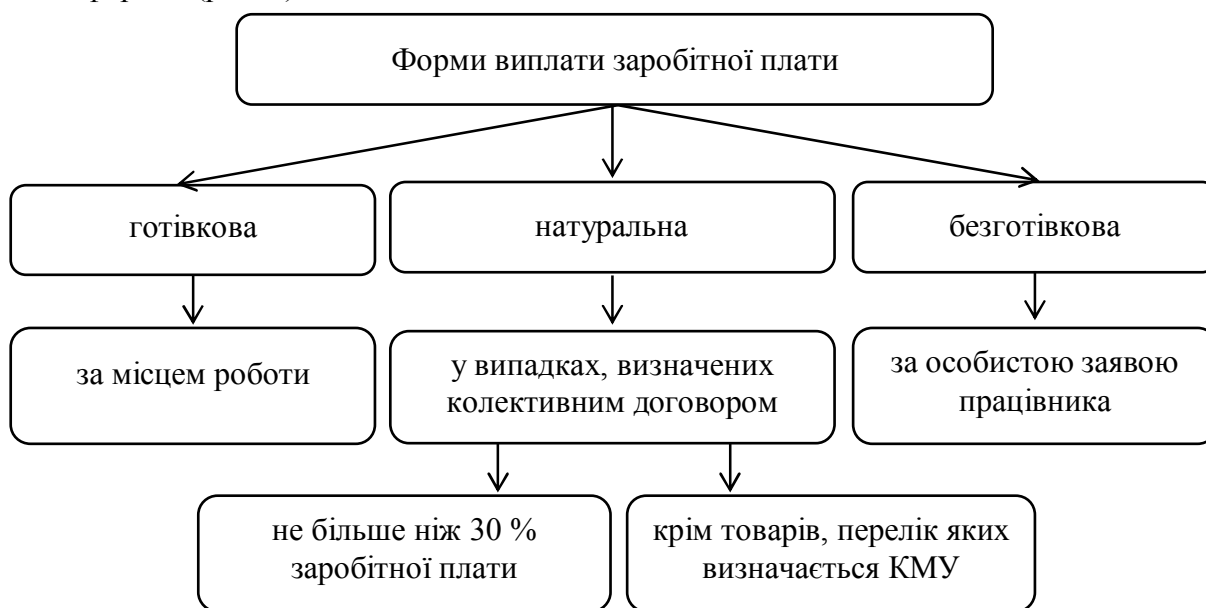

Рис. 1. Форми та порядок виплати заробітної плати на підприємстві

Законом про оплату праці [1] та Кодексом законів про працю України [2] встановлені суттєві обмеження на форму та порядок виплати заробітної плати працівнику, недотримання яких призводить до порушень трудового законодавства та відповідальності посадових осіб підприємства за такі вчинені правопорушення.

Форми виплати заробітної плати встановлено ст. 23 Закону про оплату праці. У Законі закріплено, що заробітна плата працівникам має виплачуватися в грошовій формі. Закон забороняє виплату заробітної плати у формі боргових зобов'язань і розписок або в будь-якій іншій формі.

Зазначена стаття Закону про оплату праці містить пункт, яким передбачено можливість виплати зарплати банківськими чеками в порядку, установленому КМУ за погодженням з НБУ. Але такий порядок Кабінетом міністрів не затверджувався. Відповідно, зазначена норма закону не працює.

Як виняток колективним договором, укладеним на підприємстві, може бути передбачено часткову виплату заробітної плати натурою за цінами не вище собівартості. Проте розмір «натуральної» виплати не повинен перевищувати 30% нарахованої за місяць суми заробітної плати. Таку часткову виплату заробітної плати натурою застосовують у тих галузях або за тими професіями, де така виплата, еквівалентна за вартістю оплаті праці в грошовому виразі, є звичайною або бажаною для працівників.

Інше суттєве обмеження стосується переліку товарів, заборонених до виплати натурою, який встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.93 р. № 244 [3].

Виплата заробітної плати здійснюється за місцем роботи.

За особистою письмовою згодою працівника виплата заробітної плати може здійснюватися через установи банків, поштовими переказами на вказаний ними рахунок (адресу) з обов'язковою оплатою цих послуг за рахунок роботодавця.

До інших нюансів порядку виплати заробітної плати належать такі:

- строки виплати заробітної плати визначаються колективним договором або нормативним актом роботодавця, погодженим з профспілкою;
- заробітна плата виплачується не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, та не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата;
- у разі коли день виплати заробітної плати збігається з вихідним, святковим або неробочим днем, заробітна плата виплачується напередодні;
- розмір заробітної плати за першу половину місяця визначається колективним договором або нормативним актом роботодавця, погодженим з профспілкою, але не менше оплати за фактично відпрацьований час з розрахунку тарифної ставки (посадового окладу) працівника;
- заробітна плата працівникам за весь час щорічної відпустки виплачується не пізніше ніж за три дні до початку відпустки.

Трудовим законодавством також встановлені обмеження розміру відрахування із заробітної плати, серед яких:

- відрахування із заробітної плати можуть провадитися тільки у випадках, передбачених законодавством;
- при кожній виплаті заробітної плати загальний розмір усіх відрахувань не може перевищувати 20 %, а у випадках, передбачених законодавством, – 50 % заробітної плати, що належить до виплати працівникам;
- відрахування із заробітної плати при відбуванні покарання у вигляді виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей не може перевищувати 70 %;
- не допускаються відрахування з вихідної допомоги, компенсаційних та інших виплат, на які згідно із законодавством стягнення не звертається.

Якщо виплата зарплати працівникам затримується на один і більше календарних місяців, роботодавець зобов'язаний нарахувати та виплатити їм компенсацію втрати частини заробітної плати відповідно до ст. 34 Закону про оплату праці та ст. 1 і 2 Закону про компенсацію [4]).

Список використаних джерел: 1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. 2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. 3. Перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.93 р. № 244. 4. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19.10.2000 р. № 2050-III.

Я. В. Емельяненко, магистр экон. наук, старший преподаватель кафедры экономики и информационных технологий

Гомельский филиал Международного университета «МИТСО», г. Гомель, Республика Беларусь

СТАТИСТИЧЕСКИЙ УЧЕТ И ОТЧЕТНОСТЬ О РЕЗУЛЬТАТАХ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Ключевые слова: учет, отчетность, статистика инноваций, инновационная деятельность.

Инновационное развитие страны, повышение результативности инновационной деятельности и активизация инновационных процессов в реальном секторе экономики оказывают непосредственное влияние на динамику социально-экономического развития любой страны. Для отслеживания и прогнозирования данной динамики с целью принятия обоснованных управленческих решений необходимо проводить планомерную работу в области статистического учета и анализа результатов инновационной деятельности всех организаций.

Белорусская национальная система статистики в области учета и сбора информации об инновациях ведет работу с 2000 года. В настоящее время в стране используется две статистические формы, позволяющие проводить исследования и оценивать результаты инновационной деятельности промышленных организаций страны:

1) 1-нт (инновация) «Отчет об инновационной деятельности организации» (утверждена 18.07.2017, последние изменения от 20.07.2018 г.);

2) 1-нт (наука) «Отчет о выполнении научных исследований и разработок» (утверждена 01.07.2014, последние изменения от 20.07.2018 г.).

В ходе проведенного автором исследования по выявлению особенностей заполнения указанных выше форм государственной статистической отчетности и в рамках личных бесед со специалистами промышленных организаций г. Гомеля было выявлено несколько особенностей ведения статистического учета и отчетности об инновациях в промышленном секторе страны.

Было установлено, что в большинстве промышленных организаций страны заполнением форм государственной статистической отчетности 1-нт (инновация) и 1-нт (наука) занимаются бухгалтерские службы (по существующей белорусской практике вся отчетность – бухгалтерская, налоговая, статистическая и др. – заполняется в бухгалтерии).

При этом на средних и малых предприятиях, ввиду ограниченного штата сотрудников, функция заполнения рассматриваемых форм отчетности возложена на главного бухгалтера. Но нужно понимать, что главные бухгалтера, несмотря на весь обширный опыт в ведении бухгалтерской отчетности, часто некомпетентны в отношении значительной части вопросов указанных форм, не разграничивают понятия продуктовых и процессных, технологических и организационных инноваций. Инструкция по заполнению форм государственной статистической отчетности об инновациях, которая размещена на сайте Национального статистического комитета Республики Беларусь, со слов специалистов промышленных организаций, является запутанной, иногда достаточно поверхностно приводит рекомендации по заполнению тех или иных строк в формах. Так же отмечается, что отчетность по данной форме составляется один раз в год, а в повседневной работе категориальный аппарат рассматриваемых форм 1-нт не используется. На некоторых предприятиях форму 1-нт заполняют бухгалтеры среднего звена. В этом случае достоверность и полнота информации оказывается низкой [1].

Достаточно часто организации заполняют только сведения из раздела VII «Сведения о факторах, препятствовавших инновационной деятельности». Все дело в том, что данный раздел обязателен к заполнению, а остальные – только в том случае, если организация за отчетный период имеет затраты на инновации и отгружала инновационную продукцию (работы, услуги). Остальные разделы в таком случае не заполняют или заполняют частично, исходя из собственного видения ситуации и субъективного понимания инновационной деятельности предприятия. При этом, респонденты отмечают, что, возможно, по ряду разделов и можно было бы получить достоверную информацию в подразделениях НИОКР, в отделах маркетинга, коммерческо-технологических отделах или других подразделениях предприятия (в

зависимости от организационной структуры), однако они не видят в этом смысла, поскольку не относят форму 1-нт (инновация) к числу «основных», в отличие от так называемых унифицированных форм статистической отчетности, полнота и достоверность которых тщательно контролируется органами государственной статистики.

Стоит подчеркнуть, что в реальной практике многие организации стараются предоставлять как можно меньше информации о своей инновационной деятельности, так как это не влечет никаких отрицательных последствий для них. Подробное же заполнение рассматриваемых форм государственной статистической отчетности 1-нт (инновация) и 1-нт (наука) влечет за собой большой объем работы по сбору и подтверждению информации. Однако никак не влияет на конечный результат деятельности организации, лишь фиксирует факт успехов или неудач в инновационной деятельности организации.

Также отметим, что респонденты отметили неудачные сроки предоставления отчета по форме 1-нт (наука) в органы государственной статистики – 20 февраля (до 01.01.2019 г. было 5 марта) после отчетного года, а по форме 1-нт (инновация) – 15 марта после отчетного года. Это раньше, чем организация успевает составить все формы годовой бухгалтерской отчетности. На качество отчетности влияет и источник финансирования: если разработка и освоение инноваций производились за счет бюджетного финансирования или средств заказчика, то отчетность более полна и достоверна, нежели если инновационная деятельность осуществлялась за счет собственных средств.

Поэтому в целях совершенствования статистического учета и отчетности о результатах инновационной деятельности промышленных организаций Республики Беларусь автор считает целесообразным провести несколько изменений в исследуемом вопросе.

Для повышения достоверности собираемой статистической информации по инновациям необходимо создать стимулы для руководителей организаций по корректному заполнению форм 1-нт (инновация) и 1-нт (наука). Это возможно осуществить различными способами, как административными и штрафными санкциями за некорректность ответов, так и повышением заинтересованности руководителей в правильном заполнении статистической формы. Корректность заполнения указанных форм повысится в том случае, если станет очевидно, что статистические данные являются востребованными и на их основе составляются региональные и республиканские программы инновационного развития.

Так же необходимо указания по заполнению форм 1-нт (инновация) и 1-нт (наука) сделать более подробными и легко читаемыми даже для специалистов, которые не слушали специальный курс лекций «Инновационный менеджмент» или «Экономика и управление инновациями».

Целесообразно изменить сроки представления форм 1-нт (инновация) и 1-нт (наука) на 15 апреля. Представление рассматриваемых форм государственной статистической отчетности на месяц-два позже от назначенной ныне даты позволит специалистам организаций повысить достоверность данных, вносимых в эти формы.

Список использованных источников: 1. Шайбакова Л. Ф. Совершенствование статистического учета и отчетности о результатах инновационной деятельности в промышленности / Электронная научная библиотека «КиберЛенинка». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-statisticheskogo-ucheta-i-otchetnosti-o-rezultatah-innovatsionnoy-deyatelnosti-v-promyshlennosti>.

УДК 657.3

Н. Я. Протасова, старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета
УО «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», г. Гомель,
Республика Беларусь

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ СТАТЕЙ БУХГАЛТЕРСКОГО БАЛАНСА

Ключевые слова: бухгалтерский баланс, оценка, активы, собственный капитал, обязательства, статья баланса, отчетность.

Одним из важнейших элементов методологии бухгалтерского учета является правила оценки имущества, капиталов и обязательств организации при составлении бухгалтерской отчетности. На оценку статей бухгалтерской отчетности оказывают влияние следующие фак-

торы: фактор экономического содержания имущества (основные средства, материалы, дебиторская задолженность); фактор времени совершения хозяйственных операций; фактор уместности; фактор рациональности (т.е. должно быть меньше затрат, больше доход); конъюнктурный фактор предосторожности.

Оценка дает возможность получить представление об общей массе имущественных средств собственника и об отдельных его частях, т.е. она показывает, как в данный момент размещены средства организации, ее обязательства и источники собственных средств.

Проблема оценки статей баланса в теории и практике как в Республике Беларусь, так и за рубежом уже давно волнует специалистов.

Существовали два подхода к проблеме оценки, представители первого считали, что основная цель баланса – показать возможно более точно имущественное состояние организации, что может быть достигнуто оценкой, наиболее соответствующей действительности. Выявление результата хозяйственной деятельности по балансу являлось побочной целью. Финансовый результат является производным из баланса, который определяется как разница между ценностным выражением имущества с одной стороны, и обязательствами и капиталом с другой. Величина капитала находилась в зависимости от оценки балансовых статей. Таким образом, результат деятельности при таком подходе является функцией оценки балансовых статей. Сторонники данного подхода предполагали оценку статей баланса производить по рыночным ценам, реализационной стоимости, стоимости использования и т. д.

Сторонники второго подхода главную цель баланса видели в выяснении результата хозяйственной деятельности и считали, что при определении имущественного состояния должен быть установлен четкий порядок оценки статей баланса, который позволял бы выявлять финансовый результат с большей точностью.

В таблице представлены действующая и предлагаемая автором оценки основных статей бухгалтерского баланса в бухгалтерской отчетности Республики Беларусь.

Таблица

Оценка основных статей бухгалтерского баланса

Статьи баланса	Действующая оценка в балансе	Предлагаемая оценка в балансе
Основные средства	Остаточная стоимость (фактические затраты приобретения, сооружения, изготовления за вычетом суммы начисленной амортизации)	Текущая стоимость
Нематериальные активы	Остаточная стоимость (фактические затраты на приобретение, изготовление и затраты по их доведению до состояния, в котором они пригодны к использованию, за минусом начисленной амортизации)	Текущая стоимость планируемых доходов от эксплуатации объекта
Финансовые вложения	Фактические затраты для инвестора	Рыночные цены
Незавершенные капитальные вложения	Фактические затраты для застройщика (инвестора)	Фактические затраты
Запасы	Цена возможной реализации, если она ниже стоимости приобретения	Фактическая себестоимость
Готовая продукция		Фактическая или нормативная себестоимость
Товары		Стоимость приобретения
Товары отгруженные		Фактическая или нормативная себестоимость, включая затраты, связанные с реализацией
Дебиторская задолженность	Продажные цены	Дисконтированная стоимость

В основу оценки положена текущая стоимость, представляющая собой цены, по которым могут быть приобретены имеющиеся активы на дату составления баланса. Она имеет ряд преимуществ по сравнению с оценкой по себестоимости, господствующей в действующем бухгалтерском балансе. Во-первых, она представляет наилучшую оценку для целей прогнозирования. Во-вторых, учитывает потенциальные прибыли и убытки. В-третьих, она пред-

ставляє оцінку актива організації в разі придбання їй одних і тих же активів. В-четвертих, відображення активів в поточній оцінці більш реально, ніж додавання витрат, які мали місце в різних звітних періодах.

Для основних засобів поточною вартістю можуть бути: ціна аналогічних активів, знайдених в експлуатації, такого ж стану і віку при наявності ринку таких активів; ціна, обчислена на основі вартості придбання ідентичного нового актива за мінусом накопленої амортизації і др.

Оскільки дебіторська заборгованість перетворюється в грошові засоби через певний проміжок часу, її оцінка не може відповідати сумі, причитаючійся за угодою. Дебіторську заборгованість слід враховувати за дисконтованою оцінкою суми, яку буде отримано в строк погашення, скорректированою на величину резерву за сумнівними боргами. Замість дисконту можна використовувати ринкову ставку відсотка за кредит відповідного рівня ризику.

Вкладення в цінні папери цілесообразно враховувати в ринкових цінах. По-перше, вона перевіряється (за винятком випадків, коли ринок має не велике число учасників і незначительний обсяг угоди). По-друге, ринкові ціни порівнюються з оцінками одних і тих же цінних паперів, придбаних за різними цінами.

Вибір оцінки диктується завданнями бухгалтерської звітності і інтересами користувачів. Крім того, вибір способів і методів оцінки об'єктів може бути обумовлений зовнішніми факторами, середою і умовами, в яких функціонує організація. Наприклад, вироблена оцінка капіталу може залежати від способів його формування; оцінка довгострокових активів – від економічної вигоди їх придбання і використання; оцінка запасів – від стратегії маркетингу; оцінка інших ліквідних активів – від оборотності капіталу; оцінка доходу – від використовуваної політики цін.

Любой из выбранных подходов к оценке не только диктуется и зависит от конкретного фактора, но и дает свои результаты.

УДК 657

Х. В. Деркач, студент групи ЕК-22

Науковий керівник: **С. П. Барановська**, канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку та аналізу

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: бухгалтерський облік, облікова політика, фінансова звітність.

З розвитком науки, техніки і технологій, впровадженням нових видів товарів та послуг, збільшенням чисельності працівників, використанням різноманітних типів матеріалів, сировини та енергії, зі зростанням конкуренції за рахунок відкриття нових підприємств виникає гостра необхідність у правильному, оперативному та гнучкому обліку. А саме на його основі складається фінансова звітність, яка і сприяє прийняттю точних управлінських рішень. Вони, у свою чергу, визначають подальший напрям розвитку суб'єкта господарювання, сприяють його чіткому функціонуванню, забезпечують правильне виконання завдань і цілей та запобігають проблемам, пов'язаним із грошовими коштами та матеріальними цінностями.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], всі юридичні особи зобов'язані вести облік, а також наводити фінансову звітність. Проте кожен господарюючий суб'єкт має право на власне визначення раціональної облікової політики, зокрема він може самостійно розподіляти функції між економічними службами та бухгалтерією, обирати технологію обробки облікової інформації, форму бухгалтерського обліку, затверджувати правила документообігу [2].

Однак у процесі ведення обліку і складання звітності часто постають проблеми, які викривляють інформацію та призводять до прийняття неправильних управлінських рішень. Головною з них є неповнота, несвоєчасність та некоректність висвітлення в обліку доходів і

витрат, надходжень, розподілень тощо, а також неточний акцент на деталях фінансових операцій. Облікова політика загалом є абсолютно «типовим» документом, який взагалі не враховує окремих особливостей діяльності підприємства, а розглядає його лише з погляду фінансових характеристик. При цьому опускаються різні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища (навчання та перекваліфікація працівників, маркетингові заходи, відносини зі споживачами та постачальниками, науково-технічні роботи тощо), які безпосередньо чи опосередковано впливають на підприємство. Здебільшого керівництво оцінює їх лише як витратні показники, не розглядаючи їхньої ролі у процесі функціонування організації.

Обмежуючись лише інформацією про витрати і не зосереджуючи увагу на джерела та причини їх виникнення, керівники часто приймають неправильні управлінські рішення, які призводять до істотних економічних втрат і створення нечіткої картини економічного стану підприємства [3].

Учені відзначають декілька шляхів вирішення зазначеної проблеми. Одним із варіантів є закріплення законодавством чітких показників, які характеризують фінансові результати [4]. Це дасть змогу порівнювати результати за певними критеріями між різними підприємствами або результати одного підприємства за різні періоди.

Ще одним способом є розширення кількості об'єктів фінансової звітності, зокрема варто включити дані про інновації, інтелектуальний, людський та соціальний капітал тощо [5].

В інтернаціональній практиці система збору та обробки інформації призначена для складання не лише фінансової, але й управлінської звітності. Вона розробляється керівництвом різних ланок управління, що сприяє більшій оперативності та повноті інформації, необхідній для точного аналізу та створення планів про подальшу діяльність підприємства [6].

Ще одним можливим варіантом покращення звітності є визначення результату за кожним видом діяльності, що дозволить контролювати вплив результатів окремого виду діяльності на загальний результат. Це забезпечить керівництво інформацією, необхідною для прийняття раціональних управлінських рішень щодо поліпшення результатів в окремому напрямку діяльності.

На наш погляд, що саме останній варіант є найкращим та найраціональнішим. Адже якщо розподілити облік на окремі складові та елементи, з'явиться більше можливостей для кращої оцінки кожної фінансової операції, вирахування проблем та недоліків на певному етапі проведення операції та прийняття управлінського рішення. Звіти за окремими видами діяльності нададуть змогу краще розуміти суть витрат і доходів, їх причини та наслідки, складати повнішу й точнішу картину економічного стану суб'єкта господарювання, порівнювати його з іншими, а також складати прогнози та плани на перспективне майбутнє.

Отже, можна сказати, що питання правильності обліку та звітності на підприємстві ще не є розкритим до кінця, адже існує багато проблем та акцентів, які впливають на раціональність обліку. Тому питання є актуальним і потребує детального розгляду.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. ГКД: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. Хоменко Н. В., Карпенко О. В., Верига Ю. А. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 153 с. 3. Плаксієнко В. Я., Ліпський Р. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: проблеми теорії і практики. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Вип. 2(7). Т. 2. Економічні науки. С. 39-43. 4. Рета М. В., Пляка Г. О. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2015. № 25. С. 25-34. 5. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи бухгалтерської звітності: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2016. 276 с. 6. Машталяр Г. П. Облікова політика в системі управління підприємством. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 2. С. 297-300.

М. М. Желдак, студент

Науковий керівник: **Т. Л. Шестаковська**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: фінансові результати, доходи, витрати, прибуток, збиток, аналіз, підприємства, бухгалтерський облік.

У процесі подальшого розвитку ринкових відносин усі підприємства України постали перед проблемами щодо визначення фінансових результатів та відображення їх у обліку, оскільки одним із найважливіших показників, що характеризує ефективність фінансової діяльності підприємства, є фінансовий результат: прибуток чи збиток. Фінансовий результат діяльності – це найважливіший показник, що цікавить усіх користувачів облікової інформації. Фінансовий результат будь-якого підприємства відображає ефективність його господарювання за всіма напрямками діяльності, є основою його економічного розвитку і зміцнення фінансових відносин із контрагентами.

Фінансова основа для самофінансування діяльності підприємства створюється саме зростанням фінансового результату, тим самим реалізуючи розширене відтворення. Враховуючи те, що на законодавчому рівні питання обліку фінансових результатів достатньо вирішено, наукові дискусії та напрацювання науковців щодо пошуку шляхів зростання та стабілізації фінансових результатів не втихають. Необхідно зауважити наявність дискусійних питань та положень, що потребують уточнення та додаткового вивчення. Актуальними постають питання формування методичних підходів визначення фінансових результатів в обліковій та контрольній системі підприємства, вирішення яких впливає на зміцнення економічного стану суб'єкта господарювання [1].

Провідні вчені здійснили вагомий внесок у розвиток обліку фінансових результатів, проте залишається чимало невирішених питань, що потребують детального дослідження та надання пропозицій для практичної діяльності у зв'язку з постійною зміною нормативної бази. Так, зокрема, потребує уточнення питання понятійно-категоріальний апарат, додаткового вивчення обліку фінансового результату, у тому числі його складових – доходів та витрат, за П(С)БО та МСФЗ тощо. Головною метою статті є спроба окреслити такі вітчизняні підходи та методи формування фінансових результатів, які є зрозумілими та доступними для іноземних партнерів та інвесторів та які дають змогу ефективно управляти ефективністю діяльності підприємства [2].

Достовірність формування фінансового результату є основою принципів і правил бухгалтерського обліку, обов'язкового дотримання яких вимагає законодавча база, зокрема, концептуальні основи складання та подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку тощо.

У процесі здійснення своєї фінансово-господарської діяльності поряд з основними витратами (сировина, матеріали, заробітна плата тощо) на підприємствах виникають накладні витрати, пов'язані з підготовкою, організацією, обслуговуванням виробництва та управлінням підприємством. Природа цих витрат має таку особливість: це є витрати непрямого характеру, і неможливо точно визначити, з яким саме конкретним продуктом вони безпосередньо пов'язані [3].

Накладні витрати як окрема категорія відсутні в системі П(С)БО. Відповідно до П(С)БО 16 і Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості витрати поділяють на прямі і непрямі залежно від способу перенесення вартості на продукцію. Так, непрямі витрати – це витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом. Такий поділ має істотне значення для визначення собівартості окремих різновидів продукції, оцінки запасів і визначення

фінансового результату, здійснення постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження [4-5].

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна зробити такі загальні висновки. Інформація про результати діяльності відображається у фінансових звітах підприємства та є загальнодоступною інформацією для визначення рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства та є головним джерелом інформації для потенційних партнерів.

З метою покращення та підвищення ефективності обліку фінансових результатів доцільним вважаємо: 1) на законодавчому рівні закріпити сутність поняття «фінансові результати», уточнити перелік показників, які їх характеризують; 2) розширити перелік класифікаційних ознак, які дозволять у майбутньому розробити систему та механізми управління окремими складовими фінансових результатів з метою управління рівнем фінансових результатів у довгостроковій та короткостроковій перспективі. Також запровадити єдині класифікаційні ознаки й розмежування їх за видами діяльності з використанням рахунків третього порядку; 3) впровадити реєстри аналітичного обліку фінансових результатів для узагальнення облікової інформації з метою задоволення інформаційних потреб різних користувачів; 4) поширити практику створення резерву сумнівних боргів як необхідної умови точного розрахунку фінансового результату діяльності підприємства. Перспективами подальших розробок може бути порівняння практики обліку виручки за П(С)БО 15 «Дохід» та МСФЗ 15 «Виручка по договорах з покупцями».

Список використаних джерел: 1. Рета М. В. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2015. № 25 (1134). С. 25-34. 2. Н(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Наказом МФУ від 07.02.2013р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. 3. Овсійчук О. В. Проблеми організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства. *Управління розвитком*. 2013. № 15. С. 142-144. 4. Кочетова О. І. Управління фінансовими результатами підприємств України. *Тези доповідей I Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції студентів і аспірантів*. Миколаїв: МНАУ, 2013. С. 22-24. 5. Арич М. І. Концептуальні підходи до визначення фінансово-економічних результатів підприємства. *Економіка та держава*. 2013. № 7. С.66-69.

УДК 657

А. О. Мироненко, студентка

Науковий керівник: **О. М. Княшко**, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

МЕТОДИКИ ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Ключові слова: дохід, управлінський облік, довідник-кодифікатор.

Аналізуючи фінансову діяльність підприємства, більшу увагу потрібно приділяти розгляду структури одержуваних доходів. Адже саме вони є визначальним показником формування фінансового результату та є основою для планування діяльності будь-якого підприємства. Одночасно цей показник є спонукальним мотивом і джерелом діяльності підприємства, що приводить у рух усі виробничі фактори – капітал, працю, природні ресурси – для створення продукту, його наступної реалізації та утворення доходу.

Відсутність розгляду деяких наукових та практичних аспектів цього напряму дослідження зумовило необхідність додаткового вивчення проблемних питань управлінського обліку доходів. Метою нашого дослідження є виявлення особливостей управлінського обліку доходів та визначення їхнього впливу на формування ефективної системи управління підприємством. Окремі теоретичні та методологічні питання управлінського обліку доходів знайшли своє відображення у працях учених-економістів, зокрема: О. В. Фоміні [1], Л. Г. Ловінської, Л. В. Жилкіної, О. М. Голенко [2].

Ефективне управління діяльністю підприємств торгівлі можливе за наявності добре налагодженої системи інформаційного забезпечення про технологію торговельного процесу, та фактори впливу на його результати в поточному й плановому періодах. Вихідним етапом розроблення поточного фінансового плану підприємства торгівлі є обґрунтування його майбутніх доходів у

плановому аспекті. Саме плановий обсяг доходів визначатиме потребу підприємства в активах та джерелах їх фінансування, стане основним джерелом покриття витрат, формування прибутку.

Основною метою управлінського обліку доходів на підприємствах торгівлі є своєчасне забезпечення інформацією про доходи та вигоди підприємства менеджерів різних рівнів управління для: планування, контролю (через бюджетування та аналіз відхилень), підготовки, прийняття та оцінки управлінських рішень (через оцінку альтернатив); визначення стратегії бізнесу тощо.

Існують такі основні методи управлінського обліку доходів:

1. Метод нарахування (з відвантаження) – виручка (дохід) від реалізації товарів (робіт, послуг) визнається в тому періоді, коли право власності на них перейшло покупцеві. Оплата при цьому може бути проведена в іншому періоді. Можливий також облік некасових операцій (наприклад, взаємозаліки). Важлива перевага цього методу в тому, що він дозволяє побачити реальну економічну ситуацію компанії в перспективі, окремо розглядати рух грошових коштів та юридичні зобов'язання сторін.

2. Касовий метод (з оплати) – дохід враховується в тому періоді, коли від покупця отримана оплата, незалежно від дати відвантаження. Основна перевага цього методу – простота застосування. Однак охоплення даних в обліку і звітності обмежене операціями, пов'язаними з рухом грошових коштів. При цьому на практиці існують такі варіації цього методу:

– за частковою оплатою: дохід нараховується в момент надходження першого платежу з боку покупця в рахунок оплати цієї поставки (може бути встановлена мінімальна величина платежу: в абсолютному вираженні або відсотках від вартості поставки, – визнана достатньою для нарахування доходу);

– за повною оплатою: дохід нараховується в момент остаточного погашення дебіторської заборгованості покупцем.

3. За останньою подією, тобто враховувати доходи на момент більш пізньої з подій – відвантаження товару (надання послуги) або оплата від покупця, тобто коли виконані зобов'язання з обох сторін [1].

У бухгалтерському обліку і фінансовій звітності доходи відображаються в момент їхнього виникнення незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів – це означає, що облік доходів і складання звітності здійснюється на підставі облікового принципу нарахування. Складена згідно з принципом нарахування фінансова звітність інформує користувача не лише про проведені операції, які супроводжувались виплатою або одержанням грошових коштів, але і про зобов'язання сплатити грошові кошти в майбутньому, та про ресурси, наведені в грошовому вираженні, які будуть отримані в майбутньому. Визнані в бухгалтерському обліку доходи класифікуються за такою схемою (рис. 1):

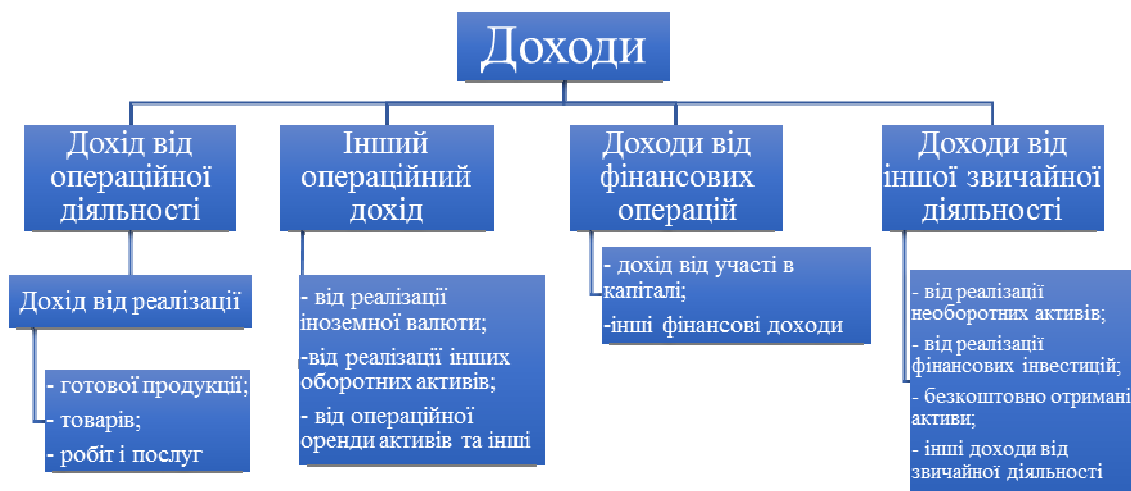

Рис. 1. Класифікація доходів

Джерело: [2].

Основою управлінського обліку загалом та доходів зокрема є система довідників-кодіфікаторів управлінського обліку: довідник центрів фінансової відповідальності; довідник виконуваних процесів; довідник товарів; довідник ресурсів; довідник контрагентів тощо. Перелік довідників і склад елементів кожного з них визначається прийнятою політикою і завданнями управління, а також специфікою діяльності підприємства.

Таким чином, за допомогою довідників-кодіфікаторів можна враховувати реалізацію, придбання або використання будь-якого ресурсу по кожній господарській операції. Подальше групування за кодами довідників-кодіфікаторів дозволяє формувати звітні дані про доходи підприємства торгівлі в заданих розрізах для керівників будь-яких рівнів управління [1].

В основі ефективного управління підприємством лежить вирішення питання щодо організації бухгалтерського обліку доходів. У цьому дослідженні ми розглянули різні види доходів, кожен з яких потребує окремого підходу для визначення та обліку. Можемо зробити висновок, що дієва система управлінського обліку має враховувати інновації менеджменту торгівлі, а також задовольняти запити менеджерів підприємства. Тому основною пропозицією, виходячи з цього дослідження, є активізація застосування підприємствами довідників-кодіфікаторів управлінського обліку. Це, у свою чергу, буде забезпечувати формування інформації необхідної для прийняття оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Фоміна О. В. Управлінський облік доходів підприємства торгівлі: процесний підхід. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2016. № 3. С. 32-38. 2. Ловінська Л. Г., Жилкіна Л. В., Голенко О. М. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002. 370 с.

УДК 657.1

Д. О. Норець, студентка

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНИ, ЇХ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Ключові слова: інтернет-магазин, облік, інтернет-торгівля.

У наш час дедалі більшої популярності набуває інтернет-торгівля, а саме інтернет-магазини. Взагалі інтернет-магазин – засіб для представлення або реалізації товару, роботи чи послуги шляхом вчинення електронного правочину [5].

Інтернет-магазини мають певні переваги як для продавців, так і покупців. Зокрема, відсутність потреби в орендній площі, сайт магазину є відкритим у будь-який час [1], тому клієнт може дивитися всі товари, які йому необхідні, у будь-який зручний для нього час, також до основних переваг відносять величезну аудиторію потенційних клієнтів [1].

Закон України «Про електронну комерцію» є основним законом, за яким здійснюється діяльність інтернет-магазинів.

Інтернет-магазин має бути офіційно зареєстрований. Форми реєстрації інтернет-магазину:

- 1) фізична особа-підприємець;
- 2) товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) [8].

Інтернет-магазини, як і будь-який об'єкт підприємницької діяльності в Україні, повинні вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та (або) податкових зобов'язань [6]. Кожна господарська операція повинна бути підтверджена відповідним господарським документом.

Бухгалтерський та податковий облік інтернет-магазинів включає в себе облік витрат на створення та функціонування інтернет-магазину та облік розрахунків із покупцями [7].

До витрат на створення та функціонування інтернет-магазину належать витрати на Веб-сайт – сукупність логічно зв'язаної гіпертекстової інформації, оформленої у вигляді окремих сторінок і доступної в мережі Інтернет [1]. В обліку вебсайт визначається як нематеріальний актив. Витрати, пов'язані з придбанням вебсайта зображуються на субрахунку 154 «Прид-

баня (створення) нематеріальних активів», коли сайт вводиться в експлуатацію, пов'язані з ним витрати списуються на субрахунок 125 «Авторське право та суміжні з ним права» [7]. Що ж до амортизації вебсайта, то строк корисного використання вебсайта становить не більше ніж 20 років. Метод амортизації підприємство обирає самостійно, здебільшого використовується прямолінійний метод. Нарахована амортизація списується на рахунок 93, тим самим зменшуючи фінансовий результат – рахунок 79 [3].

Вебсайт повинен містити всю інформацію, яка необхідна покупцю, а саме: які товари продаються цим інтернет-магазином, ціна товарів, способи оплати, доставка.

Крім витрат на вебсайт, до витрат на створення та функціонування інтернет-магазину належать: послуги хостингу, оренда чи придбання сервера, оренда дискового простору, отримання домену [7], які зараховуються на рахунок 93 [3].

Що ж до розрахунків із покупцями за продану продукцію, то існує 3 типи розрахунків:

- оплата готівкою;
- безготівкові розрахунки;
- розрахунки електронними грошима [7].

Оплата готівкою може здійснюватися, коли товар доставляє кур'єр. Інтернет-магазин може мати свого кур'єра або використовувати сторонні кур'єрські послуги інших організацій.

Безготівкові розрахунки – коли покупець перераховує кошти на рахунок постачальника в банку.

Електронні гроші – гроші або фінансові зобов'язання, обмін і взаєморозрахунки з яких проводяться за допомогою інформаційних технологій [4]. Цей спосіб можна вважати найзручнішим, проте його недоліком є те, що популярністю користуються незаконні електронні гроші, а законні використовуються набагато рідше.

Таким чином, можна зробити висновок, що інтернет-торгівля, зокрема інтернет-магазини, є досить зручним способом купівлі-продажу товарів. Облік інтернет-магазинів схожий на облік інших суб'єктів господарської діяльності, однак існують певні особливості.

Список використаних джерел: 1. Бізнес в Інтернеті: види та приклади. URL: <https://lemarbet.com/ua/otkrytie-internet-magazina/biznes-v-internete-vidy-primery>. 2. Веб-сайт: визначення й застосування. URL: <http://www.webtec.com.ua/uk/articles/index/view/2011-05-05/web-site>. 3. Власна справа: інтернет-торгівля. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006259-vlasna-sprava-internet-torgivlya>. 4. Електронні гроші. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96. 5. Інтернет-торгівля: правові аспекти. URL: http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ009513. 6. Облік в Інтернет-магазині. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=08U9I0b14e0d27ee02cd57c88fafcf7e5cd0a. 7. Особливості бухгалтерського обліку і оподаткування в Інтернет-торгівлі. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/osoblivosti-buhgalterskogo-obliku-i-opodatkuvannya-v-internet-torgivli.html>. 8. Як вести бухгалтерію Інтернет-магазину? URL: <https://neoseo.com.ua/uk/buhgalteriya-internet-magazina>.

УДК 331.2:644.6(477.51)

Д. В. Роднєв, студент групи МОАп-181

П. В. Ілєнко, студент групи МОАп-181

Науковий керівник: Т. А. Гоголь, д-р екон. наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЧЕРНІГІВВОДОКАНАЛЬ»

Ключові слова: комунальні підприємства, заробітна плата, надбавки, доплати.

В умовах сьогодення лише частина підприємств забезпечують своїх працівників стабільною та гідною заробітною платою, яка б відповідала фактично виконаній ними роботі та умовам, в яких вони працюють. Саме до таких підприємств належать підприємства комунальної форми власності, які мають певну специфіку діяльності, і як наслідок, специфіку ведення бухгалтерського обліку загалом та обліку заробітної плати зокрема. Таким чином, ви-

никає об'єктивна необхідність визначення та аналізу особливостей організації обліку заробітної плати працівників підприємств комунальної форми власності, а також нарахувань та надбавок, які передбачені для них.

Питанням організації обліку заробітної плати були присвячені праці таких учених: О. Ф. Андросової, О. Ф. Вербило, О. В. Кравченко, О. В. Кантаєвої, О. А. Садовнікова, І. В. Савченко, Н. В. Овсяк, Н. Л. Гапоненко, С. В. Сирцевої та інших.

Метою дослідження є аналіз особливостей нарахування заробітної плати підприємства КП «Чернігівводоканал», діяльність якого фінансується місцевими бюджетом м. Чернігова.

Об'єктом дослідження є особливості нарахування заробітної плати на підприємстві КП «Чернігівводоканал».

Відповідно до статуту КП «Чернігівводоканал» основним предметом діяльності підприємства є: забір, очищення та постачання води; каналізація, відведення й очищення стічних вод; будівництво житлових і нежитлових будівель; ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення; ремонт і технічне обслуговування електронного й оптичного устаткування; будівництво трубопроводів; вантажний автомобільний транспорт; надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна тощо.

Працівники КП «Чернігівводоканал» отримують гідну заробітну плату та мають повний соціальний пакет, а на особливо відповідальних роботах, з метою стимулювання підвищення професійної майстерності робітників і посилення їх матеріальної відповідальності за якість виконаних робіт та виконання виробничих завдань, на підприємстві передбачена система диференційованих надбавок до тарифних ставок за професійну майстерність працівників.

КП «Чернігівводоканал» виконує широкий спектр робіт з обслуговування та монтажу водопровідних і каналізаційних мереж у різних куточках м. Чернігова. Роботи виконуються кількома службами, серед яких: служба насосних станцій водопроводу; служба водопровідних мереж; служба насосних станцій каналізації; служба каналізаційних мереж; цех каналізаційних очисних споруд; автотранспортний цех; дільниця обслуговування устаткування; ремонтно-будівельна дільниця; лабораторія питної води, лабораторія з контролю стічних вод.

Між працівниками та підприємством КП «Чернігівводоканал» укладений колективний договір, у якому чітко прописаний порядок нарахування та виплати заробітної плати співробітникам підприємства, а також визначений перелік та розміри доплат та надбавок до тарифних ставок [1].

Розмір заробітної плати працівників залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника та результатів його праці й максимальним розміром не обмежується.

Оплата праці керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців та деяких категорій робітників проводиться на основі посадових окладів, які встановлені згідно з коефіцієнтами міжкваліфікаційних співвідношень місячних посадових окладів та галузевою угодою.

На КП «Чернігівводоканал» застосовується бригадна форма оплати на таких підрозділах: службі насосних станцій водопроводу, службі водопровідних мереж, службі насосних станцій каналізації, службі каналізаційних мереж, цеху каналізаційних очисних споруд, дільниці ремонту устаткування, ремонтно-будівельній дільниці, лабораторіях, а також в абонентському відділі. Оплата праці у бригадах здійснюється відповідно до «Положення про виробничу бригаду, ланку». Розподіл приробітку між членами бригади (ланки) проводиться з урахуванням індивідуального внеску кожного працівника й визначається коефіцієнтом трудової участі або в абсолютному грошовому виразі. У випадках виконання бригадою (ланкою) доведеного завдання і планів меншою чисельністю, бригада отримує 100 % заробітку тимчасово відсутнього працівника і 100 % тарифної ставки вакантної посади, яка розподіляється між членами бригади.

Усім працівникам підприємства, до числа яких входять: адміністративний персонал (керівництво, бухгалтерія, головні спеціалісти, начальники функціональних відділів, начальники відділів, начальники служб, цехів та дільниць), робітничий персонал (майстри I-III категорій, професіонали, фахівці та техніки всіх спеціальностей), а також обслуговуючий персонал (прибиральники, водії та ін.), заробітна плата нараховується з урахуванням відповідних надбавок та коефіцієнтів співвідношень розмірі мінімальних місячних посадових окладів керівників, професіоналів, фахівців та технічних службовців. Перелік надбавок, доплат та коефіцієнтів для працівників підприємства КП «Чернігівводоканал» представлений у таблиці.

Доплати, надбавки, коефіцієнти співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів персоналу КП «Чернігівводоканал»

№ з/п	Найменування	Розмір у відношенні до окладу
1	2	3
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПЕРСОНАЛ		
<i>Доплати</i>		
1.	За інтенсивність праці	12 %
2.	За суміщення професій (посад)	Залежно від відпрацьованих днів
<i>Надбавки</i>		
3.	Працівникам, яким присвоєно почесне звання «Заслужений працівник сфери послуг України»	20%
4.	За високі досягнення в праці	До 50 %
5.	За виконання особливо важливої роботи	До 50 %
<i>Коефіцієнти співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів</i>		
4.	Директор	5,0
5.	Головний інженер	3,5-4,5
6.	Заступник директора, головний бухгалтер	3,5-4,5
7.	Головні спеціалісти: механік, енергетик, економіст	3,5-4,5
8.	Начальники функціональних відділів	3,0-4,0
9.	Начальники відділів	2,5-3,5
10.	Начальники служб, цехів, дільниць	2,4-3,4
РОБІТНИЧИЙ ПЕРСОНАЛ		
<i>Доплати</i>		
1.	За інтенсивність праці	12 %
2.	За суміщення професій (посад)	Залежно від відпрацьованих днів
3.	За шкідливі умови праці	4-8 %
4.	За робочий день з розділенням зміни на дві частини	30 %
5.	Бригадирам, не звільненим від основної роботи при умові виконання бригадами встановлених виробничих завдань з високою якістю в наступних розмірах:	
	до 10 чоловік	25 %
	понад 10 чоловік	35 %
	понад 25 чоловік	50 %
<i>Надбавки</i>		
6.	Робітникам які стабільно забезпечують високу якість виконуваних робіт:	
	Для робітників III розряду	12 %
	Для робітників IV розряду	16 %
	Для робітників V розряду	20 %
	Для робітників VI розряду	24 %
7.	Працівникам, яким присвоєно почесне звання «Заслужений працівник сфери послуг України»	20 %
8.	За високі досягнення в праці	До 50 %
9.	За виконання особливо важливої роботи	До 50 %
<i>Коефіцієнти співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів</i>		
10.	Майстри	
	I групи	2,1-3,1
	II групи	1,9-2,9
	III групи	1,8-2,8
11.	Професіонали усіх спеціальностей	
	I категорії	2,2-3,2
	II категорії	2,0-3,0
	Без категорії	1,8-2,8
12.	Фахівці усіх спеціальностей	
	I категорії	2,0-3,0
	II категорії	1,85-2,85
	Без категорії	1,7-2,7

1	2	3
13.	Техніки усіх спеціальностей	
	I категорії	1,47-2,47
	II категорії	1,35-2,35
	Без категорії	1,23-2,23
ОБСЛУГОВУЮЧИЙ ПЕРСОНАЛ		
<i>Доплати</i>		
1.	За інтенсивність праці	12 %
2.	За суміщення професій (посад)	Залежно від відпрацьованих днів
3.	За використання в роботі дезінфікуючих засобів	10 %
4.	За ненормований робочий день водіїв	25 %
5.	За роботу в нічний час	40 %
<i>Надбавки</i>		
6.	За класність водіям вантажних і легкових автомобілів, автобусів	
	2-го класу	10 %
	1-го класу	25 %
<i>Коефіцієнти співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів</i>		
7.	Технічні службовці	1,2-1,7

Джерело: [1].

Слід зазначити, що посадові оклади головного інженера, головного бухгалтера, інших головних фахівців, заступників директора та інших встановлюються на 10-30% нижче посадового окладу керівника.

У процесі дослідження було визначено, що КП «Чернігівводоканал» має розгалужену систему доплат, надбавок та коефіцієнтів співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів працівників усіх рівнів та ланок. Така система виплат забезпечує отримання працівникам КП «Чернігівводоканал» такої заробітної плати, яка відповідає фактично виконаній роботі та умовам праці, в яких зайняті працівники підприємства.

Список використаних джерел: 1. Колективний договір Комунального підприємства «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради, затверджений загальними зборами трудового колективу 11.03.2014 р., протокол № 1.

УДК 657

А. В. Рудник, магістр

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ НЕЗАВЕРШЕНОГО ВИРОБНИЦТВА ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Ключові слова: лісове господарство, витрати, готова продукція, незавершене виробництво, інвентаризація, оцінка.

Лісові господарства відіграють важливу роль у розвитку як держави загалом, так і кожного регіону зокрема. Це пов'язано з тим, що продукція лісового господарства використовується практично в усіх галузях економічної діяльності. Однією з найважливіших проблем на сучасному етапі є раціональне використання лісових ресурсів, що неможливе без налагодження чіткої та дієвої системи обліку витрат. Важливою ділянкою системи обліку витрат є облік готової продукції та незавершеного виробництва.

Теоретичні і практичні аспекти проблем раціонального використання і відтворення лісових ресурсів, а також формування фінансово-економічного механізму лісогосподарювання досліджували такі вітчизняні науковці, як Я. М. Бойко [1], В. А. Голян, О. А. Голуб [2], Я. Я. Дяченко [3], В. М. Малюга [4], Ю. Марчук [5] та інші.

Вагомий внесок у розробку теоретичних положень і методологічних підходів до проблем оцінки та бухгалтерського обліку незавершеного виробництва зробили такі вчені:

Ю. Миронова [6], Л. Мудра [7], Н. Котляревська [8], В. Корнілова, Є. Котляров [9], М. Лінник [10], Н. Ткаченко [11].

П(С)БО 30 «Біологічні активи» [12] визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію та розкриття інформації про них у фінансовій звітності. Лісові насадження в П(С)БО 30 згадуються лише в додатку як приклад довгострокових біологічних активів, до поточних біологічних активів лісгосподарств можна віднести саджанці. Водночас мисливські ресурси – біологічні активи, які зовсім не згадуються у стандарті. При цьому вони підпадають під визначення біологічних активів, оскільки задовольняють усі критерії належності до біологічних активів.

З метою забезпечення єдиного підходу до формування собівартості продукції та здійснення планування, ведення обліку й калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах лісового господарства, наказом Державного агентства лісових ресурсів України від 14.05.2013 р. № 124, затверджено Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах, що належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України (далі Методичні рекомендації № 124).

Відповідно до Методичних рекомендацій № 124, до незавершеного виробництва лісового господарства належить продукція (вироби, заготовки, деталі), що не пройшла всіх стадій, передбачених технологічним процесом [13]. Проте слід зауважити, що лісові господарства в практичній діяльності дотримуються припущення, що на етапі вирощування лісу не створюється готова продукція. [8], але ж при цьому вони несуть витрати на їх вирощування та догляд. Власне готовою продукцією можна назвати деревину під час рубок головного користування, а також отриману під розчищення лісів тощо. Визначення готової продукції в Методичних рекомендаціях не наводиться. Тому, на нашу думку, їх необхідно доповнити визначенням готової продукції в розрізі її видів, оскільки в лісових господарствах може бути суттєвий перелік отриманої готової продукції. Такі доповнення дадуть змогу, зокрема, більш чітко розмежувати готову продукцію та незавершене виробництво, а також їх оцінку.

Склад незавершеного виробництва встановлюється підприємствами самостійно, виходячи з особливостей діяльності. Якщо підприємство має готову продукцію лише у вигляді лісоматеріалів (ділова деревина, дрова тощо), то зазвичай вони не ведуть облік незавершеного виробництва, списуючи всі понесені виробничі витрати на готову продукцію. Якщо ж лісове господарство виготовляє столярні вироби чи інші вироби з деревини, то в цехах матиме місце незавершене виробництво. Усе це повинно бути зафіксовано в наказі про облікову політику підприємства.

З метою точного визначення залишків незавершеного виробництва в кількісному вираженні на підприємстві здійснюється інвентаризація. Періодичність проведення інвентаризації незавершеного виробництва встановлюється підприємством, проте Методичні рекомендації № 124 рекомендують здійснювати її станом на перше число кожного місяця [13].

Після проведення інвентаризації незавершеного виробництва проводиться його оцінка, яка має важливе значення для визначення собівартості готової продукції, а також для забезпечення контролю за наявністю виробів в цехах, які ще не пройшли повної обробки. Оцінка незавершеного виробництва проводиться на основі нормативних калькуляцій або технологічних карт за встановленими статтями витрат [13]. Тому в облікову політику повинні бути внесені елементи щодо визначення об'єктів та одиниць калькулювання, періодичність оцінки незавершеного виробництва, а також застосовувані методи обліку витрат та розподілу їх між готовою продукцією та незавершеним виробництвом.

Викликає питання також те, що відповідно до Методичних рекомендацій, фактичні витрати, понесені на вирощування садивного матеріалу, списуються на вартість продукції в повному обсязі того періоду коли вони понесені й не розподіляються між готовою продукцією та незавершеним виробництвом [13]. На наш погляд, це питання потребує подальших досліджень і розробки методики розподілу вказаних витрат між готовою продукцією та незавершеним виробництвом.

Список використаних джерел: 1. Бойко Я. М. Підходи до аналізу та оцінки ресурсного потенціалу лісового господарства. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. 2011.

Вип. 32. С. 208–212. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_32/statti/3_17.htm.
2. Голян В. А., Голуб О. А. Фінансове забезпечення пріоритетів розвитку лісгосподарського комплексу: диверсифікація форм і засобів. *Проблеми економіки*. 2016. № 3. С. 31-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2016_3_5.
3. Дяченко Я. Я. Концептуальні основи забезпечення економічної ефективності лісопромислової діяльності в умовах ринку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 10. С. 150-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2012_10_35.
4. Малюга В. М. Проблеми захисного лісорозведення. *Аграрна наука і освіта*. 2002. Т. 3, № 3-4. С. 60–65.
5. Марчук Ю. М., Уварова В. І. Фінансово-економічний механізм лісгосподарювання: особливості та інституціональні передумови формування. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 58-63. URL: www.economy.in.ua/pdf/2_2019/12.pdf.
6. Миронова Ю. Ю. Облік незавершеного виробництва на підприємстві. *Науково-технічний збірник "Комунальне господарство міст"*. URL: eprints.kname.edu.ua/16754.
7. Мудра Л. Облік незавершеного виробництва. *Баланс*. 2009. № 5. С. 40-46. 152.
8. Котляревська Н. С. Особливості ведення обліку та формування облікової політики на підприємствах лісового господарства. 2012. № 721. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12693/1/22_114-125_Vis721menegment.pdf.
9. Котляров Є., Корнілова В. Незавершене виробництво: особливості оцінки та обліку. *Бухгалтерія*. 2008. № 48. С. 53-59.
10. Лінник М. В. Теоретичні проблеми бухгалтерського обліку і оцінка незавершеного виробництва. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2007. Вип. 3(9). 135 с.
11. Ткаченко Н. Формування виробничої собівартості продукції, незавершеного виробництва, рентабельності та визначення ціни продажу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2001. № 6. С. 29-35. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9552/1/11.pdf>.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790.
13. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах, що належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України: затверджені Наказом Державного агентства лісових ресурсів України від 14.05.2013 р. № 124. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FN011487?an=1>.

УДК 657:658.652.2

С. В. Тібеж, студент

Науковий керівник: **Т. Л. Шестаковська**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Ключові слова: виробничі запаси, підприємства, бухгалтерський облік, контроль, методи обліку, виробничий процес.

Сьогодні майже кожне друге підприємство має серйозні недоліки в бухгалтерському обліку виробничих запасів. Ці відхилення особливо проявляються під час проведення інвентаризацій та звіряння даних, коли виявляють недостачі або виникають документальні розбіжності. Контроль за використанням виробничих запасів у сучасних умовах дає змогу мінімізувати ризик банкрутства підприємства та підвищити ефективність обліку, контролю, аналізу та політики управління виробничими запасами з метою стабілізації, збереження та підвищення ефективності роботи підприємства.

Для того щоб виробничий процес ставав успішнішим, підвищувалась ефективність обліку та контролю виробничих запасів, потрібно не просто раціонально їх використовувати, а й удосконалювати документацію оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів. Потрібно автоматизувати облік, адже в сучасному ритмі існування підприємства неможливе без автоматизації, вона охопила багато процесів підприємства, починаючи з виробництва продукції і закінчуючи прийняттям управлінських рішень [1].

Інформацію про наявність і рух виробничих запасів висвітлюють на активному рахунку 20 «Виробничі запаси», який включає у себе 9 субрахунків: 201 «Сировина й матеріали», 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби», 203 «Паливо», 204 «Тара і тарні матеріали», 205 «Будівельні матеріали», 206 «Матеріали, передані в переробку», 207 «Запасні частини», 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення», 209 «Інші матеріали».

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображають придбання на підприємство відповідних запасів та в результаті дооцінки збільшення їхньої вартості. За кредитом відображаються вибуття запасів (витрати на виробництво, продаж, уцінення, відпуск у переробку) [2].

У нашій державі оцінка запасів відбувається за фактом витрат на їх придбання в момент отримання. Відповідно до вимог П(С)БО 9 «Запаси» під час вибуття запасів, незалежно від продажу чи направлення у виробництво, їхню балансову вартість оцінюють одним із таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці продукції; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу. Керівництво кожного підприємства самостійно вирішують, яким методом користуватися під час оцінки виробничих запасів, адже потрібно враховувати специфіку та сферу діяльності підприємства. Індивідуальним рішенням також є введення обліку виробничих запасів та їх раціонального використання.

Ми погоджуємося з думкою багатьох учених, які досліджують питання вдосконалення ефективного використання виробничих запасів, що облік використання та оцінки виробничих запасів потребує перегляду та внесення змін. Для цього нами запропоновано напрями вдосконалення обліку виробничих запасів: удосконалення документації основ обліку, аналізу і контролю виробничих запасів, визначення їхньої суті та класифікації; удосконалення контролю за переміщенням виробничих запасів; розробка системи автоматизації обліково-аналітичних процедур в управлінні виробничими запасами.

Запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів може стати головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу. Для того щоб поліпшити ресурсопостачання, потрібно впровадити також уніфіковані типові форми, забезпечити строгий порядок приймання, відпуску та зберігання виробничих запасів.

На підприємстві потрібно більше застосовувати комп'ютерні технології в бухгалтерському обліку. Автоматизація обліку вносить позитивні зміни до технології роботи бухгалтерії, тому що одна людина може виконувати різні функції. Наприклад бухгалтер не тільки виписує касові ордери, а і вписує дані до облікових реєстрів. Тобто автоматизація інформаційної системи прискорює процес бухгалтерського обліку.

Найвний діапазон часу введення бухгалтерських операцій за допомогою автоматизованої інформаційної системи дає змогу одразу прискорити весь процес бухгалтерського обліку. Можливості бухгалтерських програм: баланс і оборотна відомість складається в будь-який момент часу; можливість скласти декілька оборотних відомостей одночасно; коригування господарських операцій у будь-який момент часу; журнал операцій можна доповнювати новими операціями будь-де; формування звітів на підставі журналу операцій.

Під час внесення коректив до даних на будь-якому робочому місці результати одразу стають відкритими для всіх користувачів, які працюють у цій системі. Тому за такої організації має дотримуватися суворі дисципліна користувачів і вимагається відповідна кваліфікація всіх співробітників, які вносять інформацію до загальної бази даних [2].

Спільна інформаційна база дає можливість спільно використовувати таку нормативно-довідкову інформацію, як довідники зовнішніх організацій, структурних підрозділів, статей обліку, допустимої кореспонденції рахунків, номенклатури-цінника виробничих запасів, типових господарських операцій тощо.

Також звернемо увагу на організацію складського обліку виробничих запасів та шлях її вдосконалення. Складський облік здебільшого ґрунтується на способах транспортування та зберігання виробничих запасів. Пропозиція для удосконалення складського обліку: коли запаси надходять на склад, потрібно вести їх партійний облік, де записи з надходження виробничих запасів і відпуску на виробництво здійснюються лінійним способом з урахуванням якісних і технологічних особливостей.

Процедура відпуску запасів активізує значну кількість різноманітної документації. Отже, наступна пропозиція – спростити документацію через автоматизацію, тобто виписувати документи на відпуск матеріалів централізовано. Це дуже полегшить роботу і зекономить час,

оскільки облікова складська документація ускладнює роботу з обліку виробничих ресурсів на складах підприємства [3].

Говорячи про основний «складський» документ «Лімітно-забірні картки», можна виділити, що вони оформляються не зовсім регулярно і в бухгалтерію надходять наприкінці місяця, коли потрібно подавати звітність. Подібні надходження облікових документів на обробку і характерна тенденція збільшення їх кількості до кінця місяця значно ускладнюють роботу складів підприємства й у групах матеріально-технічного постачання.

Потрібно вдосконалити облікову роботу, встановити чіткі часові строки подачі документів, розробити єдину форму, яка буде вмещувати всю необхідну інформацію, щоб уникнути повторень. У таку форму доцільним буде насамперед включити всі об'єкти основного і допоміжного виробництва (застосовуючи коди) та включити графу «напрям» (основні виробни, запасні частини, разові замовлення, ремонт). Потрібно внести в лімітно-забірну картку більше рядків. Це дасть можливість зробити відпуск не одного, а одразу двох або навіть і трьох виробничих запасів (номенклатурних номерів). Удосконалена лімітно-забірна картка буде для підприємства набагато зручнішою, адже зменшиться кількість документації, і робота бухгалтерського відділу буде ефективнішою, що приведе до підвищення ефективності діяльності.

Таким чином, проаналізувавши проблемне питання організації обліку виробничих запасів, запропоновано напрями його вдосконалення шляхом автоматизації обліку. Наведено механізм вдосконалення обліку виробничих запасів та запропоновано удосконалити основну документацію, а саме лімітно-забірну картку, що використовується на складах. Безперечно, що запропоновані напрями вдосконалення потребують часу, але вони необхідні, їх потрібно впроваджувати, щоб облік був прозорішим.

Список використаних джерел: 1. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних / під заг. ред. Ф. Ф. Бутинця. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2014. 900 с. 2. Загальні вимоги до фінансової звітності: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1: затверджено наказом Міністерства фінансів України за № 73 від 07.02.2013 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 3. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навчальний посібник для вищої школи. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 534 с.

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

УДК 332.8(477.51)

Т. А. Гоголь, д-р екон. наук, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Д. В. Роднєв, студент групи МОАп-181

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН, ДИНАМІКА ДОХОДІВ ТА СТРУКТУРА ВИТРАТ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ключові слова: комунальні підприємства, доходи і витрати комунальних підприємств, місцевий та обласний бюджет.

Сучасний стан підприємств комунальної форми власності в Чернігівській області характеризується поступовим збільшенням їх кількості, а також стрімким збільшенням їхніх доходів при відносно однакових витратах. Характерною особливістю підприємств є те, що їх фінансування може здійснюватися державними, обласними, міськими та селищними бюджетами, залежно від того, якому саме органу місцевого самоврядування підпорядковується відповідне комунальне підприємство. Це зумовлює необхідність визначення перспектив розвитку та проведення комплексного аналізу стану комунальних підприємств Чернігівської області та аналізу їхніх доходів і витрат зокрема, які є бюджетоутворюючою ланкою на місцевому та обласному рівнях.

Дослідженню особливостей функціонування та організації бухгалтерського обліку на вітчизняних комунальних підприємствах приділяли увагу багато науковців, серед яких: П. М. Герасим, С. Ф. Голов, Н. О. Гура, Н. Лисенко, Ф. Ф. Бутинець, А. Бабак, Н. М. Ткаченко, П. М. Хомин, В. В. Сопко, І. Р. Кратко та інші.

Метою дослідження є аналіз динаміки зміни доходів та витрат комунальних підприємств, чисельності працівників, що зайняті на них, оцінка економічного потенціалу таких господарюючих суб'єктів та перспективи їх розвитку, що є надзвичайно актуальним у розрізі проведення децентралізації в Україні, а також через те, що фінансування таких підприємств має пряме відношення до формування обласного бюджету.

Об'єктом дослідження фінансові результати діяльності комунальних підприємств, що підпорядковані Управлінню комунального майна Чернігівської обласної ради в період з 2016 по 2018 рр.

Згідно з даними Управління комунального майна [1], кількість комунальних підприємств у Чернігівській області поступово зростає, і станом на 31 грудня 2018 року становить 20 од., з них здійснювали господарську діяльність 14, інші комунальні підприємства господарської діяльності не здійснювали у зв'язку з тяжким фінансовим становищем (рис. 1).

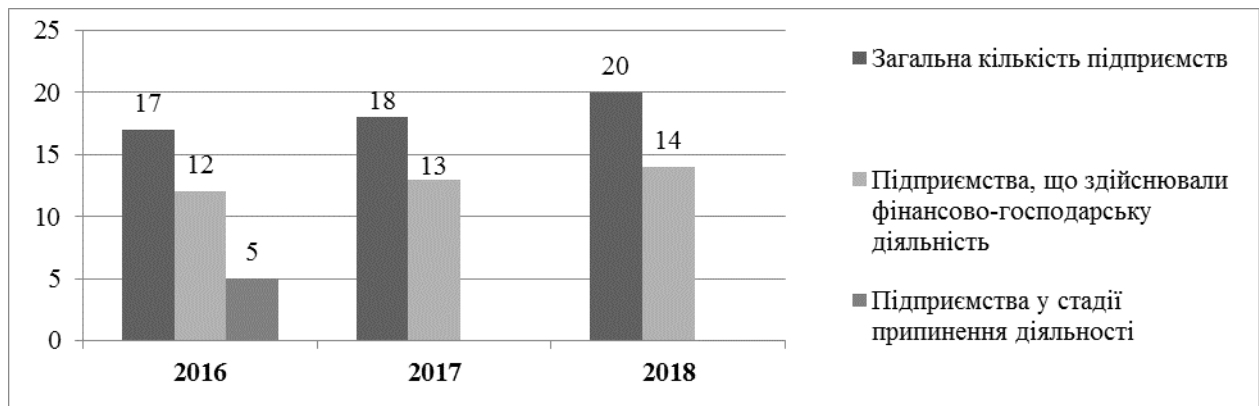

Рис. 1. Динаміка зміни кількості комунальних підприємств, що підпорядковані Управлінню комунального майна Чернігівської обласної ради, за 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [1].

Таке зростання спричинене перетворенням підприємств інших форм власності в комунальні підприємства та проведенням медичної реформи в Україні, згідно з якою заклади охорони здоров'я мають можливість реорганізуватися в комунальні некомерційні підприємства, що сприяє більш ефективному їх функціонуванню.

Говорячи про середньооблікову чисельність працюючих на комунальних підприємствах регіону, слід зазначити, що у 2017 відбулося її суттєве зменшення (на 107 осіб), причиною якого є те, що 5 підприємств, які у 2016 році перебували у стадії припинення діяльності, були остаточно ліквідовані (рис. 2). Однак уже у 2018 році спостерігається зростання цього показника на 25 осіб. Цього вдалося досягти завдяки стабільній діяльності вже діючих та створенням двох нових комунальних підприємств.

Рис. 2. Динаміка зміни середньооблікової чисельності працюючих на комунальних підприємствах в еквіваленті повної зайнятості за 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [1].

За підсумками фінансово-господарської діяльності комунальних підприємств Чернігівської області за 2018 рік обсяги виробленої продукції (наданих послуг, товарообігу) становили 792 988,4 тис. грн, що більше за результат 2017 року на 99 665,8 тис. грн, або на 14,4 %, та більше за результат 2016 року на 145 903,4 тис. грн, або на 22,5 %. Найбільшу питому вагу в загальних обсягах доходів за останні 3 роки займали КП «Ліки України» (66-68 %) та КП «Чернігівоблагроліс» з дочірніми підприємствами (28-30 %). Загальна сума чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) по всіх комунальних підприємствах за 2018 рік становила 768 903,5 тис. грн, що більше ніж у 2017 році на 96 335 тис. грн, або на 14,3 %, та більше ніж у 2016 році на 134 837,5 тис. грн, або на 21,3 % (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка зміни основних показників фінансово-господарської діяльності комунальних підприємств Чернігівської області за 2016–2018 роки

Джерело: складено автором на основі [1].

У 2017 та 2018 роках 10 комунальних підприємств області працювали прибутково та отримали чистий прибуток на загальну суму 13 659,9 тис. грн та 15 584,8 тис. грн відповідно.

У 2016 році таких підприємств було 9, і чистого прибутку вони отримали на загальну суму 28 047 тис. грн, що показує більш ефективну роботу комунальних підприємств у порівнянні з 2017 та 2018 роками.

Завдяки отриманому позитивному результату комунальними підприємствами до обласного бюджету перераховано: у 2016 році – 9070 тис. грн; у 2017 році – 9925 тис. грн; у 2018 році – 9356 тис. грн.

Структура перерахувань, що були здійснені комунальними підприємствами Чернігівської області до обласного бюджету за останні три роки, представлена на рис. 4.

Рис. 4. Структура перерахувань, що були здійснені комунальними підприємствами Чернігівської області до обласного бюджету за 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [1].

Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку підприємств комунальної форми власності в Чернігівській області свідчить про поступове зростання їх кількості, результатом чого є і збільшення кількості працівників, що зайняті на таких господарюючих суб'єктах. Аналіз динаміки доходів комунальних підприємств регіону вказує на щорічне стабільне зростання чистого доходу протягом останніх трьох років, і як наслідок, нарощуванням показника їхнього чистого прибутку від ведення своєї господарської діяльності. Щодо відрахувань, то у 2018 році вже спостерігається їх поступове зниження, що вказує на більш ефективну політику управління витратами керівництвом комунальних підприємств області та сприятиме отриманню більших доходів і надалі, однак це впливає на зниження надходжень до обласного бюджету. Тому в сучасних умовах необхідно знаходити баланс між доходами й витратами комунальних підприємств, які є соціально орієнтованими, та поповненням обласного бюджету і фінансуванням соціальних програм розвитку Чернігівського регіону.

Список використаних джерел: 1. Офіційний веб-сайт Управління комунального майна Чернігівської обласної ради. URL: <https://ukm.chor.gov.ua>.

УДК 658.33

Є. П. Гнатенко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, управління та адміністрування

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини, м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ – МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: банкрутство, антикризове управління, економічне зростання, виробничий леверидж, фінансовий леверидж.

Відсутність стабільного розвитку, економічні кризи, які відображають суперечності в економіці України чи на економічному стані окремого підприємства призводить до того, що погіршується фінансовий стан багатьох суб'єктів господарювання [7]. Банкрутство характеризує неспроможність підприємства (організації) задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди [3]. Загальне оздоровлення реального сектору економіки можливе лише в разі впровадження на вітчизняних підприємствах дієвої системи антикризового управління фі-

нансами. Одним із основних заходів антикризового управління є застосування підприємством моделі прискореного економічного зростання, яка ґрунтується на збільшенні темпів приросту обсягів реалізації продукції в наступному періоді [1]. Модель фінансової підтримки швидкого економічного зростання вимагає забезпечення відповідних пропорцій фінансового розвитку [2]. Співвідношення між динамікою виробництва продукції і динамікою використаних ресурсів визначає характер економічного зростання. Коефіцієнт стійкості економічного зростання показує якими темпами в середньому збільшується економічний потенціал підприємства [6], розраховується за формулою (1):

$$K_p = \frac{ЧП - Д}{(НП + Вк) \cdot 0,5}, \quad (1)$$

де K_p – коефіцієнт економічного зростання;

ЧП – чистий прибуток;

Д – виплати дивідендів;

НП – нерозподілений прибуток (збиток);

Вк – сума власного капіталу.

Співвідношення використання прибутку на споживання і накопичення здійснює вирішальний вплив на фінансовий стан підприємства. Якщо на підприємстві накопичених коштів недостатньо, зростає потреба в залучених коштах, знижується потенціал розвитку підприємства, який характеризується показником рентабельності власного капіталу, тому за допомогою виробничого важеля існує потенційна можливість впливати на формування прибутку від основної діяльності за рахунок зміни обсягу виробництва (реалізації) продукції і співвідношення постійно-змінних витрат у структурі собівартості. Рівень виробничого левериджа можна визначити за формулою 2 [4]:

$$ЛВ = \frac{\Delta Пр}{\Delta ОР}, \quad (2)$$

де ЛВ – виробничий леверидж;

$\Delta Пр$ – приріст прибутку від реалізації продукції, %;

$\Delta ОР$ – приріст обсягу реалізації продукції, %.

Для оцінювання ефективності використання позикового капіталу використовують показник фінансового важеля (формула (3)) [4]:

$$ЕФВ = (ROA - Ц_{зк}^y) \frac{ЗК}{ВК}, \quad (3)$$

де ROA – економічна рентабельність сукупного капіталу після сплати податків (відношення суми чистого прибутку і процентів за кредит з урахуванням податкового коректора до середньорічної суми всього сукупного капіталу), %;

$Ц_{зк}^y$ – уточнена середньозважена ціна позикових ресурсів з урахуванням податкової економії, %;

ЗК – середня сума позикового (залученого) капіталу;

ВК – середня сума власного капіталу.

Ефект фінансового важеля показує, на скільки відсотків збільшується сума власного капіталу за рахунок залучення позикових засобів в оборот підприємства. Позитивний ЕФВ виникає в тому разі, якщо рентабельність сукупного капіталу вища від середньозваженої ціни позикових ресурсів.

Фінансовий леверидж дає змогу оптимізувати співвідношення між власними та залученими ресурсами та визначити їхній вплив на прибуток. Він збільшує прибутки і збитки, одержувані за допомогою кредитів. Фінансовий леверидж характеризує взаємозв'язок відношення темпу зміни чистого прибутку до темпу зміни прибутку до вираховання відсотків і податків та розраховується за формулою (4) [4]:

$$ЛФ = \frac{\Delta Пч}{\Delta По}, \quad (4)$$

де ЛФ - фінансовий левєридж;

$\Delta Пч$ – приріст чистого прибутку; %;

$\Delta По$ - приріст прибутку до оподаткування, %.

Цей показник тісно пов'язаний із поняттям фінансового ризику [5]. Тобто з неможливістю підприємством сплатити відсотки за довгострокові кредити. Зростання рівня фінансового левєриджу характеризує зростання ризикованості діяльності підприємства. Показник фінансового левєриджу сприяє ефективному плануванню оптимального обсягу виробництва, формуванню структури пасивів, дає можливість розраховувати суму вкладень з оцінкою їх ризику. Темп економічного зростання діяльності підприємства повинен забезпечуватися зростанням рівня рентабельності продажу. Отже, економічне зростання будується на використанні підприємством фінансового та операційного левєриджу. Впроваджуючи ефективну цінову, податкову політику, відбувається зростання частки чистого прибутку, яку необхідно направити на розвиток виробництва. Таке прискорення відбувається за рахунок оптимізації співвідношення необоротних і оборотних активів, а також прискорення обороту окремих елементів оборотних активів (насамперед запасів і дебіторської заборгованості). Прискорення оборотності активів знижує відносну потребу в них, сприяє зростанню грошового потоку, а отже, прибутковості підприємства.

Список використаних джерел: 1. Аналіз стійкості економічного зростання підприємства. URL: <https://pravo.studio/knigi-finansoviy-meneditment/analiz-stiykosti-ekonomichnogo-zrostannya-47375.html>. 2. Крамаренко Г. О. Забезпечення стійких темпів економічного розвитку підприємства. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/102955-153-zabezpechennya-stykih-tempv-ekonomichnogo-rozvitku-pdprimstva.html>. 3. Куценко С. Чому банкрутують підприємства в Україні? URL: <https://investgazeta.ua/blogs/chomu-bankrutuyut-pidpriemstva-v-ukrajini>. 4. Оцінка рівня та значення виробничого та фінансового левєриджу. URL: <http://www.ekonomikam.com/ecfins-1459-6.html>. 5. Стратегічний механізм фінансової стабілізації. URL: <https://studfile.net/preview/4481796/page:8>. 6. Шиян Д. В., Строченко Н. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с. 7. Щєдрін Ю. В. Типологія економічних криз: підходи, критерії та основні класифікації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=816>.

УДК 657:65.012

О. В. Коба, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: виробничі запаси, аналіз, ефективність використання, оборотність, матеріаломісткість.

Забезпеченість підприємства виробничими запасами є важливим фактором ефективного виробництва. Брак або утворення зайвих виробничих запасів є причинами нестабільної і неефективної роботи підприємства, призводить до вилучення коштів із господарського обігу, зменшення віддачі капіталу, що використовується, зниження ліквідності, виникнення потреби в залученні позикових коштів, перебоїв у процесі виробництва, не повного використання виробничих потужностей. Це зумовлює необхідність постійного контролю суб'єктом господарювання рівня виробничих запасів, важливою складовою якого є аналіз ефективності використання залишків сировини, матеріалів тощо.

З метою розробки рекомендацій щодо поліпшення результативності застосування у виробництві запасів ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» проведено аналіз ефективності їх використання. На підставі даних фінансової звітності та бухгалтерського обліку ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» за 2015-2017 роки були проаналізовані показники діяльності підприємства для визначення ефективності використання виробничих запасів [1].

Основна інформація про виробничі запаси акумулюється на синтетичному рахунку 20 «Виробничі запаси», до якого відкривається 9 субрахунків відповідно до Плану рахунків [2], далі вся інформація відображається в балансі. Обсяг виробничих запасів на звітну дату ви-

значається безпосередньо за даними бухгалтерського балансу або більш детально – за даними синтетичного й аналітичного обліку.

Проведений аналіз показав, що на підприємстві у 2017 році порівняно з 2016 роком спостерігається такі тенденції зміни складових виробничих запасів:

- «Паливо» – зменшення на 11,00 тис. грн
- «Сировина і матеріали» – збільшення на 486 тис. грн,
- «Запасні частини» – збільшення на 108,00 тис. грн,
- «Інші матеріали» – збільшення на 106,00 тис. грн.

Частка запасів у загальній сумі оборотних активів підприємства також збільшилась, що є позитивним фактом.

Систематичне перетворення запасів у готову продукцію, реалізацію і придбання нових виробничих запасів, необхідних для продовження процесу виробництва, відображає оборотність. Чим швидше обертаються оборотні ресурси, тим менше їх потрібно в запасі для забезпечення того ж самого обсягу випуску.

За період 2015-2017 роки в діяльності ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» показники оборотності виробничих запасів змінювалися таким чином:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2015-2017 років мав позитивну динаміку (збільшення на 44 772 тис. грн);
- середньорічний обсяг виробничих запасів також поступово збільшувався (наприклад, у 2017 році порівняно 2016 роком цей показник збільшився на 4341,5 тис. грн);
- коефіцієнт обертання у 2016 році порівняно з 2015 роком зменшився на 0,67 обертів, а у 2017 році порівняно з 2016 роком – на 0,03 оберти.
- тривалість обороту виробничих запасів у 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилася на 5,53 дня, проте у 2017 році відбулося зниження даного показника на 0,45 днів, що позитивно позначилося на загальній оборотності запасів;
- у 2016 році порівняно з 2015 роком відбулося зниження суми середнього залишку виробничих запасів, що припадає на одну гривню виручки від продажу продукції на 0,26 пунктів, у 2017 році порівняно з 2016 роком ця тенденція тривала, зменшення становило 0,58 пунктів. Це свідчить про підвищення ефективності використання запасів. Основною причиною пожевлення оборотності було те, що середня величина виробничих запасів та чистий дохід від реалізації продукції у 2015-2016 рр. збільшилися.

Аналіз показав, що у 2017 році порівняно з 2016 роком відбулося зниження матеріаловіддачі на 0,07, що негативно позначилось на діяльності підприємства. Матеріаломісткість продукції у 2017 році збільшилася на 0,02, тобто рівень матеріальних витрат на гривню виробленої продукції зріс, продукція стала матеріаломісткою. Зміна матеріаловіддачі свідчить про зниження ефективності використання виробничих запасів. Рентабельність цього виду ресурсів у 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилася на 40,9 % внаслідок того, що темпи збільшення прибутку (9,02 %) були нижчими, ніж темпи збільшення середньорічного обсягу виробничих запасів (18,18 %).

Рентабельність виробничих запасів має нестабільний характер, у 2016 році цей показник зростає, на 1 грн виробничих запасів припадало 67,79 к. прибутку від основної діяльності, а у 2017 році спостерігається зменшення показника та за звітний період кожна гривня, вкладена у виробничі запаси, забезпечила одержання 38,00 к. основного прибутку.

Таким чином, аналіз ефективності використання виробничих запасів на ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» за 2015-2017 рр. показав нестійку тенденцію.

Підприємству необхідно терміново вжити заходи, що сприятимуть зростанню рентабельності. Одним із резервів у цьому напрямі є збільшення реалізації продукції, що надасть можливість зростання прибутку і матиме позитивний вплив на рентабельність.

Для вдосконалення ефективності використання виробничих запасів на ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» можна запропонувати наступні заходи:

1. Економічні: обґрунтування норм споживання виробничих запасів, матеріальне стимулювання щодо їх економії.

2. Організаційні: оптимізація використання виробничих запасів та посилення контролю за їхнім станом та структурою.

3. Інноваційні: впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Раціональне використання виробничих запасів на підприємстві є найважливішим фактором зниження матеріаломісткості й собівартості виробленої продукції, підвищення прибутковості й рентабельності виробництва. Запропоновані напрями поліпшення використання виробничих запасів на підприємстві ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод» сприятимуть створенню резервів для підвищення ефективності використання як виробничих запасів, так і оборотних засобів загалом. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці нових методів управління виробничими запасами, які зменшуватимуть вартість їх утримання, та плануванні розробок моделей, що дозволять забезпечити оптимальну наявність виробничих запасів для досягнення максимального зростання ефективності їх використання.

Список використаних джерел: 1. Фінансова звітність ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод». URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00232124>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291 (із змінами, внесеними згідно до наказу Міністерства фінансів від 18.06.2015 р. № 573). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page>.

УДК 657:640.43

О. Є. Кононова, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та маркетингу

О. Л. Шпатакова, аспірантка кафедри фінансів, обліку та маркетингу

Є. Ю. Головченко, магістр кафедри фінансів, обліку та маркетингу

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро, Україна

ПРОЦЕС ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ Й АУДИТУ

Ключові слова: система збалансованих показників, фінансова звітність, управлінський облік, стратегія, ефективність.

У сучасних умовах інтеграції вітчизняної економіки на європейські стандарти організації управлінського процесу виникає необхідність застосування нових підходів до управління бізнесом, які дозволяють комплексно й більш всебічно оцінити діяльність підприємства та керувати ним. Система збалансованих показників (The Balanced Scorecard, BSC) являє собою один із найновіших підходів управлінського обліку. У багатьох розвинених країнах він отримав широкий розвиток як у теорії, так і на практиці як найбільш ефективний метод управління сучасним бізнесом.

Відповідно до положень праць сучасних учених Р. Каплана і Д. Нортон, можна виділити таке визначення BSC: «Система збалансованих показників є інструментом, що дозволяє повномасштабно пов'язати стратегію підприємства з оперативним бізнесом; крім того, дана система дає можливість приймати більш об'єктивні рішення в області розподілу ресурсів».

Система збалансованих показників не заперечує використання традиційних фінансових показників. Однак вони відображають інформацію тільки про минулі події. Ця інформація цілком влаштовувала підприємства індустріальної ери розвитку, в якій інвестиції в довгострокові можливості та взаємозв'язки зі споживачами не були критичними факторами для успіху. Фінансові показники є недостатніми для оцінки діяльності підприємства в період інформаційної ери, коли компанії повинні збільшувати свою майбутню вартість через споживачів, постачальників, своїх працівників, нові технології та інновації. Система збалансованих показників охоплює найважливіші аспекти діяльності підприємства: споживчий аспект; аспект, що характеризує внутрішні бізнес-процеси; фінансовий аспект та аспект, що характеризує навчання і перспективи зростання співробітників [1].

Згідно з визначенням, що міститься у словнику офіційних термінів Привілейованого Інституту Бухгалтерів з Управлінського обліку в США (The Chartered Institute of Management Accountants): «Система збалансованих показників – це підхід, необхідний для забезпечення менеджменту компанії інформацією, що допомагає у формулюванні стратегічної політики та

цілей організації. Це підхід робить акцент на тому, що користувача необхідно об'єктивно й неупереджено забезпечити інформацією, яка спрямована на всі значущі ділянки діяльності організації. Надана інформація повинна включати в себе як фінансові, так і нефінансові елементи і покривати такі області, як прибутковість компанії, задоволення споживачів, внутрішня ефективність та інновації» [2].

Можна зазначити, що система збалансованих показників є принципово новою технологією управлінського обліку, яка дозволяє найбільш об'єктивно оцінити ефективність діяльності організації й повномасштабно пов'язати стратегію бізнесу з оперативною діяльністю. Засновниками цього підходу є американські дослідники Роберт Каплан (Robert Kaplan, Harvard Business School) і Девід Нортон (David Norton, Renaissance Solutions, Inc.). Розробка BSC була розпочата в 1990 році. Саме в цей час дослідний центр всесвітньо відомої аудиторсько-консалтингової компанії почав вивчення проблеми ефективності управління та пошук інструментів, які могли б забезпечити її підвищення. Основною метою розпочатого дослідження був пошук нових методів, які засновані на нефінансових показниках і які дають змогу об'єктивно вимірювати ефективність діяльності організації.

Впровадження системи BSC не є простим процесом, але в разі успіху цей метод дозволяє кардинально поліпшити фінансові показники підприємства. Система BSC допомагає здійснювати складні програми змін і виявляти фактори, що забезпечують компанії довготривалі конкурентні переваги. Процес впровадження системи збалансованих показників можна умовно поділити на такі стадії.

Стадія 1. Подання та обґрунтування довгострокової діяльності організації, цілі і стратегії. Процес впровадження системи BSC починається зі спільної роботи команди вищого менеджменту організації над тим, як перевести місію організації в конкретні стратегічні завдання. Спочатку менеджери розглядають фінансовий і споживчий аспекти діяльності організації та намагаються прийти до єдиного погляду на дані аспекти.

Після того як розглянуто фінансовий і споживчий аспекти, організація починає розробляти цілі й показники для вимірювання внутрішніх бізнес-процесів. У цьому й полягає перевага і новизна BSC. Традиційні вимірювальні системи, навіть якщо вони використовують багато нефінансових показників, фокусуються переважно на оптимізації витрат, якості, часу виготовлення продукції. Система BSC розглядає ці процеси більш критично, тобто з того погляду, що можна зробити для досягнення прориву в області, підвищення ефективності діяльності організації щодо споживачів і акціонерів. Дуже часто такий підхід допомагає виявити нові внутрішні бізнес-процеси, які організація може використовувати для того, щоб досягти успіху в досягненні стратегічних цілей. Наприкінці розглядаються цілі, спрямовані на навчання та зростання.

Стадія 2. Розробка комунікаційних взаємозв'язків в організації. Стратегічні цілі й показники повинні бути розповсюджені всередині компанії за допомогою листів, бюлетенів, відеозаписів або навіть через комп'ютерну мережу. Такі комунікаційні системи повідомляють усім співробітникам підприємства про те, які критичні цілі повинні бути досягнуті, щоб стратегія організації була успішною. Система BSC також забезпечує основу для комунікаційних зв'язків між бізнес-одинацями і вищим менеджментом (радою директорів). Система BSC здатна встановлювати не тільки короточасні фінансові цілі, але також довгострокові, спрямовані на збільшення ефективності роботи організації в майбутньому. У результаті застосування комунікаційних систем кожен член організації повинен зрозуміти довгострокові цілі (goals), а також те, яка стратегія повинна бути застосована для того, щоб досягти таких цілей. Кожен працівник організації повинен сформулювати свої особисті дії, які повинні привести до того, що будуть досягнуті стратегічні цілі бізнес-одинаць (у цьому якраз і полягає процес навчання співробітників).

Стадія 3. Планування й постановка завдань. Система BSC ініціює необхідні зміни в організації. Менеджери вищої ланки повинні встановити конкретні значення на 3-5 років для показників, визначених у межах BSC, та які в разі їх досягнення змінять компанію (цілями можуть бути збільшення обсягу продажів на 100 % за 3 роки, збільшення вартості акцій компанії в 2 рази за

3 роки тощо). Для того щоб досягти таких амбітних цілей, повинні бути ідентифіковані точкові цілі (проміжні підсумкові показники) в межах кожного аспекту діяльності організації.

Стадія 4. Стратегічний зворотний зв'язок. Процес стратегічного навчання (strategic learning) починається з вироблення чіткого визначення загальної місії і потім триває в організації постійно, оскільки кожен співробітник повинен знати і розуміти, для чого необхідна система збалансованих показників і яка власне його роль у процесі впровадження цієї системи на підприємстві.

Список використаних джерел: 1. Николаева О. Е., Алексеева О. С. Управленческий учет. Москва: Эдиториал УРСС, 2004. 300 с. 2. Бизнес: Оксфордский толковый словарь: Англо-русский: Свыше 4000 понятий. Москва: Изд-во «Прогресс-Академия»; изд-во РГГУ, 1995. 575 с.

УДК 657.1

Ю. Р. Ляшенко, студентка

Науковий керівник: **О. В. Комірна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу і аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ

Ключові слова: оцінка нерухомості, дохідний підхід, метод прямої капіталізації доходу, метод дисконтування майбутніх грошових потоків.

В умовах становлення ринкових відносин проблема оцінки нерухомості набуває великого значення як важлива складова теорії та практики обліку й аналізу, оскільки поняття «нерухомість» і «оцінка нерухомості» виникли в нашому суспільстві лише із процесом переходу до ринкової економіки.

Оцінка нерухомості – найбільш поширений вид оцінки, який визначає об'єктивну ринкову вартість об'єкта й зазвичай залежить від типу нерухомого майна, розташування об'єкта нерухомості, вартості будівництва аналогічних об'єктів, загального рівня цін, ринкової ситуації та ін. Оцінка нерухомості є дуже актуальною та користується великим попитом, адже цими послугами користуються дуже багато компаній, а також банківських установ. На сьогодні оцінюють різноманітну нерухомість, а саме: квартири, будинки, нежилі приміщення, офіси та ін.

Згідно з вимогами Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [4], базою оцінки прийнято обирати ринкову вартість об'єкта. Відповідно до національного стандарту «ринкова вартість – вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна зі сторін діяла зі знанням справи, розсудливо і без примусу».

Ринкова вартість об'єктів нерухомості визначається за допомогою методів і процедур оцінки, що відображають характер нерухомості та умови, за яких нерухомість продається найкращим чином на відкритому ринку.

Методи та способи оцінки ринкової вартості нерухомості можна згрупувати таким чином: дохідний підхід, витратний підхід, порівняльний (або ринковий) підхід. На підставі зазначених підходів розроблено методи і методики оцінки конкретних об'єктів.

Під час проведення оцінювання можна використовувати декілька методів, однак у висновку зазначити найбільш оптимальний, враховуючи специфіку об'єктів оцінки та стан ринку.

У межах дохідного підходу використовують методи прямої капіталізації доходу та дисконтування майбутніх грошових потоків. Дохідний підхід ґрунтується на врахуванні принципів ефективного використання та очікування, відповідно до яких вартість об'єкта оцінки визначається як поточна вартість очікуваних доходів від найбільш ефективного використання об'єкта оцінки, включаючи дохід від його можливого перепродажу [2].

Метод прямої капіталізації доходу являє собою сукупність прийомів, що дозволяють перетворювати величину чистого операційного доходу у вартість через ставку капіталізації. Застосовується у випадку, коли величина доходу є стабільною та не змінюється в часі або темпи приросту стабільні.

Метод дисконтування майбутніх грошових потоків базується на визначенні поточної вартості очікуваних у майбутньому вигід від володіння об'єктом. Цей метод застосовується в разі, коли прогнозовані грошові потоки від використання об'єкта оцінки є неоднаковими за величиною, непостійними протягом визначеного періоду прогнозування або якщо отримання їх обмежується в часі.

Приведення суми майбутніх вигід до їх поточної вартості здійснюється шляхом дисконтування за такою формулою:

$$PV_n = \sum FV / (1 + i)^n, \quad (1)$$

де FV – поточна вартість майбутнього грошового потоку; i – ставка дисконту; n – кількість періодів [3].

Порівняльний підхід ґрунтується на врахуванні принципів заміщення, попиту та пропозиції, який передбачає аналіз цін продажу та пропозицій подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки.

Витратний підхід ґрунтується на врахуванні принципів корисності й заміщення. Витратний підхід передбачає визначення поточної вартості витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінки з подальшим коригуванням їх на суму зносу (знецінення). Основними методами витратного підходу є метод прямого відтворення та метод заміщення [1].

Отже, проведене дослідження дозволяє встановити, що в сучасних умовах побудови ринкових відносин найбільш поширений витратний метод, бо використання інших методів оцінки вимагає більш повної систематичної ринкової інформації, яка в теперішній час або повністю відсутня, або її може не вистачати.

Список використаних джерел: 1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 року № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>. 2. Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>. 3. Про оцінку майна, майнових прав і професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. № 2658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14/stru>. 4. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>.

УДК 338.242.2(476)

Н. Г. Родцевич, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетинга и менеджмента Барановичский государственный университет, г. Барановичи, Беларусь

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Ключевые слова: кризис, антикризисное управление, персонал, затраты, анализ, неплатежеспособность.

Термин «антикризисное управление» возник сравнительно недавно. Считается, что причина его появления заключается в реформировании экономики и постепенном вхождении Республики Беларусь в зону кризисного развития. Не многие ожидали, что результатом реформ станет кризис, но многие сегодня понимают, что из кризиса экономику способен вывести только новый тип управления. Такое управление и получило название «антикризисного».

Объективно кризис характеризуется множеством взаимосвязанных ситуаций, повышающих сложность и риск управления. При этом возможны отдаление кризиса и его профилактика, стабилизация кризиса, который не исключает его как из настоящего, так и из будущего. Не только экономика, но и природа функционирует циклично, и не только процесс развития экономики рождает кризисные ситуации [1].

На разных этапах развития общественного сознания отношение к кризисам было различным. Например, одна позиция заключалась в том, что кризис – всегда следствие природных явлений, а другая, – что кризис – порождение самого человека, его ошибок, предрассудков, незнания, неверия.

К. Марк доказывал, что источником кризисов в общественном развитии является экономика, основанная на частной собственности и влияющая таким образом на структуру и столкновение интересов.

Отсюда многие недалёковидные политики и идеологи в нашей стране вывели положение, что общественно-экономическая формация, устранившая частную собственность, исключает и саму возможность кризиса. Вот почему в недавнем прошлом часто употреблялись термины «трудности роста», «проблемы развития», «застой», которые заменяли понятие «кризис», но по существу отражали те же процессы.

Элементарная задача фирмы, попавшей в кризисную ситуацию, - снизить расходы. В докризисной ситуации на большинстве предприятий наблюдалась избыточность персонала. В условиях кризиса сокращение его численности становится острой необходимостью. Нужен взвешенный, рациональный подход при увольнении персонала, отказе от выплаты доплат и надбавок, сокращении льгот (бесплатные обеды, медицинское обслуживание и т.п.). Прямолинейные действия нередко приводят к плачевным результатам. Персонал меньшей численности не в состоянии справиться с резко увеличившимся объемом работ. Снижается заинтересованность в качественном выполнении функций, если перестают платить прежние надбавки, а сокращение социальных льгот уменьшает «преданность» фирме. Происходит снижение мотивации персонала и связанное с этим ухудшение качества труда. И не интересы фирмы, а поиск другой работы становится главным для работника.

Практика показывает, что важным фактором, который может поспособствовать осуществлению эффективного антикризисного управления, является хорошо подобранный, управляемый, быстро и гибко реагирующий на любые изменения во внешней среде персонал фирмы [3].

В последнее время появились публикации, в которых указывается на необходимость активизации работы персонала, анализируются взаимоотношения управляющих с персоналом и т. п. Исследуя причины, по которым производительность труда в белорусской экономике была в 8-9 раз ниже, чем в американской, зарубежные аналитики среди других причин указывают на недостаточное использование мотивации работников к производительному труду. Проблеме управления персоналом в зарубежных странах придается все большее значение даже в условиях антикризисного управления [2].

Между тем у нас на практике – все наоборот. Пытаясь защититься от свалившихся на фирму трудностей, администрация не стремится подключить к этой задаче трудовой коллектив [4].

В подобной ситуации управленческий персонал предприятия должен провести серьезный анализ и принять решение о возможных вариантах дальнейшего развития. Существует несколько вариантов:

- продажа предприятия – полная ликвидация, продажа активов, увольнение персонала и полное прекращение деятельности;
- введение внешнего управления – приглашение нового менеджера (его могут предложить кредиторы, сотрудники предприятия, арбитражный суд);
- поиск инвестиций под конкретный проект, вложение средств – перестройка производства без смены руководителя.

И во втором и в третьем случаях остается задача нормализации деятельности, а для этого необходимо провести анализ финансового состояния, найти пути реорганизации, разработать антикризисную маркетинговую, инвестиционную и организационно-производственную стратегии, найти новых партнеров и инвесторов.

Список использованных источников: 1. Шемитов П. В. Теория организации: учеб. пособие для вузов. Москва: ИНФРА-М, 2013. 362 с. 2. Управление организацией: учебный курс / под ред. А. Г. Поршнева. Москва: ИНФРА-М, 2013. 362 с. 3. Лубков В. А. Стратегическая модель развития коммерческой организации. *Экономический анализ: теория и практика*. 2017. № 28. С. 3-7. 4. Гончаров В. В. Руководство для высшего управленческого персонала. Москва, 2014. 487 с.

Т. С. Шабатура, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры экономической теории и экономики предприятия

В. Г. Чебан, магистрант

Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Ключевые слова: аграрное предприятие, стратегия, экономическое развитие, управление.

Особенности современного состояния государственного управления стратегическим развитием аграрного сектора Украины характеризуются отсутствием регионального подхода при обосновании стратегии экономического развития аграрных предприятий. Снижена определяющая, регулирующая, контролирующая и стимулирующая функции государства как основного органа, который формирует общее направление развития аграрного сектора национальной экономики [1, с. 37].

Также необходимо отметить недостаток квалифицированных кадров, которые могли обеспечить действенное научное сопровождение при обосновании стратегий экономического развития аграрных предприятий различных организационно-правовых форм хозяйствования [2].

По мнению многих отечественных ученых [2; 3], основными направлениями повышения эффективности стратегического развития аграрных предприятий являются: разработка механизма реализации экономического потенциала предприятия с совершенствованием системы стратегического менеджмента.

Данный механизм должен учитывать наиболее эффективное и сбалансированное соотношение всех составляющих, что позволяло бы с максимальным эффектом и своевременно реализовывать приоритетные цели экономического развития аграрного предприятия. Рекомендуемая система должна предусматривать четкое выделение векторов стратегического развития с формализацией положения о стратегическом управлении непосредственно на самих аграрных предприятиях с закреплением функциональных обязанностей по каждому из привлеченных сотрудников в соответствующих должностных инструкциях:

- разработка на предприятиях системы стратегического планирования, которая основывалась бы на принципах индикативного планирования, жесткого контроля и своевременной корректировки деятельности предприятий в соответствии с системой экономических индикаторов;

- создание четкой системы обеспечения управленческой информации, которая должна быть закреплена во внутреннем документообороте с четким порядком подачи своевременной достоверной информации в необходимом объеме.

Достижение поставленных целей возможно только при условии внедрения и работы четко регламентированного процесса стратегического планирования, что заставит аграрные предприятия сконцентрировать свои усилия на решении текущих проблем экономического развития предприятия и создать основу для достижения стратегических целей хозяйствования [2].

Осуществляя характеристику методов управления стратегическим развитием аграрного предприятия, прежде всего принадлежит охарактеризовать их направленность, содержание и организационную форму. Направленность методов управления стратегическим развитием аграрного предприятия ориентирована на систему (объект) управления. В практике управления, как правило, одновременно используют различные методы, которые органично дополняют друг друга, находятся в состоянии динамического равновесия.

Существует несколько подходов и классификаций методов управления стратегическим развитием аграрного предприятия. Ученые считают нужным выделять общие и конкретные методы управления.

Общие методы определяют способы достижения основных целей и задач функционирования всей системы и ее подсистем. Будучи совокупностью единичных способов и приемов воздействия, общие методы непосредственно не предназначены для решения конкретных задач. Они не отвечают на вопрос: как влиять на тот или иной элемент системы в конкретной ситуации.

Однако общие методы глубже отражают сущность самой системы воздействий, они направлены на решение главных проблем, помогают в решении частных задач [3].

Значительное количество методов управления требует соответствующего их упорядочения, учитывая ряд критериев.

Учеными, как правило, выделяются следующие наиболее общие методы управления стратегическим развитием:

- экономические – предусматривают разработку планово-экономических показателей и механизмов их достижения. Они путем материальной заинтересованности стимулируют инициативу и ответственность работников за результаты принятых решений;

- организационно-административные – основываются на власти и подчиненности;

- социально-психологические – предстают как совокупность специфических способов воздействия на межличностные отношения и связи, повышают социальную активность людей;

- эвристические – противопоставляемое формальным методам, которые основаны на точных математических моделях;

- идеологические и другие.

Конкретные методы по своей сути являются проявлением общих методов в особых условиях [2].

Экономические методы управления стратегическим развитием аграрного предприятия представляют собой способы воздействия на людей, опирающихся на экономические механизмы мотивации и стимулирования активной производственной деятельности, на учет их экономических интересов. Экономические интересы формируют в обществе сложную систему, состоящую из государственных интересов, хозяйствующего субъекта и отдельной личности. Между этими различными интересами постоянно бывают противоречия, поэтому проблема их сочетания всегда относилась к наиболее сложным.

Список использованных источников: 1. Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2012. 182 с. 2. Плекан О. І. Стратегічне управління розвитком аграрних формувань. URL: <http://dSPACE.tneU.edu.ua/bitstream/316497/16589/1>. 3. Шабатура Т. С. Стратегічні напрями реалізації економічного потенціалу підприємства. *Галицький економічний вісник. ТНТУ*. 2019. Т. 58, № 3. С. 105-115.

УДК 657.422

С. П. Барановська, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

Ключові слова: облік, виробничі запаси, управління виробництвом, управлінська інформаційна система.

Перед сучасною економікою постала проблема ефективного розвитку та нарощування виробничого потенціалу господарських підприємств. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є створення системи управління виробництвом, яка ґрунтується на засадах формування інформаційної бази.

Для підтримки сталого розвитку підприємствам необхідне постійне підвищення точності і якості управлінської інформації, а також висококваліфікована автоматизація ключових процесів управління матеріальними, сервісними та інформаційними потоками.

Облік запасів на підприємстві є актуальною проблемою, оскільки пристосування системи обліку виробничих запасів до вимог достовірності отриманої інформації використовується не тільки для потреб управління, але й з метою оптимізації активів та підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання загалом.

Належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна поінформованість про їх наявність та рух, має суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства та в контролі за зберіганням матеріальних цінностей. У зв'язку з цим у сучасних умовах об'єктивно виникла необхідність перегляду наявної практики організації обліку запасів.

Формування достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів і правильне ведення бухгалтерського обліку їхньої вартості забезпечує достовірність фінансової звітності [1].

Основними негативними аспектами в діяльності підприємства у сфері обліку запасів є:

- низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;
- невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- обмеженість контролю використання виробничих запасів;
- складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну, більше того, обміну на неподібні активи [2].

Шляхами подолання цих проблем може бути:

- застосування нестандартного підходу з врахуванням особливостей системи отримання інформації про виробничі запаси, оскільки використання класичних підходів облікової практики не завжди дає найкращий результат;
- оптимізація виробничого планування (концепція швидкого формування планів із врахуванням наявних ресурсів і виробничих обмежень);
- організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємства;
- поліпшити оперативність інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, за допомогою інформаційних технологій обробки економічної інформації.

Раціональне управління запасами передбачає створення такого їх рівня, який би забезпечував безперерійність виробничого процесу при мінімальних витратах на їх вміст.

Список використаних джерел: 1. Принада І. В., Назарчук О. Д. Сучасні проблеми обліку виробничих запасів на підприємстві. *Наука і економіка*. 2014. № 3. С. 64–67. 2. Чобанюк О. А. Сучасні проблеми та напрями вдосконалення ведення обліку виробничих запасів. URL: www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_34/.../6_4.htm.

УДК 658.14:658.115.31

О. С. Сакун, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Д. В. Роднєв, студент групи МОАп-181

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ

Ключові слова: комунальні підприємства, фінансування, державний бюджет, місцевий бюджет.

Ключову роль у процесі діяльності вітчизняних органів місцевого самоврядування відіграють саме підприємства комунальної форми власності. У реаліях сьогодення переважна більшість комунальних підприємств України є збитковими, що, у свою чергу, потребує постійної фінансової підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування у вигляді дотацій, субвенцій, а також інших видів поворотної та безповоротної грошової допомоги. До того ж з кожним роком дедалі більш явними є тенденції до погіршення фінансового становища комунальних підприємств, погіршення якості послуг, які вони надають, а також поступове скорочення робочих місць. Усі ці чинники зумовлюють об'єктивну необхідність збільшення обсягів фінансування сфери житлово-комунального господарства.

Роль комунальних підприємств у житті суспільства важко переоцінити, оскільки майже кожен житель України щоденно користується їхніми послугами, а отже, від фінансового становища підприємства сфери житлово-комунального господарства залежить добробут кожного громадянина. Саме тому питання фінансування комунальних підприємств є надзвичайно актуальним на сьогодні, до того ж у цьому аспекті вони мають певні особливості, які вирізняють їх з-поміж інших господарюючих суб'єктів інших організаційно-правових форм.

Дослідженню фінансування підприємств комунальної форми власності приділяли увагу у своїх працях багато вчених, серед яких: Г. І. Онищук, Ф. Ф. Бутинець, Г. К. Агаджанов, М. В. Глух, А. В. Григорович, В. В. Сопко, О. М. Білянський, В. А. Дерій, Л. В. Кравцова, О. Ю. Попов, В. Ю. Світлична, К. В. Процак, Г. М. Семчук та інші.

Згідно зі ст. 78 Господарського кодексу України [1] (далі – ГКУ), комунальні підприємства за ознакою мети діяльності слід поділяти на комерційні (правовий титул – право господарського відання) та некомерційні (правовий титул – право оперативного управління).

Комерційні комунальні підприємства слід розглядати як суб'єктів підприємницької діяльності, а їх надходження (рис. 1) формуються на тих самих засадах, що й у підприємств, які є платниками податків на загальних підставах, відповідно до Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [2].

Рис. 1. Надходження комунальних комерційних підприємств

Джерело: складено авторами.

Діяльність комунальних комерційних підприємств влаштована таким чином, що левову частку їх надходжень становлять кошти, які вони самі заробляють у результаті ведення своєї господарської діяльності у вигляді виконання робіт та надання послуг споживачам. Підтримка або цільове фінансування таких господарюючих суб'єктів з боку держави та органів місцевого самоврядування здійснюється лише у вигляді субсидій та дотацій.

Варто зазначити, що Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [3] (далі – П(С)БО 15) передбачено, що цільове фінансування для компенсації витрат (збитків), яких зазнало підприємство, та фінансування для надання підтримки підприємству без установаження умов його витрачання на виконання в майбутньому певних заходів визнаються дебіторською заборгованістю з одночасним визнанням доходу.

У свою чергу, перевагу у структурі надходжень комунальних некомерційних підприємств (далі – КНП) переважно мають кошти місцевих бюджетів, через що утворення доходів та здійснення витрат тут відбуватиметься аналогічно до того, як це здійснюється в бюджетних установах, що відповідно вже регулюється Бюджетним кодексом України [4] (далі – БКУ). Розподіл надходжень КНП зображений на рис. 2.

Рис. 2. Надходження комунальних некомерційних підприємств

Джерело: складено авторами.

Особлива увага до фінансування КНП прикута у зв'язку з набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» [5], відповідно до якого запущено процес реорганізації закладів охорони здоров'я в комунальні некомерційні підприємства. У зв'язку з цим Кабінетом Міністрів України розроблені Методичні рекомендації з питань пе-

ретворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства [6], якими передбачені такі можливі варіанти фінансування КНП:

- шляхом укладення договорів про медичне обслуговування населення, укладених відповідним розпорядником бюджетних коштів;
- шляхом фінансування з відповідного бюджету з використанням програмно-цільового методу (за бюджетною програмою), що передбачено БКУ;
- шляхом надання фінансової підтримки з місцевого бюджету.

Якщо говорити більш детально, то дані рекомендації передбачають, що у випадку фінансування шляхом укладання договорів, місцева рада своїм рішенням наділяє орган, відповідальний за забезпечення потреби територіальної громади в медичній допомозі, повноваженнями виступати замовником закупівлі медичних послуг за договорами про медичне обслуговування населення. При цьому замовнику надаються права головного розпорядника бюджетних коштів місцевого бюджету або розпорядника бюджетних коштів нижчого рівня.

У разі фінансування за бюджетною програмою, у процесі прийняття місцевого бюджету відповідна рада має передбачити можливість фінансування через окрему бюджетну програму. Головний розпорядник бюджетних коштів розробляє та протягом 45 днів з дня набрання чинності рішенням про місцевий бюджет затверджує спільно з місцевим фінансовим органом паспорт бюджетної програми та визначає відповідального виконавця. КНП, яке одержує бюджетні кошти, використовує їх на підставі плану використання бюджетних коштів.

Якщо ж фінансування відбувається шляхом надання фінансової підтримки з місцевого бюджету, то відповідна місцева рада в обов'язковому порядку має передбачити бюджетні кошти на фінансову підтримку КНП, а також затвердити порядок використання відповідних коштів із визначенням головного розпорядника та одержувача цих коштів. В такому випадку фінансування КНП здійснюється за скороченою класифікацією видатків бюджету.

Висновок: Отже, фінансування підприємств комунальної форми власності може здійснюватися різними шляхами, в залежності від їх виду та мети діяльності і має низку характерних особливостей, серед яких основною є те, що достатньо велику частку у їх надходженнях займає цільове фінансування певних програм та заходів з бюджету (перш за все це стосується комунальних некомерційних підприємств), а контроль за розподілом їх прибутків здійснюють держава та відповідні органи місцевого самоврядування.

Список використаних джерел: 1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. 2. Податковий кодекс України: від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>. 4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я: Закон України від 6 квітня 2017 року № 2002-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 21. Ст. 245. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19>. 6. Методичні рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства від 14 лютого 2018 року. URL: https://moz.gov.ua/uploads/0/3562-moz_metod_recomendations_autonomization_2018_ua_final_web.pdf.

УДК 65.012.32:330.331.1

Т. Л. Шестаковська, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: аграрний сектор, інноваційний розвиток, когнітивне моделювання, державна політика, економіка.

Формування дієвої державної політики та механізмів управління інноваційним розвитком аграрного сектору в Україні є одним із пріоритетних завдань, які постають перед державою. У

свою чергу, досить важливим завданням є також ідентифікація та аналіз факторів, які перешкоджають реалізації вітчизняної державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору.

Оцінити вплив окремих чинників на інноваційний розвиток аграрного сектору економіки досить складно, але наочно уявити собі систему взаємопов'язаних факторів та передбачити їхній вплив на аграрний сектор можна за допомогою моделювання. Як показало проведене дослідження недостатньо уваги приділено моделюванню інноваційного розвитку аграрного сектору із застосуванням методології передбачення, прогнозування і побудовою альтернативних науково обґрунтованих сценаріїв досягнення результативності державної політики в цьому напрямі, що зумовлює необхідність застосування когнітивного моделювання [1].

На основі когнітивних моделей визначаються оптимальні та можливі варіації управління ситуацією, головною метою якої є перехід від наявних станів до бажаних. Перевагою когнітивного моделювання є можливість бачення цілісної картини та її деталей зі здатністю інтерпретації логіки, знань та досвіду [2]. Відповідно до процедури когнітивного моделювання сформовано послідовність етапів когнітивного моделювання оцінки результативності державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору.

Етап 1. Оцінка ситуації з забезпеченням інноваційного розвитку аграрного сектору економіки з урахуванням факторів негативного впливу та факторів, які сприяють розвитку. Виявлення проблемних аспектів. Етап 2. Побудова когнітивної карти. Етап 3. Побудова когнітивної моделі інноваційного розвитку аграрного сектору економіки з урахуванням можливих та потенційних загроз та напрямів державного регулювання розвитку сектору. Етап 4. Сценарне моделювання розвитку ситуації з досягнення інноваційного розвитку аграрного сектору. Визначення меж можливих змін факторів та побудова сценаріїв розвитку ситуації. Етап 5. Вибір заходів і напрямів реалізації обраного сценарію інноваційного розвитку аграрного сектору економіки шляхом нівелювання негативного впливу потенційних і наявних загроз та імплементації відповідних інструментів державного регулювання, які спрямовані на розвиток аграрного сектору.

У межах дослідження для побудови когнітивної карти інноваційного розвитку аграрного сектору відібрані фактори розподілено і представлено трьома групами:

1) цільові фактори: внутрішній валовий продукт у сільському господарстві (O1);

2) базові фактори: заробітна плата в аграрному секторі (O2); зайнятість населення (O3); виробництво зернових культур (O4); продуктивність праці (O5); рентабельність (O6); інфляція (O7); інвестиції (O8); кількість селянських господарств (O9); кількість дослідників (O10); середні ціни реалізованої продукції (O11); експорт (O12); імпорт (O13); вартість основних засобів (O14); знос основних засобів (O15); інновації (O16); виробництво молока (O17); податки (O18); валова додана вартість (O19); виробництво соняшнику (O20);

3) фактори управління, які характеризують результативність державної політики: масштаби економіки (Y1), регіональний розвиток (Y2), інвестиції (Y3), зовнішньоекономічна активність (Y4), доходи населення (Y5), демографія (Y6), бюджетна політика (Y7), рівень безробіття (Y8), правопорушення (Y9).

Ґрунтуючись на результатах проведених досліджень, сформовано основні фактори, які характеризують інноваційний розвиток аграрного сектору, та є концептами когнітивної карти, яка є базою когнітивного моделювання. Із використанням когнітивної карти досліджено характер впливу управляючих факторів на інноваційний розвиток аграрного сектору.

Генерація основних сценаріїв зміни рівня інноваційного розвитку аграрного сектору, зумовлює необхідність визначення меж можливої, реальної зміни цільових і основних факторів когнітивної моделі (сценаріїв). Побудова сценарію здійснена на основі впливу імпульсів, які визначаються як середні значення зміни показників та оцінюються загалом по країні [3]. Імпульси дії факторів управління в імпульсному процесі впливу на інноваційний розвиток аграрного сектору в когнітивних картах, на етапі теоретичного дослідження, представлено впорядкованою послідовністю значень $X_i(n)$, $x_i(n+1)$, ... в i вершинах без прив'язки до часу, яка може бути дана при інтерпретації результатів розрахункового експерименту. Для оцінки зміни рівня

інноваційного розвитку аграрного сектору, з врахуванням імпульсного впливу факторів, що характеризують напрями державної політики, формалізовано із використанням формули (1):

$$X_i(t+1) = X_i(t) + \sum_{j \neq i} a_{ij} (X_j(t) - X_j(t-1)), \quad i = 1 \dots n, \quad (1)$$

де $x_i(n)$, $x_i(n+1)$ - значення i -го фактора в момент часу $t+1$ і t відповідно;

$x_j(t) - x_j(t-1) = \Delta x_j(t)$ - прирощення фактора x_j - в момент часу t ;

a_{ij} - вага впливу фактора x_j - на фактор x_i ; i - кількість факторів, безпосередньо впливу на фактор x_i .

Використання когнітивного моделювання для аналізу й оцінки інноваційного розвитку аграрного сектору та результативності державної політики має позитивні тенденції, а саме:

1) проведення оцінювання інноваційного розвитку аграрного сектору на основі сценарних досліджень та обґрунтування вибору альтернатив стратегій розвитку об'єкта, зі сформованим варіативним набором різних інструментів, заходів чи підходів до забезпечення розвитку аграрного сектору;

2) перехід від аналізу статистичних змінних, до виявлення взаємозв'язків і закономірностей факторів впливу державної політики;

3) отримання методичного інструментарію оцінювання, який ґрунтується на своєчасному виявленні та прогнозуванні результату впливу загроз на інноваційний розвиток аграрного сектору на основі моніторингу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу;

4) слугує підґрунтям для формування інструментарію державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору України.

Список використаних джерел: 1. Бахчисарай В. Ю. Організаційно-економічне забезпечення формування національної інноваційної системи: світовий досвід. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2013. Т. 18, вип. 4/1. С. 14. 2. Скорик М. О. Система державного регулювання аграрного сектору економіки. *Економіка і управління*. 2015. № 12. С. 17-22. 3. Кадієвський В. А. Когнітивна карта системи управління суб'єктом інфраструктури товарного ринку. *Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: «Інформ.-аналіт. агентство», 2016. С. 95-98.

УДК 338.409.3

О. С. Хуртепа, викладач спеціаліст економічно-облікових дисциплін
Бровницький коледж економіки та менеджменту ім. О. Майнової

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ключові слова: аналіз, розвиток, діяльність підприємств.

Аналіз процесів і явищ господарської діяльності проводиться від початку виникнення людства. Прийоми аналізу прийшли до нас із Давньої Греції. У XIX ст. аналіз було поглиблено й розширено в Англії, Німеччині, Франції та інших країнах. В Україні розвиток економічного аналізу прийшовся на початок XX століття. Було проведено значну роботу з розвитку теорії економічного аналізу та вдосконалення його методики. З кожним роком підвищується роль економічного аналізу, розвивається його теоретичний апарат і методичний інструментарій. З'явилися нові види, прийоми та способи аналізу, що сприяє всебічному дослідженню економічних явищ і процесів. Економічний аналіз як окрема дисципліна сформувався на базі курсу бухгалтерського обліку діяльності підприємств: перші праці з економічного аналізу виходили під назвами «Аналіз балансу», «Аналіз звітності», «Счетный анализ» (Н. Р. Вейцман). Основним джерелом інформації для аналізу є досить складна система облікових і звітних показників роботи підприємств.

На відміну від бухгалтерського обліку та статистики, які мають багатовікову історію, економічний аналіз як наука сформувався відносно недавно. У дореволюційній Росії економічний аналіз роботи підприємств самостійно ще не існував: використовувалися тільки окремі його елементи.

У становленні економічного аналізу велика роль належить українським ученим, особливо М. І. Туган-Барановському.

Господарська діяльність потребує постійного якісного аналізу економічних процесів та явищ, що нерозривно пов'язано зі станом економічних умов, в яких функціонує суб'єкт господарювання та змінами в законодавчій базі країни.

Результативність діяльності підприємства проявляється через відповідні економічні показники, які в узагальненому вигляді відображають результати діяльності та потенціал економічного розвитку суб'єкта господарювання.

У процесі оцінювання ефективності діяльності підприємства та пошуку шляхів її підвищення важливу роль відіграє раціональна організація економічного аналізу. Але на практиці належні підходи щодо забезпечення якісного проведення аналітичних робіт реалізуються частково, що негативно позначається на результативності фінансово-господарської діяльності.

Переважна частина господарюючих суб'єктів, які зіштовхуються з перешкодами, не беруть до уваги необхідність здійснення та важливість аналізу господарської діяльності. До того ж набутий та сформований практичний досвід свідчить про те, що можливості економічного аналізу для вирішення зазначених проблем повною мірою не реалізуються на багатьох підприємствах. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в залученні кваліфікованих економістів, які могли б ефективно здійснювати аналіз господарської діяльності підприємства і своєчасно розробляти можливі шляхи його виходу з кризових ситуацій.

Економічний аналіз виступає невід'ємним елементом діяльності підприємства, оскільки дозволяє провести оцінку його функціонування, спрогнозувати подальший розвиток, виявити резерви підвищення виробництва, ефективності діяльності підприємства в цілому, а також є базою для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Вагомою особливістю розвитку економічного аналізу в нинішніх умовах є використання в процесі його проведення останніх досягнень світової науки і практики, збагачення методичних арсеналів, широке використання евристичних методів, розширення об'єктів аналізу. Значення аналізу зростає у зв'язку з чітким розмежуванням відповідальності за прийняті управлінські рішення, посиленням мотивації вибору найефективніших варіантів управління в умовах конкуренції.

На цьому етапі функціонування діяльності підприємств перед економічним аналізом постало багато проблем.

З метою покращення його діяльності на підприємствах країни необхідно провести заходи, що дозволить не лише ефективно функціонувати суб'єктам господарювання, але й забезпечить стабільне зростання в державі.

Зокрема, необхідно створити єдину систему економічного аналізу, яка б інтегрувала аналіз діяльності на всіх рівнях. З цим має бути пов'язана й система різнострокових прогнозів, що базувалася б на виявлених аналізом закономірностях і тенденціях. Водночас належить створити єдину обґрунтовану систему оцінювальних показників ефективності діяльності підприємства. Існує також необхідність у підвищенні оперативності економічного аналізу та перебудові інформаційних потоків. Для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно забезпечити комплексність аналізу. Комплексний економічний аналіз зобов'язаний стати тим інструментом, за допомогою якого економічний аналіз діяльності організації повинен виконувати свою багатоцільову функцію в сучасній системі господарювання.

Вирішення актуальних проблем аналізу потребує широкого застосування економіко-математичних і евристичних методів, електронно-обчислювальної техніки та персональних комп'ютерів, що, у свою чергу, дозволить скоротити розміри інформаційних потоків та знизити ймовірність помилок у вихідній інформації.

За допомогою економічного аналізу розробляється стратегія розвитку підприємства, обґрунтовується вибір оптимальних варіантів управлінських рішень, здійснюється контроль за їх здійсненням, оцінюються результати діяльності підприємства, виявляються причини недоліків і наявні резерви.

У сучасних умовах змінюються завдання і функції аналізу, оскільки для забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідно враховувати нерівномірність динаміки розвитку систем, імовірнісний характер процесів, що відбуваються, децентралізацію функцій управління. У зв'язку з цим можна виділити нові завдання і намітити перспективи розвитку економічного аналізу на сучасному етапі.

З розвитком ринкових відносин відбуватиметься розширення сфери застосування економічного аналізу. Передусім аналітичні дослідження будуть спрямовані на:

- глибоке вивчення потреб ринку, вимог споживачів щодо конкурентоспроможності продукції;
- визначення пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності;
- ефективність інвестицій;
- вивчення кредитної і конкурентної здатності суб'єктів господарювання всіх організаційно-правових форм власності

В умовах сьогодення економічний аналіз являє собою динамічну систему, що перебуває на етапі розвитку. Тому завдання економістів та аналітиків полягає в тому, щоб зберегти кращі надбання економічної думки, перейняти корисний закордонний досвід, удосконалити вітчизняний економічний аналіз і в результаті отримати діючий інструмент для підвищення ефективності діяльності підприємств.

Отже, економічний аналіз діяльності підприємств є важливим елементом у системі управління виробництвом, дійовим засобом виявлення резервів, основою розробки науково обґрунтованих планів та управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Баканов М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. Москва: Финансы и статистика, 1997. 416 с. 2. Калина А. В., Конева М. И. Современный экономический анализ и прогнозирование. Киев: МАУП, 2003. 416 с. 3. Економічний аналіз: навчальний посібник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ПП Рута, 2005. 680 с. 4. Попович П. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 631 с.

УДК 351:338

І. О. Маслюк, аспірант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Науковий керівник: **В. Г. Маргасова**, д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, рослинництво, тваринництво, валова продукція, рентабельність, продуктивність праці, урожайність, прибуток, перспективи розвитку, напрями розвитку сільського господарства, модернізаційні зрушення.

Сільське господарство України протягом останніх років набуває стабільної позитивної динаміки у виробництві сільськогосподарської продукції. Завдяки аграрному сектору зменшується рівень бідності населення, створюються нові робочі місця, промисловість забезпечується сировиною, а населення – продуктами харчування. Подальший розвиток однієї з найбільш важливих галузей в економіці України потребує якісних перетворень, від реалізації яких залежить підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та продовольчої безпеки держави. У зв'язку з цим актуальним є виділення основних напрямків активізації модернізаційних зрушень у сільському господарстві України.

Україна має найбільшу площу сільськогосподарських земель у Європі – з 41 млн га землі з них використовується для вирощування сільськогосподарських культур приблизно 32,5 млн га [3]. Родючість українських чорноземів мала забезпечити харчовими продуктами український ринок і навіть більше – накопичити ресурси для розвитку інших сфер господарювання. Ця галузь впевнено прямує на перше місце в економіці [1, с. 135].

Валова продукція сільського господарства – це грошовий вираз усіх вироблених протягом певного періоду первинних продуктів землеробства і тваринництва, незалежно від того,

спожиті вони у самому господарстві чи реалізовані за його межами, що позитивно відобразилось на структурі споживчого кошика.

Протягом 2014-2017 років спостерігається поступове нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства. Згідно з даними Державної служби статистики у 2014 р. у порівнянні з попередніми роками відбулось різке збільшення валової продукції сільського господарства України. Відповідно, її обсяг, визначений у постійних цінах 2017 р., становив 249 157 млн грн, що на 54 270 млн грн (21,7 %) більше, ніж у 2010 р. та на 5483,5 млн грн. (або на 2 %) менше, ніж у 2016 р. Такого приросту досягнуто внаслідок збільшення виробництва продукції рослинництва на 30,6 % в порівнянні з 2010 роком (179 474,6 млн грн проти 124 554 млн грн). Тоді як виробництво продукції тваринництва за аналогічний період навпаки зменшилось на 1 % (69 682,4 млн грн проти 70 332,4 млн грн). Такі подібні коливання виробництва валової продукції сільського господарства протягом 2010-2017 рр. в розрахунку і на відносних показниках на 1 особу мали свій відбиток [4].

Коли увага всієї країни була зосереджена довкола спочатку президентських виборів, а потім підготовки до парламентських, темп зростання української економіки виявився найшвидшим за останні сім років. За результатами 2 кварталу 2019 року її валовий внутрішній продукт зріс на 4,6 % порівняно з тим самим періодом 2018 року. Цей фінальний акорд підсумував розвиток країни в пореволюційну, воєнну п'ятирічку 2014-2019 років: її економічні показники без окупованих територій уже перевищили рівень довоєнного 2013 року. Валовий внутрішній продукт в аграрному секторі економіки на кінець 2018 року становив 14 % та близько третини надходжень до державного бюджету країни.

Слід зазначити, протягом останніх років держава втратила контроль над показниками продуктивності праці. І тому впродовж цього періоду за темпами її приросту в сільському господарстві спостерігається некерована динаміка (рис. 1). Рівень продуктивності праці сільськогосподарських працівників зростав, що також позитивно відображається на тенденції росту валової продукції сільського господарства. Незважаючи на всі позитивні зміни в сільськогосподарських підприємствах, Україна все ж таки не використовує весь свій потенціал в аграрній галузі.

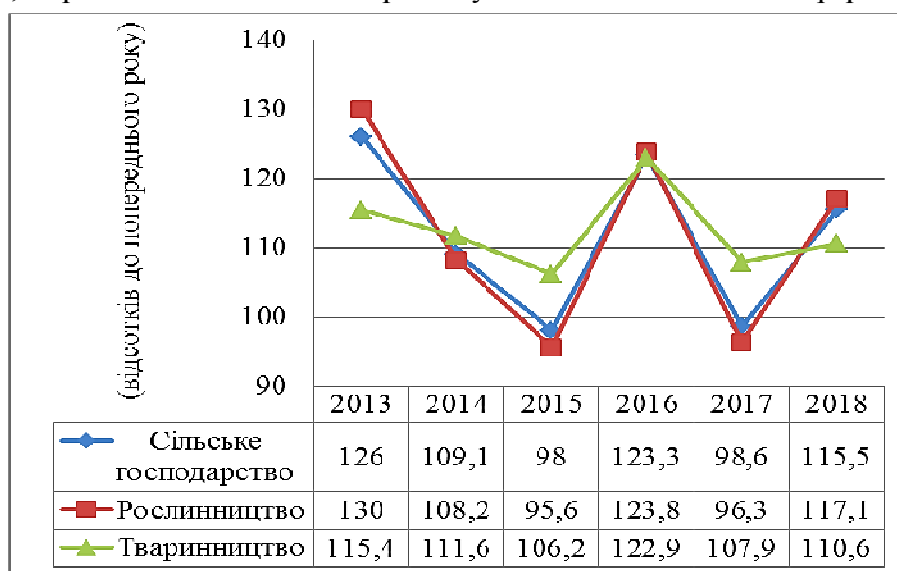

Рис. 1. Динаміка продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах

Через відсутність необхідної підтримки сільськогосподарських підприємств виробництво деяких галузей може бути низькорентабельним або нерентабельним зовсім, але важливим для суспільства. Проблема необхідності підвищення прибутку та рентабельності є актуальною в сучасних умовах для підприємств усіх галузей народного господарства України. Майже 30 % сільськогосподарських підприємств є збитковими, а рентабельність виробництва більше половини видів сільськогосподарської продукції недостатня для забезпечення розширеного відтворення. Низька дохідність виробництва стримує його модернізацію, впровадження нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази. Подальше підвищення

прибутковості та рентабельності виробництва продукції сільського господарства повинне стати запорукою ефективного сільськогосподарського виробництва, яке здатне буде забезпечити продовольчу безпеку держави.

У свою чергу, ресурсний потенціал сільського господарства має значні можливості для подальшого розвитку, в основі якого лежать високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови [2, с. 285].

Для повного використання потенціалу сільського господарства необхідно покращити, насамперед:

- 1) функціонування на рівноправній економічній основі різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі;
- 2) гармонізацію інтересів власників, найманих працівників та сільських громад;
- 3) формування конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішніх ринках виробничих структур.

А це, у свою чергу, призведе до підвищення рівня продовольчої та енергетичної безпеки, зростання експортного потенціалу держави.

Список використаних джерел: 1. Бурачек І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 21. С. 134-137. 2. Кононенко Ж. А., Сокіл В. О. Пріоритетні напрями розвитку аграрного сектору економіки / Ж. А. Кононенко. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 283-286. 3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua>. 4. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 658

К. М. Круглік, студентка Інституту банківських технологій та бізнесу

Науковий керівник: **Л. Я. Підвисоцька**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СТУПЕНЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ СИСТЕМ

Ключові слова: стратегія сталого розвитку, корпоративні системи, оцінки ступеня реалізації.

Розглядаючи ступінь реалізації стратегії сталого розвитку економічної діяльності корпоративних систем, необхідно враховувати, наскільки вона відповідає вимогам зовнішнього середовища та її динаміці. Тому в сучасних умовах перспективними ефективними стратегіями інноваційного розвитку будуть не лише на технологічне переозброєння виробничого підприємства, а й розробка нових систем аналізу, управління і контролю за діяльністю компанії [1, с. 18].

Існуючі методи оцінки ступеня реалізації стратегії сталого розвитку економічної діяльності корпоративних систем мають серйозні недоліки. Перспективним напрямком пошуку рішень проблеми є побудова методики, що інтегрує систему економічних індикаторів у комплексний показник ефективності стратегічного рішення.

На сьогодні існує велика кількість схем і методик оцінки ступеня реалізації стратегії сталого розвитку економічної діяльності корпоративних систем, але жодна з них не є універсальною, жодна з них не враховує повною мірою вплив усіх факторів. У зв'язку з цим ми пропонуємо розглянути тривимірну модель інтегральної оцінки, яку можна представити у вигляді тривимірної системи координат, заданої формулою:

$$E_{\text{int}} = f(S_i; M_i; E_s),$$

де S_i – якість стратегії;

M_i – якість механізму реалізації стратегії;

E_s – стратегічна ефективність.

Під якістю стратегії ми розуміємо відносні показники відповідності стратегії тенденціям розвитку зовнішнього середовища, її динамічності, гнучкості, контролю, відповідності можливостям компанії, об'єктивності.

Під якістю механізму реалізації стратегії ми розуміємо склад механізму побудови, реалізації, оцінки, контролю стратегії, доступність механізмів реалізації стратегії, їх повноту та максимальну експлуатацію.

Під стратегічної ефективністю ми розуміємо якісні зміни, прогнозовані в довгостроковому періоді за результатами реалізації стратегії, а також отримані результати від реалізації минулих стратегічних рішень. Стратегічна ефективність теж є інтегральним показником і розраховується, виходячи з конкретної ситуації і конкретного підприємства [4, с. 381].

Таким чином, ми пропонуємо ввести інтегральний показник оцінки ступеня реалізації стратегії сталого розвитку економічної діяльності корпоративних систем, заснований на тривимірній моделі ефективності.

Формулювання цілей повинно відповідати трьом основним критеріям: цілі повинні безпосередньо відповідати логіці бізнесу й відібраним стратегічним траєкторіям; цілі повинні бути максимально конкретними і формулюватися у вигляді кількісних показників, які піддаються моніторингу і періодичному контролю; кількісні показники повинні базуватися на співвідношенні з вихідною ситуацією (становищем) у компанії.

Послідовність формулювання цілей також повинна йти за природною логікою стратегічних дій і їхніх результатів:

1. Цілі, пов'язані зі становищем бізнесу компанії на ринку: бажане співвідношення ціни і якості, імідж товару (послуги) і його репутація в основних клієнтів, бажаний рівень лояльності клієнтів;

2. Операційні цілі, що характеризують форму і зміст бізнес-процесів компанії і змінюють позиціонування бізнесу на галузевому ринку: завчасний вплив на потреби клієнта, зниження рівня окремих видів витрат;

3. Цільовий рівень обсягів продажів, забезпечений обраним співвідношенням ціни і якості;

4. Фінансові цілі: визначення рівня фінансових вкладень (інвестицій) і фінансової віддачі (прибутку, рентабельності).

Спроби впорядкувати формування стратегічних цілей і збалансувати структуру цілей робляться постійно. Серед цих моделей можна відзначити комплексний аналіз даних, вимірювання досягнень підприємств сервісу, «Бортове табло», систему поліпшення і вимірювання продуктивності, «Піраміду досягнень», квантовий вимір досягнень, концепцію внутрішнього ринку «Хьюлетт-Паккард», «Ділове вікно управління» та ін. [2, с. 26]. Разом з тим найбільш вдалою спробою систематизації стратегічних цілей є збалансована система показників Р. С. Каплана і Д. П. Нортон (BSC – Balanced Scorecard).

Поява теорії зацікавлених сторін пов'язана з виходом роботи Р. Фрімена «Стратегічний менеджмент: концепція зацікавлених сторін», в якій введено поняття – «зацікавлена сторона» (stakeholder) і запропонована оригінальна модель фірми. Е. Фріменом висунута ідея про подання компанії, її зовнішнього і внутрішнього оточення як набору зацікавлених в її діяльності сторін, інтереси й вимоги яких повинні братися до уваги й задовольнятися менеджерами як офіційними представниками компанії [3, с. 92].

Одним із важливих напрямів застосування теорії зацікавлених сторін є стратегічне управління, яке орієнтоване на формування та підтримку стійких конкурентних переваг компанії, яка взаємодіє з численними групами й індивідами.

Таким чином, зацікавлені сторони постачають компанії необхідні для її діяльності ресурси тому, що її діяльність дозволяє задовольняти їхні запити і потреби. При цьому задоволення запитів стейкхолдерів – не що інше, як отримання ним від компанії ресурсів (у найширшому сенсі цього поняття). Отже, відносини між компанією та її стейкхолдерами вибудовуються навколо ресурсного обміну, оскільки кожна зацікавлена сторона прагне створити власну ресурсну базу, яка найкращим чином відповідала б її цілям.

Список використаних джерел: 1. Овсіюк О. В. Конкурентна стратегія підприємства: теоретичний аспект. *Наукові дослідження*. 2014. № 2. С. 17-19. 2. Жаліло Я. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки. *Економіка України*. 2005. № 1. С. 19-27. 3. Шевченко Д. К. Принципы управления стратегической устойчивостью предприятия. *Ученые записки Комсомольского-на-Амуре государственного технического университета*. 2011. Т. 2, № 6. С. 86-96. 4. Ящук В. І., Артеменко В. Б., Янкевич В. О. Модель системи стратегічного управління підприємством і алгоритм її проектування. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.4. С. 378-384.

М. І. Кунинець, студент

Науковий керівник: **С. П. Барановська**, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та аналізу Національний університет «Львівська Політехніка», м. Львів, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ключові слова: економічний аналіз, види економічного аналізу, сучасний економічний аналіз, підприємство, розвиток.

Сьогодні економічний аналіз є невід'ємним елементом діяльності підприємств, оскільки дає змогу досліджувати їх функціонування, спрогнозувати розвиток у майбутньому, розкрити резерви виробництва, виявити напрями підвищення ефективності діяльності і є базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Ефективність підприємницької діяльності залежить від компетентності та творчої активності управлінських кадрів, глибокого оволодіння ними методами системного комплексного аналізу, за результатами якого розробляють оптимальні шляхи вирішення проблем в умовах ризику й невизначеності, надають рекомендації щодо прийняття правильних управлінських рішень. У зв'язку з цим методи аналізу повинні постійно удосконалюватись та змінюватись відповідно до нових умов господарювання.

Обмеженість ресурсів та джерел фінансування робить це ще більш актуальним, і цей аналіз перебуває в постійному розвитку, доповненні. Тому обов'язком кваліфікованого економіста, фінансиста, бухгалтера, аудитора та інших спеціалістів економічного профілю є володіння в повному обсязі сучасними методами економічних досліджень [1].

Щоб забезпечити конкурентоспроможність підприємства, потрібно враховувати нерівномірність динаміки розвитку систем, також ймовірний характер процесів, що відбуваються, і децентралізацію функцій управління, адже в сучасних умовах змінюються завдання і функції аналізу. Тому на сучасному етапі варто виділити нові завдання та перспективи розвитку економічного аналізу.

Розширення сфери застосування економічного аналізу відбувається з розвитком ринкових відносин. Аналітичні дослідження будуть спрямовані насамперед на:

- глибоке вивчення потреб ринку, вимог споживачів щодо конкурентоспроможності продукції;
- визначення пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності;
- ефективність інвестицій;
- вивчення кредитної і конкурентної здатності суб'єктів господарювання всіх організаційно-правових форм власності [2].

Для проведення вищезгаданих досліджень використовують такі методи аналізу: оперативний, інвестиційний, інноваційний, діагностичний, стратегічний, маркетинговий та функціонально-вартісний.

Оперативний аналіз постійно вдосконалюється завдяки розвитку комп'ютерних технологій. Саме він є системою щоденного оцінювання відхилень та спостереження фактичного стану об'єкта, який досліджується, від регламентованих показників. За ним визначаються можливі наслідки та причини таких відхилень, також розробляються механізми для швидкого втручання в господарські процеси для реалізації ефективної діяльності підприємства, набуває особливого значення в умовах нестабільної виробничої, фінансової та комерційної діяльності підприємств [3].

У результаті ефективного управління діяльністю підприємства, з боку інвестицій за минулі роки, збільшилась кількість підприємств, які значно збільшили свій капітал для інвестування в діяльність інших фірм. Перед підприємством нині стоїть питання вибору правильного й виграшного варіанта інвестиційного рішення, оскільки існує велика кількість видів інвестицій. До того ж потрібно врахувати фактори, які впливають на прийняття інвестиційного рішення, а саме вид інвестиції, обмеженість фінансів, ресурсів, доступних для інвестування, вартість інвестиційного проекту, ризик, пов'язаний з прийняттям того чи іншого рішення.

Ефективний розвиток як окремого підприємства, так і економіки країни загалом забезпечує впровадження інновацій. Від рівня інноваційної діяльності кожного господарюючого

суб'єкта залежить економічний розвиток країни. Саме тому політика держави потребує як найвищого рівня інноваційної економіки. Розвитку та концептуальних підходів ще одного напрямку економічного аналізу, а саме інноваційного аналізу потребують облік інновацій, розкриття інформації про них у фінансовій звітності, оцінювання результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, обґрунтування системи показників інноваційної діяльності, розробка комплексних методик її аналізу.

Академік А. Ф. Павленко зазначає, «щоб відповідати сучасним вимогам, методика економічного аналізу повинна наближатися до життєвих потреб підприємства, відповідати повсякденним запитам управління, бути надійним економічним інструментом управління підприємством». А от академік М. Г. Чумаченко звертає увагу на те, що зростання кількості об'єктів економічного аналізу, розширення понятійних меж його предмета обумовлюватиме подальше зростання чисельності його видів, форм і напрямів, тому фахівцям-аналітикам необхідно досягти єдності щодо класифікації видів економічного аналізу [3].

Усі види економічного аналізу об'єднує єдність методу, сутності та предмета. Але при цьому кожен вид має свою специфіку та сферу використання, яка зумовлена суб'єктом проведення аналізу. Тому економічний аналіз вивчає господарські процеси, їх взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість. Причинний або факторний аналіз виходить з того, що кожен фактор, кожна причина отримують відповідну оцінку.

Отже, економічний аналіз – це ціла наукова база прийняття управлінських рішень, яка використовується на підприємствах для визначення становища ринку, економіки в країні та багатьох інших показників. Завдяки постійному розвитку та інноваціям технологій, сучасний економічний аналіз відкриває нові можливості для вигідних стратегій та отримання бажаних результатів. Завдання економістів полягає в тому, щоб, зберігши кращі традиції економічної думки, перейняти найбільш корисний досвід сучасного закордонного та вітчизняного аналізу та отримати дієвий інструмент для підвищення ефективності виробництва.

Список використаних джерел: 1. Андреева Г. І. Економічний аналіз. Київ: Знання, 2008. 263 с. 2. Парасій-Вергуненко І. М. Еволюція розвитку економічного аналізу в стратегічно-орієнтованій системі управління. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип. 18. С. 328–335. 3. Шестерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20(3). С. 158-162.

УДК 658.15

К. С. Насипайко, студент

Науковий керівник: **В. В. Фесенко**, д-р екон. наук, професор кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ВЗАЄМОВИКЛЮЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Ключові слова: інвестиції, раціонування капіталу, ефективність, конкуруючі інвестиції.

У практиці інвестиційного проектування оцінка ефективності проєктів – це невід'ємна частина вибору проєктів. Проте дуже часто інвестор стикається з ситуацією, в якій йому доводиться вибирати кілька інвестиційних проєктів. Причини такої ситуації можуть бути різними. Це можуть бути, наприклад, масштаб проєкту та його життєвий цикл, порівнянність цінкових факторів, порівнянність якісних характеристик, обмежені фінансові ресурси або їх недоступність тощо.

На практиці більшість інвестиційних проєктів є конкуруючими. Конкуруючі інвестиції – це інвестиційні проєкти, які з різних причин не можуть бути здійснені одночасно.

Причини виникнення конкуренції між інвестиціями такі:

– конкуренція виникає тоді, коли підприємство не може здійснити одночасно інвестиційні проєкти через обмеженість фінансових або будь-яких інших ресурсів;

– конкуруючі інвестиції виникають через те, що проєкти в процесі впровадження досягають однакового результату, якого очікує підприємство [2].

Конкуруючі інвестиції можна поділити на два різновиди:

1. Інвестиції, які забезпечують досягнення того самого результату або використання будь-якого обмеженого ресурсу, крім грошових коштів. Ці інвестиції називаються взаємовиключними.

Отже, такі інвестиції не можуть бути реалізовані одночасно, тобто прийняття однієї з них, відповідно, виключає можливість прийняття інших інвестицій.

2. Інвестиційні проекти, які мають на меті різні призначення, називаються незалежні один від одного інвестиції. Питання їх прийняття (або неприйняття) вирішується не тільки показниками інвестиційних проектів, а й наявністю інвестиційних ресурсів на підприємстві.

Для того щоб підприємству визначити привабливість проектів, необхідно оцінити економічну доцільність кожного з пропонувананих інвестиційних проектів, використовуючи різні способи.

Перший спосіб є найбільш простим для вибору проектів. Полягає він у розрахунку показників ефективності інвестицій для кожного проекту, а потім відбувається порівняння отриманих результатів.

Найкраще значення всіх критеріїв буде свідчити про кращий вибір проекту із набору альтернативних. Для більшості проектів ця методологія може бути використана, хоча в деяких випадках існує ймовірність суперечності між критеріями. Деякі критерії вважаються рівними для одного проекту, а інші дають гірше значення. Ця ситуація впливає з відмінностей у стартових умовах проекту та інших варіантах його експлуатації [1].

Наприклад, чиста приведена вартість (NPV) більша в одного проекту, а індекс рентабельності інвестицій (PI) – в іншого. Тоді необхідно здійснити вибір пріоритетного показника NPV або PI, для цього потрібно мати чітко сформульовану мету інвестиційного проекту.

Другий спосіб, який використовується для конкуруючих інвестицій, передбачає оцінку ефективності додаткових інвестицій. Додаткові інвестиції передбачають своє перебування в тому проекті, в якому вони більше, і являють собою різницю між інвестиціями за проектами. Якщо згідно з отриманими результатами додаткові інвестиції ефективні, то застосовують рішення про здійснення проекту з великими інвестиціями. Для оцінки ефективності додаткових інвестицій необхідно сформулювати новий грошовий потік у вигляді різниці між двома конкуруючими потоками.

Третій спосіб ґрунтується на розрахунку точки Фішера, як точки рівноваги проектів. Такий розрахунок дає додаткову інформацію для того, щоб вибрати один із проектів. Точка Фішера – це ставка дисконтування, при якій NPV (чиста приведена вартість) за двома проектами однакова.

Точку Фішера вручну розрахувати неможливо, для цього застосовується графічний метод: малюється лінія залежності NPV від СД – ставки дисконтування по кожному проекту. У точці перетину ліній опускається на вісь СД, де і знаходиться значення точки Фішера.

Ще одним методом оцінки конкуруючих інвестицій може виступати метод раціонування капіталу. Він є підходом до формування раціонального набору інвестиційних проектів для першочергового фінансування і перспективного фінансового планування на основі обраного критерію оптимізації і з урахуванням об'єктивних організаційних, технологічних і фінансових обмежень. Іншими словами, менеджмент компанії повинен вибрати проекти з максимальною сумарною чистою приведеною вартістю, яку дозволяють досягти встановлені обмеження бюджету капітальних вкладень.

Якщо розглядати ідеальну ситуацію, в якій у компанії є необмежений доступ до джерел фінансування, її керівництву слід приймати всі проекти з позитивною чистою приведеною вартістю (NPV). Така інвестиційна політика буде оптимальною, оскільки вона дозволить максимально збільшити акціонерну вартість у довгостроковій перспективі.

Однак у реальності компанії не можуть нескінченно збільшувати капітал в силу багатьох об'єктивних обмежень. Це є передумовою необхідності раціонування капіталу, основною метою проведення якого є максимізація акціонерної вартості в довгостроковій перспективі. У процесі досягнення цієї мети менеджмент компанії вирішує такі завдання:

– визначення системи критеріїв, які дозволяють не тільки відсіяти сумнівні проекти, а й відібрати найбільш вигідні з погляду віддачі на 1 \$ інвестицій;

– створення алгоритму відбору найбільш вигідних проектів з погляду максимізації їх сумарної чистої приведеної вартості [4].

Слід зазначити, що, крім способів оцінки конкуруючих інвестицій, виділяють показники ефективності інвестицій. Основними критеріями для прийняття рішення щодо вибору конкуруючих інвестиційних проєктів, є такі показники:

1. Чиста приведена вартість (NPV) – являє собою величину грошових коштів, яку інвестор хоче й очікує отримати від проєкту, після того, як грошові притоки окуплять початкові інвестиційні витрати і періодичні грошові відтоки, які пов'язані з цим проєктом.

2. Індекс рентабельності (PI) – характеризує ефективність використання капіталу інвестицій.

3. Внутрішня ставка доходності (IRR) – показує очікувану норму рентабельності інвестицій або максимально допустимий рівень інвестиційних витрат в оцінюваний проєкт.

4. Модифікована внутрішня ставка доходності (MIRR) – використовується для випадків, коли грошові потоки нестандартні, тобто є як позитивні, так і негативні потоки в період реалізації проєкту. Для того щоб вибрати інвестиційний проєкт, MIRR повинен бути більше ніж ставка дисконтування – г.

Перевагою MIRR є також облік реінвестування грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проєкту, що вирішує проблему IRR [3].

4. Період окупності (PB) – час, необхідний для того, щоб інвестиції, які були вкладені в проєкт, повернулись у формі грошових потоків, генерованих інвестиційним проєктом.

Отже, можна сказати, що оцінка конкуруючих інвестицій є одним із головних елементів інвестиційного аналізу, який є основним інструментом правильного вибору з декількох інвестиційних проєктів найбільш ефективного, вдосконалення інвестиційних програм і мінімізації ризиків.

Запропоновані методики вирішують деякі можливі конфлікти між ранжируванням взаємовиключних проєктів за різними критеріями ефективності та мінімізуються можливі помилки при ухваленні інвестиційних рішень. Однак у процесі оцінювання ефективності інвестицій необхідно пам'ятати про можливість виникнення помилок і не покладатися на впорядкування проєктів лише за одним критерієм. Кожний із критеріїв підкреслює будь-який особливий аспект стану проєкту, а загалом вони надають достатньо повну картину ефективності ухвалення інвестиційних рішень [1].

Список використаних джерел: 1. Карпов В. А., Павлова Т. В. Методи порівняння альтернативних проєктів з використанням програми порівняння проєктів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 2 (45). С. 101-107. 2. Староверова Г. С. Экономическая оценка инвестиций. Москва: Кнорус, 2006. 155 с. 3. Жданов И. Ю. Показатель внутренней нормы доходности (irr, internal rate of return) и модифицированная норма доходности (mirr, modified internal rate of return). *Школа финансового анализа и инвестиционной оценки Жданова Василия и Жданова Ивана*. URL: <http://www.beintrend.ru/irr-internal-rate-of-return-mirr-modified-internal-rate-of-return>. 4. Оценка инвестиционных проектов. Рационализация капитала. *Финансовые инвестиции – образовательный центр*. URL: <https://allfi.biz/racionirovanie-kapitala/#>.

УДК 658.65

М. В. Сологуб, здобувач вищої освіти

В. С. Крєтова, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **М. В. Дубініна**, д-р екон. наук, професор

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: економічний аналіз, маркетинговий аналіз, стратегія, оцінка ефективності.

Нині, незважаючи на безліч способів дослідження, економічний аналіз є найбільш досконалою методикою оцінки ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. За його допомогою можна не тільки проаналізувати фінансовий стан підприємства, а і спрогнозувати розвиток у майбутньому, детально оцінити резерви виробництва, запобігти зайвим витратам, уникненню прорахунків, обґрунтувати прийняття управлінських рішень, виявити напрями підвищення ефективності діяльності тощо.

Питання дослідження економічного аналізу вивчалися у працях багатьох науковців. Серед них: Б. Є. Грабовецький, Ю. М. Дерев'янка, Н. М. Заварихин, Б. Г. Литвак, Є. В. Мних, О. О. Ходарева, А. Д. Шеремет та ін. Проте тема й надалі залишається актуальною та до кінця не розкритою, потребує подальших досліджень.

Завдання економічного аналізу в управлінні підприємством є різним залежно від етапів управління. Перед прийняттям рішення інформація, отримана з економічного аналізу, повинна уможливити оцінку ступеня використання засобів і позицій підприємства на ринку й ефективності господарювання.

Сьогодні вагоме місце посідає маркетинговий аспект діяльності підприємств, що втілюється у формуванні стилю мислення керівника з пріоритетною орієнтацією на запит споживача, у підтримці конкурентоспроможних позицій, максимальному використанні сприятливих умов участі на ринку тощо. Це зумовлює розширення сфери аналітичних досліджень, зміну їхньої цільової орієнтації, трансформацію загальної моделі комплексного економічного аналізу. Маркетингова діяльність передбачає вирішення багатьох аналітичних завдань, пов'язаних із дослідженням ринку, його кон'юнктури тощо. Маркетингові дослідження дають змогу сформуванню виробничу програму, визначити сферу та механізми ділового партнерства в ресурсозабезпеченні та ресурсовикористанні [1].

На наш погляд, економічний аналіз в поєднанні з маркетинговим аналізом дозволяють більш точно та з мінімальними похибками дослідити зовнішній ринок, адже їх «тандем» дає можливість підприємству швидко адаптуватись до змін ринкової кон'юнктури, передбачити можливі зміни поведінки конкурентів, уникнути невиправданого економічного ризику та завчасно розробити заходи щодо покращення діяльності підприємства.

За допомогою маркетингового аналізу проводять постійний моніторинг нових ринків, нових споживачів, розширення асортименту, нових сфер реалізації продукції, іншими словами розробляють стратегію управління підприємством.

Стратегія – це безперервний процес цілеспрямованих кількісних і якісних змін, зумовлених трансформацією зовнішнього і внутрішнього середовища, що формують загальний напрям діяльності підприємства у довгостроковій перспективі, спрямований на досягнення поставлених цілей [2].

Для реалізації стратегій необхідно, щоб підприємство функціонувало в так званому «стратегічному режимі», тобто притримуватись стратегії. Адже якщо господарська діяльність неналагоджена та на підприємстві неефективно діє маркетингова діяльність, то в сукупності призводить до отримання збитку, а згодом – занепаду підприємства.

До найбільш ефективних видів аналізу господарської діяльності щодо виявлення резервів економії матеріальних, трудових і грошових ресурсів на виробництво продукції належить функціонально-вартісний аналіз.

Висока ефективність функціонально-вартісного аналізу підтверджується практикою, оскільки цей вид аналізу є не тільки засобом зниження витрат, але також інструментом удосконалення прийняття управлінських рішень. Розширення сфери застосування функціонально-вартісного аналізу в управлінській діяльності актуальне в сучасних економічних умовах [3].

Сьогодні економічний аналіз являє собою динамічно розвинену систему, яка містить у собі комплекс різноманітних функцій для швидкого втручання в процес виробництва та забезпечення безперервної та ефективної роботи підприємства. Адже за його допомогою можливо здійснити своєчасну перевірку, наскільки обґрунтованими є планові завдання, чи повною мірою вони використовуються чи, можливо, необхідне впровадження виробничих потужностей – збільшення обсягів виробництва й реалізації продукції, зниження собівартості, покращення фінансових результатів і фінансового стану підприємства. Проте питання щодо перспектив розвитку економічного аналізу суб'єкта господарювання потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел: 1. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2011. 630 с. 2. Meier G. M. Leading Issues in Economic Development. Oxford University press, 2005. 672 p. 3. Ходарева О. О., Шульга Л. О. Функціонально-вартісний підхід до управлінської діяльності: аналіз і контроль складних систем. *Економіка промисловості*. 2011. № 1. С. 85–89.

А. В. Труба, магістр

Науковий керівник: **О. С. Сакун**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ключові слова: оборотні активи, аналіз, дебіторська заборгованість, запаси, грошові кошти, управління.

Функціонування будь-якого промислового підприємства неможливе без наявності оборотних активів, які є основним ресурсом для забезпечення його діяльності. Рациональне управління оборотними активами є невід'ємною умовою забезпечення достатнього рівня платоспроможності, фінансової стійкості, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства і створює умови для його подальшого економічного зростання.

Механізм дієвого управління оборотними активами передбачає їх систематичний та детальний аналіз як загалом, так і окремих елементів (запасів, грошових коштів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій).

У сучасних умовах господарювання, власники підприємств, керівники та головні бухгалтери повинні зосередитись на організації аналітичної роботи на підприємстві як одному з основних засобів досягнення ефективного використання ресурсів. Аналіз оборотних активів повинен обов'язково проводитись у процесі аналізу загального фінансового стану підприємства, а також здійснюватися як самостійна ділянка аналітичної роботи, результати якої можна використовувати як інформаційну базу при ухваленні різноманітних оперативних та стратегічних управлінських рішень та формуванні механізму підвищення ефективності діяльності підприємства.

Особливістю оборотних активів як об'єкта аналітичного дослідження є те, що в кожному момент господарської діяльності, вони перебувають на різних стадіях кругообігу. Коли одна частина оборотних активів надходить у виробництво у вигляді виробничих запасів, інша – формується як результат виробництва у вигляді готової продукції, а третя – реалізується покупцям і перетворюється через розрахунки у грошові кошти. Тільки одночасне перебування оборотних активів на всіх стадіях циклу забезпечує безперервний процес господарської діяльності й безперебійну роботу підприємства [1].

Метою аналізу оборотних активів є визначення їх обсягу і структури, а також джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства, та виявлення внутрішньовиробничих і внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності їх використання [2].

Ключові завдання аналізу оборотних активів: дослідження змін у складі та структурі оборотних активів у динаміці; оцінювання рівня ділової активності підприємства; виявлення факторів впливу на показники оборотності оборотних активів; визначення джерел фінансування оборотних активів; визначення потреби в додаткових коштах для фінансування оборотних активів; розрахунок частки ліквідних, швидко- та повільно ліквідних активів; виявлення резервів підвищення ефективності їх використання та прискорення обертання [3].

Основними джерелами інформації для аналізу оборотних активів є фінансова звітність підприємства (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, примітки до фінансової звітності) і бухгалтерські документи, у яких відображається надходження та використання запасів, наявність, списання та погашення дебіторської заборгованості, виписки із банківських рахунків про обсяги грошових коштів тощо [3].

За результатами дослідження, раціонально організований процес аналізу оборотних активів має складатися з декількох етапів: організаційний, основний та результативний [4].

Організаційний етап забезпечує належну організацію аналітичного процесу та включає кілька підетапів, а саме: визначення завдань та розробка програми аналізу оборотних активів; збір даних та визначення переліку інформаційних матеріалів і підготовка їх до аналізу; розподіл обов'язків між виконавцями [4].

Основний етап аналізу оборотних активів є аналітичним опрацюванням показників за допомогою технічних прийомів. Вони включають: надання показникам порівнянного виразу; спрощення цифрових значень; вивчення й осмислення опрацьованих матеріалів; складання аналітичних розрахунків. Цей етап повинен охоплювати такі напрями: аналіз динаміки обсягів і структури оборотних активів, аналіз ефективності їх використання та впливу на це різних факторів, аналіз економії або резервів збільшення оборотних активів [4].

Ефективним є аналіз оборотних активів на основі розрахунку системи коефіцієнтів. Основними серед них є показники ліквідності – коефіцієнт абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, коефіцієнт покриття; та показники ділової активності – коефіцієнти оборотності оборотних активів, дебіторської заборгованості, запасів, грошових коштів, тривалість одного обороту, коефіцієнт завантаження оборотних активів, абсолютне та відносне вивільнення (залучення) оборотних активів внаслідок зміни їх оборотності. Також аналізуються джерела формування оборотних активів, наприклад, визначається коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами [4; 5; 6].

Найважливішими показниками використання матеріальних оборотних активів є: матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, прибуток на гривню матеріальних витрат, питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, коефіцієнт співвідношення темпів збільшення обсягів виробництва і матеріальних витрат [6].

Узагальнюючими показниками ефективності використання оборотних активів є коефіцієнт прибутковості оборотних активів та рентабельність оборотних активів. Чим вищі ці показники, тим ефективніше вони використовуються [3].

Також необхідним є визначення впливу окремих факторів на той чи інший показник оборотних активів. Це здійснюється за допомогою проведення факторного аналізу.

Результативний етап – важливий етап завершення аналітичної роботи, який включає узагальнення результатів усіх проведених досліджень, виявлення резервів підвищення ефективності використання активів та можливостей усунення виявлених недоліків, оформлення всіх даних проведеного аналізу та передачу їх управлінському персоналу [4].

Отже, ефективне управління оборотними активами неможливе без здійснення їх аналізу. При цьому важливою є раціональна організація процесу аналітичної роботи, всебічне дослідження оборотних активів та зрозуміле й чітке узагальнення отриманих результатів. Лише за умови систематичного проведення аналізу оборотних активів на основі даних обліку можуть прийматися обґрунтовані управлінські рішення, які сприятимуть підвищенню ефективності їх використання та покращенню діяльності підприємства.

Список використаних джерел: 1. Пономаренко О. Г., Жайворонок Я. В. Особливості аналітичного дослідження оборотних активів. *Глобальні принципи фінансового, облікового та аналітичного забезпечення аграрного сектора економіки*. 2018. № 1. С. 294–296. 2. Єршова Н. Ю. Удосконалення методичного підходу до аналізу оборотних коштів як фактору ефективності діяльності промислового підприємства. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. 2012. № 45 (951). С. 37–46 2012. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159818823.pdf>. 3. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 277–283. 4. Суков Г. С. Оцінка оборотних активів машинобудівних підприємств: напрями проведення економічного аналізу. *Вісник ЖДТУ*. 2005. № 3. С. 204–211. 5. Сікетіна Н. Г., Іпатова А. П., Овод М. А. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства. *Вісник НТУ «ХП»*. 2018. № 47. С. 78–81. 6. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз. Полтава: РВВД ПДАА, 2018. 290 с.

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

УДК 657.631.8

Н. С. Шалимова, д-р екон. наук, професор, декан факультета учета и финансов
Центральноукраинский национальный технический университет, г. Кропивницкий, Украина

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ВЫЯВЛЕНИЯ И КЛАССИФИКАЦИИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ И ОЖИДАНИЙ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ РЕЗУЛЬТАТАМИ АУДИТА

Ключевые слова: аудит, аудиторская деятельность, информационные потребности пользователей, ожидания пользователей.

Понимание необходимости учета потребностей пользователей обуславливает необходимость рассмотрения процесса выполнения заданий по аудиту как коммуникации, а при определении причин и сущности «разрыва в ожиданиях» в сфере аудиторской деятельности – необходимость ориентироваться на процесс выполнения и представления заданий как профессиональных услуг. Это, во-первых, требует исследования двух вопросов: что будет иметь пользователь и каким образом ему это будет представлено, а во-вторых, решения таких задач: определение информационных потребностей пользователей результатами работы аудитора; определение их ожиданий в отношении результатов работы аудитора; оценка воспринимаемого пользователем качества аудиторской услуги.

Определение информационных потребностей пользователей результатами аудита должно происходить во взаимосвязи с информационными потребностями пользователей финансовой отчетности, но с учетом того, что потребности пользователей аудиторского отчета несколько иные – только повысить степень своего доверия к информации в финансовых отчетах. Например, для реальных и потенциальных владельцев, акционеров предприятия важна, в первую очередь, оценка эффективности деятельности предприятия, и они ожидают, что информация, которая содержится в финансовой отчетности, позволит сделать им такую оценку. Такие информационные потребности для каждой группы пользователей можно объединить под названием «общая информационная потребность». Если их рассматривать как пользователей результатами аудита, их информационной потребностью является получение мнения аудитора о достоверности финансовой отчетности для того, чтобы уменьшить информационный риск при оценке текущей и прогнозируемой деятельности предприятия с точки зрения обеспечения эффективности управления.

В зависимости от соотношения информационных потребностей о результатах аудита и требований международных стандартов аудита (МСА), законодательных и нормативных документов можно выделить основную и специфические информационные потребности, которые в совокупности и формируют общую информационную потребность. *Основной информационной потребности* соответствует информация, отвечающая основной цели аудита, то есть информация аудитора о том, составлена ли финансовая отчетность во всех существенных аспектах в соответствии с применяемой концептуальной основой. Пользователи со *специфическими информационными потребностями* нуждаются в дополнительной информации, которая детализирует или дополняет главную цель аудита, например, в информации о результатах оценки соблюдения предприятием принципа непрерывности деятельности. Следует учитывать, что для отдельных групп пользователей именно специфические информационные потребности выступают на первом месте. Однако в зависимости от содержания специфических информационных потребностей можно выделить *информационные потребности, которые имеют отношение к процессу аудита финансовой отчетности, поскольку регламентированы МСА, и информационные потребности, удовлетворение которых не входит в объем аудиторских процедур, предусмотренных МСА, а требует проведения расширенных и дополнительных процедур, не предусмотренных стандартами.* К первой группе можно отнести, например, информацию о рисках возникновения мошенничества при ведении учета и составлении финансовой отчетности (МСА 240 «Ответственность аудитора, касающаяся мошенничества, при ауди-

те финансовой отчетности»), состоянии внутреннего контроля (МСА 315 «Идентификация и оценка рисков существенных искажений через понимание предприятия и его среды»), целесообразности и уместности применения справедливой стоимости при оценке активов (МСА 540 «Аудит учетных оценок, в том числе учетных оценок по справедливой стоимости, и связанные с ними раскрытие информации»), операциях со связанными лицами (МСА 550 «Связанные стороны»), существовании и влиянии событий после даты баланса (МСА 560 «Последующие события»). Ко второй группе можно отнести потребности в детальной прогнозной оценке финансового состояния, оценке эффективности управления, оценке соблюдения требований всех без исключения законодательных и нормативных документов и т.д.

Соответственно ожидания пользователей с точки зрения их соответствия действующим МСА могут быть *причинно обоснованными (разумными)* и в таком случае необходимо улучшать стандарты и работу аудиторов, то есть идти по пути профессионального совершенствования. Другие ожидания могут быть *нереалистичными (причинно необоснованными)*, по отношению к ним необходимо улучшать коммуникационные связи с пользователями, для того, чтобы доказать им нереальность их требований, невозможность изменений стандартов, быть готовым к возникновению недоразумений и пытаться преодолеть последствия таких недоразумений. В качестве примера рассмотрим необходимость оценки финансового состояния предприятия. Если при выполнении заданий по аудиту финансовой отчетности в рамках МСА пользователи выдвигают требование подробно оценить и спрогнозировать финансовое состояние предприятия, то такие ожидания являются причинно необоснованными, поскольку выполнение заданий по аудиту финансовой отчетности предусматривает проверку только соблюдения принципа непрерывности деятельности. Аудитор должен объяснить нереалистичность этих требований, предложить выполнить оценку и прогнозирование финансового состояния в рамках выполнения прочего задания по предоставлению уверенности, которое регламентируется Международным стандартом 3400 «Проверка прогнозной финансовой информации», если с заказчиком будут согласованы надлежащие критерии оценки, или в рамках консультационных услуг. С другой стороны, если пользователи ожидают, что при выполнении аудита финансовой отчетности аудитор проинформирует их о результатах оценки соблюдения предприятием принципа непрерывности деятельности, то такие ожидания следует признать причинно обоснованными, поскольку такие обязанности прямо предусмотрены действующим МСА 570 «Непрерывность».

Основное внимание при разработке путей повышения качества выполнения различных аудиторских услуг уделяется уменьшению «разрыва в обслуживании» с целью обеспечения выполнения стандартов. Но, как показывает анализ, важными являются и другие причины: «разрыв в формировании ожиданий» и «разрыв в коммуникациях», разрыв в осведомленности аудиторов и восприятии ими ожиданий пользователей («разрыв в знаниях»), преодоление которых, в свою очередь, должно привести к изменению стандартов работы и соответственно уменьшению «разрыв в стандартах». При этом два разрыва («разрыв в формировании ожиданий» и «разрыв в коммуникациях») фактически имеют одинаковые причины, но именно наличие пятого разрыва порождает замкнутый круг, результатом которого является закрепление первичных завышенных или в целом неправильных ожиданий у пользователей результатами аудита и формирование новых завышенных или искаженных ожиданий.

Список использованных источников: 1. *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. Vol. I, 2016-2017 Edition. URL: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>. 2. *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. Vol. II, 2016-2017 Edition. URL: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>.

УДК 368.9+657.6+336.02

Л. В. Шірінян, д-р екон. наук, професор і завідувач кафедри фінансів

О. Л. Чернелевська, д-р екон. наук, професор кафедри фінансів
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ З ПОЗИЦІЇ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ У СТРАХУВАННІ

Ключові слова: ризики, страхування, фінансовий аудит, фінансовий аналіз, показники.

Сучасний аудит має включати перевірку з метою визначення достовірності звітності суб'єкта господарювання та відповідності законодавчим нормам, а також рекомендації щодо ефективності роботи, раціонального використання коштів [1, с. 115]. Закон України «Про страхування» зобов'язує страховиків мати щорічне підтвердження річного балансу і звітності у вигляді аудиторського висновку незалежним зовнішнім аудитором. На страховому ринку України склалася парадоксальна ситуація: кожний рік з'являється близько 300 позитивних аудиторських висновків, а фактично відбувається зменшення кількості страховиків (456 – у 2010 році, 250 – у 2019 році) і має місце незадовільний стан справ у страховій галузі [2, с. 250]. Наприклад, темпи капіталізації більшості страхових компаній відстають від рівня інфляції та, як наслідок, зростають ризики втрати надійності страхування. Це свідчить про те, що традиційний аудит не виконує функцію запобігання ризиків і переважно є формальним. Актуальним є порушення питання удосконалення змісту фінансового аудиту страховиків.

Метою нашого дослідження є мінімізація ризиків у страхуванні шляхом удосконалення методики фінансового аудиту страхової компанії на основі включення елементів фінансового аналізу для фінансового аудиту підприємств.

В основу нашого дослідження покладено систему з трьох груп показників, що використовуються у фінансовому аналізі: 1) показники платоспроможності; 2) показники ділової активності; 3) показники фінансової стійкості. У кожній групі ми визначено близько 6 ключових фінансових показників, що мають найсуттєвіший вплив на фінансовий стан страхового підприємства. Відповідні розрахунки передбачають перевірку та порівняння фактичних даних із нормативними величинами [3].

Аналіз показує, що новий підхід зменшує ризики для всіх учасників страхування, підвищує якість фінансової аудиторської перевірки страховика і змістовність аудиторського висновку.

Список використаних джерел: 1. Шірінян Л. В. Фінансовий аудит страховика як метод контролю і регулювання діяльності страхової компанії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 7–8 (134–135). С. 114–119. 2. Шірінян Л. В., Шашенко О. В., Шірінян А. А. Економіко-правовий аналіз розміщення страхових резервів страхових компаній і перестраховання у нерезидентів. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 250–360. 3. Шірінян Л. В., Роганова Г. О. Фінансовий аудит як форма контролю і необхідна умова саморегулювання страховиків на ринку. *Фінансові Послуги*. 2019. № 5–6.

УДК 006.032:657.6(477)

А. Ю. Горобець, студент

Л. В. Козарезенко, д-р екон. наук, професор кафедри фінансового аналізу та аудиту
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, Міжнародні стандарти аудиту.

Необхідність об'єктивного незалежного контролю діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності разом із потребою в професійній оцінці та підтвердженні достовірності фінансової звітності, що надається користувачам і зацікавленим третім сторонам, зумовили стрімкий розвиток аудиторської діяльності в Україні.

За термінами, наданими в статті 1 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудит фінансової звітності являє собою аудиторську послугу з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності юридичної особи з метою висловлення незалежної думки аудитора про її

відповідність у всіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам [1].

За результатами спеціального дослідження Міжнародної федерації бухгалтерів, на меті якого було визначити, наскільки швидко поширюється прийняття і застосування Міжнародних стандартів аудиту (МСА) та професійних етичних норм бухгалтерів, було визначено, що близько 90 % країн світу прийняли МСА як національні стандарти, а 80 % країн світу регулюють професійну діяльність бухгалтерів та аудиторів Кодексом етики професійних бухгалтерів [2].

Варто зазначити, що країни з високим рівнем розвитку економіки та аудиту лише приймають до відома положення МСА. До таких країн належать Канада, Великобританія, Ірландія, США. Крім того, відомо, що в деяких країнах, що використовують МСА, спеціальними органами були впроваджені додаткові нормативні документи для посиленого контролю та регулювання процесу аудиту. Так, у США в 2002 році був прийнятий закон Сарбейнза-Окслі – федеральний закон, що встановив нові або вдосконалені стандарти для публічних компаній і висунув жорсткі вимоги до розкриття інформації емітентом [3].

Аудитори таких країн, як Австралія, Бразилія, Індія та Голландія використовують МСА як базу для розробки національних стандартів аудиту. Країни, у яких розроблення власних стандартів не передбачено законом (Малайзія, Нігерія, Фіджі), застосовують МСА як національні. До таких відноситься і Україна.

Загалом, першим кроком у запровадженні аудиторської діяльності в Україні стало прийняття Верховною Радою України 22 квітня 1993 року Закону України «Про аудиторську діяльність» з усіма відповідними змінами та доповненнями. Положення цього Закону діяли на території України й поширювалися на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та видів діяльності, крім аудиторської діяльності державних органів, їхніх підрозділів та посадових осіб, уповноважених законами України на здійснення державного фінансового контролю. У тексті Закону зазначалося, що при здійсненні аудиторської діяльності аудитор повинен користуватися відповідними стандартами аудиту, які, у свою чергу, були прийняті на основі стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів.

Рішенням Аудиторської палати України (АПУ) № 122 від 18 квітня 2003 року прийняті стандарти аудиту й етики Міжнародної федерації бухгалтерів [4]. На цьому етапі використання МСА мало рекомендаційний характер. Стандарти використовувалися як основа проведення аудиторської діяльності, оскільки будь-які національні стандарти з цього питання були відсутні. Оскільки впровадження стандартів є виключним правом АПУ і, за погодженням з Міжнародною федерацією бухгалтерів, саме ця організація здійснює переклад українською мовою та видання стандартів, то затверджені АПУ стандарти аудиту є обов'язковими для всіх аудиторів, аудиторських фірм і суб'єктів господарювання.

Наступним кроком стало безпосереднє впровадження МСА як обов'язкових стандартів аудиторської діяльності в Україні. Рішенням Аудиторської палати України від 24 грудня 2014 року Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг видання 2013 року отримали статус національних стандартів в Україні й були оприлюднені на офіційному сайті Аудиторської палати України для використання при виконанні завдань від 1 січня 2015 року [5].

До причин, що спричинили потребу в переході України до МСА, можна віднести процеси глобалізації та євроінтеграції; зацікавленість національних суб'єктів господарювання в іноземних інвестиціях, що, у свою чергу, сприяє необхідності вивчення українських та міжнародних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Нині Міжнародні стандарти аудиту являють собою сукупність професійних стандартів, що встановлюють правила надання аудиторських послуг і розкривають питання етики та контролю якості, які визначені міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, що прийняті Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості, а також Міжнародним кодексом етики, прийнятим Радою з міжнародних стандартів етики для бухгалтерів та оприлюдненим Міжнародною федерацією бухгалтерів [1].

У загальній практиці МСА формують методичну основу для проведення практичної аудиторської діяльності. Вони включають Концептуальну основу, 43 стандарти та 15 положень з аудиторської практики. Структурно МСА поділяються на 3 томи, які включають:

- Міжнародні стандарти аудиту (МСА 100-999);
- Міжнародні стандарти з завдань огляду (МСЗО 2000-3999);
- Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ);
- Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП 4000—4999);
- Примітки.

Крім того, під стандартами можна розуміти основні принципи аудиторської діяльності, яких має дотримуватися аудитор для того, щоб підтримувати послуги, які він надає, на відповідному рівні. Стандарти, зокрема, регламентують порядок здійснення аудиту, особливості фінансової звітності, на які аудитору варто звернути увагу, процедури аудиту та принципи формування аудиторського висновку.

Таким чином, сучасний етап розвитку аудиту в Україні характеризується переходом на Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Цей процес призвів до можливості сучасних підприємців працювати, орієнтуючись на закордонних інвесторів. Крім того, запровадження МСА спричинило підвищення кваліфікації аудиторів у зв'язку з вивченням МСА, а також необхідністю отримувати міжнародні сертифікати для провадження аудиторської діяльності.

Список використаних джерел: 1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. 2. International Standards: 2019 Global Status Report. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/audit/discussion/international-standards-2019-global-status-report>. 3. Sarbanes-Oxley Act. URL: <https://sarbanes-oxley-101.com>. 4. Про порядок застосування в Україні Стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів. *Рішення Аудиторської палати України*. 2003. № 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0122230-03>. 5. Про застосування стандартів аудиту. *Рішення Аудиторської палати України*. 2014. № 304/1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr4_1230-14.

УДК 657.6

Т. В. Клименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РИЗИКИ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: внутрішній фінансовий контроль, ризики, служба контролю, контрольні процедури.

Сучасні умови економічних перетворень в Україні потребують нових підходів до формування системи внутрішнього фінансового контролю та розуміння його не тільки як однієї з функцій управління підприємством, але і як безпосередньо елементу самої системи управління. У цьому контексті внутрішній фінансовий контроль має розглядатися як система спостереження, перевірки та оцінювання досягнення цілей, пов'язаних із підвищенням ефективності діяльності суб'єкта господарювання, забезпеченням достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, дотриманням чинного законодавства при здійсненні господарських операцій, яка дозволяє своєчасно виявляти негативний вплив факторів внутрішнього й зовнішнього середовища.

Тобто ефективне функціонування системи внутрішнього фінансового контролю дасть змогу досягти цілей, які ставить перед такою системою керівництво і що спрямовані на забезпечення:

- надійною інформацією управлінського персоналу;
- збереження активів;
- захисту інформації;
- ефективності господарської діяльності;
- відповідності методики та організації обліку прийнятій обліковій політиці;
- дотримання правил складання і подання фінансової звітності [1].

Особливу увагу необхідно приділити дослідженню ризиків у системі внутрішнього фінансового контролю. Одне з головних завдань управління підприємством полягає в передбаченні ризику, оцінці його впливу та зниженні можливих втрат такого впливу. Здатність служб контролю своєчасно виявляти фактори негативного впливу та їх нейтралізувати пов'язана з рівнем професіоналізму їхніх працівників і безпосередньо впливає на ефективність функціонування системи внутрішнього контролю.

Відповідно, суб'єктами ризику системи внутрішнього фінансового контролю є служби контролю та їхні працівники, які проводять контрольні процедури, а об'єктами ризику – процес виявлення відхилень у різних сферах діяльності підприємства.

Дослідження факторів, які визначають ризики системи внутрішнього фінансового контролю, дозволило виділити види ризиків за класифікаційними ознаками, представленими на рис. 1.

Вважаємо, що ризик недостовірності даних бухгалтерського обліку є найбільш впливовим на результативність контрольної роботи й обумовлений наявністю багатьох факторів, серед яких: рівень кваліфікації працівників бухгалтерської служби; часті зміни у штатному складі бухгалтерії; наявність паралельного обліку господарських операцій; постійні зміни в нормативно-правовому забезпеченні ведення бухгалтерського обліку та системі оподаткування; рівень автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві тощо.

За результатами дослідження виявлено, що недоліками формування системи внутрішнього фінансового контролю на вітчизняних підприємствах є:

- внутрішній фінансовий контроль не має комплексного характеру та, зазвичай, передбачає перевірку окремих напрямів діяльності підприємства (зокрема, перевірка правильності нарахування податків і зборів, формування собівартості продукції, операцій щодо руху грошових коштів тощо);

- низький рівень автоматизації облікового процесу, яка не охоплює всіх сфер діяльності підприємства;

- відсутність єдиного методичного підходу до підготовки фахівців у сфері внутрішнього фінансового контролю як у сфері вищої освіти, так і в об'єднаннях професійних бухгалтерів і аудиторів.

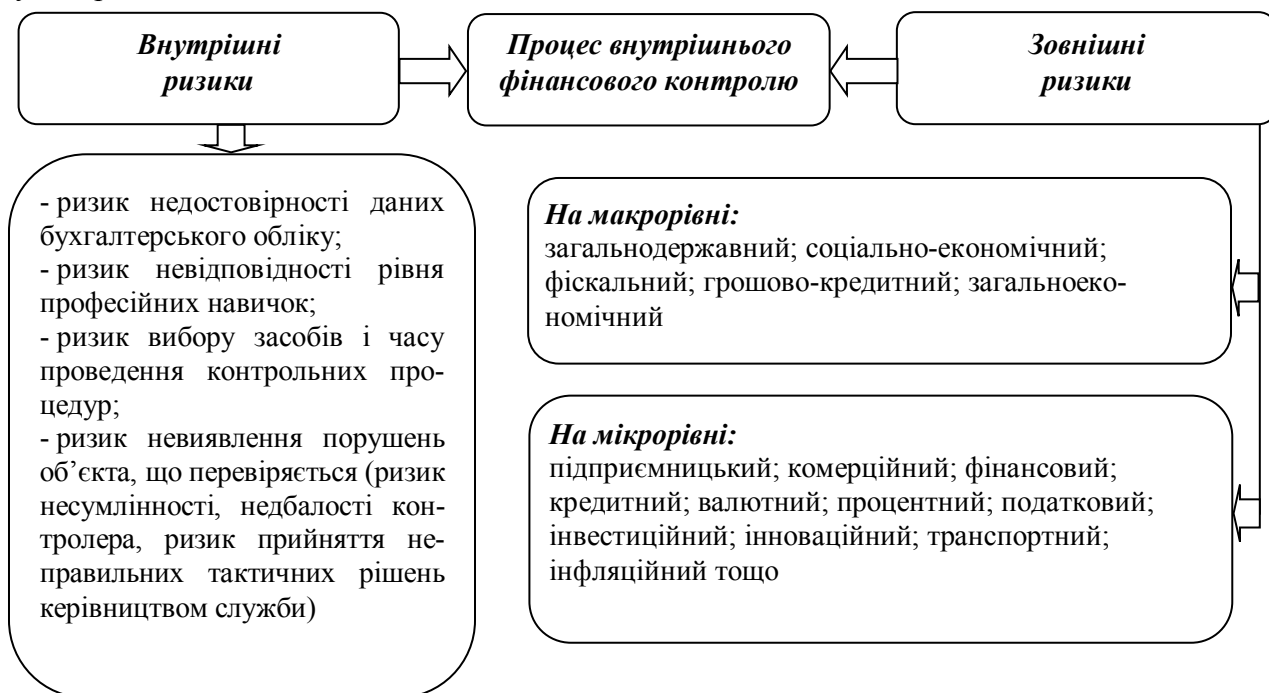

Рис. 1. Класифікація ризиків контрольної діяльності

Джерело: систематизовано автором.

Отже, констатуємо, що від якості фінансового контролю безпосередньо залежить ефективність управління підприємством і рівень захисту від негативного впливу чинників, тому

основними напрямками проведення контрольних процедур, які дозволять попередити або мінімізувати негативний вплив ризиків, є:

- заходи превентивного контролю, реалізація яких спрямована на обмеження можливості виникнення небажаних наслідків, при цьому важливість цього виду контролю прямо залежить від розміру негативного впливу факторів;

- контрольні заходи, які мають корегувальний характер, застосовуються в разі необхідності усунення небажаних наслідків, які виникли раніше;

- директивні контрольні заходи реалізують у випадку, коли запланований результат був досягнутий, або ж у разі, якщо небажані події не відбулися;

- контрольні заходи, необхідні для виявлення причин виникнення небажаних подій та відповідних втрат для підприємства;

- контроль результатів діяльності полягає у визначенні ключових орієнтирів за пріоритетними цілями функціонування підприємства.

Список використаних джерел: 1. Дайновський Ю. А. Внутрішній контроль в управлінні діяльністю підприємств: сутність, значення. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2016. Вип. 50. С. 105-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2016_50_21.

УДК 657

Т. Т. Гринів, канд. екон. наук, доц. кафедри обліку та оподаткування

Т. В. Голотюк, студентка

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ АУДИТУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Ключові слова: аудит, зобов'язання, перевірка процедури.

Аудит довгострокових зобов'язань надає замовникам аудиторських послуг можливість здійснити оцінку ефективності функціонування системи управління в частині їх формування та використання ресурсів, що характеризує ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Від повноти та достовірності інформації про стан ефективності управління ресурсами підприємства, а також залученими ресурсами та зобов'язаннями залежить оцінка ефективності діяльності підприємства.

Для того щоб провести аудиторську перевірку довгострокових зобов'язань, аудитору потрібно обрати доцільні методи та визначити процедури. Для цього аудитор має дослідити умови формування зобов'язань, зокрема: кредитні угоди, в яких зазначається сплата відсотків за користування кредитом; господарські операції (суми можуть бути досить великими за розміром та можуть призвести до суттєвого викривлення фінансової звітності); врахування ризиків щодо можливих неопублікованих операцій тощо.

Коли операції здійснюються на великими сумами, аудитору необхідно провести суцільну перевірку зобов'язань, з метою уникнення шахрайства з боку облікового та управлінського персоналу й викривлень фінансової звітності для надання користувачам правдивої інформації щодо стану зобов'язань у суб'єкта господарювання [1].

Процес аудиторської перевірки довгострокових зобов'язань включає такі аналітичні процедури (рис. 1).

Рис. 1. Аналітичні процедури під час проведення аудиту довгострокових зобов'язань

Під час планування аудиту визначається склад аудиторської групи, робочі місця для членів аудиторської групи, комунікації, транспортне забезпечення та інші питання організаційного спрямування. Важливою складовою процесу проведення аудиту є оцінка системи внутрішньогосподарського контролю. Зважаючи на те, що зобов'язання є витратами підприємства, аудитору під час проведення оцінки потрібно дослідити питання щодо укладання договорів, погашення тіла кредиту, сплати відсотків та здійснення контролю над обліковим процесом, шляхом здійснення раптових перевірок [2].

Під час проведення перевірки первинних документів у частині обліку довгострокових зобов'язань, аудитор має використовувати один із методів організації: вибірковий, суцільний, комбінований та аналітичний. На вибір методів досить суттєво чинить вплив оцінка системи внутрішнього контролю та рівень довіри до управлінського персоналу суб'єкта господарювання [3]. Зважаючи на важливість достовірності даних бухгалтерського обліку в частині зобов'язань, доцільно проводити суцільну перевірку.

Завдання аудиту довгострокових зобов'язань наведено на рис. 2.

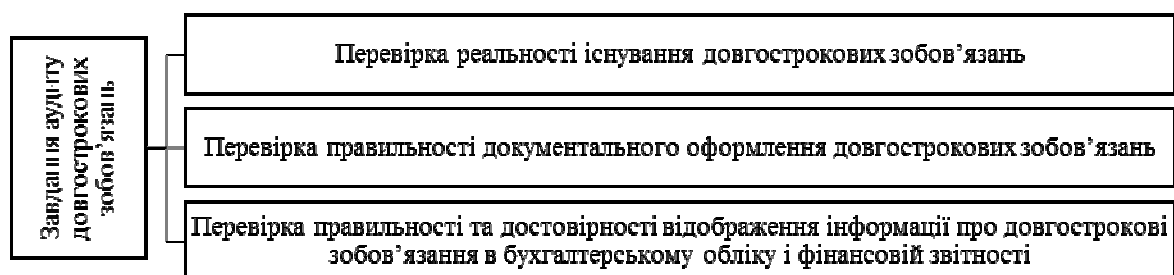

Рис. 2. Завдання аудиту довгострокових зобов'язань

Джерелами інформації для проведення контролю довгострокових зобов'язань є Наказ про облікову політику, кредитні договори з банками, розрахунки платежів, банківські виписки, договори довгострокової оренди, векселі, облігації та документи про їх використання, документи

оформлення відстрочених податкових накладних та інших довгострокових зобов'язань, реєстри аналітичного та синтетичного обліку, головна книга, документи фінансової звітності [4].

У процесі здійснення аудиту довгострокових зобов'язань аудитором застосовується низка методичних прийомів: арифметична перевірка, внутрішні та зовнішні підтвердження, спостереження за відображенням зобов'язань у системі бухгалтерського обліку, усне опитування персоналу підприємства, запити аудитора, документальна перевірка, аналіз та синтез тощо.

Тобто застосування у практичній діяльності узагальнених напрямків організації та методики аудиту довгострокових зобов'язань забезпечує шлях до покращання генерування інформації для підвищення ефективності її використання управлінською системою суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел: 1. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Аудит: навч. посібник / за заг. ред. Ю. С. Цал-Цалко. Житомир: Рута, 2012. 389 с. 2. Петрик О. А. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2008. 356 с. 3. Проскуріна Н. М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агенство, 2011. 739 с. 4. Сухарева Л. О., Закалінська К. О. Аудит: оцінка якості системи бухгалтерського обліку: монографія. Донецьк : Вебер, 2009. 263 с.

УДК 657

К. М. Круглік, студентка Інституту банківських технологій та бізнесу

О. І. Коблянська, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Інституту банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

Ключові слова: аудит, розрахунки з покупцями та замовниками, дебіторська заборгованість, загальна стратегія аудиту, план аудиту, аудиторський висновок.

У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємства вагома роль належить аудиту за станом розрахунків із контрагентами, динамікою дебіторської заборгованості. Основне призначення аудиту розрахунків із покупцями і замовниками полягає в тому, щоб допомогти підприємству сформулювати рекомендації та визначити заходи з ліквідації заборгованості, не лише як засобів покращення розрахункових операцій, але і фінансового стану підприємства. Аудит повинен бути організований так, щоб адекватно відображати всі аспекти діяльності суб'єкта, що перевіряється, настільки, наскільки вони відповідають перевіреним фінансовій інформації [2].

Мета аудиту розрахунків з покупцями і замовників полягає у висловленні незалежної думки аудитора щодо наявності, правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання відповідно до нормативних актів України та внутрішніх правил підприємства [1].

Основними завдання аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є:

1. Перевірка законності виникнення дебіторської заборгованості й контроль своєчасності погашення заборгованості, аналіз доцільності та своєчасності заходів, вжитих підприємством щодо ліквідації обставин, які спричинили прострочену заборгованість.

2. Перевірка правильності оформлення первинних документів при розрахунках із покупцями і замовника (особливу увагу слід звернути на наявність договорів із покупцями і замовниками, важливим є виявлення разових договорів на постачання товарів, робіт (послуг) на великі суми коштів).

3. Перевірка правильності відображення в обліку розрахунків з покупцями та замовниками, визначення необхідності та правильності формування та використання резерву сумнівних боргів.

4. Оцінювання стану синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, якості відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку облікових регістрах та звітності [2].

Необхідні облікові дані для проведення аудиту розрахунків з покупцями і замовниками містяться в: первинних документах, регістрах синтетичного й аналітичного обліку, фінансовій звітності [1].

У процесі аудиту важливе правильне планування процесу перевірки. Планування аудиту включає встановлення загальної стратегії аудиту та розробку плану аудиту [3].

Розробляючи загальну стратегію аудиту, необхідно визначити:

1. Ресурси для конкретних аспектів аудиту (використання більш досвідчених членів групи у сферах із високим ризиком, використання експертів) і кількість членів групи на різних напрямках проведення аудиту або кількість годин, яку необхідно виділити для сфер із високим ризиком.

2. Час використання цих ресурсів, управління, використання та нагляд за цими ресурсами (коли очікується), а також провести інструктаж та обговорення роботи, як планується проводити перевірки за контролем якості виконання завдання [5].

Для того щоб процес проведення аудиту був ефективний, необхідно скласти план проведення аудиту. План аудиту включає характер, час та обсяг аудиторських процедур. Планування таких аудиторських процедур відбувається протягом усього періоду аудиту, оскільки план завдання з аудиту постійно уточнюється. У результаті непередбачених подій у аудитора може виникнути необхідність модифікувати загальну стратегію аудиту та план аудиту [3]. Після виконання аудитором необхідних аудиторських процедур, для формування аудиторських доказів, аудитор складає аудиторський висновок (звіт незалежного аудитора) [1].

Залежно від отриманих аудиторських доказів, під час аудиту висновок може бути двох видів: безумовно-позитивний або модифікований аудиторський висновок. Безумовно-позитивний висновок надається за умови, що ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності повністю відповідає вимогам чинного законодавства та здійснюється відповідно до обраної концептуальної основи. Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 705 «Модифікація думки у звіті незалежного аудитора» модифікований висновок надається, коли аудитор на основі отриманих аудиторських доказів доходить висновку, що фінансова звітність загалом містить суттєві викривлення або коли немає можливості отримати достатні і прийнятні аудиторські докази, щоб дійти висновку, що фінансова звітність загалом не містить суттєвих викривлень [3].

Найчастіше в процесі аудиту дебіторської заборгованості мають місце наступні порушення: заміна виписок банку або виправлення відповідних сум, що свідчать про погашення дебіторської заборгованості; зарахування отриманих сум дебіторської заборгованості на погашення заборгованості не відповідних дебіторів-платників; списання недостач та крадіжок за рахунок збільшення дебіторської заборгованості; невідповідність даних синтетичного та аналітичного обліку; приховування дебіторської заборгованості відображенням у балансі згорнутого залишку замість розгорнутого; неправильне визначення (оцінка) суми дебіторської заборгованості у зв'язку з коливанням курсу валют на дату складання Балансу при розрахунках в іноземній валюті; неправильний розрахунок суми резерву безнадійної дебіторської заборгованості [5].

На основі аудиторського висновку керівник підприємства має можливість проаналізувати правильність відображення даних у фінансовій звітності, зможе проаналізувати наскільки обліковим даним можна довіряти і як в майбутньому попередити викривлення інформації. Таким чином, зважаючи на викладене вище, власникам вітчизняних підприємств необхідно проводити аудит дебіторської заборгованості як для впевненості у правильності та законності її формування, так і для захисту інтересів виробника від клієнтів-неплатників та інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел: 1. Венгерук Н. П. Шляхи удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості. Київ, 2014. URL: <http://oaji.net/articles/2014/797-1404591016.pdf>. 2. Виноградова М. О., Жидеева Л. І. Аудит: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 654 с. 3. Гончарук Я. А., Рудницький В. С. Аудит: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 443 с. 4. Міжнародні стандарти якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2014 року / пер. з англ. Ольховікова О.Л., Селезньов О.В. Київ: Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України, 2015. 5. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII (зі змінами та доповненнями). 6. Аудит: підручник / за заг. ред. проф. О. А. Петрик. Київ: КНЕУ, 2015. 496 с.

О. Ю. Пушкарьова, аспірант

Науковий керівник: **Л. М. Кіндрацька**, д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДНВЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

НАПРЯМИ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ АСПЕКТИ

Ключові слова: внутрішній аудит, напрями аудиту, аудит відповідності, фінансовий аудит, аудит ефективності, ІТ-аудит.

Сучасні процеси євроінтеграції України спричинили докорінну зміну організації державного фінансового контролю. Необхідною умовою забезпечення ефективності управління державними фінансами стає формування системи внутрішнього аудиту в державному секторі.

Законодавством регламентовано, починаючи з 01.01.2012, у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, обласних (Київській та Севастопольській міських) державних держадміністраціях, інших головних розпорядників коштів державного бюджету, їхніх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери їх управління, утворити підрозділи внутрішнього аудиту [1].

Основним завданням підрозділу внутрішнього аудиту є надання керівнику державного органу об'єктивних і незалежних висновків та рекомендацій щодо:

- функціонування системи внутрішнього контролю та її удосконалення;
- удосконалення системи управління;
- запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів та інших активів;
- запобігання виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності державного органу.

Відповідно до завдань внутрішній аудит реалізується через відповідні напрями діяльності.

Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту не визначають конкретних напрямів внутрішнього аудиту. Досвід країн ЄС свідчить, що функція внутрішнього аудиту має широкий діапазон напрямів проведення внутрішніх аудитів та його форм.

На виділення того чи іншого напрямку внутрішнього аудиту в кожній країні впливають специфіка системи адміністративного устрою, особливості державного управління та контролю в державному секторі.

Міжнародні стандарти аудиту INTOSAI передбачають 3 головних напрями аудиту державного сектору:

1) фінансовий аудит (Financial audit) – фокусується на підтвердженні фінансової звітності, отриманні аудитором достатніх доказів, щоб зробити висновок щодо відсутності у фінансовій інформації суттєвих викривлень внаслідок помилок чи шахрайства;

2) аудит ефективності (Performance audit) – зосереджує увагу на відповідності дії, процесів, програм принципам економії, ефективності та результативності відповідно до визначених критеріїв та пошуку можливостей для їх вдосконалення;

3) аудит відповідності (Compliance audit) має на меті виявити, чи відповідає об'єкт дослідження діючим владним повноваженням, визначеним в якості критеріїв [2].

У кожній країні ці напрями можуть деталізуватися або доповнюватися новими.

Так, у деяких європейських країнах (наприклад, Нідерландах, Грузії, Великій Британії) регламентований як окремий напрям аудит ІТ-систем, а в межах аудиту ефективності окремо визначається операційний аудит, спрямований на оцінку якості процедур внутрішнього контролю всередині операційних процесів, та аудит систем, що зосереджується на ефективності управлінських рішень, досягнення цілей установи та ризиках, які негативно впливають на виконання функцій і завдань установи.

Фінансові аудити можуть не виділятися в окремий напрям, а можуть бути інтегрованими в інші напрями внутрішнього аудиту: в аудити відповідності чи аудити ефективності, або застосовуватись одночасно усі три види аудиту в одному – комплексному аудиті.

Взагалі, як свідчить міжнародна практика, напрями внутрішнього аудиту не мають чіткого розмежування та мають властивості декількох з них.

До недавнього часу Стандарти внутрішнього аудиту [3] визначали такі напрями внутрішнього аудиту:

- оцінка діяльності установи щодо ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, ступеня виконання і досягнення цілей, ефективності планування і виконання бюджетних програм та результатів їх виконання, якості надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених актами законодавства, а також ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань установи (аудит ефективності);
- оцінка діяльності установи щодо законності та достовірності фінансової і бюджетної звітності, правильності ведення бухгалтерського обліку (фінансовий аудит);
- оцінка діяльності установи щодо дотримання актів законодавства, планів, процедур, контрактів з питань стану збереження активів, інформації та управління державним майном (аудит відповідності).

Діяльність більшості вітчизняних служб внутрішнього аудиту спрямована переважно на проведення аудитів відповідності – дослідження законності та достовірності звітності, дотримання актів законодавства, планів, процедур, контрактів тощо. Напрями аудиту щодо оцінки та удосконалення системи внутрішнього контролю, системи управління ризиками застосовуються в незначній кількості.

Водночас світовий досвід взагалі не розцінює аудит відповідності як окремий напрям, а вважає складовою фінансового аудиту законності та правильності. Цей напрям аудиту переважно популярний у країнах, які перебувають на початкових етапах становлення діяльності з внутрішнього аудиту в державному секторі. Із розвитком функції внутрішнього аудиту поступово розширюється спектр напрямів внутрішнього аудиту та його форм.

На сьогодні внесеними у серпні 2019 року змінами напрями проведення внутрішнього аудиту законодавчо не визначені.

З одного боку, це дає можливість внутрішнім аудиторам застосовувати різні передові напрями внутрішнього аудиту, та з урахуванням кращих світових практик зосереджуватися на дослідженні та оцінці системи внутрішнього контролю та управління, у тому числі управління ризиками.

Разом з тим відсутність нормативної регламентації та досконалої внутрішньої методологічної бази, у разі нестачі у внутрішніх аудиторів практичних навичок та відповідних знань, може призвести до поверхового дослідження питань аудиту, без чіткої кваліфікації виявлених фактів та формулювання аудиторських висновків. Як наслідок, є ризик, що надані висновки та рекомендації не будуть відповідати визначеним законодавчо основним завданням підрозділів внутрішнього аудиту.

Остаточне рішення щодо визначення та застосування того чи іншого напрямку внутрішнього аудиту приймається індивідуально в кожному випадку в процесі планування діяльності з внутрішнього аудиту та є предметом професійного досвіду внутрішніх аудиторів.

Список використаних джерел: 1. Порядок здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2011-p>. 2. ISSAI 100. Fundamental Principles of Public-Sector Auditing INTOSAI. URL: <https://www.issai.org>. 3. Стандарти внутрішнього аудиту: Наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 №1247. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>.

УДК 657.1

А. М. Бестюк, студент

Науковий керівник: **О. Г. Рябчук**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРИ ДОТРИМАННІ ПРИНЦИПІВ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ключові слова: аудиторська діяльність, принципи, професійна етика.

Етика аудитора відіграє важливу роль при виконанні обов'язків перед замовником, оскільки впливає на його репутацію, фінансові результати його діяльності, на сприйняття профе-

сії суспільством загалом. Серед вимог Кодексу етики професійних бухгалтерів і аудиторів основним принципом є незалежність аудиторів.

Вітчизняне та міжнародне законодавство розглядає аудитора як незалежного суб'єкта. Однак на практиці існують непоодинокі випадки здійснення тиску на спеціаліста як з боку замовників аудиту, так і керівництва аудиторських фірм, у складі яких працює фахівець. Фірма, отримавши замовлення і взявши на себе певні зобов'язання, «диктує» умови здійснення перевірки. Тому аудитор, незалежно від його думки та волі, змушений виконувати покладені на нього завдання, порушуючи етичні норми професійної поведінки. Регулювання з боку АПУ більшою мірою спрямоване на контроль якості аудиторських послуг та рівня професіоналізму аудитора, а не на здійснення конкретних заходів щодо контролю над збереженням його незалежності [1].

На практиці здебільшого недотримання принципу незалежності стосується внутрішнього аудитора. Служба внутрішнього аудиту підзвітна керівництву підприємства, саме тому порушується об'єктивність аудитора при перевірці діяльності осіб, яким він підпорядковується. Наприклад, результати перевірки проведеної внутрішнім аудитором, будуть менш об'єктивні, якщо оплата його праці залежить від результатів напряму діяльності.

Також внутрішній аудитор не повинен брати участь і нести відповідальність за коригування виявлених ним відхилень. Інакше не буде об'єктивним наступний контроль, оскільки аудитору доведеться перевіряти результати своєї ж праці або результати здійснення своїх рекомендацій.

Надання аудиторських послуг не повинне створювати фінансову залежність аудитора від замовника. Фінансова залежність виникає тоді, коли сукупний річний дохід аудиторської фірми у великому відсотковому співвідношенні становлять гроші, отримані від замовника. Щоб запобігти цьому, аудитор не повинен допускати виникнення ситуації, за якої загальний розмір гонорару, одержуваного від замовника, становив значну частку в загальному розмірі доходів, одержуваних аудиторами, коли залежність від такого клієнта та страх його втратити можуть створити загрозу виникнення особистої зацікавленості.

Для уникнення фінансової залежності оплата праці аудиторських фірм повинна оплачуватися опосередковано. Можливе створення спеціальних фондів, або навіть АПУ могла б стати посередником, і, одержуючи від суб'єктів, що перевіряють, внески, направляти їх на оплату праці аудиторів.

Крім того, необхідно домогтися скасування створення інституту «реєстрових аудиторів». Наявне становище, коли Нацбанк, НКЦПФР, інші державні органи додатково сертифікують аудиторів і складають їхні реєстри, негативно впливає на можливість одержання об'єктивного аудиторського висновку. Аудиторів, якому за «неправильне» поведіння загрожує виключення з реєстру, важко бути об'єктивним і незалежним при перевірці АТ, комерційного банку або фінансової установи.

До того ж передбачається зниження рівня об'єктивності, в разі призначення фахівців, тимчасово працюючих у підрозділі внутрішнього аудиту, на перевірку тієї діяльності, яку вони здійснювали.

Проблема незалежності аудиторів притаманна не лише для України, але і для решти країн світу. Для вирішення цієї проблеми, вони використовують обов'язкову ротацию аудиторів, що обслуговує ту чи іншу компанію. Таке правило покликане зміцнити незалежність аудитора, краще захистити інтереси інвестора, поліпшити якість аудиту й загалом поживити ринок.

У Південній Кореї, Аргентині та Бразилії застосовують правило обов'язкової ротации зовнішнього аудитора лише до підприємств окремих секторів економіки.

Іспанія та Італія періодично змінюють аудитора. У США публічним компаніям дозволено співпрацювати з тим самим аудитором протягом необмеженого проміжку часу [2].

Для підвищення незалежності аудитора потрібно вживати таких заходів:

- ротация аудиторів не рідше ніж раз на 5 років;
- заборона надання аудиторських і консалтингових послуг тією ж самою компанією з метою запобігання «зрощування» аудитора із замовником;
- проведення контролю якості роботи аудиторських компаній професійними організаціями;

- проведення конкурсу серед незалежних аудиторів за участю професійних організацій;
- підвищення контролю якості аудиторських послуг шляхом розробки внутрішніх правил і процедур, спрямованих на контроль і моніторинг якості робіт, виконаних у процесі аудиторської перевірки.

Таким чином, дослідження аудиторської діяльності показало, що аудитори не завжди дотримуються принципів професійної етики. Тому існує потреба в удосконаленні принципів аудиту, використовуючи міжнародний досвід. Крім того, удосконалення національних нормативів аудиту сприятиме переходу аудиту до міжнародних стандартів, а також у майбутньому приведе до інтеграції вітчизняного аудиту в європейську аудиторську професійну спільноту.

Список використаних джерел: 1. Павлова І. В., Борисенко М. В. Фактори загрози незалежності аудиту та шляхи їх ліквідації. *Rusnauka*. 2017. URL. http://www.rusnauka.com/17_APSN_2017/Economics/48128.doc.htm. 2. Бойко О. Чим сьогодні занепокоєні аудитори різних країн світу: міжнародний досвід, на який варто звернути увагу. *Вісник МСФЗ. Світовий досвід. Українська практика*. 2017. URL. http://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001292.

УДК 657

Ю. Ю. Гриценко, студентка

Науковий керівник: **Л. В. Козарезенко**, д-р екон. наук, професор кафедри фінансів Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: аудиторська діяльність, аудиторські послуги, суб'єкт аудиторської діяльності.

Незалежний аудит виступає способом підтвердження правильності ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства в процесі здійснення своєї діяльності. Це зумовлює його необхідність передусім для керівництва, проте має вагоме значення і для потенційних інвесторів, кредиторів, постачальників, акціонерів. Питання сучасного стану та розвитку аудиту в Україні є досить актуальним сьогодні.

Започаткування аудиту в Україні безумовно пов'язане з необхідністю проведення незалежних від державних органів перевірок та здійснення оцінок з метою надати користувачам достовірну інформацію про суб'єктів господарювання. Досліджуючи історію виникнення і розвитку аудиту загалом, можна з впевненістю стверджувати, що в Україні початок його розвитку припадає на 1991 рік після набуття Україною незалежності. А офіційне його визнання відбулося у 1993 році після прийняття Закону «Про аудиторську діяльність в Україні» та створення головних організаційних інституцій аудиторської діяльності: Аудиторської палати України та Спілки аудиторів України [5, с. 19].

Спілка аудиторів України являє собою всеукраїнську професійну громадську організацію сертифікованих аудиторів України. Таке об'єднання дає змогу аудиторам вирішувати організаційні питання аудиторської діяльності та постійно вдосконалювати свої професійні знання, що, безумовно, є одним із головних стратегічних напрямків діяльності Спілки. Пріоритетними питаннями на засіданнях є забезпечення незалежності в проведенні аудиту паралельно із дотриманням аудиторських норм, стандартів та вимог Кодексу етики аудитора. Нині до Спілки аудиторів України на засадах фіксованого членства вже входить близько 1500 професійних аудиторів, що, на нашу думку, є запорукою успішного регулювання аудиту в Україні [6].

Регулювання нормативного забезпечення та процесу здійснення аудиту належить Аудиторській палаті України (АПУ). Цей незалежний орган об'єднує як професійних аудиторів, так і представників державних органів. АПУ затверджує стандарти аудиту, проводить сертифікацію аудиторів, веде Реєстр аудиторських фірм та аудиторів, здійснює контроль аудиторської діяльності загалом, зокрема дотримання суб'єктами Міжнародних стандартів аудиту та Кодексу професійної етики аудиторів України [1].

У зв'язку з удосконаленням аудиторської діяльності та відповідності її функціонування міжнародним засадам 21 грудня 2017 року було прийнято Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який є основним нормативним актом у цій сфері

на сьогодні. Цим законом визначається статус АПУ, її склад, функції, обов'язки, права. Зокрема статтею 47 даного закону визначено АПУ як юридичну особу, яка здійснює професійне самоврядування аудиторської діяльності, не має на меті отримання прибутку та утворюється з метою забезпечення реалізації аудиторського самоврядування [4].

Одним із головних завдань АПУ є ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, який дозволяє оцінити стан ринку аудиторських послуг на певний період. Зокрема, досліджуючи сучасний стан аудиту в Україні, необхідно проаналізувати статистичні дані Реєстру. Так, станом на 11 грудня 2019 року в Україні офіційно зареєстровано 2709 аудиторів, що на 10 % менше, ніж у 2013 році. Щодо аудиторських фірм, то їх кількість у Реєстрі на 2019 рік на 40 % менша порівняно із 2013 роком. Загальна тенденція до зменшення суб'єктів аудиторської діяльності є наслідком багатьох факторів, зокрема це зміни економічної ситуації в країні, вплив політичних чинників, зміни в законодавстві, посилені вимоги до аудиторської професії. Цікавим є те, що поряд із такою тенденцією спостерігається зростання обсягу наданих послуг аудиторами та збільшення щорічного середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності. Така ситуація спричинена інфляцією в країні, яка призвела до зростання цін на аудиторські послуги, а також змінами в підходах до проведення аудиту.

Кількість замовлень на аудиторські послуги та їхня вартість переважно залежать від платоспроможності суб'єктів господарювання в регіонах України. Як зазначено у звітах АПУ, середня вартість замовлення загалом по Україні становить 71,8 тис. грн, а середня вартість замовлення в м. Києві та Київській обл. значно більша – 107,8 тис. грн. Це зумовлено тим, що суб'єкти великого підприємництва, банки, холдинги, страхові компанії та інші звертаються до аудиторських фірм «Великої четвірки» (Deloitte, PwC, EY, KPMG), українські офіси яких розташовані в м. Києві.

Аудиторська діяльність передбачає проведення аудиту, надання супутніх послуг та інших професійних послуг. У цій структурі найбільшу питому вагу має аудит, частка якого становить 46,6 % у 2019 році. Оскільки велика кількість аудиторських компаній надає лише супутні послуги (оскільки на аудиті не спеціалізується), то частка таких послуг в аудиторській діяльності теж значна – 45,9 %. До таких послуг зокрема належить консалтинг, ведення обліку, аутсорсинг, розробка та впровадження бухгалтерського програмного забезпечення тощо [3].

Розглянемо детальніше деякі супутні аудиторські послуги, які дедалі більше з кожним роком розвиваються в Україні. Такою досить новою послугою, яку надають аудиторські фірми потенційним інвесторам, є Due Diligence. При здійсненні такої послуги аудитор аналізує доходи і витрати підприємства, оцінює систему внутрішнього контролю, аналізує основні фонди, дебіторську і кредиторську заборгованість. Тобто проводиться всебічне дослідження діяльності клієнта, її ефективності, визначається реальна вартість підприємства, оцінка інвестиційної привабливості та стану справ підприємства. Зазвичай послуга Due Diligence користується попитом в іноземних компаній, які інвестують в українські компанії [2, с. 19].

Крім того, вагоме місце має стратегія АПУ, яка спрямована на реалізацію євроінтеграційних напрямів України у сфері аудиторської діяльності. Важливою є адаптація українського законодавства до європейських норм, яка передбачає: створення незалежної системи суспільного нагляду за професією аудитора на підставі Директиви ЄС; покращення системи контролю якості аудиторських послуг; підвищення довіри користувачів до аудиту; сприяння визнанню українських аудиторів на міжнародному рівні.

Отже, проведені дослідження сучасного стану аудиторської діяльності в Україні показали, що ринок аудиторських послуг розширюється, видозмінюється та має попит. Виявлене явище підтверджує необхідність подальшого удосконалення методології аудиту, його регулювання та організації. Проаналізувавши динаміку показників аудиторської діяльності, було виявлено тенденцію до зменшення кількості аудиторів та аудиторських фірм. Однак одночасно із цим фактом спостерігається зростання обсягу наданих аудиторських послуг загалом по країні. При цьому у структурі наданих послуг аудит має найбільшу вагу. Щодо нормативного регулювання аудиторської діяльності, спостерігається удосконалення законодавчої бази, зокрема прийняття нового закону. Проте на сьогодні аудит усе ще потребує удосконалення шляхом приведення його у відповідність до вимог ЄС.

Список використаних джерел: 1. Аудиторська палата України: офіційний сайт. URL: <http://apu.com.ua>. 2. Дорош Н. І. Розвиток аудиторської діяльності в Україні в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка*. 2017. № 10. С. 17-23. 3. Звіти Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів. URL: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>. 4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. 5. Слюсаренко В. Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку на Україні: монографія. Ужгород, 2018. 200 с. 6. Спілка аудиторів України: офіційний сайт. URL: <http://spilka-audit.org.ua>.

УДК 366.71.078.3(477)

Т. А. Жилич, студентка факультету фінансів та банківської справи

Науковий керівник: **Л. В. Недеря**, канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ І КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, аудиторський висновок, контроль кредитних операцій.

Своєрідним індикатором розвитку економічних процесів країни є її банківська система, саме тому їй потрібен захист від різного роду ризиків. Ефективне управління ризиками в банку забезпечується функціонуванням системи внутрішнього контролю, найважливішим елементом якого є внутрішній аудит.

Нині завданням внутрішніх аудиторів є не тільки визначати помилки та похибки в процедурах. Вони можуть оцінювати ступінь впливу помилок на ефективності діяльності банку, більше того, аудитори можуть надавати поради менеджменту банку за для усунення виявлених проблем. Тільки за умови правильного оцінювання ситуації та наявних ресурсів можна вибрати та сформувану стратегію банку на ринку банківських послуг, яка веде до отримання стабільної конкурентної переваги [1, с. 154].

Найприбутковішими операціями в банківському секторі є надання кредитів. Підтвердженням цього є статистичні дані, які розміщуються на вебсайті НБУ. Згідно зі статистичними даними, станом на кінець III кварталу 2019 року процентні доходи банків України становлять 115 477 млн грн, а саме 63 % від всі банківських доходів. А самі кредитні операції становлять близько 60 % усіх операцій банку. Варто зазначити, що кредитним операціям, внаслідок можливості неповернення наданих кредитів, притаманні певні ризики. Саме тому кредитним операціям як об'єкту аудиту потрібно приділяти достатньо уваги [2].

Аудиторська перевірка кредитних операцій повинна містити початкові аудиторські процедури, а саме - перевірку внутрішньої нормативної бази та формування вибірки. У межах початкових аудиторських процедур здійснюється вивчення та аналіз внутрішніх нормативних і розпорядчих документів, що регулюють кредитну роботу банку: положення про кредитування, положення про кредитний комітет і наказ про персональний склад кредитного комітету, положення про визначення фінансового стану позичальника, кредитна політика банку, положення про кредитний відділ.

Вибірка проводиться з урахуванням: кількості кредитних договорів за період, обсягів кредитування за окремими категоріями позичальників, кількості задіяних кредитних рахунків, процентних ставок на кредити, ступеня ризику та рівня забезпеченості кредитів. Наступним етапом є перевірка кредитної справи – це контроль кредитних договорів, застави, гарантії, страхування та бухгалтерського обліку. Також внутрішній аудитор повинен переглянути всі відсоткові доходи – нарахування відсотків, своєчасність їх сплати та їхній облік. Особливу увагу необхідно звернути на погашення кредиту. Не менше важливими є резерви під кредитні ризики. Для аудитора важливими є розрахунок резервів, їх створення, використання та облік. Також треба детально переглянути специфічні кредитні операції такі як овердрафт, факторинг та фінансовий лізинг.

Заключним етапом є підготовка аудиторського висновку (довідки). Вона надається Спостережній Раді та Правлінню банку. У цьому висновку висвітлюються найбільш важливі проблеми, відображається якість системи контролю, надаються рекомендації банку стосовно його поточної діяльності та введення змін для ефективнішого функціонування банку.

Підготовка та написання аудиторського висновку (довідки) потребує таких етапів:

1. Групування та систематизація виявлених відхилень.
2. Узагальнення аудиторської інформації.

В аудиторській довідці повинна міститися інформація неточності, помилки та зловживання, які були виявлені під час проведення відповідних операцій, також слід акцентувати увагу на позитивному досвіді роботи певного підрозділу, який може бути використаним на інших ділянках банку. Варто зазначити причини, які сприяли здійсненню порушень та заходи щодо їх усунення. Керівник служби аудиту підписує аудиторський висновок, який складається з урахуванням нормативно-правових актів Національного банку України.

Служба внутрішнього аудиту повинна здійснювати якісний контроль кредитних операцій, адже аудит охоплює всі етапи процесу кредитування. Саме тому застосовується послідовний підхід для оптимізації здійснення таких операцій.

У сучасних умовах обсяги недоліків порушень та зловживань у банківській сфері є сьогодні суттєвими та зумовили збиткову діяльність багатьох банківських установ, а окремих – банкрутство. За цих умов більшість науковців та практиків переконані, що система внутрішнього контролю та аудиту потребує в деяких напрямках посилення ролі, а в інших – кардинальних змін. З кожним роком збільшується обсяг кредитних операцій, підвищуються ризики, що пов'язані з неповерненням наданих кредитів, тому необхідним є посилення ролі внутрішнього контролю банку, прогресивною формою якого є аудит.

Список використаних джерел: 1. Корпанюк Т. М. Особливості ведення управлінського обліку в комерційних банках України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 154. 2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua>.

УДК 657.6(477)

Л. А. Забалдіна, студентка

Науковий керівник: **Л. В. Недеря**, канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, міжнародні стандарти аудиту.

Впровадження аудиторської діяльності в Україні зумовлено істотними змінами в економіці країни та необхідністю незалежної об'єктивної думки, щодо господарської діяльності підприємств та правильності ведення їхньої звітності для надання правдивої інформації користувачам та зацікавленим особам на основі якої є можливість прийняти рішення.

Сучасний стан аудиторської діяльності в Україні насамперед характеризується кількістю сертифікованих аудиторів. Згідно з даними, що надає Аудиторська палата України, на початок 2019 року діючий сертифікат мали 2725 осіб, якщо порівнювати з відповідним періодом 2018 року, то частка аудиторів у країні збільшилась на 3 % (на початок 2018 року – 2653 особи). Важливо зазначити, що кількість аудиторів, зареєстрованих у Реєстрі аудиторських фірм та аудиторів, постійно зменшувалась, якщо у 2017 році їхня кількість досягала позначки у 944 од., то наприкінці 2018 року їхня кількість зменшилось до 889 од. (кількість фірм, що надають аудиторські послуги, зменшилась на 41 од. та фізичних осіб-підприємців на 14 од.). [1]. Треба зауважити, що аудитором, якому надається можливість здійснювати обов'язковий аудит фінансової діяльності, що становить суспільний інтерес, може бути виключно фізична особа, яка зареєструвалася в Реєстрі, засвідчила рівень знань відповідним тестуванням та отримала практичний досвід із виконання аудиторських завдань.

Зменшення аудиторів відбулось унаслідок виникнення таких чинників:

- збільшення вимог до роботи аудиторів з боку органів, що здійснюють нагляд за аудиторською діяльністю;
- зміни в законах України;
- зменшення попиту на аудиторські послуги зі сторони користувачів та підприємств.

За даними Аудиторської палати кількість наданих послуг аудиторами зросла до суми 2 438 100 тис. грн, тобто на 14,6 % проти минулого року (у 2017 – 2 126 868,5 тис. грн). Тенденція до зменшення кількості аудиторів також не вплинула й на кількість замовлень, що у 2018 році становила 32 496 од. Якщо досліджувати в розрізі регіонів, то найбільша кількість замовлень поступила безпосередньо від Києва, Київської, Львівської та Дніпропетровської областей, а найбільший обсяг послуг був наданий Києву, Київській, Дніпропетровській та Харківській областям [1].

Якщо досліджувати види наданих послуг, то найбільшу кількість становили послуги з надання впевненості 47 %, що принесли аудиторам дохід у розмірі 1 152 503,9 тис. грн, а найменше було надано послуг з організаційного та методичного забезпечення аудиту, що в загальній структурі становили 0,18 % та принесли дохід у розмірі 4432,7 тис. грн. Супутніх послуг аудиторами було надано на суму 189 970,7 грн, а інших професійних послуг – 1 091 192,8 тис. грн, що становили 45 %. Така статистика, у свою чергу, підтверджує зацікавленість в аудиті господарської діяльності підприємств з боку як самих підприємств, так і зовнішніх користувачів.

Варто також розглянути середній дохід, що припадає на одного аудитора без врахування ПДВ. Відповідно, на кінець 2018 році середній дохід збільшився на 498,48 тис. грн та дорівнював 2742,52 тис. грн, якщо порівнювати з минулим роком, то він досягав позначки 2253,04 тис. грн [1].

Аудиторською палатою України у 2018 році було здійснено 78 перевірок аудиторів на відповідність їх вимогам законодавства. Після проведеної перевірки були оприлюднені дані, що 63 аудитори підтвердили відповідність вимогам щодо якості аудиторських послуг, водночас 13 суб'єктів не пройшли перевірку, а 2 з них взагалі передалися на розгляд Дисциплінарній комісії.

Вищезазначена статистика підтверджує те, що аудиторський ринок функціонує та розвивається в результаті змін у суспільстві, зниження платоспроможності користувачів, посиленні вимог до аудиторської діяльності та змін у чинному законодавстві. Для того щоб уникнути зазначених негативних тенденцій на аудиторському ринку, потрібно активно застосовувати міжнародний досвід інших країн.

Такі негативні наслідки у 2017 році спровокували пришвидшення процесу приведення норм українського законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу, а саме до положень Директиви 2006/43/ЄС та Регламенту 537/2014. У результаті цього Верховна Рада України 21.12.2017 р. утвердила Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність».

Важливі нововведення, що були запроваджені в Законі, такі:

1. Документом, який підтверджує аудиторську перевірку, є аудиторський звіт, що складається відповідно до вимог закону.
2. Встановлено нові вимоги до аудиторів.
3. Використовується лише один Реєстр, в якому містяться всі аудитори України.
4. Збільшено контроль за здійсненням аудиторської діяльності, який здійснює не лише Аудиторська палата, але і спеціально створена Інспекція з забезпечення якості.
5. Встановлено точний список підприємств, що становлять суспільний інтерес, для яких аудит є обов'язковий [2].

До основних проблем, що виникають в аудиторській діяльності, потрібно віднести такі:

- процес впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності ще не закінчився;
- стандарти роботи українських компаній значно відрізняються від іноземних компаній;
- відсутність системи страхування аудиторських ризиків;
- недостатній рівень підготовки українських аудиторів.

Недостатній рівень знань аудиторів підтверджується Листом Аудиторської палати до органів контролю, де зазначено, що тільки 51 суб'єкт з 330 має відповідні знання міжнародних стандартів звітності. Відповідно до поданих статистичних даних за 2017 р. виконано в розмірі 5947 звітів, загальна вартість яких становила 278 млн грн [3].

Отже, для подолання вищезазначених проблем доречно виділити такі основні шляхи розвитку аудиторської діяльності в Україні:

- впровадження безперервної системи регулювання аудиторської діяльності;
- проведення мінімізації ризиків із некомпетентності аудиторів у системі регулювання, що відповідає вимогам європейського законодавства;

- вивчення міжнародного досвіду з питання встановлення вартості на аудит та впровадження його в Україні;
- скорочення обсягів «тіньового» бізнесу;
- інтелектуалізація аудиту;
- сприяти підвищенню авторитету аудиторської професії;
- розроблення внутрішньо фірмових методичних рекомендацій та робочої документації з аудиторської діяльності.

Список використаних джерел: 1. Офіційний сайт Аудиторської палати України. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2019/06.pdf>. 2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>. 3. Щодо перегляду Переліку професійних організацій, сертифікат (диплом) яких свідчить про високий рівень знань з міжнародних стандартів фінансової звітності: Лист АПУ до Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2018/11/Лист-перегляд-переліку.pdf>.

УДК 657

О. Ф. Олексюк, студентка

Науковий керівник: **Л. В. Козарезенко**, д-р екон. наук, професор

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ СЕРТИФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ

Ключові слова: сертифікація, аудит, міжнародний досвід, професійні організації.

За останні декілька років особливої актуальності набуває питання щодо сертифікації бухгалтерів. Дедалі частіше міжнародний сертифікат стає однією з умов прийняття на роботу для іноземних та великих українських компаній. На співбесідах роботодавців таких фірм цікавлять не тільки професійні навички, а й наявність сертифіката бухгалтера. Слово «сертифікація» походить від латинського «certus» («впевнений»). Тобто роботодавець повинен бути впевнений, що спеціаліст має високий рівень знань і практичних навичок та буде позитивно впливати своєю діяльністю на прибуток компанії.

Сертифікація виступає одним із способів, що підтверджує кваліфікацію спеціаліста. Така процедура спочатку передбачає навчання та складання іспиту, в результаті чого спеціаліст отримує сертифікат, який виступає офіційним документом на підтвердження його кваліфікаційного рівня. Сертифікат бухгалтера підтверджує знання міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), національних положень бухгалтерського обліку (НП(С)БО), стандартів обліку, що застосовуються в США (GAAPUSA) та ін. Громадські бухгалтерські організації розробляють та впроваджують процедуру сертифікації. У кожній організації є свої вимоги щодо навчання та отримання сертифікатів.

Відповідно до ч. 4 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємства самостійно обирають форму ведення бухгалтерського обліку. Це може відбуватися таким чином: шляхом введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як ФОП; доручення ведення бухгалтерського обліку на договірних засадах централізованій бухгалтерії або аудиторській фірмі; власник або керівник підприємства обліковує самостійно [2]. У цьому ж Законі немає вимог до обов'язкового отримання сертифікату бухгалтера.

Відповідно до базового документа необхідної кваліфікації – Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (далі ДКХПП), бухгалтеру достатньо мати диплом закладу вищої освіти й не обов'язково проходити післядипломну освіту. Але норми, що затверджені у ДКХПП є лише основою для створення посадових інструкцій. Тому компанії самостійно на основі ДКХПП розробляють свої посадові інструкції, в які може включатися вимога до обов'язкової наявності сертифіката бухгалтера.

Першою в Україні організацією, що реалізувала міжнародні підходи освіти професійного бухгалтера, стала ФПБАУ (Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України), яка за

сприянням США запровадила на українських просторах програму підвищення кваліфікації та сертифікації СІРА. Пізніше до реалізації цієї програми долучились інші професійні бухгалтерські організації України. Найпопулярнішими нині в Україні програмами сертифікації бухгалтерів є: Certified Accounting Practitioner (САР), Certified International Professional Accountant (СІРА), Національна сертифікація бухгалтерів України (НСБУ), Certified agricultural professional accountant (САРА) та ACCA DipIFR (рос.).

Першим рівнем сертифікації СІРА є Certified Accounting Practitioner (САР). Сертифікати САР в Україні мають право видавати: Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів агропромислового комплексу України [3]. На першому рівні сертифікації навчають фінансовому (на рівні міжнародних стандартів), управлінському та податковому обліку. Для проходження САР знадобиться досвід роботи за фахом понад рік і рекомендація професійного об'єднання [5].

Другим рівнем сертифікації є СІРА. На цьому рівні більш розширено навчають фінансовому та управлінському обліку, а також аудиту, менеджменту та управлінським інформаційним системам. Основними вимогами для проходження СІРА є наявність вищої освіти (на відмінну від САР, де наявність вищої освіти є не обов'язковою), досвіду роботи понад три роки, а також рекомендації професійного об'єднання [5]. Бухгалтер СІРА має більш розширену компетенцію та здатен долучатися до управлінських рішень. Першочергово сертифікати САР/СІРА знадобляться бухгалтерам, які планують стати членами професійних бухгалтерських організацій, що входять до складу Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів.

Ще одним різновидом сертифікації САР є Національна сертифікація бухгалтерів України (НСБУ). Це програма національного рівня з фінансового обліку для задоволення потреб управління бізнесом. Її завданням є розвиток і вдосконалення знань з фінансового обліку, відповідно до чинних П(С)БО та наявної облікової практики в Україні [1]. НСБУ пропонується Українською Асоціацією Сертифікованих Бухгалтерів та Аудиторів (УАСБА) на основі міжнародної сертифікації СІРА. Національна сертифікація бухгалтерів України охоплює вивчення як національних, так і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Концепція національної сертифікації бухгалтерів ґрунтується на нерозривному зв'язку підготовки, перепідготовки та постійного підвищення кваліфікації кадрів.

Інститут обліку і фінансів Національної академії аграрних наук України [3] розробив і впровадив сертифікацію САРА, що передбачає навчання для бухгалтерів аграрного сектору економіки. У свою чергу, ACCA DipIFR (рос.) – це програма сертифікації від Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів (Велика Британія). Бухгалтери вивчають фінансовий облік за міжнародними стандартами фінансової звітності. Програма сертифікації складна і налічує 14 іспитів. DipIFR є одним і єдиним іспитом ACCA, який можна скласти російською мовою. Усі інші іспити складаються лише англійською.

Таким чином, можна зробити висновок, що основою достовірності облікової інформації є відповідна професійна кваліфікація, що є неможливою без проходження процедури сертифікації спеціалістів. Сертифікація бухгалтерів в Україні – це передумова для реформування бухгалтерського обліку, що передбачає підвищення кваліфікації і таким чином на ринку праці веде до зростання престижу професії бухгалтера. Також сертифікація здатна знизити рівень ризику для фінансових інститутів і наблизити національну систему професійної підготовки бухгалтерів і аудиторів до міжнародних стандартів. Тобто отримання сертифікатів для бухгалтерів матиме лише позитивні наслідки, які сприятимуть підвищенню ефективності системи корпоративного управління підприємством.

Список використаної джерел: 1. Національна сертифікації бухгалтерів України. URL: http://nsbu.uenet.biz/ru/certification_2. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 3. Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів Агропромислового комплексу України (ФАБФ АПК України). URL: <http://www.faaf.org.ua>. 4. Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ). URL: <http://www.ufpaa.org>. 5. САР/СІРА в Україні. URL: <http://capcipa.ua/ru/sertification>.

Л. І. Рябокониь, студентка

Науковий керівник: **В. П. Міняйло**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ

Ключові слова: державний фінансовий контроль, управління державними фінансами, аудит, Державна аудиторська служба України.

На сучасному етапі для розбудови повноцінної та конкурентної економіки відбувається активна розбудова державного фінансового контролю. Мета реформування полягає в підвищенні фінансової дисципліни на державному, регіональному та місцевому рівні та зміцненні інституційної спроможності органів Державної аудиторської служби.

Актуальністю теми є те, що важлива роль в ефективній розбудові системі належить державній аудиторській службі України (ДАСУ) як основному органу не лише проведення державного контролю, але й виявлення та недопущення порушень у сфері управління державними фінансами. Адже в цей період розвитку фінансового контролю в країні саме ДАСУ, по суті, є дієвим інструментом Уряду, що має основу для забезпечення процесу дотримання фінансової дисципліни, попереджувати порушення та запобігати нерезультативному використанню бюджетних коштів.

З цією метою Уряд ухвалив на початку 2017 року Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки [1]. Її метою було підвищення рівня управлінської підзвітності та ефективності ДФК шляхом посилення інституційної спроможності ДАСУ щодо проведення державних фінансових аудитів (спеціалізованих аудитів) [2]. Для ефективної розбудови в тому ж році затвердили Стратегію постійного професійного розвитку працівників ДАСУ на 2017–2020 роки, яка передбачала підготовку висококваліфікованих кадрів для якісного виконання її функцій. Логічним продовженням стало ухвалення в 2018 році Урядом схвалено Концепцію політики у сфері реформування системи ДФК до 2020 року, яка визначає завдання щодо розбудови об'єднаної нормативно-методологічної бази діяльності ДАСУ та стандартизації державного фінансового аудиту.

Першим та відчутним кроком у напрямі реформування було вирішення питання щодо дублювання подібних повноважень між Рахунковою палатою та ДАСУ. Ця реорганізація сприяла переходу від функцій контролю до аудиту, що буде спрямований на запобігання не-ефективному використанню бюджетних коштів та переорієнтування інспектування саме на значні фінансові порушення. Результатом цього державний фінансовий аудит діяльності бюджетних установ органами ДАСУ не проводиться взагалі, оскільки його здійснення повною мірою перекликатиметься із діяльністю підрозділів внутрішнього аудиту.

Ще одним суттєвим наслідком було те, що тепер ДАСУ підпорядковується Міністерству фінансів України відповідно до норм Бюджетного кодексу України. Основним завданням ДАСУ стало здійснення державного фінансового аудиту, спрямованого на те, щоб використання та збереження державних фінансових ресурсів було результативним для досягнення економії бюджетних коштів.

Проведення спеціалізованих аудитів: бюджетних програм, місцевих бюджетів, державних цільових програм – за даними ДАСУ свідчить про покращення ситуації стосовно використання бюджетних коштів за їх цільовим призначенням [4]. Однак є певні масштабні фінансові порушення, повторюються з року в рік, наприклад: витрати через завищеної вартості робіт або послуг, проведення незаконних виплат по заробітній платі. Це є доказом безвідповідального ставлення з боку розпорядників бюджетних коштів та керівників установ. З іншого боку, саме внутрішній аудит має попереджати виникнення цих порушень. Основними причинами є:

- відсутність нормативної бази та методичних рекомендацій щодо проведення аудиту – проблеми документування, недостатність аудиторських процедур, неправомірність трактувань виявлених порушень тощо;
- більшу увагу аудиторі приділяють окремим малозначущим питанням;
- низький відсоток кваліфікованих кадрів;
- мале охоплення об'єктів аудиту (6–8 %).

Отже, на сьогодні ДАСУ відіграє досить вагомую роль процесі реформування системиДФК у забезпеченні фінансової дисципліни. Нині покладено лише фундамент для розбудови функції внутрішнього аудиту в державному управлінні, яка може стати реальним інструментом забезпечення ефективного використання державних ресурсів.

ДАСУ вже відчула на собі ряд реформ, реорганізацію, і це дозволило їй органам підвищити результативність та ефективність ревізій та перевірок. Проте все ще залишається багато не вирішених питань, що постають перед системою державного фінансового контролю, які потребують нагального вирішення шляхом:

- посилити розвиток організаційно-методологічного й інформаційного забезпечення для проведення органами Державної аудиторської служби різних видів і форм державного фінансового аудиту,

- для навчання та підвищення кваліфікації державних аудиторів впровадити в практику новітні інформаційно-програми професійного розвитку;

- підвищення рівня відповідальності розпорядників бюджетних коштів шляхом розширення заходів впливу на них.

Реформування системи потребує подальшого вирішення проблеми для забезпечення повноцінного функціонування державного внутрішнього аудиту

Список використаних джерел: 1. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80>. 2. Реформування системи державного фінансового контролю на державному, регіональному та місцевому рівні. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/category/137293>. 3. Стратегія постійного професійного розвитку працівників Держаудитслужби. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/133774>. 4. Публічний звіт про діяльність Державної аудиторської служби України за 2018 рік. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=146550>.

УДК 657.631.6

Т. М. Савлук, студентка

Науковий керівник: **М. О. Нежива**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

АУДИТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: аудит, інформаційна безпека, підприємство.

Інформаційна безпека є рівнем захищеності потреб конкретної особи, суспільства та держави в інформації, незважаючи та внутрішні та зовнішні фактори. Аудит інформаційних систем є системним процесом, відповідно до стандартів та процедур аудиту, отримання і оцінки об'єктивних даних щодо поточного стану інформаційної системи, розгляд подій системи, щоб з'ясувати їхню точність та відповідність визначеним критеріям, надання результату аудиту замовнику. Нині інформація є одним із найважливіших ресурсів підприємства. Вона може бути як засобом досягнення безпеки, так і загрозою та небезпекою для підприємства. Найпоширеніші загрози інформаційної безпеки діяльності підприємства:

- відсутність регламентованого доступу до файлів фінансово-господарської інформації підприємства;

- можливість вільного втручання в програмне забезпечення компанії;

- відсутність дублювання / копіювання документів на носіях даних;

- систематичне удосконалення програмного забезпечення різними особами.

Для припинення таких негативних факторів підприємство повинно вдаватись до аудиту. За видами аудит поділяється на зовнішній та внутрішній. Зовнішній аудит – переважно разовий захід, що проводиться за ініціативою керівництва організації або акціонерів. Зовнішній аудит рекомендується (а для деяких фінансових установ і акціонерних товариств потрібно) проводити регулярно. Внутрішній аудит полягає у створенні окремого підрозділу на підприємстві. Це може бути служба внутрішнього контролю, або якщо виділена штатна посада на підприємстві, то внутрішній аудитор. Ця особа чи підрозділ повинен виконувати певні функції на підприємстві, а саме [1]:

- внутрішній та зовнішній моніторинг середовища підприємства, що має на меті виявлення та припинення загроз щодо діяльності підприємства;
- допомога керівництву підприємства в прийнятті управлінських рішень;
- повинен шукати шляхи збільшення ефективності діяльності як підприємства, так і окремих підрозділів;
- впровадження заходів щодо конфіденційності фінансово-господарської інформації підприємства;
- встановлення контролю за схемою обміну інформації;
- удосконалення системи контролю за роботою програмного забезпечення та його користувачами.

Для поліпшення системи інформаційної безпеки сформовані рекомендації, які необхідно використовувати при застосуванні інформаційних технологій, а саме: впровадження заходів щодо конфіденційності фінансово-господарської інформації підприємства; встановлення контролю за схемою обміну інформації; удосконалення системи контролю за роботою програмного забезпечення та його користувачами. Для проведення аудиту необхідно пройти такі етапи [2]:

- ініціювання процедури аудиту;
- збір інформації аудиту;
- аналіз даних аудиту;
- вироблення рекомендацій;
- підготовку аудиторського звіту.

Аудит безпеки діяльності підприємства у сфері інформаційних технологій доцільно проводити експертним шляхом. Експертний аудит дасть змогу прийняти обґрунтовані рішення з використання засобів захисту, оптимальних щодо їхньої вартості й можливості попередження загроз безпеці діяльності підприємства у сфері інформаційних технологій.

На завершення процедури аудиту його результати оформляються у вигляді звітнього документа, який надається замовнику. У загальному випадку цей документ складається з наступних основних розділів [3]:

- опис меж, в рамках яких проводився аудит безпеки;
- опис структури ІС замовника;
- методи й засоби, які використовувалися в процесі проведення аудиту;
- опис виявлених вразливостей і недоліків, включаючи рівень їх ризику;
- рекомендації щодо вдосконалення комплексної системи забезпечення інформаційної безпеки;
- пропозиції до плану реалізації першочергових заходів, спрямованих на мінімізацію виявлених ризиків.

Рівні формування режиму інформаційної безпеки України: законодавчий (закони, нормативні акти, стандарти), адміністративний (для спільного характеру, що впроваджується керівництвом організації), процедурний (конкретні заходи безпеки, що мають справу з людьми), програмно-технічний (конкретні технічні заходи).

Аудитори з безпеки можуть нести професійну відповідальність за їх перевірку інформаційної безпеки компанії, так само, як бухгалтери можуть понести відповідальність за «низьку якість» аудитів фінансової звітності компанії. Аудитор інформаційної безпеки, що працює в компанії або за її периметром, має суттєвий перелік відповідальностей залежно від юрисдикції, включаючи серед інших – професійну та кримінальну. Що, в свою чергу, сприймається як ризик, який включений у вартість такої діяльності [1].

Необхідність проведення регулярного аудиту інформаційної безпеки полягає в оцінці реального стану захищеності ресурсів ІТС та її змозі протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам інформаційної безпеки, які постійно змінюються та адаптуються.

Сукупність цих етапів управління є складовими системи інформаційної безпеки підприємства. При ефективному рівні контролю цих складових можна забезпечити необхідний рівень ефективності управління, стабільності функціонування та очікуваний рівень прибутковості підприємства [4].

Таким чином, аудит інформаційної безпеки є одним із найбільш ефективних сьогодні інструментів для отримання незалежної й об'єктивної оцінки поточного рівня захищеності підприємства від загроз інформаційної безпеки. Крім того, результати аудиту дають основу для формування стратегії розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки організації. Однак необхідно розуміти, що аудит безпеки не разова процедура, він повинен проводитися на регулярній основі. Тільки в цьому випадку аудит буде приносити реальну віддачу і сприяти підвищенню рівня інформаційної безпеки компанії.

Список використаних джерел: 1. Уткін В. Б. Інформаційні системи і технології в економіці. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 2. Інформаційні системи і технології в економіці та управлінні / под ред. В. В. Трофімова. Москва: Вища освіта, 2006. 3. Рой Я. В., Мазур Н. П., Складанний П. М. Аудит інформаційної безпеки – основа ефективного захисту підприємства. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2018. № 1. С. 86-93. 4. Федоров Г. В. Інформаційні технології бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту. Москва: Омега-Л, 2008.

УДК 657.6

Т. Ю. Черненко, студентка магістратури

Науковий керівник: **Т.В. Клименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: внутрішній контроль, контроль розрахунків з постачальниками, етапи внутрішнього контролю.

На сьогодні в Україні спостерігається нестабільна політична, економічна та соціальна ситуація, що негативно впливає на національну економіку. Проте, крім зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємств, є й внутрішні, які безпосередньо залежать від нього та потребують постійного контролю для покращення рентабельності, ліквідності, ділової активності тощо. Саме тому внутрішній контроль відіграє важливу роль для підприємства, оскільки при здійсненні ним фінансово-господарської діяльності використовуються фінансові, трудові, матеріальні, інформаційні та інші види ресурсів, наявність і витрачання яких необхідно постійно контролювати. Цей вид контролю дозволяє керівництву підприємства виявляти порушення, шахрайства, недоліки, неефективність та генерувати оптимальне управлінське рішення для їх усунення з мінімальними втратами.

На сучасному етапі економічного розвитку питання ефективної організації внутрішнього контролю на підприємствах є актуальним, що підтверджують наукові напрацювання таких учених, як І. Белова, Н. Бондаренко, О. Благоразумова, Ю. Великий, Р. Воронко, А. Гевчук, Т. Жадан, Ю. Зубатенко, Х. Кузьма, В. Лесняк, І. Новик, М. Тарашевський, І. Чопляк, С. Яценко та ін.

Внутрішній контроль є основним інструментом, який забезпечує ефективність управління підприємством, достовірне та оперативне формування облікової інформації в його управлінській і фінансовій звітності, контролює економічну доцільність здійснення бізнес-процесів; сприяє збереженню та раціональному використанню ресурсів, оперативному контролю здійснюваних витрат і отриманих доходів. На наш погляд, завдання внутрішнього контролю не має зводитись лише до виявлення розбіжностей між фактичними і плановими показниками діяльності підприємства, головним є усунення причин, що спричиняють ці розбіжності, забезпечення безумовного виконання планових показників і всіх нормативних вимог, створення сприятливих умов для діяльності персоналу [1].

Діяльність підприємства певною мірою залежить від ефективності системи внутрішнього контролю, оскільки чим краще вона побудована та відповідає вимогам підприємства щодо специфіки та виду господарської діяльності, організаційної структури, масштабу, спеціалізації, наявних ресурсів, цілей та місії, тим вищих економічних результатів досягне підприємство. Тобто підприємства, які приділяють внутрішньому контролю значну увагу, вирішують завдання та досягають поставлених цілей для реалізації своєї місії насамперед завдяки ефективній системі внутрішнього контролю [5].

Для прийняття оптимальних управлінських рішень і перевірки їх виконання в майбутньому кожне підприємство організовує систему внутрішнього контролю самостійно. Така система, на думку деяких учених, буде ефективною, якщо вона є гнучкою, вона враховує всі особливості діяльності підприємства та може задовольнити інтереси всіх рівнів управління [4].

Створення системи внутрішнього контролю на підприємстві здійснюється для: забезпечення збереження активів і документів; надання керівництву достовірної та повної інформації; оцінювання організації обліку на підприємстві; забезпечення ефективності на всіх стадіях прийняття управлінських рішень, здійснення господарських операцій (поточний контроль) і оцінки результатів господарських операцій (наступний контроль); оцінювання дотримання співробітниками вимог чинного законодавства, регламентуючих документів [2].

Побудова системи внутрішнього контролю передбачає: 1) створення центрів відповідальності (центрів витрат і центрів доходів) для здійснення контролю за доцільністю споживання (використання) спеціалізованих активів, понесеними витратами та отриманими доходами для виявлення відхилень; 2) виділення об'єктів контролю; 3) впровадження та розробку форм внутрішньої звітності задля формування ефективного інформаційного забезпечення системи управління; 4) затвердження бюджетів для створення оптимальних показників, за якими визначатиметься результативність діяльності структурних підрозділів та підприємства загалом; 5) формування контрольних процедур і аналітичного забезпечення з метою здійснення контролю [1].

Важливим напрямом є організація внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками й підрядниками як запоруки забезпечення фінансової незалежності та платоспроможності. Основні етапи проведення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками представлені на рис. 1.

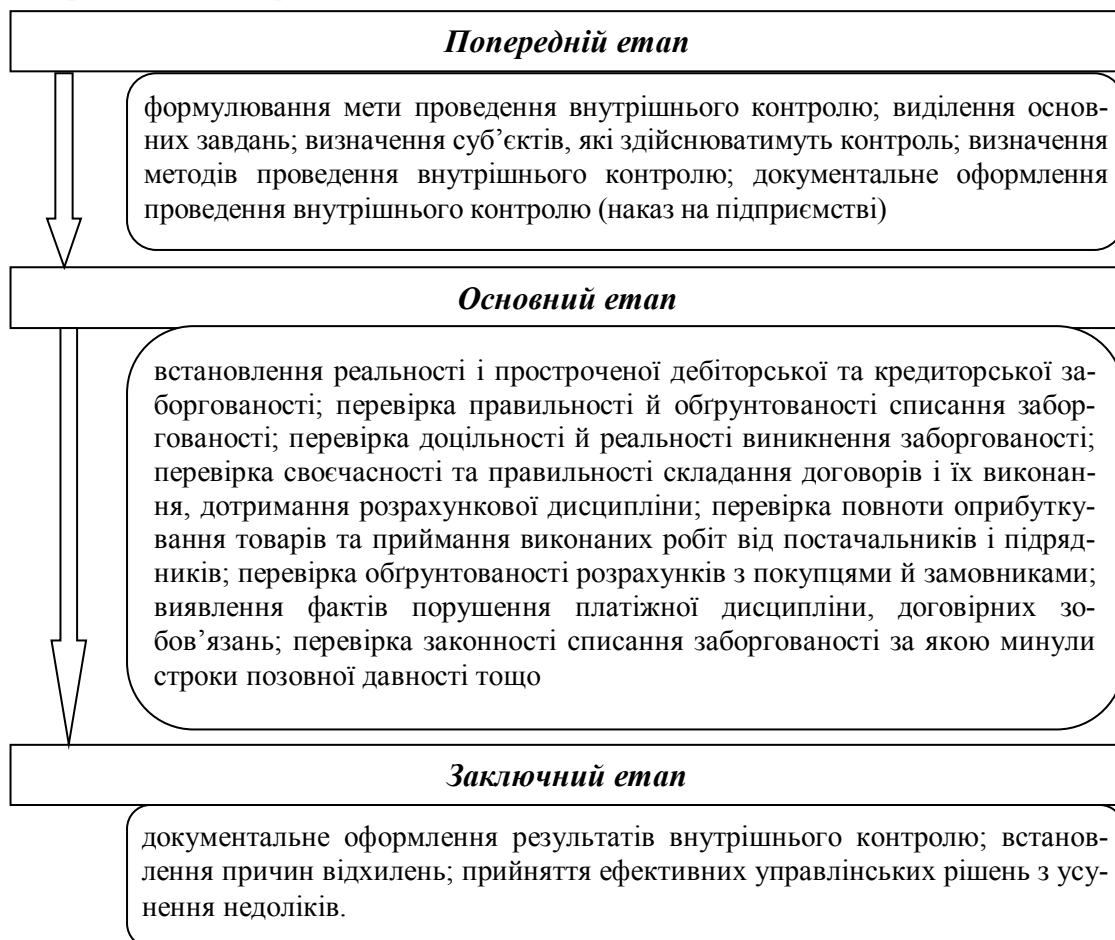

Рис. 1. Етапи внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками
Джерело: складено автором на основі [3; 4].

Отже, внутрішній контроль є важливою функцією в системі управління підприємством, має вагомий вплив на його розвиток. Організаційна структура системи внутрішнього контролю залежить, передусім, від специфіки діяльності підприємства, що дозволяє забезпечувати ефективне функціонування шляхом формування конкурентних переваг.

Список використаних джерел: 1. Белова І. М., Дідоренко Т. В. Організація внутрішнього контролю діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Молодий вчений*. 2018. № 6(2). С. 369-375. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_6%282%29_35. 2. Благоразумова О. В., Зубатенко Ю. С., Лесняк В. Ю. Значення ефективного внутрішнього контролю як елементу системи управління ресурсним потенціалом підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 23. С. 73-80. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/23_2018/12.pdf. 3. Гевчук А. В. Внутрішній контроль обліку розрахункових операцій на підприємстві. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2019. Вип. 2. С. 72-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2019_2_10. 4. Кузьма Х. Внутрішній контроль: сутність та особливості організації на підприємствах, які здійснюють комісійні операції. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. Вип. 4. С. 145-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2018_4_15. 5. Тарашевський М. М. Система внутрішнього контролю: сутність, складові, еволюція. *Водний транспорт*. 2016. Вип. 2. С. 181-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_2_28.

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

УДК 658.012.32(477)

Н. В. Бондарчук, д-р наук з держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ

Ключові слова: економічна безпека, SWOT-аналіз, стратегічне управління, стратегії, можливості, загрози.

Економічна безпека підприємства є станом захищеності його життєво важливих економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз. Такий стан має бути сформований керівництвом підприємства. Значну роль у забезпеченні економічної безпеки відіграє ресурсне забезпечення підприємства, яке формується в результаті реалізації стратегічних та тактичних планів з метою її забезпечення. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства формується в розрізі таких основних функціональних складових, як: фінансова, інноваційна, кадрова, техніко-технологічна тощо. Кожна із цих складових оцінюється за системою якісних та кількісних складових, що включають у себе інтегральну оцінку рівня економічної безпеки із вивченням важливих показників.

Альтернативним підходом до оцінки ефективності економічної безпеки підприємства вважається використання SWOT-аналізу, який дозволяє всебічно оцінити вплив внутрішніх та зовнішніх загроз на підприємство, а також сформулювати план заходів з метою їх нейтралізації [2].

Технологія проведення SWOT-аналізу є такою.

Етап 1. Побудова матриці, в якій наведено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози які стоять перед підприємством.

Етап 2. Усі виявлені загрози та можливості, які встановлені в процесі проведення аналізу, необхідно поділити на три групи за пріоритетом, необхідністю концентрації зусиль та відповідного моніторингу.

Етап 3. Усі виявлені можливості та загрози необхідно згрупувати за взаємозв'язком: «Можливості – сильні / слабкі сторони» «Загрози – сильні / слабкі сторони» і скласти відповідну матрицю (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Аналіз загроз з боку конкурентних сил

Вірогідність виникнення загроз	Наслідки загроз		
	Руйнівні (Р)	Тяжкі (Т)	Легкі (Л)
Висока (В)	1) збільшення частки імпортової продукції; 2) несприятлива політика уряду	1) зростаючий вплив поставальників	
Середня (С)		1) притримання зростання ринку;	1) поява нових конкурентів; 2) зміна потреб і смаків покупців на товар та послуги;
Низька (Н)		1) можливість поглинання великим підприємством;	

Виявлені відповідні загрози потребують підвищеної уваги та тривалого постійного моніторингу. Їх слід віднести до самої пріоритетної частини. У таблиці 2 наведено аналіз можливостей, які надаються ринком

Таблиця 2

Аналіз можливостей, які надаються ринком

Вірогідність використання можливостей	Вплив можливостей		
	Сильний (С)	Помірний (П)	Малий (М)
Висока (В)	1) зменшення бар'єрів входження на привабливі ринки.	1) розширення власної продуктової лінії.	
Середня (С)	1) вихід на нові сегменти і ринки.	2) прискорення зростання ринку.	
Низька (Н)			

Етап 4. Складання комплексної матриці аналізу із визначенням можливої стратегії.

Вважаємо за доцільне проводити SWOT-аналіз на регулярній основі. Цей аналіз може бути проведений як управлінцями (менеджерами) середнього рівня, так і фінансовим директором.

Використання SWOT-аналізу завжди доцільне при оцінці поточного стану економічної безпеки підприємства, та при визначенні потенційних загроз. При використанні SWOT-аналізу в процесі визначення рівня та загроз економічній безпеці підприємства слід пам'ятати, що найбільші загрози виникають, коли негативний розвиток ситуації в зовнішньому середовищі накладається на слабкі сторони самого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Найбільш сприятливі умови для забезпечення економічної безпеки підприємства настають за наявності сприятливих чинників зовнішнього середовища та сильних сторін самого механізму забезпечення безпеки.

Список використаних джерел: 1. Багорка М. О., Білоткач І. А. SWOT-аналіз як основа формування маркетингових стратегій підприємств. *Агросвіт: Інформаційно-аналітичний журнал*. 2010. № 6. С. 17-23 2. Вагнер І. М. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного аналізу. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. 2009. № 4 (20). С. 81–84. 3. Васільєва Л. М., Бондарчук Н. В., Бондарчук О. П. Методи і моделі прийняття рішень в аналізі і аудиті: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Вид-во «Свідлер А.Л.», 2010. 232 с.

УДК 336:338:631.1

В. А. Нехай, канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Ключові слова: державна підтримка, фінансово-економічна безпека, спільна сільськогосподарська політика ЄС, продовольча безпека.

Сільське господарство є важливою складовою вітчизняної економіки. У 2018 році аграрний сектор генерував близько 13 % ВВП, частка продукції сільського господарства в загальному експорті України за цей період становила 39,8 % (18,8 млрд \$). Усього в АПК сьогодні зайнято близько 3 млн осіб (без урахування сезонних робітників) ¹.

Специфіка сільськогосподарського виробництва: масове споживання виробленої продукції, значні сезонні цінові коливання на продукцію, залежність від кліматичних умов, визначає напрям і ступінь впливу галузі на макроекономічну ситуацію у будь-якій країні.

У 1962 році була прийнята спільна сільськогосподарська політика (Common Agricultural Policy, CAP) ЄС як партнерство між виробниками сільськогосподарської продукції та суспільством, а також між ЄС та її фермерами. CAP спрямована на забезпечення продовольчої безпеки, раціональне використання природних ресурсів та збалансований розвиток сільських територій Європи. Метою CAP є допомога в забезпеченні гідного рівня життя європейських фермерів і працівників сільського господарства, стабільне виробництво різноманітного та безпечного продовольства для громадян. CAP має три взаємопов'язані напрями досягнення поставлених цілей: підтримка доходів для фермерів (прямі платежі), ринкові заходи (боротьба з раптовим падінням цін, надлишками виробництва) та розвиток сільських територій. На прямі виплати європейським фермерам у 2018 році було виділено 72 % поточного бюджету сільського господарства ЄС, при тому, що майже 38 % бюджету ЄС виділяється на підтримку сільського господарства [1].

Кожен фермер в ЄС отримує субсидію в розмірі 260 євро на гектар сільськогосподарських угідь, якщо він відповідає всім вимогам екології та сталого розвитку. У разі здійснення заходів щодо біорізноманіття на своїй фермі, додатково виплачується 115 євро за озеленення на гектар. Крім того, фермери до 41 року отримують додаткову фінансову підтримку в розмірі 50 євро з гектара на рік [2]. Для отримання дотацій фермерам необхідно дотримуватися певних умов, основними з яких є: наявність власної ферми в межах ЄС; відповідність мінімальним

¹ https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/mp/op_u/op1218_u.htm

вимогам для отримання доходу (підтримка не надається на суми, менші від 100 до 500 євро залежно від країни ЄС та/або де площа, яка є придатною, становить менше від 0,3 до 5 га); здійснення сільськогосподарської діяльності або підтримки землі (рілля, постійні культури та пасовища) у доброму сільськогосподарському стані, що знаходяться в їх розпорядженні [3].

Державна підтримка АПК в Україні протягом останніх років зазнала змін. До 01.01.2017 р. (відміна спецрежиму сплати ПДВ), яка характеризувалась невеликими обсягами прямої державної підтримки та пільговим режимом сплати ПДВ.

Із загального фонду державного бюджету Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» Міністерством аграрної політики та продовольства передбачені видатки в обсязі 12341643,0 тис. грн, із них за програмами підтримки розвитку АПК – 5909,0 млн грн (таблиця). Але за даними мінагрополітики станом на 30.08.2019 р. профінансовано лише 28,3 % запланованих видатків.

Таблиця 1

*Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 році
за кошти загального фонду державного бюджету*

(тис. грн)

КПКВК	Програма/напрямок	Передбачено на 2019 рік	Перераховано отримувачам (30.08.2019)
2801230	Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	800 000,00	134 165,40
2801350	Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	400 000,00	99 745,70
2801460	Надання кредитів фермерським господарствам	200 000,00	0,00
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури	3 500 000,00	1 030 596,40
2801580	Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	881 790,00	331 070,80
Разом:		5 908 950,00	1 674 657,6

Джерело: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci>.

Можна виділити основні недоліки використання бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку сільського господарства:

- територіальний і галузевий розподіл державної підтримки не відповідає принципам вирівнювання умов відтворення, а здійснюється переважно на засадах лобізму;
- не включені механізми стабілізації ринкових цін, оптові ринки не функціонують, ПАТ «Аграрний фонд» інтервенційних та інших регулятивних функцій не виконує;
- у сфері розподілу державних коштів поширені корупційні схеми [4];
- практично відсутня державна підтримка особистих селянських та інших малих господарств;
- відсутня система інформаційного доведення програм державної підтримки до малих і середніх виробників: майже 26 % підприємств такої категорії та понад 61 % особистих селянських й інших господарств населення не знають про існування таких програм [5].

Але, як засвідчує світова практика, стабільно успішними є агросистеми тих країн, у яких сільське господарство й сільська місцевість розвиваються на засадах узгодженості інтересів сільськогосподарської галузі, сільських спільнот і сільських територій [6].

Таким чином, відновлення взаємоузгодженості розвитку вітчизняного аграрного виробництва та сільської інфраструктури вимагає повернення функції державного регулювання, яка має здійснюватися в координації з діяльністю органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, з використанням місцевих ресурсів і потенціалу територіальних громад. При цьому, за прикладом країн – членів ЄС, у системі державної підтримки аграрного сектору поряд із підтримкою сільського господарства має бути передбачена й підтримка розвитку сільської інфраструктури.

Список використаних джерел: 1. The common agricultural policy at a glance. URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en&xid=17259,15700023,15700186,15700190,15700256,15700259,15700262,15700265,15700271&usg=ALkJrhgqd47Ja7xvvo9GpydTRtvxxzv7kg. 2. True: “80 percent of the European money for agriculture goes to the 20 percent largest farmers”. URL: <https://eufactcheck.eu/factcheck/true-80-percent-of-the-european-money-for-agriculture-goes-to-the-20-percent-largest-farmers/>. 3. Income support explained. URL: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/>

common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_en&xid=17259,15700023,15700186,15700190,15700256,15700259,15700262,15700265,15700271&usg=ALkJrhgaySbnpccgfEY_Z637GGcBbt9FdnA. 4. Опрос: Лишь 20 % фермеров участвуют в программах господдержки. URL: <http://agroportal.ua/news/vlast/opros-lish-20-fermerov-uchastvuyut-v-programmakh-gospodderzhki/>. 5. Оцінка інструментів державної підтримки сільськогосподарських виробників. URL: <http://agroportal.ua/news/vlast/opros-lish-20-fermerov-uchastvuyut-v-programmakh-gospodderzhki/>. 6. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О. М., д-ра екон. наук Шубравської О. В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 152 с.

УДК 657

О. О. Книшек, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
К. Ю. Ярошенко, магістр

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: дебіторська заборгованість, управління, рефінансування, аналіз, контроль.

Дебіторська заборгованість виступає важливою складовою діяльності будь-якого підприємства. За своєю суттю дебіторська заборгованість – своєрідна фінансова інвестиція одного підприємства в інше. Тобто значна частина коштів, які підприємство могло б використати для фінансування своєї діяльності та зменшити потребу в залученні позикових фінансових ресурсів, але вони перебувають протягом тривалого часу в розпорядженні його клієнтів. Дебіторська заборгованість є нормальним явищем у діяльності підприємства доти, поки вона контрольована та своєчасно погашається.

Протягом своєї діяльності підприємство прагне якнайшвидше реалізувати продукцію, однак у контрагентів у цей час може не бути вільних коштів в обороті, а отже, несвоєчасна оплата продукції покупцями породжує фінансові труднощі, що веде до скорочення фінансових можливостей господарюючого суб'єкта, зниження оборотності капіталу, погіршення платоспроможності й може стати причиною низької результативності його роботи та фінансових втрат. Зрозуміло, що незалежно від причини виникнення дебіторської заборгованості уникнути її неможливо. Підприємство може зменшити обсяг наданого товарного кредиту своїм клієнтам або ж продавати продукцію на основі передоплати. Але надмірно жорстка політика управління дебіторською заборгованістю може відобразитися на кількості клієнтів і товарообороті підприємства. Тому для ефективного функціонування підприємства необхідно вдосконалювати ведення обліку взаєморозрахунків, організувати ефективну та дієву систему внутрішньогосподарського контролю й аналізу дебіторської заборгованості, а також шукати шляхи ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Проблеми організації обліку, аналізу й контролю дебіторської заборгованості, а також її управління на підприємствах різних галузей досліджували як вітчизняні, так і закордонні науковці, але, незважаючи на значну кількість наукових праць учених щодо вирішення окресленої проблеми, усе ще деякі питання залишаються дискусійними та потребують додаткового дослідження.

Розмір дебіторської заборгованості може мати як позитивний вплив на діяльність суб'єкта господарювання (заохочення до збільшення об'ємів продажу; налагодження тривалих договорів щодо поставки товарів, робіт, послуг; розширення зони впливу на ринку; прискорення реалізації готової продукції, що призводить до зменшення витрат на її обслуговування та утримання тощо), так і негативний (вилучення готівкових коштів із виробництва; виникнення ризику непогашення боргів і зобов'язань з боку покупців; виникнення додаткових витрат на судові процеси; втрата теперішньої вартості за довгостроковими боргами, які знецінюються під впливом інфляційних процесів і, як наслідок, зниження рентабельності виробництва – зниження прибутку). Таким чином, ухвалюючи рішення щодо управління дебіторською заборгованістю, необхідно зважувати всі позитивні й негативні чинники, знаходити прямі вигоди від неї та уникати прямих втрат. Досягти цієї мети можливо за до-

помогою правильної організації та методики аналізу та впровадження ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства, що дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, спрогнозувати надходження коштів.

Для здійснення аналізу дебіторської заборгованості та прийняття правильних управлінських рішень важливе значення має повнота й об'єктивність інформації. Отже, кожне підприємство повинно формувати комплекс аналітичних показників відповідно до власних інформаційних потреб. Здебільшого під час аналізу дебіторської заборгованості підприємства необхідно розрахувати такі показники: загальний її обсяг; суму простроченої дебіторської заборгованості; своєчасність платежів; фактичну її оберненість (загальну й у розрізі кожного клієнта); динаміку її погашення; середній період відстрочення платежів; середній період погашення відстрочення; динаміку руху оборотних коштів тощо. Розрахунок цих показників дозволяє контролювати рух оборотних коштів і підтримувати мінімально необхідний рівень наявних грошових коштів.

Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами. Найкращий захід уникнення дебіторської заборгованості є її попередження. Тому необхідно починати контролювати дебіторську заборгованість ще до процесу її виникнення. При цьому можна не тільки проводити рейтинговий розподіл потенційних покупців-боржників, а й визначити ризиковість їхньої діяльності.

Під час проведення контролю розрахунків із дебіторами обов'язково досліджується дотримання правильності відображення господарських операцій в обліку за допомогою перевірки типової кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку. Це, у свою чергу, дозволяє виявити викривлення облікових даних. Загалом, для покращення системи контролю дебіторської заборгованості важливо здійснювати постійний контроль за строками її погашення для своєчасного реагування та вжиття заходів, здійснювати контроль за часткою в загальній величині оборотних активів, а також за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості з метою підтримки фінансової стабільності та платоспроможності підприємства.

В Україні останнім часом набуває широкого застосування рефінансування дебіторської заборгованості, що являє собою систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості в грошові активи. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, що застосовуються нині, є: факторинг, форфейтинг, облік векселів. Використання цих форм рефінансування дебіторської заборгованості не лише дає змогу підприємству уникнути кризових явищ, а є потужним поштовхом для подальшого розвитку, отримання великих прибутків та збільшення його ринкової вартості.

Таким чином, для ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємства можна запропонувати такі заходи:

- здійснення аналізу стану дебіторської заборгованості з метою контролю руху оборотних коштів і підтримки мінімально необхідного рівня наявних грошових коштів;
- посилення попередньої перевірки клієнтів щодо визначення можливості своєчасного погашення ними заборгованості та виключення з числа партнерів підприємств з високим ступенем ризику;
- визначення критеріїв надання кредиту, його граничного розміру, термінів відстрочення повернення боргу, розміру та порядку надання знижок, форми штрафних санкцій;
- періодичний перегляд граничної суми реалізації продукції, зважаючи на фінансове становище клієнтів;
- застосування різних форм розрахунків із дебіторами та сучасних форм рефінансування заборгованості;
- розробка плану заходів щодо роботи з кожним клієнтом з визначенням термінів, відповідальних, оцінки витрат, а також одержаного ефекту.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дасть змогу уникнути ризиків неплатоспроможності та зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

ОБЛІКОВІ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: нематеріальні активи, облікова оцінка, амортизація, історична собівартість, справедлива вартість.

Нематеріальні ресурси є однією із досить проблематичних груп об'єктів бухгалтерського обліку, хоча їхня частка у складі активів українських підприємств тривалий час залишалася досить невисокою. Проте в умовах сьогодення ситуація радикально змінюється. У зв'язку з посиленням ролі інновацій, інтелектуальних ресурсів і стрімким розвитком інформаційних технологій флагмани реального сектору економіки нарощують нематеріальні активи (за останні три роки майже в 3,3 раза), що збільшує ринкову вартість підприємств, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує формування конкурентоспроможних бізнес-процесів (рис. 1).

Рис. 1. Інвестиції в нематеріальні активи підприємств України у 2016–2018 рр.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1].

Якщо розглядати оцінку нематеріальних активів з позицій економічної безпеки, то тривалий час в Україні використовувалася 25-факторна модель економічної безпеки підприємства, у якій показники вартості та структури нематеріальних активів враховані не були. Натомість в інноваційних економіках цей показник є одним із базових для сучасної компанії, адже частка нематеріальних активів становить 30-35 % загальної капіталізації країни, а в окремих компаніях сягає 70 % [2, с. 205]. Тому об'єктивна оцінка нематеріальних активів набуває надзвичайної ваги. Остання відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» визначається на дату первісного визнання і дату балансу (йдеться про балансову (залишкову) вартість). При цьому первісна оцінка нематеріальних активів може переглядатися в разі їхнього поліпшення (пов'язаного підвищенням можливостей нематеріальних активів та строку використання, які сприятимуть збільшенню первісно очікуваних економічних вигід) та переоцінки на дату балансу (пов'язаної із суттєвим відхиленням залишкової вартості від справедливої виключно за умови існування активного ринку).

Основною для визначення первісної вартості нематеріальних активів за П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» є спосіб набуття прав власності підприємством. Для нематеріальних активів, придбаних за грошові кошти, первісною вартістю виступатиме фактична собівартість

придбання (ціна придбання, збільшена на невідворотні супутні витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням та доведенням до стану, у якому такий нематеріальний актив придатний для використання за призначенням), тоді як для створених на підприємстві – виробнича собівартість. А для нематеріальних активів, отриманих у результаті обмінних операцій, за деякими винятками; безоплатної передачі; внесення до статутного капіталу підприємства – первісна оцінка базується на справедливій вартості.

Порівняння наведених підходів із тими, які використовуються більшістю розвинутих країн, вказує на існування розбіжностей та ставить під сумнів об'єктивність оцінки нематеріальних активів вітчизняних підприємств і рівня економічної безпеки.

По-перше, МСФЗ у разі придбання нематеріальних активів на умовах відстрочення платежу передбачає використання техніки дисконтування, що враховує зміну вартості грошей у часі. При цьому вартість об'єктів нематеріальних активів зменшується на суму дисконту, тобто фактична вартість активу є еквівалентною ціні, яку потрібно було б сплатити грошовими коштами на певний момент (п. 32 МСБО 38 «Нематеріальні активи»). Звісно, при нетривалій відстрочці ефектом дисконтування можна знехтувати, що, до речі, дозволяє робити МСФЗ. З огляду на це виправданим бачиться внесення Міністерством фінансів України змін до стандартів обліку дебіторсько-кредиторських заборгованостей (наказ від 16.09.2019 р. № 379), проте не зрозуміло, чому дані зміни не корелюють з іншими обліковими стандартами та не розкривають ні способу дисконтування, ні порядку подальшого ведення обліку сум, оцінених за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

По-друге, МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності», як і Генеральні принципи бухгалтерського обліку США 142 «Гудвіл та інші нематеріальні активи», визначають як доцільну собівартість нематеріальних активів саме їхню справедливу вартість. Остання дуже насторожено сприймається вітчизняною бухгалтерією з багатьох причин, чільне місце серед яких посідає небажання відповідати за професійне судження. Пропри це застосування справедливої вартості об'єктивно покращує якісні характеристики звітності й найкраще відповідає цілям менеджменту щодо встановлення реальної вартості бізнесу та рівня економічної безпеки. Тому перегляд облікових оцінок при первісному визнанні нематеріальних активів бачиться перспективним завданням, яке може вирішуватися на базі ринкового, дохідного або витратного підходу. При цьому найбільш надійна оцінка забезпечується використанням ринкового підходу при наявності активного ринку відповідних об'єктів. Нерозвиненість такого ринку в Україні зумовлює більш широке використання непрямих методів оцінки справедливої вартості нематеріальних активів.

Офіційне закріплення нетто-основи для формування балансу (звіту про фінансовий стан) вітчизняних підприємств при одночасному застосуванні концепції історичної собівартості посилює значення вартісної оцінки амортизації нематеріальних активів при визначенні індикаторів економічної безпеки підприємства. Переважним для нематеріальних активів вважається рівномірний метод амортизації, хоча П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» також дозволяє застосування кумулятивного, виробничого та методів зменшення залишкової вартості. Достовірність цих оцінок забезпечується лише обґрунтованим вибором методу амортизації, який повинен відповідати способу надходження економічних вигід від об'єктів нематеріальних активів.

Список використаних джерел: 1. Капітальні інвестиції за видами активів: статистична інформація / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. Чугрій Н. А. Роль нематеріальних активів у капіталізації вартості підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5 (67). С. 204–210.

УДК 657.422

О. М. Ворона, головний бухгалтер

ТОВ «Чернігівські інсталяційні системи», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕНДЕРНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ У ФОРМІ БАНКІВСЬКОЇ ГАРАНТІЇ

Ключові слова: облік, субрахунок, тендерна пропозиція, грошове забезпечення, банківська гарантія.

Під час здійснення тендерних закупівель товарів (робіт, послуг) через електронні торговельні майданчики замовники зазвичай вимагають від учасників торгів забезпечення тендерної пропо-

зиці у формі банківської гарантії, яка буде оформлена відповідно до вимог Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах» від 15.12.2004 № 639.

Загалом порядок здійснення тендерних закупівель товарів (робіт, послуг) регламентований Законом України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року № 922-VIII, який має забезпечувати ефективне та прозоре здійснення закупівель, створити конкурентне середовище у сфері публічних закупівель, запобігти проявам корупції у цій сфері та розвинути добросовісну конкуренцію. Вищезазначений Закон установлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади [1].

Особливості бухгалтерського обліку банківської гарантії під забезпечення тендерної пропозиції в системі рахунків бухгалтерського обліку підприємств та організацій є мало вивченим, а тому проведення подібного дослідження являє собою неабияку актуальність та практичну цінність. У цьому напрацюванні буде досліджено особливості обліку банківської гарантії за умови, коли учасник тендерних торгів укладає договір банківської гарантії з банком, в якому обслуговується.

Для отримання гарантії під час тендерних закупівель товарів (робіт, послуг) підприємства звертаються до банків, які встановлюють певний пакет документів, після оформлення якого буде отримана банківська гарантія. Ця гарантія розглядається як фінансова послуга, яка спрямована на забезпечення виконання зобов'язань учасником торгів перед замовником, а банківська установа у вигляді гаранту бере на себе безвідкличні зобов'язання сплатити замовнику суму, що не перевищує суму банківської гарантії. Сума банківської гарантії встановлюється замовником та прописується в тендерній пропозиції.

Першочерговим кроком, який передуює отриманню банківської гарантії, є підписання договору з банком, після чого здійснюється переказ грошового забезпечення на тимчасовий рахунок у банку, який матиме цільове призначення. Виникає питання: на якому рахунку бухгалтерського обліку обліковувати ці кошти?

Відображення на субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» або 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті», на наш погляд, здійснюватися не може, оскільки на цих субрахунках обліковуються грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства та можуть бути в будь-який час використані в поточній господарській діяльності підприємства. Загалом суми грошового зобов'язання під забезпечення тендерної пропозиції не можуть бути використані, оскільки вони знаходяться на тимчасовому рахунку та під контролем банку. Грошове забезпечення у формі банківської гарантії повернеться учаснику торгів на поточний рахунок за умови виконання всіх умов тендерної пропозиції.

На нашу думку, грошове забезпечення тендерної пропозиції у формі банківської гарантії варто обліковувати на субрахунку 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті», оскільки згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій від 30.11.1999 року № 291 (надалі – Інструкцією № 291 від 30.11.1999 р.), оскільки цей субрахунок призначений для обліку коштів на рахунку в системі електронного адміністрування податку на додану вартість, відкритому платнику податку в Державній казначейській службі України, **а також на інших спеціальних рахунках, відкритих у банку та/або органі Державної казначейської служби України відповідно до законодавства тощо** [2].

Щодо відображення гарантії щодо грошового забезпечення тендерної пропозиції у формі банківської гарантії в позабалансовому обліку, на рахунках 05 «Гарантії та забезпечення надані» та 06 «Гарантії та забезпечення отримані», то, на наш погляд, таке відображення здійснюватиметься в бухгалтерському обліку замовника та банківської організації, оскільки саме банківська установа дає гарантію виконання умов тендерних закупівель замовнику. Учасники тендерних торгів не відобразатимуть банківську гарантію в бухгалтерському обліку.

Розглянемо облік грошового забезпечення тендерної пропозиції у формі банківської гарантії за допомогою бухгалтерських проведення, які запропоновані в таблиці.

*Бухгалтерський облік операцій щодо грошового забезпечення тендерної пропозиції
у формі банківської гарантії у замовника та учасника торгів
(розглянутий загальний план рахунків згідно з Інструкцією № 291 від 30.11.1999 р.)*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
I. Бухгалтерський облік банківської гарантії в замовника			
Отримано гарантію банку, що учасник тендерних торгів виконає умови тендерної пропозиції	06		7 000,00
а) умови тендерної пропозиції виконані в повному обсязі		06	7 000,00
б) умови тендерної пропозиції не виконані, внаслідок чого банк перерахував компенсацію замовнику	311 715	715 791 06	7 000,00 7 000,00 7 000,00
II. Бухгалтерський облік банківської гарантії в учасника			
Укладено договір з банком щодо забезпечення тендерної пропозиції, кошти перераховані на спеціальний рахунок банку	315	311	7 000,00
а) умови тендерної пропозиції виконані в повному обсязі та грошове забезпечення повернулося на рахунок учасника	311	315	7 000,00
б) умови тендерної пропозиції не виконані, внаслідок чого банк перерахував компенсацію замовнику	948 791	315 948	7 000,00 7 000,00

Отже, у процесі дослідження запропоновано здійснювати облік грошового забезпечення тендерної пропозиції у формі банківської гарантії на субрахунку 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті». Цей рахунок узагальнює інформацію щодо обліку коштів спеціального призначення, у нашому випадку коштів, які гарантують виконання умов тендерної пропозиції.

Крім того, у цьому напрацюванні звернено увагу на кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку щодо банківської гарантії, зокрема розглянутий облік у замовника та учасника торгів. Приділено увагу відображенню банківської гарантії в позабалансовому обліку, що є важливим, оскільки повинно забезпечуватися повнота облікової інформації для подальших управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 року № 922-VIII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій від 30.11.1999 року № 291. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>.

УДК 657

К. В. Лисак, магістрантка

Науковий керівник: **Т. В. Клименко**, канд. екон. наук., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТА МАЛОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: малий бізнес, управлінський облік, бухгалтерський облік, внутрішньогосподарський облік, управлінська звітність.

У сучасних умовах господарювання підприємства малого бізнесу є двигунами економічного зростання країни, оскільки вони забезпечують становлення ринкових відносин і швидко реагують на зміни кон'юнктури ринку. Постійний розвиток ринкових відносин вимагає прийняття вчасних управлінських рішень на базі обліково-аналітичної інформації. Саме тому дослідження особливостей управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу є актуальним на сьогодні.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних засад обліку та аналізу діяльності суб'єктів малого бізнесу зробили вітчизняні вчені, зокрема, М. Адаменко, І. Васильович, І. Воронцова, Т. Гоголь, Ю. Золотницька, Н. Курган, С. Левицька, Н. Ніпорко, Л. Сук, В. Сопко та інші.

У переважній більшості на малих підприємствах не виокремлюють управлінський облік, а приділяють велику увагу складанню фінансової звітності з метою розрахунку бази оподаткування. Основною причиною недостатнього впровадження управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу є недооцінення керівниками переваг, які дає використання системи управлінського обліку над конкурентами.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» внутрішньогосподарський (управлінський) облік являє собою систему збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [6]. За українським законодавством суб'єкти господарювання мають право обирати: чи використовувати управлінський облік у своїй діяльності, чи ні.

Система внутрішнього контролю дозволяє керівництву за допомогою спостережень і перевірок фінансово-господарської діяльності переконаватися, що діяльність підприємства відбувається відповідно до розробленої стратегії розвитку, прийнятої керівництвом, і не суперечить вимогам чинного законодавства [2]. Паралельне функціонування фінансового та управлінського обліку забезпечуватиме керівництво своєчасною, повною, достовірною, оперативною, правдивою інформацією про господарські операції малого підприємства, витрачені ресурси й отримані результати [3]. При формуванні на малому підприємстві системи управлінського обліку необхідно враховувати особливості спрощеної форми ведення обліку.

Своєчасна управлінська звітність відіграє важливу роль для внутрішніх користувачів облікової інформації суб'єкта малого бізнесу в прийнятті обґрунтованих рішень для вирішення важливих завдань.

Зауважимо, що особливістю ведення управлінського обліку на малому підприємстві є те, що управлінські функції виконують не вузькоспеціалізовані служби та фахівці, а обмежена кількість керівників. Тобто в разі, коли керівник не має достатньо знань, щоб оцінити фінансовий стан підприємства та прийняти відповідне управлінське рішення, ніхто інший з персоналу підприємства цього не зможе зробити [4].

До методів управлінського обліку, якими може користуватися мале підприємство, належать:

- елементи методики бухгалтерського обліку (зокрема, застосування рахунків і подвійні записи; інвентаризація та документація; оцінка й калькулювання);
- елементи методики фінансової діагностики підприємства (управлінський облік для моніторингу фінансових показників, експрес-діагностики, комплексної фінансової діагностики);
- елементи методики фінансового аналізу (облік динаміки та структури показників фінансової звітності, фінансових коефіцієнтів);
- елементи методики оцінки беззбитковості діяльності підприємства (управлінський облік доходів, витрат і прибутків, CVP-аналіз);
- застосування економіко-математичних методів [1].

Проаналізувавши умови життєдіяльності малих підприємств, доцільність і можливість впровадження системи управлінського обліку в практику, необхідно визнати, що найскладнішим і найтрудомісткішим є процес розроблення (постановки) системи управлінського обліку малого підприємства. Цей процес необхідно проводити обмірковано, поетапно, з оцінюванням ефективності кожної стадії і ретельним плануванням наступної [5].

Отже, для реалізації ефективної діяльності та підвищення фінансової стабільності суб'єкта малого бізнесу необхідно у своїй обліковій політиці відводити вагоме місце для управлінського обліку як дієвого інструменту прийняття якісних управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Адаменко М. В., Кулик О. В. Актуальність та напрями впровадження управлінського обліку для малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_60. 2. Гоголь Т. А., Маргасова В. Г. Організація управлінського обліку і контролю на підприємствах малого бізнесу. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2. С. 401-411. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2018_2_43. 3. Курган Н.В., Кіпренко А. Ю. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на малих підприємствах України. *Управління розвитком*. 2016. № 2. С. 6-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2016_2_3. 4. Левицька С. О., Сич Д. М. Роль управлінського обліку в оптимізації калькулювання собівартості виробництва (на прикладі вітчизняних підприємств малого та середнього бізнесу). *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2015. Вип. 1. С. 226-234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnugvr_ekon_2015_1_28. 5. Ніпорко Н. І. Формування системи обліку на малому підприємстві: управлінський аспект. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 377-384. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpec_2015_4_54. 6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон від 18.09.2018 № 2545-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

Ю. Р. Ляшенко, студентка факультету обліку, аудиту та інформаційних систем
Науковий керівник: **М. О. Нежива**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ЯК ЗАСІБ ПЛАТЕЖУ

Ключові слова: електронні гроші, платіж, криптовалюта.

Сучасний економічний оборот характеризується активним використанням безготівкових розрахунків і «покупок онлайн», що спричиняє стрімкий розвиток електронної торгівлі та широке використання електронної системи платежів. Зазначені чинники приводять до появи такого інноваційного виду оплати товарів та послуг, як використання електронних грошей, що, своєю чергою, підвищує ефективність здійснення платежів [1].

Сьогодні електронні гроші набувають дедалі більшої популярності. Згідно зі статтею 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» визначено поняття «електронні гроші» [2] як одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. У цьому Законі також визначається:

- випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк;
- випуск електронних грошей здійснюється шляхом їх надання користувачам або комерційним агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти;
- банк має право випускати електронні гроші на суму, яка не перевищує суму отриманих ним грошових коштів;
- банк, що здійснює випуск електронних грошей, зобов'язаний погашати випущені ним електронні гроші на вимогу користувача;
- порядок здійснення операцій з електронними грошима та максимальна сума електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває в розпорядженні користувача, визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України [3].

Електронні гроші були введені для спрощення розрахунків в Інтернеті. Ними користуються для оплати праці віддалених працівників (фрілансерів), оплати товарів і послуг. Зазвичай люди стикаються з ними, коли збираються заробляти в мережі. Адже саме такі гроші використовуються для оплати праці. Нині у світі вже є дуже багато видів електронних грошей, наприклад: Яндекс.Гроші; Webmoney; PayPal; Qiwi.

Випуск електронних грошей здійснює лише уповноважений банк шляхом надання їх користувачам в обмін на готівкові та безготівкові кошти. Інколи можна зустріти твердження, що аналогом електронних грошей є криптовалюта. Платіжні одиниці в таких системах представлені у вигляді певних електронних монет, курс яких у переважній більшості випадків формується балансом попиту і пропозиції. Приклади криптовалютних платіжних систем – Bitcoin і Litecoin, де платіжними одиницями служать однойменні електронні монети, скорочено BTC і LTC.

Водночас на ринку грошових коштів та їх еквівалентів з'являється також новий вид валюти – віртуальні електронні гроші, що відносяться до внутрішньої електронної валютно-мережевої спільноти. Сфера їх використання обмежена придбанням і продажем віртуальних товарів усередині мережевої спільноти.

В Україні в Інтернеті найчастіше використовується Webmoney або Яндекс.Гроші, в англomовному середовищі – PayPal. Практично в кожній системі електронних грошей є комісії. Беруть відсоток за поповнення, переклад, зняття з рахунку.

За даними статистики, близько 50 % населення України вже користується електронними грошима та здійснює операції з ними. Найпопулярнішою аудиторією користування електронних грошей є люди віком від 12 до 55 років. Також за даними статистики серед підлітків для платежів через Інтернет вибирають електронні гроші 53 %. Більш старші люди в групі від 46 до 55 років електронні гроші використовують нарівні з банківськими картами – 68 % таких користувачів [4].

Ринок платіжних послуг виконує одну із ключових функцій фінансової системи. Трансформація сфери платіжних послуг відбувається під впливом глобальних структурних змін на фінансовому ринку. Посилення інноваційної діяльності на ринку платіжних послуг призводить до впровадження нових технологій, послуг та появи нових учасників ринку. Прикладом такої трансформації в Україні є введення в метрополітені безконтактних платежів за проїзд. На міжнародній конференції для розробників Google проект оплати проїзду в Київському метрополітені назвали одним з найпрогресивніших. Проект оплати проїзду в Київському метрополітені через жовті турнікети, які з'явилися на станціях в червні 2015 року розвивається завдяки співпраці метрополітену з компанією MasterCard. Турнікети дозволяють оплачувати проїзд безконтактно картами за допомогою технології PayPass або смартфоном по NFC. Таким чином, пасажери можуть оплатити проїзд в тому числі Google Pay, просто приклавши смартфон до зчитувального пристрою на турнікеті [5].

Отже, електронні гроші вже відіграють важливу роль у сучасних грошових системах і будуть провідними у грошових системах майбутнього. При цьому розвиток електронних грошей сутність грошей не змінює, змінюється тільки їх форма. За останні роки суспільство вже настільки звикло до розрахунків, оплати електронними грошима, що викликає в населення з часом дедалі більшу зацікавленість та популяризується. Для подальшого успішного розвитку електронних грошей в Україні важливим є застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використанню з метою ухилення від оподаткування та контролю.

Список використаних джерел: 1. Святошнюк С. С. Електронні гроші як фінансова послуга. *Вісник Одеського національного університету*. 2018. № 2. С. 26-34. 2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page>. 3. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей: Постанова Правління Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>. 4. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: Науково-аналітичні матеріали / П. М. Сениш та ін. Київ: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. 145 с. 5. КП «Київський метрополітен». URL: https://www.facebook.com/kyivmetro/?hc_ref=ARSom4dDn4O1Us7YNM4_rDEs6TiTyYwNkwYGD0zdX69FkpDhxvCk-ZhMDVDG-n7nkGU&fref=nf.

УДК 338.12

Д. О. Норець, студентка

Науковий керівник: **Т. В. Клименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

КРИЗОВІ ЯВИЩА ПІДПРИЄМСТВА: ФАКТОРИ, ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ

Ключові слова: криза, кризові явища, фактори, захисна тактика, наступальна тактика.

У наш час підприємства починають дедалі більше звертати увагу на такі поняття, як «криза» та «кризові явища». Криза – фаза економічного циклу, під час якої відбувається різке відновлення порушень відтворювальних пропорцій шляхом спаду виробництва, недовантаження виробничих потужностей, зростання безробіття та інших негативних явищ. Кризові явища – це невелика кількість нестійких кризових проявів, які виникають синхронно один до одного в різних напрямках діяльності підприємства, або певне явище, що виникає під час реалізації конкретного процесу функціонування суб'єкта діяльності [2]. Зазначимо, що тривалий час кризові явища досліджувалися переважно на макрорівні, але на сьогодні вони розглядаються й на мікрорівні. Значна частина дослідників вважає, що криза розпочинається саме з макрорівня.

Природа кризи та кризових явищ є однією зі спірних проблем у наш час. З одного боку, криза має руйнівний характер, тобто відбувається деформація соціально-економічних відносин і пропорцій розподілу ресурсів, але, з іншого боку, криза є оздоровчою, тобто вона стимулює процеси оновлення основного капіталу, відбувається пошук шляхів зниження витрат [3].

На виникнення кризових явищ на підприємстві впливає низка факторів, які поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів виникнення кризових явищ на підприємстві належать: спад кон'юнктури в економіці загалом, зменшення купівельної спроможності населення, високий рівень інфляції, постійні зміни в господарському та податковому законодавстві, нестабільність фінансових ринків, посилення конкуренції в галузі, криза окремої галузі, сезонні коливання, посилення монополізму на ринку, політична нестабільність у країні місцезнаходження підприємства, у країнах – постачальників сировини або споживачів продукції, конфлікти між засновниками (власниками). До внутрішніх факторів виникнення кризових явищ на підприємстві належать: низька якість менеджменту, дефіцити в організаційній структурі, низький рівень кваліфікації персоналу, недоліки у виробничій сфері, прорахунки в галузі постачання, низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції, прорахунки в інвестиційній діяльності, брак інновацій та раціоналізаторства, дефіцити у фінансуванні, відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль) [4].

Під впливом кризових явищ виникає неплатоспроможність – нездатність підприємством виконувати свої фінансові зобов'язання в призначений термін за умов звичайної діяльності компанії [5].

Для подолання кризи підприємство обирає одну з двох тактик: захисну або наступальну. Захисна тактика використовується для того, щоб підприємство отримало додатковий час для проведення більш дієвих заходів для нормалізації становища та діяльності підприємства. Захисна тактика не потребує значних зусиль і витрат, але її ефект є тимчасовим. Серед основних заходів у межах реалізації цієї тактики варто назвати:

- скорочення всіх видів витрат;
- закриття і розпродаж підрозділів, устаткування;
- звільнення персоналу;
- скорочення виробництва та збуту;
- розпродаж продукції за зниженими цінами [1].

Більшість науковців вважає, що дієвішою та ефективнішою є наступальна тактика, яка передбачає реалізацію таких заходів:

- проведення активної маркетингової політики;
- підвищення (зниження) цін;
- модернізація виробництва;
- оновлення основних засобів виробництва;
- впровадження перспективних технологій у виробництво;
- використання резервів;
- пошук нових ринків збуту.

Однак наступальна тактика потребує наявності часу та коштів для досягнення результату. Тому велика кількість підприємств на початковому етапі боротьби з кризою використовують захисну тактику, щоб отримати час та кошти для проведення в подальшому наступальної тактики.

Для успішного подолання кризового явища необхідно:

- проведення глибокого причинного аналізу кризового явища;
- послідовно впроваджувати заходи з удосконалення культури управління фірмою на оперативному і стратегічному рівнях;
- персонал повинен бути задіяний в управлінні кризою на всіх можливих етапах для забезпечення співпраці та зацікавленості;
- раціонально використовувати страхові фонди подолання кризової ситуації [3].

Таким чином, для підприємства існує два шляхи виходу з кризи: подолання кризи або повна ліквідація підприємства. Якщо підприємству не вдається подолати кризу за допомогою захисної та наступальної тактик, то воно повністю припиняє своє існування, оголошується банкрутом.

За результатами дослідження можемо констатувати, що кризові явища можна, без сумніву, назвати переломним моментом підприємства, адже під час їх подолання воно досягає нових результатів, удосконалює виробництво, покращує якість управління. Якщо ж підприємство не в

зможі подолати кризове явище, то воно не спроможне проводити свою господарську діяльність під впливом різних соціально-економічних факторів, а отже, змушене припинити своє існування.

Список використаних джерел: 1. Біловол Р. І. Стратегія і тактика антикризового управління підприємством. *Економіка Криму*. 2013. № 1 (42). С. 228-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econkr_2013_1_49. 2. Григор'єва О. В., Міщенко А. Ю. Кризові явища в економіці та їх прояви на підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 13, ч. 1. С. 76-79. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/18.pdf. 3. Луцик І .Б., Юрій Е. О. Головні причини виникнення кризових явищ на підприємстві та можливі шляхи їх подолання. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 2(58). С. 83-88. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_58_2017_ukr/14.pdf. 4. Ляшенко Н. В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2012. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958>. 5. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. К. Воронової. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Алерта, 2011. 558 с. URL: <https://web.archive.org/web/20160509113740/http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/slovnnyk-finpravo.pdf>.

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 657

О. А. Сарапіна, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку, аудиту і оподаткування
В. С. Баранова, магістр спеціальності «Облік і оподаткування»
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон, Україна

КРИТЕРІЙ ВИБОРУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ-ПІДПРИЄМЦЯМИ

Ключові слова: оподаткування, загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування, облік і звітності, фізичні особи-підприємці, податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок.

Особливістю діяльності фізичних осіб-підприємців як суб'єктів малого підприємництва в Україні є високий ступінь чутливості до податкової політики, що відіграє найважливішу роль у формуванні структури цього бізнесу, зокрема шляхом використання податкових пільг у межах загальної системи оподаткування та запровадження спрощеної системи оподаткування. У цих умовах суб'єкти малого підприємництва постають перед проблемою вибору системи оподаткування: загальної або спрощеної. Ми зробили спробу визначити критерії цього вибору з погляду оптимізації податкових платежів фізичних осіб-підприємців.

Фізичні особи-підприємці можуть самостійно обирати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, яка являє собою особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку.

Податковим кодексом України [1] встановлені певні обмеження щодо обрання спрощеної системи оподаткування:

- 1) обсяг річного доходу;
- 2) види діяльності, зазначені в пункті 291.5 статті 291 Податкового кодексу України;
- 3) резидентський статус фізичної особи-підприємця;
- 4) відсутність у підприємця податкового боргу.

За умови відповідності цим обмеженням фізичні особи-підприємці можуть обирати спрощену систему оподаткування, обліку і звітності. Але чи буде ця система сприяти оптимізації витрат на ведення бізнесу?

Порівнюємо податкові платежі фізичної особи-підприємця на загальній і спрощеній системі оподаткування.

На загальній системі оподаткування ФОП сплачує податок на доходи фізичних осіб за ставкою 18 % від чистого оподаткованого доходу. Відповідно до статті 177.2 ПКУ чистий оподаткований дохід розраховується як різниця між загальним оподатковуваним доходом і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю такої фізичної особи-підприємця.

$$\text{Податок на доходи фізичних осіб} = (\text{Доходи} - \text{Витрати}) \cdot 18\%.$$

З метою оподаткування доходи і витрати фізичної особи-підприємця на відміну від юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва визнаються за касовим принципом.

Основою спрощеної системи оподаткування є єдиний податок, який розраховується для фізичних осіб-підприємців на 3 групі за ставкою 3 % (якщо підприємець є платником ПДВ) або 5 % від доходу, отриманому протягом податкового періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі. Для розрахунку єдиного податку доходи теж визнаються за касовим методом. Для розрахунку ми використовуємо ставку єдиного податку третьої групи – 5 %.

$$\text{Єдиний податок} = 5\% \cdot \text{Дохід}.$$

Прирівнюємо дві формули та отримуємо нерівність:

$$(\text{Доходи} - \text{Витрати}) \cdot 18\% = 5\% \cdot \text{Дохід}.$$

$$13\% \cdot \text{Дохід} = 18\% \cdot \text{Витрати}.$$

$$\text{Дохід} = 1,3846 \cdot \text{Витрати}.$$

Звідси, Прибуток = 1,3846 · Витрати – Витрати = 0,3846 · Витрати
Рентабельність реалізації = Прибуток/Чистий дохід.

У формулу рентабельності реалізації підставляємо значення прибутку і доходу, які виражені через витрати підприємця.

$$\text{Рентабельність реалізації} = \frac{0,3746 \cdot \text{Витрати}}{1,3846 \cdot \text{Витрати}}$$

Звідси рентабельність реалізації = 0,2778 = 27,8 %.

З наведених розрахунків видно, що якщо рентабельність реалізації фізичної особи-підприємця більше ніж 27,8 % то необхідно обирати спрощену систему оподаткування, оскільки вона дасть меншу величину податку в порівнянні із загальною системою оподаткування. І навпаки, якщо рентабельність реалізації менше за 27,8 % з метою оптимізації оподаткування – вибір за податком на доходи фізичних осіб.

Якщо підприємець обрав спрощену систему оподаткування, то виникає необхідність у виборі групи платників єдиного податку. Якщо приватному підприємцю умови бізнесу дозволяють перебувати на другій і третій групі єдиного податку, то обирати потрібну ту, яка дає можливість сплачувати менший обсяг єдиного податку.

Єдиний податок другої групи в 2019 році становив 834,60 грн (20 % від мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного періоду). Для третьої групи єдиний податок встановлюється у відсотках до доходу. Будуємо рівняння:

$$834,60 = 5 \% \cdot \text{Дохід.}$$

$$\text{Дохід} = 16692,00.$$

З наведених розрахунків виходить, що якщо дохід фізичної особи-підприємця за місяць понад 16 692,00 грн вигідніша друга група єдиного податку. І навпаки, якщо дохід за місяць не перевищує 16 692,00 грн – необхідно обирати третю групу єдиного податку.

Спрощена система оподаткування, з одного боку, дозволяє розвиватися малому бізнесу, а з іншого – стала інструментом маніпуляцій при сплаті податків. В Україні фахівці з фіскальної політики продовжують дискутувати про те, чи потрібна така система, чи дозволяє вона насправді бізнесу розвиватися, чи доцільно змінити модель збору податків.

Список використаних джерел: 1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 336.225.6:330.131.7

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

А. А. Телегіна, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Ключові слова: податкові ризики, платник, держава, мінімізація, методи.

У наш час кожне підприємство зобов'язане сплатити державні податки. Ухилення від податків тягне за собою зменшення фінансування бюджету країни, що у свою чергу, призводить до фінансової кризи та негативно впливає на темпи розвитку економіки країни загалом. Контроль та мінімізація податкових ризиків призводить до стабілізації економіки країни та фінансовому добробуту її мешканців.

Податковий ризик – це економічна категорія, яка відображає певну невизначеність, що характерна для діяльності суб'єкта господарювання або держави стосовно стабільності податкової політики, а також можливість відхилень від запланованих податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів унаслідок ухилення від сплати податків чи порушення податкового законодавства [1].

Основні джерела податкових ризиків можна поділити на 4 групи: ідеологічну, правову, моральну та економічну. До ідеологічної групи можна віднести нерівність прав і обов'язків

усіх учасників податкових правовідносин. Правова група містить недосконалість податково-законодавства. Економічна група – низьку правову культуру платників податків та високе навантаження. Високу корумпованість та низьку професійну етику працівників фіскальної служби містить моральна група. Наведемо загальну характеристику класифікаційних груп податкового ризику (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика класифікаційних груп податкового ризику

Критерії	Особливості
За терміном дії	
Тимчасові	Діють протягом одного бюджетного періоду
Постійні	Багаторічні, циклічні
За важливістю результату	
Основні	Мають значний вплив
Другорядні	Мають невагомий вплив
За часом виникнення	
Оперативні	Можуть бути спричинені будь-якими непередбачуваними ситуаціями протягом року
Поточні	Зумовлені змінами в механізмі оподаткування
Перспективні	Найменш прогнозовані і найбільш непередбачувані, пов'язані із запланованим податковим реформуванням
За правовими ознаками	
Правові	Є наслідком нетяжких порушень платниками податків при складанні та поданні податкової звітності.
Кримінальні	Є наслідком тяжких порушень податкового законодавства
Корупційні	Виникає внаслідок зловживань та корупційних дій із боку працівників ДФСУ, а також інших посадових осіб.
За рівнем бюджетної системи	
Ризики державного бюджету	Виникає внаслідок надходження державних податків до бюджету
Ризики місцевих бюджетів	Виникає внаслідок надходження місцевих податків до бюджету
За сферою виникнення	
Зовнішні:	
- природно-кліматичні	Характеризують невизначеність кінцевого результату діяльності щодо забезпечення надходжень коштів до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів унаслідок прояву стихійних сил природи
- соціально-політичні	Характеризують недонадходжень податків у бюджет у зв'язку зі змінами політичної системи, розстановки політичних сил у суспільстві, політичною нестабільністю
Внутрішні: - організаційно-управлінські	Можливість впровадження неефективної організаційної структури органів та підрозділів ДФСУ, системи прийняття управлінських рішень, планування, цілепокладання, прогнозування, що, у свою чергу, впливає на невизначеність результатів діяльності операційних процесів адміністрування податків.
За впливом наслідків	
Виправдані	Обґрунтовані вжитими заходами із забезпечення податкових надходжень
Невиправдані	Пов'язані із значними витратами на здійснення заходів щодо забезпечення податкових надходжень
За функціональними характеристиками:	
Об'єктивні	З'являються через вплив незалежних факторів суспільно-економічного життя
Об'єктивно-суб'єктивні	Повністю залежать від діяльності чи бездіяльності суб'єктів податкових правовідносин

Джерело: складено авторами на основі вивчення податкових ризиків та [2].

Огляд класифікаційних ознак податкових ризиків дозволяє зробити висновок про можливість кожного ризику потрапити до декількох груп, сформованих за різними ознаками.

Визначити ризик можна за одним із таких методів, які наведені в таблиці 2.

Методи визначення ризиків

№	Метод	Пояснення
1	Метод історичного аналізу	Полягає у визначенні схожості ситуації, схеми або документу, по яких визначається ризик, з тими, що спостерігалися, використовувалися або готувалися раніше
2	Метод аналогій	Базується на використанні досвіду та напрацювань, набутих іншими державними органами України або податковими органами інших країн в аналогічних (схожих) ситуаціях
3	Аналітичний метод	Передбачає використання таких технологій, як моделювання, аналіз за схемою „причина-наслідок" та інші
4	Метод «зворотного аналізу»	Полягає у вивченні виявлених на практиці фактів невідповідності податкових стягнень, їх прогнозованим розміром і встановлення причин та зовнішніх ознак цих відхилень, які у подальшому буде можливо використовувати для виявлення ризиків на ранніх стадіях адміністрування
5	Індивідуальне опитування	Проводиться опитування, у тому числі анонімних, учасників або потенційних учасників процесу, щодо якого визначаються ризики.

Джерело: складено авторами на основі вивчення податкових ризиків та [3].

Спираючись на методи визначення ризиків, наведені в табл. 2, вважаємо, що найбільш ефективним є метод «зворотного аналізу». Використовуючи цей метод, можна отримати інформацію, яка буде корисною в майбутньому та допоможе виявити причини зародження ризиків на ранніх стадіях та швидше їх усунути або мінімізувати.

Отже, податковим ризиком є невизначеність дій підприємства або держави, яка стосується стабільного надходження податків, а також можливе відхилення або сплати податків до державного або міського бюджету, що тягне за собою можливість порушення податкового законодавства. Підприємство та держава повинна, безумовно, знати методи визначення ризиків та методи їх усунення для стабілізації податкових надходжень до казначейства країни.

Список використаних джерел: 1. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова. Суми: УАБС НБУ, 2015. 332 с. 2. Дубовик О. Ю. Податковий менеджмент у схемах і таблицях: Навчальний посібник. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 248 с. 3. Методи визначення та класифікація податкових ризиків / Державна фіскальна служба України. URL: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/povidomlenia_/2010-povidomlenia/59484.html.

УДК 339.543

В. В. Гливенко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

М. Ю. Корх, магістр

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ НАДХОДЖЕНЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Ключові слова: мито, митні платежі, митне оформлення, митна політика.

Згідно з Митним кодексом України, мито є загальнодержавним податком, контроль за справлянням та правильністю нарахування якого покладено на митні органи [1].

Митниця у своїй роботі вирішує багато завдань, серед яких можна виділити: по-перше, захист національних економічних інтересів, а по-друге, контроль за переміщенням товарів через митний кордон України та забезпечення справляння митних платежів. Сьогодні значна увага приділяється питанням адміністрування митних платежів, підвищенню ефективності митної політики загалом та митного контролю зокрема. Дослідженню вказаних питань присвячені праці таких учених, як Л. О. Батанова [2], П. В. Пашко [3], І. Г. Бережнюк [4], Д. В. Приймаченка [5], Ю. М. Дьоміна [6] та інших.

Організація роботи ДФС та її територіальних органів щодо забезпечення виконання завдань із надходженням податків, зборів, митних та інших платежів, а також єдиного внеску до бюджетів та державних цільових фондів і здійснення контролю за їх надходженням неможлива без проведення аналізу динаміки надходжень цих платежів. У 2018 році до загаль-

ного фонду державного бюджету надійшло платежів на суму 729,4 млрд грн, з них 338,8 млрд грн становили митні платежі. Як зазначено у звіті Державної фіскальної служби України, загальний зовнішньоторговельний обіг за 2018 рік становив 104,2 млрд дол. США. Імпорт товарів становив 56,9 млрд дол. США та порівняно з 2017 роком зріс на 14,9 %, а експорт – 47,3 млрд дол. США та збільшився на 9,3 % [7].

На прикладі показників Чернігівської митниці ДФС по надходженню мита за 2016, 2017 і 2018 роки, нами проаналізовано динаміку надходжень мита за товарними позиціями і зроблені такі висновки. Перші місця у списку посідає група 31 «Добрива» з Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Розглянемо детальніше товарну позицію 3102 «Добрива мінеральні або хімічні, азотні» [8]. Останніми роками в сільськогосподарському виробництві зберігається тенденція до збільшення попиту на використання різних видів добрив. За даними Державної служби статистики України, у період 2016–2018 рр. спостерігається збільшення внесення мінеральних добрив з 1728,9 до 2346,3 тис. тонн [9]. Збільшення попиту на цю продукцію відбувається завдяки тому, що вона є одним із доступних ресурсів для підвищення продуктивності аграрного сектору.

Розглянемо надходження мита в 2016-2018 рр. у розрізі кварталів за товарною позицією 3102 «Добрива мінеральні або хімічні, азотні» (табл.).

Таблиця

Надходження мита в 2016-2018 рр. у розрізі кварталів за товарною позицією 3102 «Добрива мінеральні або хімічні, азотні», грн

Квартал	2016	2017	2018
I	45 019 970,51	21 587 096,42	7 604 542,55
II	5 815 957,62	28 139 634,46	761 607,92
III	6 971 462,87	19 870 861,98	555 098,51
IV	9 201 418,70	7 159 357,04	1 230 270,14

Як бачимо з даних таблиці, найбільше мита кожного року справляється в I кварталі, що пов'язано з підготовкою сільськогосподарських підприємств до посівного сезону. Помітно значний спад надходження мита у 2018 році. На нашу думку, це сталося через заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять із Російської Федерації. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 р. № 1022 було внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1147, де доповнили перелік товарів, заборонених до ввезення такими позиціями: 3102 21 00 00 «Сульфат амонію», 3102 40 «Суміші нітрату амонію з карбонатом кальцію або іншими неорганічними речовинами, що не є добривами» [10]. Таким чином, товарна позиція 3102 скоротилася на ці позиції і відповідно зменшився обсяг справляння мита у порівнянні з 2016 і 2017 роками.

Нині увага з боку уряду приділяється розвитку торговельно-економічної співпраці з іншими країнами та збільшенню товарообігу, а також пошуку нових експортних та імпорتنих можливостей. Зрозуміло, що збільшення надходжень до бюджету та прискорення міжнародної торгівлі прямо залежить від ефективності роботи митниці під час виконання цих завдань. Ці питання тісно пов'язані з митною політикою, серед основних функцій якої є фіскальна та економіко-регуляторна. Тому актуальним залишається питання поліпшення митного оформлення товарів та системи управління ризиками. Для цього необхідно розвивати інфраструктуру митниці, протидіяти корупції та контрабанді, а також створювати сприятливі умови для перетину кордону. Кабінет Міністрів України від 27.12.2017 схвалив Стратегію розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року. Вказана Стратегія спрямована як на вдосконалення діючої системи управління ризиками, так і на визначення подальших шляхів розвитку [11]. Реалізація в повному обсязі системи управління ризиками дасть змогу збільшити надходження митних платежів до бюджету. Це стане можливим, зокрема, за рахунок сприяння митними органами дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митного законодавства.

Список використаних джерел: 1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. 2. Батанова Л. О. Система адміністрування митних плате-

жів у контексті сучасних державних реформ в Україні на шлях до євроінтеграції. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9233>. 3. Пашко П. В. Функції митної політики. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2009/1_41_2009/7.pdf. 4. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с. 5. Приймаченко Д. В. Місце митної політики в системі державної політики. *Митна справа*. 2005. № 2. С. 11-15. 6. Дьомін Ю. М. Митний контроль в Україні: монографія. Київ, 2004. 542 с. 7. Звіт ДФС за 2018 рік. 2018. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>. 8. Знайти свій код УКТЗЕД. 2019. URL: <https://ares.ua/uk/codesearch>. 9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 10. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1147: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-2017-%D0%BF>. 11. Про розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 978-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2017-%D1%80>.

УДК 336

І. В. Підпригора, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна

ПЕРЕХІД НА ЗАГАЛЬНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПОРЯДОК КОРИГУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ

Ключові слова: облік, фінансовий результат, загальна система оподаткування.

Нині в бухгалтерів-практиків досить часто виникають питання, коли «спрощенцем» до переходу на загальну систему було надано покупцям товари, послуги, роботи, а оплата за такі послуги, роботи тощо – отримана, коли той перейшов на загальну систему оподаткування.

Отже, цілком логічно постає питання: «Чи має коригуватися фінансовий результат такого платника податку на суму отриманої оплати за товари, послуги, роботи?»

Передусім треба звернутися до норм чинного законодавства. Нормою Податкового кодексу України (ПКУ) [1] передбачено, що сума доходу, отримана суб'єктом господарювання в період перебування такого платника на спрощеній системі, має коригувати результат до оподаткування шляхом його збільшення в разі переходу такого платника на загальну систему (пп. 140.5.12 ст. 140 ПКУ).

Таким чином, у разі переходу зі спрощеної на загальну систему оподаткування об'єктом оподаткування податком на прибуток буде прибуток суб'єкта господарювання, який коригує фінансовий результат шляхом збільшення або зменшення (пп. 134.1.1 ст. 134 ПКУ).

Проте звертаємо увагу на той факт, що об'єкт оподаткування податком на прибуток може визначатися платником податку без коригування фінансового результату, якщо річний дохід такого суб'єкта господарювання не перевищує 20 млн грн (абзац восьмий пп. 134.1.1 ст. 134 ПКУ). Для цього такий суб'єкт господарювання має право самостійно прийняти рішення про незастосування таких коригувань та в податковій декларації з податку на прибуток зазначити про незастосування коригування фінансового результату.

Якщо платник податку не приймає такого рішення (при цьому дохід за рік менше ніж 20 млн грн), то такий суб'єкт господарювання зобов'язаний коригувати фінансовий результат до оподаткування податком на прибуток шляхом його збільшення. Це означає, що отриманий дохід (оплата за товари, послуги, роботи, які були надані суб'єкту господарювання, коли той ще перебував на спрощеній системі) має збільшити фінансовий результат до оподаткування податком на прибуток.

Список використаних джерел: 1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (ред. від 01.07.2019 р.). 2. Лист ДФС України від 01.08.2019 р. № 3604/6/99-99-15-02-02-15/ПК.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДОКРЕМЛЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ БЕЗ СТАТУСУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Ключові слова: облік, податки, збори, відокремлений підрозділ, облікова політика.

З метою розширення бізнесу великі та середні підприємства України відкривають філії, відокремлені територіально підрозділи, представництва, що дозволяє опанувати нові ринки збуту, збільшити коло споживачів, наблизитися до постійних постачальників сировини для виробництва або до природних джерел сировини.

Згідно з ч. 4 ст. 64 Господарського кодексу України такі відокремлені підрозділи не мають статусу юридичної особи і діють на основі положення про них, затвердженого головним підприємством. Підприємства можуть відкривати рахунки в установах банків через свої відокремлені підрозділи відповідно до закону [1].

Згідно зі ст. 1 Закону № 755 відокремлений підрозділ юридичної особи – це філія, інший підрозділ юридичної особи, що розміщений поза її місцезнаходженням та виробляє продукцію, виконує роботи або операції, надає послуги від імені юридичної особи, або представництво, що здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи [2].

Спільними рисами відокремлених підрозділів є те, що вони не є юридичними особами. Такі структурні одиниці наділяються майном юридичної особи і діють на підставі затвердженого нею положення від власного імені. Керівники відокремлених підрозділів призначаються юридичною особою і діють на підставі виданої нею довіреності. Податкове законодавство неоднозначно підходить до визначення відокремлених підрозділів платниками податків: в одних випадках на них покладається цілий комплекс податкових обов'язків; у других – тільки частина такого комплексу; у третіх – юридична особа, яка зареєструвала відокремлений підрозділ, усі податкові обов'язки такого підрозділу виконує самостійно.

Відокремлені підрозділи виступають самостійними платниками податків дуже рідко. Здебільшого обов'язки з їх сплати та подання податкової звітності покладаються на головне підприємство. Відповідно до п. 63.2 ПКУ [3] відокремлені підрозділи підлягають взяттю на облік у контролюючих органах незалежно від обов'язку щодо сплати того чи іншого податку та збору. Зважаючи на те, що існують певні особливості оподаткування діяльності відокремлених підрозділів, що входять до складу юридичної особи, доцільним буде розглянути податки, які сплачуються такими підприємствами (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості оподаткування діяльності підприємств, що мають відокремлені підрозділи

Назва податку (збору)	Платник податку (збору)	
	головне підприємство (юридична особа)	відокремлений підрозділ (без статусу юрособи)
Податок на прибуток	так	ні
Податок на доходи фізичних осіб	так	так
Податок на додану вартість	так	ні
Екологічний податок	так	ні
Рентна плата:		
- рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України	так	ні
- рентна плата за спеціальне використання води	так	так
Податок на майно	так	ні
Військовий збір	так	так
Єдиний соціальний внесок	так	так

Джерело: [4].

Отже, як бачимо за даними табл. 1, відокремлені підрозділи самостійно сплачують ПДФО, рентну плату за спеціальне використання води, Військовий збір та ЄСВ. Такі підрозділи є плат-

никами зазначених податків та зборів лише у випадку, якщо вони на це уповноважені головним підприємством, самостійно ведуть бухгалтерський облік та мають окремий баланс.

У табл. 2 розглянемо положення щодо обліку нарахування та сплати податків і зборів, які повинні бути відображені в Наказі Про облікову політику відокремленого підрозділу.

Таблиця 2

Складові Розділу «Організація обліку розрахунків за податками і платежами» до Наказу про облікову політику відокремленого підрозділу

Складові Розділу	Основні положення
Загальні положення	<ul style="list-style-type: none"> – вибір системи оподаткування діяльності відокремленого підрозділу; – зазначення переліку загальнообов’язкових податків та зборів, що справляються підприємством; – наведення нормативно-законодавчих актів щодо обліку нарахування та сплати податків і зборів; – склад працівників бухгалтерії, що відповідають за ведення обліку нарахування та сплати податків і зборів
Податок на прибуток	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення об’єкту оподаткування та суми податку на прибуток; – визначення особливостей коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів, при формуванні резервів (забезпечень), при здійсненні фінансових операцій та такі, що обумовлені особливостями оподаткування окремих видів діяльності та операцій; – зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларації з податку на прибуток відокремленим підрозділом до головного підприємства; – наведення порядку виправлення помилок з податку на прибуток
Податок на додану вартість	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення об’єкту оподаткування та суми ПДВ до сплати в бюджет; – особливості оподаткування операцій передачі майна між відокремленими підрозділами, виконання ними робіт (надання послуг) один одному; – зазначення порядку виписування та заповнення Податкових накладних по операціях, що оформлюються відокремленим підрозділом; – зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларації з податку на додану вартість відокремленим підрозділом до головного підприємства; – наведення порядку виправлення помилок з податку на додану вартість
Податок на доходи фізичних осіб	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення бази оподаткування та суми ПДФО до сплати в бюджет; – перерахунок податку та податкові соціальні пільги; – порядок подання річної податкової декларації
Екологічний податок	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення бази оподаткування та суми Екологічного податку до сплати в бюджет; – зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларації з екологічного податку відокремленим підрозділом до головного підприємства
Рентна плата за спеціальне використання води	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення бази оподаткування та суми рентної плати за спеціальне використання води до сплати в бюджет; – порядок подання податкової квартальної декларації щодо рентної плати за спеціальне використання води; – відповідальність відокремленого підрозділу – платника рентної плати та контроль за її справлянням
Податок на майно	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – наведення методики визначення бази оподаткування та суми податку на майно до сплати в бюджет; – зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларацій з податку на майно відокремленим підрозділом до головного підприємства; – порядок відображення операцій з податку на майно в обліку відокремленого підрозділу
Акцизний податок	<ul style="list-style-type: none"> – регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами; – зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларацій з акцизного податку відокремленим підрозділом до головного підприємства; – порядок відображення операцій щодо акцизного податку в обліку відокремленого підрозділу

Таким чином, згідно з табл. 2 пропонується відокремленим підрозділам створити Розділ щодо обліку нарахування та сплати податків і зборів у розрізі кожного окремого виду податків з обов'язковим розкриттям таких питань:

- регламентація порядку нарахування податку нормативно-правовими актами;
- наведення методики визначення бази оподаткування та суми податку до сплати в бюджет;
- зазначення термінів та порядку оформлення і подання Декларацій з податку відокремленим підрозділом до головного підприємства;
- порядок відображення операцій з податку в обліку відокремленого підрозділу.

Список використаних джерел: 1. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. 2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <http://vyborkom.org/kb/article.php>. 3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-IV. URL: <http://www.sta.gov.ua/doccatalog/document?id=300559>. 4. Selivanova N., Tokarchuk L., Chuvakov O. Analysis of taxation burden in Ukraine in 2014-2016. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, No. 3. P. 288–294. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/458/pdf>.

УДК 657

О. О. Сидоренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИКІВ ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК

Ключові слова: страховик, страховий посередник, норматив витрат, витрати на ведення страхової справи, податок на прибуток, позитивна різниця, фактичні витрати на виплати страховим посередникам.

У процесі діяльності страхові компанії досить часто використовують послуги страхових посередників, а саме страхових агентів та страхових брокерів, з метою укладання та/або пролонгації договорів страхування. Водночас Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23.11.2018 № 2628-VIII було внесено зміни до п. 141.1.3 Податкового кодексу України (ПКУ), зокрема додано абзац такого змісту: «Фінансовий результат до оподаткування страховика збільшується: на позитивну різницю між сумою будь-яких виплат (винагород) страховим посередникам та іншим особам за надані послуги щодо укладання (пролонгації) договорів страхування та сумою нормативу витрат на виплати страховим посередникам, розрахованих за методикою, визначеною уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику» [1], що відповідно вимагає від страховика приділення уваги правильності відображення в обліку та врахування таких витрат у процесі здійснення розрахунку суми податку на прибуток, що вказує на актуальність теми.

З наведених змін у Податковому кодексі України можна зробити висновок, що страховику перед визначенням бази оподаткування з податку на прибуток спочатку необхідно визначити норматив витрат на виплати страховим посередникам, після чого порівняти його з фактичними (або нарахованими у звітному періоді, але ще не виплаченими) виплатами страховим посередникам та в разі перевищення фактичних виплат над нормативом збільшити на суму перевищення фінансовий результат до оподаткування.

При цьому, на нашу думку, текст п. 141.1.3 ПКУ «Фінансовий результат до оподаткування страховика збільшується: на позитивну різницю між сумою будь-яких виплат (винагород) страховим посередникам та іншим особам», слід викласти в такій редакції «Фінансовий результат до оподаткування страховика збільшується: на позитивну різницю між сумою будь-яких нарахованих, в тому числі не оплачених у звітному періоді, виплат (винагород) страховим посередникам та іншим особам», що унеможливить використання страховик при розрахунку такої податкової різниці даних лише за фактично оплаченими винагородами страховим посередникам.

Норматив витрат на виплати страховим посередникам треба визначати згідно з «Методикою визначення нормативу витрат на виплати страховим посередникам» [2], відповідно до якої:

1. Базою для розрахунку нормативу витрат страховика на виплати (винагороди) страховим посередникам та іншим особам (далі - база для розрахунку нормативу витрат) є сума страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), одержаних (нарахованих) страховиком протягом звітного (податкового) періоду за договорами страхування та перестраховування, зменшена на суму страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), одержаних (нарахованих) страховиком протягом звітного (податкового) періоду за договорами перестраховування.

2. Норматив витрат страховика на виплати страховим посередникам (далі – норматив витрат) за звітний (податковий) період розраховується за формулою:

$$NB = \sum_{i=1}^n Bi \cdot Ni + I,$$

де NB – норматив витрат за звітний (податковий) період;

Bi – база для розрахунку нормативу витрат за i -м видом страхування;

Ni – норматив витрат на ведення справи страховика за i -м видом страхування на останню звітну (податкову) дату;

n – кількість видів страхування, за якими страховиком протягом звітного (податкового) періоду здійснювалася страхова діяльність;

i – вид страхування, за яким страховиком протягом звітного (податкового) періоду здійснювалася страхова діяльність;

I – інвестиційний дохід страховика, одержаний (нарахований) протягом звітного (податкового) періоду.

Розмір нормативу витрат на ведення справи за видами страхування визначається: 1) за видами добровільного страхування – максимальна гранична частка нормативних витрат на ведення справи у страховому тарифі, розрахована страховиком відповідно до законодавства та зазначена ним у правилах страхування, що зареєстровані Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України або Нацкомфінпослуг. Якщо правилами страхування не встановлено розміру нормативних витрат на ведення справи, то він визначається в розмірі 20 %; 2) за видами обов'язкового страхування – гранично допустиме значення нормативу витрат на ведення страхової справи як складової частини страхового тарифу, визначене законодавством [2].

При цьому для «страховиків, що здійснюють діяльність за видами страхування, іншими, ніж страхування життя, як дохід, отриманий страховиком від інвестування коштів страхових резервів у прийнятні активи вважають, а саме: проценти, нараховані страховику за звітний (податковий) період на суми банківських вкладних (депозитних) або поточних рахунків, за вирахуванням податків, зборів та платежів; дивіденди, нараховані страховику за акціями, за вирахуванням податків, зборів та платежів; дохід, нарахований страховику за державними цінними паперами, за вирахуванням податків, зборів та платежів» [2].

Аналіз вищенаведених положень щодо складу доходів від інвестування коштів страхових резервів (технічних резервів) дає змогу зробити такі висновки:

1. Склад вищенаведених доходів не враховує всіх видів доходів, які можна отримати в процесі розміщення страхових резервів, а тому повинен бути розширений (наприклад, доходи за банківськими металами, нерухомим майном тощо).

2. Врахування доходів від дивідендів за акціями, нерозкрито повною мірою, адже отримані дивіденди залежно від порядку їх обліку можуть потрапляти або до складу доходів страховика (рахунок 73 «Фінансові доходи»), або йти у зменшення балансової вартості фінансових інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі.

Проаналізувавши вищезазначені нормативні документи в роботі було виділено окремі недоліки та запропоновано шляхи їх вирішення з метою удосконалення чинного податкового законодавства України та зменшення майбутніх зловживань, пов'язаних із неоднозначним трактуванням окремих їх положень.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 2. Методика визначення нормативу витрат на виплати страховим посередникам. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/1064-05.02.19-2.pdf>.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: інвестиційна діяльність; оподаткування; податкові важелі; фіскальне стимулювання.

Зважаючи на чималі потреби національної економіки в інвестиційних ресурсах, які держава не в змозі задовольнити в повному обсязі, доцільним є твердження про те, що їй відведена роль дофінансування та створення відповідної інфраструктури для залучення приватних інвестицій. Вагомим фінансовим впливом потребує реалізація окремих програм інноваційного розвитку та інвестиційних проектів, пов'язаних із модернізацією економіки.

Для реалізації пріоритетних завдань щодо активізації інвестиційної діяльності, що є фінансовою основою інноваційних змін в економіці, а отже, і трансформаційних процесів, доцільно використовувати комплексний підхід щодо застосування інструментів фінансової політики. Це можливо зробити, якщо включити до комплексу інструментарію не лише державні видатки, а й інструменти податкової політики та боргової політики.

Ключовим завданням податкової політики є забезпечення сприятливих умов для ефективного та стабільного забезпечення бюджету податковими надходженнями, збільшення їх обсягу шляхом детінізації виробництва, зростання споживання, сприяння розвитку інвестиційної діяльності та дієвої системи податкового контролю на основі оптимізації ставок основних податків і податкового навантаження, раціоналізації складу і структури податкової системи, податкових пільг і податкових санкцій [1].

Досвід провідних країн світу щодо використання податкових важелів стимулювання інвестицій та інновацій свідчить про те, що за умови узгодженості дій та створення їх необхідного різноманіття можна отримати значний вплив на господарські та економічні процеси, що є особливо важливим при необхідності подолання негативних наслідків світової фінансової кризи в масштабі національної економіки.

Інструменти фіскального стимулювання інвестиційної діяльності, що набули значного застосування в економічно розвинених країнах, відрізняються певними перевагами в порівнянні з прямим бюджетним фінансуванням, а саме:

- збереження незалежності приватного сектору у прийнятті рішень щодо напрямів реалізації інвестиційно-інноваційної політики;
- уникнення формування ринку інноваційної продукції, що здатен функціонувати лише за штучної підтримки держави;
- зменшення рівня бюрократизму в системі органів державної влади;
- незалежність від послідовності стадій бюджетного процесу та необхідності затвердження асигнувань, а також узгодження інтересів різних відомств і ухвалення законодавчих актів;
- стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств різних галузей промисловості на основі дотримання принципів справедливості та ефективності господарського процесу [2].

Для прикладу наведемо основні пріоритетні напрями податкової політики США: збільшення бази оподаткування, скорочення найбільших значень ставок оподаткування, зменшення фіскальної функції податків за рахунок переважання інших функцій, лібералізація ставок оподаткування, рівнозначне податкове навантаження при однаковому рівні доходу незалежно від форми інвестування[3]. З метою усунення наслідків кризових процесів в економіці в країні робляться спроби передусім скоротити податкові пільги для запобігання можливості платників зменшити свої податкові зобов'язання. Проте такі заходи не розповсюджуються на тих суб'єктів господарювання, які задіяні в реалізації пріоритетних інноваційних проектів, а також не зменшують обсягів інвестування, вони здебільшого мають право на додаткові податкові преференції [4].

Механізм стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у Великобританії схожий за принципом побудови на американський, проте йому притаманні певні особливості. Наприклад,

ставки податку на прибуток корпорацій встановлюються щорічно на фінансовий рік, який завершився. Корпораціям надано право всі витрати на НДДКР відносити на витрати виробництва незалежно від розміру. Крім цього, у англійській системі оподаткування притаманна досить велика кількість пільг. Зокрема це стосується обкладання податком дивідендів компаній та прибутку на приріст капіталу [3]. Таким чином, навіть в сучасних умовах загострення кризових явищ зберігається тенденція до податкового стимулювання активізації інвестиційних процесів [4].

Уряд Німеччини широко використовує неоподатковувані надбавки на виробництво товарів за рахунок інвестицій, а також інвестиції у сферу НДДКР, зменшення ставок корпоративного податку, зміна податкової структури, зменшення податку на дохід і прибуток з одночасним збільшенням податку на споживання та додану вартість [3].

Податкова система Франції характеризується широким спектром інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів. У цій країні вже з 90-х рр. впроваджено податкову політику збільшення пільг щодо користування коштами податкового кредиту на проведення дослідницьких робіт, підвищується його найбільший розмір, спрощується порядок і процедура оформлення права на пільги щодо його отримання, створюються більш сприятливі умови для венчурних компаній. Також таким суб'єктам господарювання надається право нараховувати податковий кредит на підставі приросту витрат на НДДКР стосовно загальної суми витрат, які були здійснені в попередні роки [3].

Під час загострення кризових явищ яскраво проявляється потреба в трансформації економіки зі зміщенням акцентів у запровадженні відповідних фінансових інструментів стимулювання інвестиційних процесів як підґрунтя для необхідних структурних змін. Зважаючи на досвід країн із розвинутою ринковою економікою серед таких інструментів можна виокремити: прискорення амортизацію обладнання та машин; інвестиційний податковий кредит; стимулювання вкладення коштів у науково-технічні розробки [5].

Якщо більш детально розглянути питання фіскального стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, то найпоширенішим з його інструментів є введення спеціального режиму оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності. Цей інструмент є досить ефективним оскільки його застосування вимагає від всіх учасників інвестиційно-інноваційного процесу жорсткого дотримання всіх процедур та цільового використання отриманих преференцій, що, у свою чергу, зумовлює здійснення постійного моніторингу їх результативності з метою досягнення бюджетних та соціально-економічних завдань.

Список використаних джерел: 1. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 341-345. 2. Блискавка Т. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах. *Дослідження міжнародної економіки*: збірник наукових праць. 2011. Вип. 1(66). С. 155-165. 3. Литвиненко Я. В. Податкова політика. Київ: МАУП, 2003. 224 с. 4. Innovations in taxation: A new forum for tax reform professionals. Fiscal reform & Economic Governance. URL: <http://www.fiscalreform.net>. 5. Кризька Р. Використання податкових інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів у системі антикризових заходів в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*. 2009. Вип. 2. С. 112-119.

УДК 338.48:336.22

В. Я. Павлоцький, старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: туристичний збір, ринок готельних послуг, конкурентоспроможність засобів розміщення туристів.

Конкурентне середовище функціонування вітчизняних підприємств сфери туризму, зокрема, засобів розміщення туристів, формується під впливом низької ринкової консолідації, сезонного характеру та суттєвої залежності попиту від коливань рівню доходів споживачів. Усі вказані фактори зумовлюють високу інтенсивність конкуренції на ринку готельних послуг і, отже, чутливість суб'єктів господарської діяльності до будь-яких змін у зовнішньому

оточенні. Серед складових останнього, політико-правові чинники і, передусім, податкові інструменти, виправдано розглядаються як такі, що мають пріоритетне значення [1, с. 152]. Тривалий період податкове законодавство, у частині, що стосується туристичної діяльності, було майже незмінним. Ця ситуація, на жаль, не була слідством ефективного фіскального регулювання, проте загальний податковий контекст господарювання залишався стабільним. Наприкінці минулого року парламент схвалив внесення коректив до Податкового кодексу України, що, зокрема, стосуються бази нарахування туристичного збору. На теперішній час вітчизняні готельні підприємства повинні дотримуватись зі змінами в редакції 268 статті ПКУ (регулюючої справляння туристичного збору), що набули чинності з поточного року. Якщо раніше ставка збору, яку встановлюють місцеві ради, становила від 0,5 до 1% вартості проживання у місцях тимчасового розміщення (майже завжди обиралося максимальне значення), то сьогодні вітчизняні туристи мають сплачувати до 0,5%, а іноземні (в'їзні) – до 5% розміру мінімальної заробітної плати, законодавчо встановленої на 1 січня звітного року, для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення [2]. Остаточний розмір ставки збору, у вказаних вище межах, як і раніше, визначають місцеві ради, проте наслідки їх рішення нині є набагато більш значущими та, навіть, такими, що потенційно впливають на конкурентну ситуацію на локальних ринках готельних послуг. Проілюструємо це у табл. 1 на прикладі системи ставок туристичного збору, встановленої цього року муніципальною владою трьох найбільш популярних серед туристів міст України – Києва, Одеси та Львова.

Таблиця 1

Ставки туристичного збору, встановлені у 2019 р.

Місто	Ставка туристичного збору, % від мінімальної заробітної плати за добу перебування	
	для внутрішніх туристів	для в'їзних туристів
Київ	0,4	1,0
Одеса	0,5	0,5
Львів:	залежно від вартості проживання за добу	
- до 350 грн.	0,2	0,2
- 351-750 грн.	0,3	0,3
- 751-1200 грн.	0,4	0,4
- більше 1200 грн	0,5	0,5

Джерело: складено автором за даними офіційного інтернет-порталу КМДА та офіційних інтернет-сайтів міських рад міст Одеси та Львова.

Принципи, за якими визначались параметри туристичного збору, цілком відповідають діючій (або, на жаль, реально відсутній) концепції розвитку туризму у відповідних містах. Так, Київська міська влада у главу кута ставить суто фіскальний аспект, сподіваючись значно збільшити надходження від збору і, відповідно, бюджетні витрати на утримання туристичної інфраструктури. У Львові був обраний принципово інший підхід, який шляхом диференціації ставки збору наближає його розмір до минулорічного. Основним пріоритетом при цьому є збільшення завантаження готельних закладів. В Одесі схвалили найбільш простий варіант формування ставки туристичного збору, яка є фіксованою та не залежить ні від вартості розміщення, ні від організаційної форми туризму. На наш погляд, таким чином Одеська міська влада відмовилась від одного з реальних важелів місцевої туристичної політики.

Однак безпосередньо зміна механізму нарахування туристичного збору суттєво вплинула на ринкові позиції відносно невеликої кількості засобів розміщення – переважно, бюджетних готелів, хостелів, баз відпочинку, у тих регіонах, де ставки збору не залежать від вартості проживання. Справжня проблема лежить в іншій площині. Фактичне підвищення вартості розміщення за рахунок непрямих фіскальних інструментів майже однаково впливає на готельні підприємства, що працюють у стандартному нормативному полі. Але поза ним залишається велика кількість індивідуальних засобів розміщення, передусім, приватної житлової нерухомості, що використовується для прийому туристів.

Наприклад, за даними офіційної галузевої статистики, що узагальнює показники діяльності колективних засобів розміщування, у 2017 р. 182 відповідних підприємства м. Київ надали пос-

луги 11 554,4 тис. туристів [3]. У тому ж році, за інформацією Управління туризму Київської міської державної адміністрації, столицю відвідали 4 млн туристів. У минулому 2018 році для фізичних осіб-підприємців, які є власниками колективних засобів розміщення, навіть було скасоване подання галузевої статистичної звітності, що ускладнює попереднє порівняння. Реєстр податкових агентів, які справляють туристичний збір, розміщений на офіційному сайті Одеської міської ради, на даний час налічує 417 суб'єктів, у тому числі – 326 фізичних осіб-підприємців. При зверненні до популярного сайту онлайн-бронювання послуг розміщення Booking.com легко побачити, що в Одесі наявні більше 5 тис. пропозицій поселення туристів.

З причин низької ефективності податкового адміністрування, власники індивідуальних засобів розміщення не тільки не перераховують туристичний збір, але також практично не сплачують податок на нерухомість, що мав би стати аналогом корпоративних податків готелів.

Такий стан справ помітно змінює конкурентну ситуацію на ринку готельних послуг. Сумлінні платники туристичного збору опиняються в завідомо програшному конкурентному становищі щодо індивідуальних засобів розміщення туристів.

Змінити ситуацію, що склалась, можна шляхом внесення змін у податкове законодавство, стосовно туристичного збору (передусім, суттєво зменшивши кількість необґрунтованих пільг), кардинально змінивши підхід до статистичних спостережень за наданням послуг розміщення і, головним чином, покращивши фіскальний контроль над усіма податковими агентами, включаючи тих, хто не визнає за собою цей статус.

Список використаних джерел: 1. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції: монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименка, О. Л. Михайлюк. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 332 с. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI у поточній редакції від 01.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 3. Статистичний бюлетень Державної служби статистики України «Колективних засоби розміщення в Україні у 2017 році». URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.

УДК 336.143

В. М. Пастернак, студент

Науковий керівник: **С. П. Барановська**, канд. екон. наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: оподаткування, податкова система, податкове навантаження, податки.

Важливу роль у розвитку економіки відіграє стан системи оподаткування. Завдяки цій системі здійснюється регулювання економічної соціальної та інвестиційної діяльності. Проблема оподаткування підприємств належить до тих, які потребують особливої уваги, оскільки податки формують грошові кошти держави та різносторонньо впливають на суб'єкти господарювання.

Згідно з визначенням, податок на прибуток підприємств – це прямиий податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також із прибутку від орендних операцій, роялті та від зареалізаційних операцій [1]. Дійсна податкова система України формувалась довгий період, проте нині її не можна вважати досконалою. Сьогодні можна відслідкувати певні недоліки, які стосуються оподаткування підприємств, що, звісно ж, негативно впливає на їх діяльність.

Спочатку варто згадати відсутність стабільної податкової системи. Це передусім проявляється в частій зміні видів податків та їх ставок, у неоднозначності викладу інформації в податковому законодавстві, суперечність окремих норм законів один одному. Також негативним фактором є складність системи оподаткування, а саме раціональний вибір показників, які б достовірно відображали рівень податкового навантаження та його розподіл між споживанням, доходами і майном, а також між категоріями платників. Спочатку в Податковому кодексі як базова ставка податку на прибуток визначалась ставка 16 %, поступово вона підвищилась до 18 %. [2]. Нерівномірність податкового навантаження – це також один із недоліків податкової системи. Внаслідок чого виникає ситуація, за якої через ухиляння від сплати

податків одними підприємствами страждають ті, які, не маючи пільг, чесно сплачують їх. Це призводить до погіршення фінансового становища конкретних підприємств, і як результат, погіршення загального економічного клімату в державі.

Наявність цих негативних факторів також зумовлює те, що підприємці для максимізації свого прибутку вдаються до неправомірних схем з метою уникнення сплати податків або зменшення їх суми, що суттєво впливає на наповнення бюджету України.

Отже, для розвитку економіки країни необхідним є нагальне вирішення зазначених проблем шляхом реформування чинної податкової системи. Слід встановити оптимальні розміри податків, які не гальмуватимуть розвиток підприємств і водночас забезпечать достатню кількість надходжень до державного бюджету.

Список використаних джерел : 1. Об'єкт оподаткування і порядок обчислення оподаткованого прибутку. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=002ORB3C8C>. 2. Ставка податку на прибуток – 2019. URL: <http://www.buhoblik.org.ua/nalogi/nalog-na-pribyl/559-stavka-podatku-na-pributok-2013.html>.

УДК 336.227.1

Т. М. Дзюмак, студентка, обліково-фінансовий факультет

Науковий керівник: **А. О. Нікітішин**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** подвійне оподаткування, резидент, нерезидент, оборот, платник податку, база оподаткування, прибуток, єдиний соціальний внесок, податок на додану вартість, податкове зобов'язання.*

В умовах ринкової економіки та євроінтеграції, зростання обсягів оборотів від зовнішньоекономічної діяльності країни, виходу вітчизняних товаровиробників на світовий ринок з метою прибуткового капіталовкладення, суб'єкти господарювання стикаються зі значною низкою правових проблем, у тому числі у сфері справляння податків. Однією з таких дилем є поняття так званого «подвійного оподаткування», яке виникає не тільки під час здійснення експортних (імпортних) операцій юридичних осіб із нерезидентами, а й на митній території України.

Враховуючи, що з метою уникнення дворазових претензій на той самий дохід та з податковими органами інших держав Україна підписала двосторонні угоди з багатьма країнами про уникнення подвійного оподаткування на деякі товари згідно з УКТ ЗЕД та передбачила подібні норми застосування міжнародних договорів у статті 13 ПКУ, в межах нашої держави досі залишається актуальним питання про надмірне податкове навантаження як юридичних (фізичних) осіб, так і пересічних громадян. Основним документом для реалізації резидентами свого права, наданого двосторонніми угодами, залишається Наказ ДПА України № 173 від 12.04.2002 «Про підтвердження статусу податкового резидента України» [1].

Не можна вважати безпідставною думку про те, що держава стягує у платників податків майже 60 % їхніх доходів, і це залишається фактом. У такому випадку фіскальна функція податків навіть вдвічі перевиконується. Як результат, з одного боку, недивним є високий рівень тіньової економіки, численні «схеми» ухилення від сплати податків, набуття офшорного статусу а з іншого – внаслідок такого процесу бюджет наповнюється необхідними фінансовими ресурсами для задоволення соціальних потреб, основним джерелом яких є податки та збори. Завданням держави є виключно максимальне нагромадження резервів та відсутність децентралізованого їх розподілу. У зв'язку з цим постає проблема пошуку пріоритетних та перспективних механізмів оподаткування, які насамперед не мали б деструктивного впливу на наміри платників.

Вперше явище подвійного оподаткування у сфері податкових відносин дослідив М. Селігман у своїх працях (1895). Згідно з його поглядами, подвійне оподаткування – оподаткування одного об'єкта податку аналогічним податком за той самий проміжок часу. Це як дуже давній, так і новий феномен, особливість якого полягає у простому бажанні підвищити надходження до бюджету. Проблема подвійного оподаткування виникає в таких випадках: при оподаткуванні суми прибутку підприємства, що розподіляється; при здійсненні розрахунків із державними цільовими фондами; при нарахуванні та сплаті сум ПДВ на реалізовані товари, роботи, послуги. Залежно від форми подвійного оподаткування можна виділити по-

двійне економічне оподаткування та подвійне юридичне оподаткування. Розглянемо кожну із ситуацій конструктивно [2].

Під подвійним економічним оподаткуванням розуміється ситуація, коли з однойменного доходу податок сплачують декілька його послідовних одержувачів. Подвійне економічне оподаткування пов'язане зі справлянням двох або більше податків з однієї податкової бази. Це яскраво проявляється при оподаткуванні податком на прибуток підприємства як самостійного платника, і як додаток оподаткування податком на прибуток акціонера при розподілі прибутку підприємства. При цьому прибуток, який підлягає розподілу, обкладається податком двічі за різними ставками: податком на прибуток за основною ставкою 18 % та податком на виплату дивідендів учасникам (засновникам) – 5 % (згідно зі ст. 167 ПКУ). Проблему економічного подвійного оподаткування можна вирішити при розробці податкових норми, які дозволяють певним чином зарахувати податок, сплачений на рівні підприємства, при розрахунку податкових зобов'язань акціонера. Можливе повне або часткове звільнення від дивідендів або нерозподіленого прибутку [3].

Фізична особа – підприємець, яка перебуває на спрощеній системі оподаткування повинна сплачувати щомісяця ЄСВ «за себе». Дуже часто виникає ситуація, коли ФОП за сумісництвом є найманим працівником у юридичної особи, за якого щомісяця нараховується і сплачується ЄСВ за рахунок роботодавця. Так, якщо платник податків, маючи основне місце роботи, додатково інвестує в напрямку отримання пасивних видів доходу, він не сплачує єдиний внесок. Але у випадку його реєстрації підприємцем та створення власного бізнесу, за умови збереження основного місця роботи, ЄСВ повинно сплачуватись. Отже, таке сумісництво породжує, по суті, подвійне оподаткування ЄСВ (за основним та неосновним місцем роботи), хоча відповідні державні соціальні послуги, наприклад, матеріальне забезпечення на випадок безробіття, не надаються в подвійному або адекватному внескам розмірі, що, своєю чергою, також потребує виправлення через корекцію ставки ЄСВ, що сплачується. Крім того, фактично, хоч ЄСВ і сплачує роботодавець, він одночасно зменшує суму заробітної плати на суму єдиного внеску з економічно рентабельною метою покрити його витрати на розрахунки з Пенсійним Фондом. Не менш справедливим для ФОП мало б місце скасування зобов'язання сплати мінімального розміру ЄСВ у разі відсутності діяльності або доходу у звітному періоді.

Під подвійним юридичним оподаткуванням розуміється ситуація, коли той же самий платник податків оподатковується зіставними податками щодо однакової бази оподаткування два або більше разів за один період. Причому подвійне оподаткування не є математичним подвоєнням суми податку, а є надлишковим збільшенням податкового тиску на платника податку. Наприклад, одночасне справляння ПДВ з продавця товарів (продукції) та кінцевого споживача. У момент реалізації продукції у виробника виникає податкове зобов'язання, яке він сплачує до бюджету у встановлені ПКУ терміни. Здавалося б податковий обов'язок виконаний, проте звичайний покупець придбає товар за ціною знову ж таки з урахуванням ПДВ, і, звісно, бюджет не повертає йому суми податкового кредиту, як вважалося б за потрібне. Тоді ж виникає парадокс подвійного оподаткування ПДВ. У підприємствах, що реалізують послуги, ще більш безнадійна ситуація, адже вони взагалі не мають права на податковий кредит, враховуючи те, що в собівартість їхніх послуг фактично входить лише заробітна плата та рентабельність. У такому випадку податкове зобов'язання з ПДВ фактично висвітлюється як 20 % з обороту суб'єкта господарювання. ПДВ залежать не від ефективності діяльності підприємств, а від обсягів господарських оборотів. Саме через незадовільне адміністрування податку на додану вартість існують пропозиції щодо заміни ПДВ податком із реалізації, а також замінити цим податком більшість податків. Привабливість податку з обороту полягає в тому, що він наділений простотою, прозорістю та невідворотністю способу його справляння [4].

Таким чином, питання відсторонення явища подвійного оподаткування залишається відкритим і потребує перегляду з боку законодавців.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України станом на 06.09.2019 (зі змінами на 01.10.2019). 2. Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: Теоретичні та прикладні аспекти. Київ: МАУП, 2004. 576 с. 3. Мельник В. А. Ринок цінних паперів. Довідник керівника підприємства. Спеціальний випуск. Київ: А.Л.Д., ВІРА-Р, 2011. 560 с. 4. Лондар С. Л., Тимошенко О. В. Фінанси: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2009. 384 с.

О. І. Кисіль, магістр

Науковий керівник: **В. А. Таращенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

СХЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ ТА ЗАХОДИ ЇХ ЛІКВІДАЦІЇ

Ключові слова: ухилення від оподаткування, схеми ухилення від оподаткування, будівельна галузь.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується певними проблемами, однією з ключових серед яких є хронічний дефіцит державного бюджету. Проблема посилюється через те, що причиною дефіциту є не тільки слабка податкова база, але і значні масштаби ухилення від сплати податків. В Україні використання схем ухилення вже є нормою для багатьох платників податків. У результаті чого бюджет країни щорічно втрачає значні суми коштів, і, як наслідок, держава не в змозі в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед суспільством [1].

Схеми ухилення від сплати податків набули поширення у сфері будівництва. Найбільш поширеним порушенням у сфері житлового будівництва є приховування виручки від реалізації продукції, з проведенням неврахованих готівково-грошових операцій [2].

До специфічних способів приховування виручки у сфері житлового будівництва можна віднести схему з реалізації за готівковий розрахунок підприємством-підрядником своєї частки в об'єкті будівництва, яку воно отримує як оплату за виконану роботу. У цьому випадку будівельною організацією житло передається приватним особам за договорами дарування, переуступки прав власності по взаємозаліках, покликаним замаскувати фактичну угоду купівлі-продажу. Також характерними способами приховування виручки у сфері житлового будівництва є:

- складання підприємством при продажу зведеного на власні кошти житлового об'єкта фіктивних договорів на пайову участь у будівництві;
- порушення термінів реєстрації в бухгалтерії підприємства введених в експлуатацію і реалізованих об'єктів [3].

Схеми ухилення від оподаткування у сфері будівництва можна поділити на такі види:

1. Невідображення в звітності, або заниження виручки від реалізації будівельних робіт із закритими актами виконаних робіт. Це порушення стає можливим в результаті вказівки недостовірних даних у договорах на капітальне будівництво (відсутність посилань на об'єкти будівництва); переліку виконаних обсягів робіт на об'єкті будівництва; актах приймання-здачі будівельних робіт; довідках про виконані обсяги будівельних робіт.

2. Маскування фактично здійснених будівельних робіт під інший вид фінансово-господарської діяльності з іншим порядком оподаткування.

3. Зловживання пільгами, наданими офшорним компаніями. Слід зазначити, що деякі юридичні особи використовують пільговий режим оподаткування, що надається офшорними зонами безпосередньо для здійснення легальної («білої») фінансово-господарської діяльності. Практика показує, що однією з основних таких сфер є будівництво.

4. Порушення при сплаті ПДВ:

а) при розрахунку сум податку на додану вартість у сфері будівництва неправомірно відшкодовується з бюджету ПДВ по об'єктах будівництва, що не відносяться до виробничої діяльності цього платника, не враховуються суми, що надійшли від авансів і передоплат.

б) одним із характерних порушень податкового законодавства, властивих будівельним фірмам, є безпосереднє заниження ПДВ з використанням вексельних схем.

5. При розрахунку сум податку на майно у сфері будівництва знижується середньорічна вартість майна.

6. Використання підприємцем або юридичною особою, що не мають ліцензії на здійснення будівельної діяльності реквізитів і назви фірм, що мають будівельні ліцензії.

7. Невиконання обов'язків з обчислення та (або) перерахування прибуткового податку (податку на доходи) з працівників будівельних організацій [4].

Головна проблема в боротьбі з уникненням оподаткування полягає в тому, що основні винуватці – власники великих будівельних підприємств та надвеликих політико-бізнесових груп – мають неабиякий політичний вплив, і тому скорочення можливостей для великомасштабних зловживань потребує політичної волі та широкої народної підтримки. Але ці зловживання залишаються малопомітними на побутовому рівні, на відміну від таких у малому бізнесі. До заходів ліквідації схем від оподаткування можна віднести:

- проведення формальних перевірок більш частіше;
- детальна перевірка ліцензій на здійснення будівельної діяльності;

Одним із способів зменшення ступеня ухилення від оподаткування є запровадження спеціального оподаткування будівельних організацій. Одним із варіантів може бути підвищення ставки спеціального збору до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Список використаних джерел: 1. Вишневський В. П., Веткин А. С. Уход от уплаты налогов: теория и практика: монографія. Донецьк, 2003. 228 с. 2. Иванов Ю. Б., Єськов О. Л. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. 328 с. 3. Блажко Р. Податки йдуть в обхід. URL: <http://lawyers.in.ua/ukr/blog/art-69-nalogi-idut-v-obhod>. 4. Паєнтко Т. В. Інституціоналізація фіскального регулювання фінансових потоків: монографія. Київ: «ДКС центр», 2013. С. 149-156.

УДК 657

Н. Є. Моткіна, студентка

Науковий керівник: **Д. Ю. Ляшко**, начальник науково-дослідної частини університету, кандидат економічних наук, доцент

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, м. Дніпро, Україна

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І ЗБОРАМИ

Ключові слова: облік, бюджет, розрахунки за податками.

Одним з головних елементів формування доходної частини бюджету є податки. Завдяки податковій системі. Також податки є найважливішим і впливовим інструментом регулювання економічних відносин та інтересів держави, суб'єктів господарювання а також окремих громадян.

За словами шведського економіста К. Еклунда: «Велика частина державного виробництва і послуг фінансується від зібраних податків і потім розподіляється більш-менш безкоштовно серед громадян. Це стосується освіти, медичного обслуговування, виховання дітей і ряду інших напрямків. Ціль - зробити розподіл життєво важливих засобів більш рівномірним» [1].

Управління податковими платежами на рівні підприємства – практично єдиний метод впливу платників податків на відносини з державою. Якість реалізації поставленого завдання, насамперед, визначається відображенням на рахунках бухгалтерського обліку нарахованих податків за джерелами їх сплати [2].

Узагальнення інформації про розрахунки підприємства за всіма видами платежів до бюджету здійснюється за рахунком 64 «Розрахунки за податками й платежами». Згідно з Інструкцією № 291 цей рахунок використовують для відображення інформації про розрахунки підприємства за видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, та за фінансовими санкціями, що справляються в дохід бюджету.

За кредитом рахунка 64 показують нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплату, списання тощо.

Рахунок 64 має такі субрахунки:

- 641 «Розрахунки за податками»;
- 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»;
- 643 «Податкові зобов'язання»;
- 644 «Податковий кредит» [3].

Для вирішення завдань щодо виконання податкових зобов'язань, що вимагає ефективної організації обліку розрахункових платежів, реформовано механізм справляння податку на прибуток. З метою забезпечення нової якості облікового процесу з розвитком його функціональних можливостей щодо податкових розрахунків і платежів запропоновано удосконалити

поточне групування бухгалтерського обліку на підставі відкриття активно-пасивного рахунку, призначеного для відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань. Це дозволило оптимізувати інформаційну базу щодо податкових розрахунків і здійснити підтримку роботи облікового апарату [4].

Розкриття положень Податкового кодексу України щодо оподаткування товаровиробників дає змогу стверджувати про максимальне наближення методології у визначенні зобов'язань до бюджету за податками згідно з бухгалтерським та податковим законодавством, що підтверджується застосуванням нового підходу у визначенні об'єктів оподаткування згідно з податковим законодавством. [5]

Отже дослідивши дану тему можна з впевненістю казати про необхідність пильної уваги до сьогоdnішнього стану оподаткування. При виведення податкової системи на оптимальний рівень податки повинні стати не тільки знаряддям забезпечення бюджету, але й могутнім стимулом розвитку народного господарства країни

Список використаних джерел: 1. Козырин А. Налоговое право зарубежных стран: вопросы теории и практики. Москва: Независимое издательство «Манускрипт», 1993. 2. Мороз Ю. Ю. Облік податкових платежів підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Сер.: *Бухгалтерський облік, контроль і аналіз*. 2013. Вип. 1. С. 196-207. 3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Наказом Міністерства фінансів № 291 від 30.11.1999. 4. Волошенюк І. Є. Удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з податку на прибуток. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5701>. 5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.

УДК 657.1

В. С. Пономаренко, студентка

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОГЛЯД ЗМІН ТА ПЕРСПЕКТИВ ПОДАЛЬШОГО ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В ПИТАННЯХ СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Ключові слова: єдиний податок, перспективи, зміни, модернізація, законодавство.

Щодня в Україні модернізується законодавство: встановлюються нові правила, обов'язки та права, постають оновлені накази, розпорядження, інструкції, вказівки, методичні рекомендації міністерств і відомств, постанови Кабінету Міністрів, розглядаються і затверджуються законопроекти, набирають чинності прийняті закони України. Процес законотворення настільки динамічний, що стосується всіх проблем у різних секторах економіки в розрізі суб'єктів господарювання. Так, Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження форм заяви про застосування спрощеної системи оподаткування, розрахунку доходу за попередній календарний рік, запиту про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку та витягу з реєстру платників єдиного податку» від 16.07.2019 року № 308 (далі – Наказ Мінфіну № 308) набрав чинності 22 жовтня 2019 року й, відповідно, ввів свої корективи в питаннях сплати єдиного податку [2]. Не меншої уваги вартий і Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо заходів з детінізації обігу товарів і послуг» від 29.10.2019 року № 2338 (далі – Проект ЗУ № 2338/ Законопроект № 2338) [4]. Загалом, він окреслює перспективи для розвитку малого бізнесу. Отже, ознайомимось зі змінами та можливими нововведеннями.

По-перше, дамо визначення поняттю «єдиний податок», спираючись на положення Податкового кодексу України (ПКУ). Згідно з п. 291.2 ст. 291 та п. 297.1 ст. 297 ПКУ:

Єдиний податок – це податок, що являє собою заміну справляння окремих податків та зборів (податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість, податку на майно, рентної плати за спеціальне використання води (тільки для платників четвертої групи)), визначених ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

Таким чином, платники єдиного податку всіх груп можуть бути звільнені від обов'язку нарахування, сплати і подання податкової звітності, з урахуванням аспектів провадження їхньої діяльності, від місцевого податку на майно відповідно до норм чинного законодавства,

а також від трьох загальнодержавних податків, тоді як платники четвертої групи – від чотирьох, враховуючи рентну плату за спеціальне використання води.

По-друге, розглянемо зміни, затверджені Наказом Мінфіну № 308. Так, відповідно до його положень 22 жовтня цього року втратив чинність Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження форми свідоцтва платника єдиного податку та порядку видачі свідоцтва, форми та порядку подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування та форми розрахунку доходу за попередній календарний рік» від 20.12.2011 року № 1675, а з ним і:

- Свідоцтво платника єдиного податку;
- Заява про застосування спрощеної системи оподаткування;
- Розрахунок доходу за попередній календарний рік, що передує року переходу на спрощену систему оподаткування [3].

Натомість постають такі реєстраційні форми документів, як:

- Заява про застосування спрощеної системи оподаткування;
- Розрахунок доходу за попередній календарний рік, що передує року переходу на спрощену систему оподаткування;
- Запит про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку;
- Витяг з реєстру платників єдиного податку [2].

Як бачимо, з'явилися дві нові форми і дві попередні зазнали оновлення. Тож, тепер для того щоб стати платником єдиного податку або перейти до іншої групи або взагалі відмовитися від нього, суб'єкт господарювання має використовувати нові документи, які додаються до Наказу Мінфіну № 308.

По-третє, окреслимо перспективи прийняття Законопроекту № 2338, звертаючи увагу на його цілі та завдання, дамо загальну характеристику основним положенням, визначимо дату набрання чинності в разі ухвалення. Станом на 1 лютого 2019 року на обліку в Україні перебуває 1,8 млн. фізичних осіб-підприємців (далі – ФОП), з них 1,3 млн – платників єдиного податку; при цьому вони збільшують платежі до бюджету: за даними ДФС, за 2018 рік ФОПи збільшили сплату єдиного соціального внеску на 38 % – з 14 млрд до 19,6 млрд грн [5]. Для розвитку підприємницької діяльності, зниження податкового навантаження на фізичних осіб-підприємців та покращенню економічної ситуації в Україні був розроблений Проект ЗУ № 2338, метою якого є вдосконалення системи спрощеного оподаткування для ФОПів [5]. Згідно з його положеннями в новій редакції постануть пп. 1-3 п. 291.4 ст. 291 та пп. 1 п. 293.2 ст. 293 ПКУ [4]. Порівняємо чинні норми з тими, що пропонуються, за допомогою таблиці.

Таблиця 1

Порівняння граничних меж віднесення суб'єктів господарювання до належних груп платників єдиного податку і відповідних їм ставок оподаткування згідно з чинною редакцією ПКУ і з тією, що пропонується Законопроектом № 2338

Група платників єдиного податку	Податковий кодекс України			
	Чинна редакція		Редакція, що пропонується	
	Гранична межа віднесення, грн	Ставки оподаткування, %	Гранична межа віднесення, грн	Ставки оподаткування, %
Перша	300000	10 % ПМ ¹	1000000	0 % ² ПМ 10 % ПМ
Друга	1500000	20 % МЗП ³	5000000	20 % МЗП
Третя	5000000	3 % ⁴ доходу; 5 % ⁵ доходу	10000000	3 % доходу; 5 % доходу
Четверта	частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %	різні ⁶	частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %	різні

¹ ПМ – розміру прожиткового мінімуму;

² щодо діяльності з надання побутових послуг населенню;

³ МЗП – розмір мінімальної заробітної плати;

⁴ у разі сплати податку на додану вартість згідно з ПКУ;

⁵ у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку;

⁶ в залежності від категорії (типу) земель, їх розташування.

Джерело: [1; 4].

Проаналізувавши дані таблиці, можемо зробити висновок, що в разі прийняття Законопроєкту № 2338 зростуть граничні межі зарахування підприємців до відповідних груп платників єдиного податку. Так, для першої і другої груп максимальний обсяг доходу збільшується у 3,33 раза, для третьої – у 2 рази, показники четвертої залишаються без змін. До того ж для першої групи з'являється нульова ставка щодо діяльності з надання побутових послуг населенню.

Таким чином, спостерігаємо значну диспропорцію в граничних межах, яка, насамперед, відіб'ється на умовах ведення бізнесу та забезпечить підвищення мотиваційного рівня для фізичних осіб – підприємців щодо переходу на спрощену систему оподаткування, обліку й звітності та справляння єдиного податку, що, у свою чергу, вплине на зниження податкового навантаження і виведе більшу частину ФОПів із тіньової економіки.

Тепер з'ясуємо, коли ж Проєкт ЗУ № 2338 ввійде в дію у разі ухвалення урядом. Так, відповідно до прикінцевих та перехідних положень Закон набирає чинності з 1 січня 2020 року [4].

Звернемо увагу на те, що в разі прийняття законопроєкту реалізація його положень не вплине на показники Державного бюджету України [5].

Отже, можна зробити висновок, що єдиний податок є надійним інструментом ведення підприємницької діяльності, який, будучи основним елементом спрощеної системи оподаткування, не тільки забезпечує її ефективне функціонування, але й дає поштовх як для розвитку малого та середнього бізнесу, так і для економічного середовища всієї країни. А нові реєстраційні форми, затверджені Наказом Мінфіну № 308, оновили циркуляцію документообігу в питаннях сплати єдиного податку. Законопроєкт № 2338, у свою чергу, передбачає і розширення можливостей щодо переходу на спрощену систему оподаткування, лібералізуючи умови віднесення до тієї чи іншої групи платників єдиного податку, і покращення економічної ситуації в Україні, оскільки, намагаючись зменшити податкове навантаження, суб'єкти господарювання будуть переходити на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності і справляння єдиного податку, і тим самим даючи собі можливість подальшого процвітання для власного бізнесу, що позитивно вплине як на суспільний добробут населення, так і на економічний простір держави.

Список використаних джерел: 1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (у редакції від 20.10.2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 2. Про затвердження форм заяви про застосування спрощеної системи оподаткування, розрахунку доходу за попередній календарний рік, запиту про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку та витягу з реєстру платників єдиного податку: Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2019 року № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-19>. 3. Про затвердження форми свідоцтва платника єдиного податку та порядку видачі свідоцтва, форми та порядку подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування та форми розрахунку доходу за попередній календарний рік: Наказ Міністерства фінансів України від 20.12.2011 року № 1675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1536-11>. 4. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо заходів з детінізації обігу товарів і послуг» від 29.10.2019 року № 2338. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67220. 5. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо заходів з детінізації обігу товарів і послуг» від 29.10.2019 року № 2338. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67220.

УДК 336.221.4

А. В. Савич, студентка

Науковий керівник: **М. О. Нежива**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ключові слова: малий бізнес, підприємництво, податок, оподаткування, проблеми, перспективи.

Малий бізнес уже довгий період є домінуючим за чисельністю та обсягами виробництва у провідних країнах світу. Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної

системи, наближують її до потреб конкретних споживачів. Великою мірою підприємництво сприяє вирішенню питання стосовно зайнятості: завдяки ньому створюється дедалі більше нових робочих місць.

У сучасний економічний період, в умовах затяжної кризи малий бізнес є найбільш доцільним та ефективним засобом підтримки економіки. Саме з малим підприємництвом держава планує досягнути позитивних структурних змін в економіці, виходу з економічної кризи та створення умов для розширення сфери впровадження ринкових реформ. Враховуючи таку роль підприємництва держава намагається здійснювати всебічну їх підтримку.

Оскільки малий бізнес є одним із головних елементів підтримки та забезпечення економіки, доцільно буде навести конкретне його визначення. Існує низка його тлумачень, які мають певні відмінності, проте за суттю є майже однаковими. Якщо ж зібрати їх в одне визначення, то можна сказати, що малий бізнес – це самостійна, систематична господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку [1]. Аналізуючи це визначення можна сказати, що суспільство є досить зацікавленим у цьому виді бізнесу, адже це найбільш оптимальний варіант отримання прибутку, навіть якщо людина не має необхідних знань та навичок у його введенні. Саме тому держава намагається зробити все необхідне для того, аби забезпечити безпечно та ефективно його функціонування.

Проте, незважаючи на кроки, які держава робить назустріч малому бізнесу, система оподаткування таких підприємств залишає бажати кращого. Попри те, зазначені в Податковому кодексі України принципи та засади формування, ця система все ще залишається непрозорою та недостатньо ефективною. Проблема полягає насамперед у нечіткій структурі оподаткування та в неінформованості суспільства з різними елементами оподаткування малого бізнесу.

Важливо зазначити, що на початковому етапі заснування власного бізнесу є певні труднощі, які стримують відкриття власної справи. Велика кількість тих, хто намагається відкрити власний бізнес, часто не мають достатньої кількості необхідної інформації, а саме про процес реєстрації нового підприємства, його розвитку та ведення. Також необхідно зазначити, що однією з головних проблем у процесі реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності в Україні є значні затрати часу, грошей та зусиль. Такі перепони можуть завадити відкриттю малого бізнесу, так як перелічені процеси є трудомісткими та місцями складними.

Однак, як зазначає Н. Бех [2], досвід початківців і підприємців, що вже діють, показав: 75 % їх на перше місце серед інших проблем ставлять дефіцит фінансів. Власних капіталів більшість не має, банківські кредити дають на 2-3 місяці з високою процентною ставкою, а інших доступних джерел фінансової підтримки малого бізнесу в Україні не існує.

Якщо ж говорити про проблеми оподаткування малого бізнесу, то тут необхідно зауважити, що недосконалість податкової системи створила сприятливі умови для переходу в тіньовий сектор економіки. Так, через високі відрахування до фонду заробітної плати, єдиного соціального внеску багато малих підприємств ведуть подвійну бухгалтерію. Більшість підприємств тією чи іншою мірою приховують свої доходи, щоб платити менший податок. Неефективне оподаткування розглядається як основна перешкода розвитку малого бізнесу [3].

Аналізуючи наведені проблеми, можна дійти висновку, що структура податкової системи є не зовсім зрозумілою для новостворених підприємств. Тому актуальність питання щодо створення зрозумілої системи оподаткування залишається як ніколи пріоритетним.

Враховуючи вищезазначене, можна навести декілька ефективних напрямків щодо покращення податкової системи та податкової політики в Україні. Для початку необхідно ввести диференційовану ставку податку на прибуток залежно від виду діяльності. Це буде сприяти нагромадженню інвестиційних ресурсів підприємницькими структурами [4]. Крім цього, не варто забувати про спрощену систему оподаткування. Незважаючи на всі недоліки та аргументи проти цієї системи, її ліквідація не буде ефективною, адже в такому випадку це збільшить ризик переходу в «тінь» значної кількості суб'єктів малого підприємництва, що, як наслідок, зменшить рівень розвитку малого бізнесу та знизить рівень податкового надходження від єдиного податку.

Також на сьогодні актуальною буде розробка механізму, який буде ґрунтуватись на принципі регресивного оподаткування галузей [4]. Це буде актуально для підприємств, які нарощують обсяги виробництва продукції, що має перспективи збуту на внутрішньому та зовнішньому ринках. За таких умов підприємства будуть самі зацікавлені в тому, щоб показувати оподатковану базу в повному обсязі, адже чим більша буде сума отриманого прибутку, тим менша ставка податку.

Одним із найбільш ефективних факторів розвитку малого бізнесу є підтримка новостворених малих підприємств. Для таких підприємств необхідно вводити систему податкових стимулів як у межах спрощеної системи, так і за її межами. Зокрема можна диференціювати ставку єдиного податку, створивши окремі значення для новостворених суб'єктів, наприклад, у вигляді податкових знижок, що дозволить новим підприємствам сплачувати не повну суму податку, а певний її відсоток.

Підсумовуючи вище сказане, можна зазначити, що для підвищення ефективності податкової системи в діяльності малих підприємств необхідна належна увага з боку держави. Зокрема необхідно розробити чітку та зрозумілу податкову політику, яка буде спрямована на стимулювання вітчизняного виробництва, споживчого попиту, а також посилення регулюючої та контролюючої функції держави щодо сплати податків. Якщо ж говорити про спрощену систему оподаткування, то потрібно сказати, що вона повинна мати такі умови, які б заохочували суб'єктів малого підприємництва на ведення «відкритого» та «безтіньового» бізнесу. Тобто вона повинна бути сформована таким способом, щоб було одночасне спрямування і на стимулювання розвитку малого бізнесу, і на наповнення місцевих та державного бюджетів.

Список використаних джерел: 1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. 2. Бех Н. Особливості розвитку та функціонування малого і середнього бізнесу в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2016. № 1(26). С. 16-18. 3. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 57. С. 60–62. 4. Гречко А. В. Дослідження впливу податкової політики на економічний розвиток України. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. С. 10-15.

УДК 336.02

В.О. Стецюра, студент

Науковий керівник: **А. О. Нікітішин**, канд. екон. наук, доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: податок, екологічний податок, надходження, бюджет, ставка податку, законопроект.

Щодня виробничі підприємства в процесі своєї діяльності отримують готову продукцію, а з нею і відходи, які потрібно в подальшому десь розміщувати. Оскільки екологічна ситуація в Україні та світі загалом дедалі погіршується, було вирішено створити так званий екологічний податок, який надасть можливість зменшити забруднюваність й отримувати компенсаційні кошти за здійснювані викиди у вигляді надходжень до бюджетів.

З 1 жовтня 1991 року був введений у дію Закон Української РСР «Про систему оподаткування», за яким екологічний податок належав до загальнореспубліканських податків та визначався як податок, який «сплачують усі підприємства, об'єднання і організації та громадяни, які завдають шкоди навколишньому природному середовищу та погіршують якість природних ресурсів» [1, с. 22].

Екологічний податок має різні назви в різних країнах світу, різні ставки й бази нарахування, проте його призначення однакове. Введення екологічного податку зумовлене потребою часткової компенсації негативного впливу на довкілля небезпечних факторів, що виникають у процесі діяльності суб'єктів господарювання. У зв'язку з тим, що такий вплив є об'єктивно неминучим, передбачено економічне стимулювання суб'єктів господарювання до скорочення забруднення навколишнього середовища [2].

У той час як країни Європи підвищують ставки екологічного податку й підтримують рівень надходжень на одному рівні, в Україні надходження від екологічного податку останні-

ми роками коливаються: так, у 2015 році відбулось різке падіння, у 2016 році, після підняття ставок – рівень надходжень знову зріс, на сьогодні рівень надходжень за економічним податком знову має тенденцію до зниження.

Динаміку надходжень коштів від екологічного податку в бюджет України за 2012-2018 рр. представлено на рис. 1.

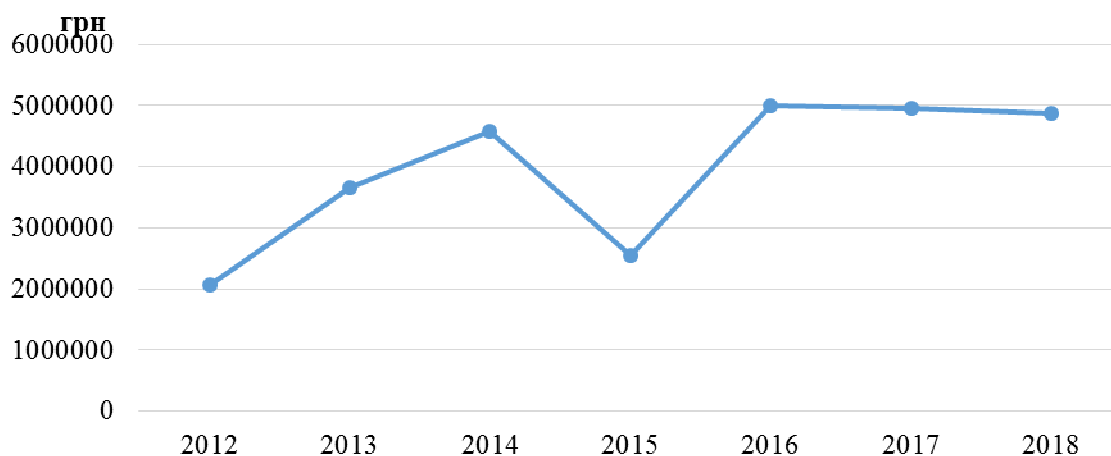

Рис. 1. Динаміка надходжень коштів від екологічного податку за 2012-2018 рр.

Через це у 2019 році на розгляд було винесено питання щодо підвищення ставок екологічного податку, зокрема законопроектом запропоновано підвищити деякі ставки у 4 рази, а саме:

- 1) збільшити в 4 рази ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;
- 2) збільшити в 4 рази ставки податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- 3) збільшити в 4 рази ставки податку за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах;
- 4) збільшити в 4 рази ставки податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- 5) збільшити в 4 рази ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк [3].

Впровадження таких змін дасть змогу зменшити викиди у воду, в атмосферне повітря, знизити розміщення відходів на звалищах, які ще можна переробляти, та інше. Також, як передбачається, підприємствами, які не зменшують викиди через свою діяльність, буде надходити більша сума компенсації за забруднення довкілля.

Екологічний податок є важливим інструментом державної екологічної політики та вітчизняного механізму податкового регулювання соціальної сфери [4-6]. З недавнього часу в деяких країнах почали масово поширювати інформацію про те, що літаки сильно впливають на зміну клімату, це такі країни як: Швеція (ввела податок на переліт усередині країни та на території ЄС у 2018 році), Німеччина, Франція, Нідерланди та інші (законопроектами прийнято, введення відбудеться ближчими роками) [7]. Тому потрібно переглянути об'єкти оподаткування на його відповідність у країнах ЄС з урахуванням національної практики.

Ще однією проблемою є те, що підприємства занижують показники викидів з метою зменшення сплати податку, тому обов'язковим заходом має бути посилення контролю за правильністю нарахування та сплати податку в бюджет.

Отже, за допомогою екологічного податку та правильності його застосування можна покращити стан довкілля та збільшити доходи бюджету держави, проте для цього необхідно внести певні правки щодо ставок податку, бази та об'єктів оподаткування.

Список використаних джерел: 1. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. *Відкритте Суспільство*. 2017. С. 105. 2. Екологічний податок–2019 в Україні: «гарячі» зміни як крок до європейської моделі розвитку чи елемент посилення тиску на бізнес? URL: <http://ecolog-ua.com/articles/ekologichnyu-podatok-2019-v-ukrayini-garyachi-zminy-yak-krok-do-yevropeyskoyi-modeli>. 3. Ставку екоподатку можуть підняти в чотири рази. *Вісник*. 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100015083-stavku>

ekopodatku-mozhut-pidnyati-v-chotiri-razi. 4. Нікітішин А. Податкове регулювання як інструмент державної екологічної політики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. Вип. 2. С. 126–137. 5. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства. *Бізнес Інформ*. 2017. № 9. С. 240-250. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_9_39. 6. Нікітішин А. О. Сучасний стан та тенденції розвитку екологічного оподаткування. *Світ фінансів*. 2016. № 4. С. 156–167. 7. Шевченко В. Країни ЄС вводять екологічний податок – квитки на лоукости подорожчають. 2019. URL: <https://nachasi.com/2019/10/24/eu-tax-aviatickets>.

УДК 657.1

А. О. Чубикіна, студент

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОФШОРИ – ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

*«Понад половини світової торгівлі йде через офшори.
Понад половини банкових активів світу та третини
прямих іноземних інвестицій від багатонаціональних
корпорацій мають свої коріння в офшорах»
Н. Шаксон «Острови скарбів.
Податкові гавані та люди, що вкрали світ»»*

Ключові слова: офшор, оподаткування, офшорні зони, податки.

Доволі часто в медіа та соціальних мережах трапляється слово «офшор». Що ж воно означає? У перекладі з англійської – «поза берегом», це фінансовий центр, що залучає іноземний капітал шляхом надання спеціальних податкових та інших пільг іноземним компаніям, що зареєстровані на певній території, відмінній від місця виробництва. Проте поняття «офшор» більше зустрічається як ухилення від сплати податків, і той факт, що компанія не веде господарської діяльності в країні реєстрації, вже нібито дає підстави, що ця компанія офшор. Чи дійсно це так?

Вперше цей термін з'явився ще в 50-х роках ХХ століття, в Україні про нього дізналися в 1992 році. Офшорні юрисдикції розташовані по всьому світу, це, наприклад, Гонконг, Кіпр, Сінгапур, Дамаск, Багамські острови та ін. Організаційно-правові форми офшорів можуть бути різними: страхові компанії, банки, трастові, холдингові, фінансові, інвестиційні компанії [1].

Чи можна вважати відкриття офшору законним? З погляду законодавства, це не порушення закону, але незаконними можуть бути цілі його створення. Сюди відносять мінімізацію або «втечу» від оподаткування. Насправді, більшість власників створюють офшор з метою спрощення процедури адміністрування, деякі не довіряють українській судовій системі, тому що за кордоном є судова захищеність по міжнародним нормам і правилам [2]. Виділяють класичні, офшори з низьким рівнем оподаткування та з рівнем оподаткування вище середнього (таблиця). З класифікації видно, що в деяких все таки існує ставка податку [1].

Таблиця

Класифікація офшорів		
класичні	з низьким рівнем оподаткування	з рівнем оподаткування вище середнього
Не мають права вести діяльність у країні, в якій зареєстровані, сплачують лише фіксований податковий збір	Мають складати звіти, сплачують податки за спрощеною системою оподаткування	Зобов'язані здавати всі звіти, сплачувати податки і збори

Який позитивний ефект має підприємець після створення офшору? Насамперед, це секретність, відсутність штрафів, пені за правопорушення, також сюди відносять прозорість (у деяких зонах взагалі відсутність) звітності в офшорних юрисдикціях; безпечність володіння активами, маючи міжнародну захищеність від корупції; безпосередньо низька вартість послугів офшорної юрисдикції. Отже, офшорна зона – територія, яка забезпечує підприємцям, власникам сприятливий фінансовий клімат, а також є привабливою для інвестування. Недоліками є те, що невідомі офшорні структури ставлять під загрозу бізнес власника; можуть виникати пе-

вні обмеження до національного державного кредитування, орендування чи отримання ліцензії, і, звісно, посилена увага правоохоронних органів до виробництва та відкритого офшору [3].

Створення офшору накладає відбиток і на економіку країни, в якій ведеться господарська діяльність. Треба зазначити, що несплата податків уже відноситься до «тіньового сектору», і це скорочує державний бюджет країни, відбувається відтік капіталу за кордон. Безпосередньо, процес створення офшорів є стимулом до економічного зростання та покращення. Для країни, де розташований офшор, забезпечується економічне процвітання [4].

Для вирішення проблем офшорних зон необхідні активні дії держави і міжнародного співробітництва. На сучасному етапі світ стурбований існуванням офшорів. Про це свідчать результати проведення 39-го саміту «Великої сімки». На зустрічі вони стосувалися таких тем, як запобігання ухиленню сплати податків, вирішенню питання про обмін інформації в податковій сфері та конфіденційність власників компаній. Виявлено перелік країн, які борються з цим явищем: Франція, Канада, Японія, Велика Британія, Німеччина, США. Також міжнародні організації ЄС та ООН, приділяють значну увагу існуванню офшорів. Першими результатами протидії стало підвищення частки сплати податків з 0,32 до 10 % [5].

Із кожним роком серед українських підприємців, олігархів офшори стають дедалі більше популярними. Тому для України край важливо застосовувати певні міри щодо офшор через те, що з країни безповоротно вивозять капітал. Потреба в модернізації організаційно-правового механізму України все ж таки існує, тому вважається доречним здійснити певні реформи, заходи щодо покращення оподаткування, трансфертного ціноутворення, міжнародних відносин та співпраці з міжнародними організаціями, умов для сприятливого ведення бізнесу [6].

Отже, на сьогодні офшорні послуги набули чималого поширення як для України, так і для країн світу. З проведеного аналізу помітно, що для ведення бізнесу офшор – вдалиний, зручний та економічний інструмент. Проте для країни, що втрачає свій капітал та для світової економіки загалом офшор несе більше негативних наслідків, ніж позитивних. Таким чином, проблему офшорних зон слід вирішувати більш на глобальному рівні – світовому з метою гармонізації податкового обліку, правової системи та міждержавного обміну товарами, інвестиціями, валютами.

Список використаних джерел: 1. Офшори та їх особливості. 20.02.2018. URL: <https://legalaid.ua/ua/article/ofshory-ta-yih-osoblyvosti>. 2. Редзюк Є. В. Офшоризація світової економіки: перспективи для України і світу. *Вісник асоціації докторів філософії України*. 2015. № 01. URL: <http://aphd.ua/publication-34/>. 3. Жиліч С. Ухилення від сплати податків шляхом використання офшорів. 29.12.2016. URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/uhilennja-vid-splati-podatkov-v-ofshorah-jak-ukrajinci-prihovuju-326469>. 4. Васильєва М. О. Офшори як метод оптимізації оподаткування в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 35, ч. I, т. 2. 5. Максименко А. В. Офшорні механізми в європейському оподаткуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14, ч. 2. 6. Харчук О. О., Коритнік С. А. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. № 6, т. 3.

УДК 657

Ю. В. Яковлева, магістрант

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: банк, оподаткування, податок на прибуток, витрати на резерви.

Зміни, які останнім часом відбулись у банківському секторі економіки України, зумовлюють потребу пошуку нових підходів до вдосконалення системи державного регулювання його діяльності, вагомим складником якої є регулювання податкових відносин, яке має двоїстий характер. З одного боку, механізм податкового регулювання банківської діяльності спрямований на збільшення податкових надходжень до бюджету, і в цьому реалізується його фіскальний аспект, а з іншого – на стимулювання кредитування реального сектору економіки, активізацію інвестицій, сприяння впровадженню нових банківських продуктів та фінан-

сових інструментів, що в комплексі забезпечує стійкість банківської системи й розвиток економіки загалом. Останнє пов'язано з мінімізацією негативного впливу оподаткування на сферу банківського бізнесу, що вказує на стимулювальний і одночасно регулювальний ефект податкової політики [1]. Водночас завданням державної важливості залишається вирішення проблеми скорочення зловживань, пов'язаних з ухилення від оподаткування.

В економічній літературі мало робіт, присвячених оподаткуванню банківських установ. Загалом в Україні питаннями оподаткування банківської діяльності займалися такі науковці, як О. Василик, Л. Ключко, С. Лобозинська, А. Мороз Т. Паєнко, К. Проскура, І. Сало, П. Сенища. Саме через те, що проблема оподаткування банківського сектору як окремого виду діяльності не має широкого та повного огляду, існує потреба в дослідженні системи оподаткування.

Банківські установи є юридичними особами, що на загальних підставах здійснюють платежі податків та зборів до бюджету. Основними податками, які сплачують банки, є: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки тощо. У цьому дослідженні зосередимо увагу на справлянні банками податку на прибуток, оскільки цей податок є найбільшим за обсягом у структурі податків, які сплачують банки та має суттєвий вплив на прибутковість банківських установ, і він є другим за значущістю податком, який формує бюджет.

Податок на прибуток банків стягується за загальними нормами оподаткування прибутку підприємств і організацій з урахуванням особливостей, зумовлених специфікою джерел отримання банківського прибутку. Розрахунок об'єкта оподаткування банківських установ має свою специфіку, що зумовлено особливостями діяльності банків. На практиці податок на прибуток фактично стягується не з реального фінансового результату банку, а з певного умовного показника, який розраховується за методикою, визначеною Податковим кодексом України [2].

Проблемним аспектом обліку й оподаткування банківської діяльності є формування резервів, що за своєю суттю є коштами банків, які вони зобов'язані зберігати в центральному банку для забезпечення деяких своїх операцій згідно з нормами обов'язкових резервів. Резерви мають значний вплив на фінансовий результат та на об'єкт оподаткування податком на прибуток, оскільки резерви відносяться до витрат банку [3].

Попри бажання мінімізувати ризики та убезпечити себе від майбутніх втрат, може створитися враження про зловживання банків обсягами відрахувань до різних резервів задля зменшення суми прибутку до оподаткування та скорочення самого прибутку на податок. Цьому, безумовно, сприяє недосконалість нормативно-законодавчої бази, що призводить до ухилення від оподаткування та приховування прибутків. Це, своєю чергою, негативно впливає на стан дохідної частини державного бюджету та на розвиток економіки загалом.

Як бачимо з таблиці, протягом 2014-2016 років відрахування в резерви банків становили досить великі суми, близька 50 % витрат, а вже за 2017-2018 роки вони значно зменшилися, що забезпечило позитивне значення податку на прибуток банків.

Таблиця

Основні показники діяльності банків України за 2014–2018 роки

Показник	Рік				
	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи	210 201	199 193	190 691	178 054	204 554
Витрати, з них:	263 167	265 793	350 078	204 545	182 215
- відрахування в резерви	103 297	114 541	198 310	49 206	23 758
- податок на прибуток	-2383	-406	-418	3681	5057
Чистий прибуток (збиток)	-52 966	-66 600	-159 388	-26 491	22 339

Джерело: [4].

Слід зазначити, що методи податкового регулювання банківської діяльності не повинні провокувати прагнення мінімізувати податкові зобов'язання банків шляхом приховування фінансових результатів. Оптимальна податкова політика повинна забезпечувати потреби держави, не порушуючи відтворювальних процесів, що відбуваються у банківській сфері [5].

Формування ефективної системи оподаткування банків – надзвичайно складне завдання, що можна пояснити як особливим значенням банківської системи в сучасній економіці, так і

специфікою банківських послуг і можливістю застосування щодо них імпліцитних способів оподаткування обов'язкового резервування, відрахувань для гарантування внесків фізичних осіб тощо [5]. Як прямий чинник система оподаткування банків впливає на такі показники їхньої діяльності, як собівартість продуктів і послуг, витрати та фінансові результати, що, своєю чергою, впливає на ліквідність банку та на обсяг власних коштів, адже податки, як і будь-які витрати, призводять до зменшення прибутку, а значить і капіталу банку.

Підсумовуючи результати дослідження, варто відзначити, що податкове регулювання доцільно розглядати як систему особливих заходів, спрямованих на втручання держави в діяльність банків як із метою наповнення державного бюджету та забезпечення розвитку економіки, так і регулювання їхньої фінансової стабільності. Від ступеня зазначеного впливу залежить податкова спроможність банківських установ, рівень якої, своєю чергою, визначають такі методи податкового регулювання, як зміна об'єктів оподаткування, податкових баз, зміна або диференціація податкових ставок, надання або скасування податкових пільг, звільнення від оподаткування, запровадження спеціального податкового режиму тощо. При цьому на рівень податкової спроможності впливає податкова база й об'єкт оподаткування, а на її реалізацію – податкові ставки і податкові пільги.

Список використаних джерел: 1. Гуменний А. А. Механізм реалізації податкового потенціалу ринку цінних паперів в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2016. 23 с. 2. Зоря О. П., Радзевич М. Ю. Дослідження витрат з податку на прибуток згідно з окремою фінансовою звітністю банківської установи. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 42–45. 3. Манюк Н. А., Савчук Т. М. Особливості оподаткування банківських установ в Україні. *International scientific journal*. 2016. № 1(2). С. 66-69. 4. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>. 5. Сенищ П. Податкове стимулювання розвитку банківської діяльності в забезпеченні економічного зростання. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: між-нар. зб. наук. пр.* 2016. Вип. 4. С. 117-127.

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні

УДК 004:657(100) [міжнародний рівень] / УДК 004:657(477) [вітчизняний рівень]

О. О. Євсєєва, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і аудиту
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна

DIGITAL («ДИДЖИТАЛ»)-ОБЛІК І TAX («ТАКС»)-АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: економіка, цифрова економіка, інформація, облік, облікова діяльність, digital-облік, податок, оподаткування, tax-адміністрування.

На сучасному етапі розвитку світової економіки все більше уваги приділяється цифровим технологіям та електронному бізнесу. Сюди спрямовуються інвестиційні потоки, тут накопичуються людські та фінансові ресурси світу. На фоні глобалізації всіх соціально-економічних і суспільно-політичних процесів, трансформації ціннісних систем і поглядів з кожним днем збільшуються швидкість і обсяг отримання інформації, спостерігається перенасиченість інформаційного простору та комунікаційних систем. Усе частіше «цифрова економіка» переплітається з традиційною економікою, роблячи складнішим чітке розмежування між ними. Під цифровою економікою розуміють виробництво, продажі й постачання продуктів через комп'ютерні мережі [1].

Як наслідок, сучасний світ кардинально змінює підхід до ведення бізнесу та вимоги до використовуваних інформаційних технологій документообігу, обліку, аналізу, контролю, ділової комунікації, менеджменту, маркетингу, управління персоналом і безлічі інших корпоративних атрибутів, що аргументує необхідність адекватних трансформацій економіки України в напрямі повної її цифровізації. Цифрова економіка характеризується активним впровадженням і використанням цифрових технологій зберігання, обробки й передачі інформації в усіх сферах суспільної діяльності з використанням новітніх цифрових послуг і продуктів (BlockChain, RetailTech, FinTech, LegalTech, Digital-marketing, Grid-технології, GovTech, BioTech, NanoTech, e-ID, TeleHealth, ePrescription та інших), що вимагає підготовки відповідного кадрового забезпечення [2].

Виклики сучасного розвитку економіки вимагають всебічних знань фахівця з обліку, оскільки сучасні інформаційні технології впливають на фінансову звітність бізнесу, держави та корпорацій, а також на стосунки між зацікавленими сторонами. У зазначеному контексті професія бухгалтера у провадженні практичної діяльності вимагає не просто застосування класичних знань теорії обліку, а й використання сучасних економіко-правових та інформаційних знань. Набуваючи нових знань, виникає необхідність визначити переваги та ризики, які може привнести вживання нових технологій у бухгалтерський облік. Нові знання мають допомогти не просто створювати певний набір фінансових звітів, а мають призвести до їх переосмислення та адаптації в умовах нових викликів та можливостей, пов'язаних з новими цифровими технологіями, особливо з використанням штучного інтелекту та блокчейну.

У цих умовах, умовах нових викликів, потребує перегляду й визначення ролі професії бухгалтера, визначення його функцій, актуалізується набуття фахівцем нових професійних навичок та умінь у сфері обліку, оподаткування, контролю, аналізу, моніторингу, оцінки професійності якості власних обліково-аналітичних послуг.

Таким чином, сучасний розвиток цифрової економіки висуває нові вимоги до професійної діяльності з обліку та оподаткування як на мікро-, так і на макрорівнях що втілюється у визначенні нових завдань вищої ланки розвитку облікової діяльності – на рівні digital-обліку («диджитал-обліку» або digital accounting) і tax-адміністрування («такс-адміністрування» або tax administration).

Напрямок професійної діяльності в сфері digital-обліку і tax-адміністрування передбачає [3]: формування у майбутніх фахівців системи знань, умінь та практичних навичок у сфері обліку й оподаткування; розуміння методів побудови електронного бізнесу, його інструмен-

тарію при роботі на різних сегментах ринку; застосування принципів використання цифрових технологій в обліку, оподаткуванні, аудиті та аналізі; оволодіння навиками організації та методики надання бухгалтерських послуг в режимі реального часу з використанням сучасних інформаційних платформ; практичне використання інструментарію хмарних та інших інноваційних технологій; розуміння кібер-загроз та системи захисту інформації, зокрема щодо організації системи інформаційної безпеки підприємства; розуміння сутності цифрового аудиту, сучасних технологій та інструментарію його здійснення; здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері застосування інфографіки та інфодизайну як інструменту просування бізнесу; оволодіння навичками роботи у сфері електронних закупівель тощо.

Впровадження цифрової економіки в Україні на початковому етапі має відбуватися одночасно за трьома напрямками [4]:

- технологічним, де всі рішення техніко-технологічного характеру, повинні бути стандартизовані, тобто бути безпечним та сертифікованими;

- інституційно-економічним, який передбачає організацію нових моделей управління та бізнес-моделей із використанням розумних речей, промислового інтернет-речей, блокчейн-технології, її інституційного забезпечення, відповідати нормативно-правовій базі соціально-економічних відносин суспільства;

- виробничим, що включає в себе конкретні бізнес додатки, які відповідають вимогам моделей управління другого напрямку, який базується на технічному забезпеченні та інфраструктурі першого напрямку.

Загальною закономірністю проектів цифрової економіки є орієнтація на конкретного споживача і всебічне використання інформації як рушійного ресурсу, врахування конкретних особливостей конкретного споживача в конкретному місці, і світове використання технологій цифрових трансформацій реальних бізнес-процесів. Таким чином, ці цифрові проекти характеризуються дуже конкретними обставинами їх реалізації в конкретному місці і лише при накопиченні позитивних в економічному плані результатів можуть стати предметом стандартизації та іншої регламентації. Цифрові перетворення є складним завданням. Країнам, які досягли найвищого рівня цифрової зрілості, довелося вирішувати складні культурні, організаційні, технічні проблеми, і лише облік всіх цих факторів зробив ці трансформації успішними. Для того, щоб стати сьогодні цифровими лідерами в конкретних сферах економіки потрібно виділяти пріоритетні цифрові проекти, які реалізують конкретні організаційні команди. Цифрові команди мають зосереджуватися на трьох ключових функціональних видах діяльності, а саме: розвивати цифрову стратегію, управляти цифровою діяльністю через їхні національні компанії, а також перетворювати в операційну перевагу їх цифрове виконання [4].

Впровадження професійної діяльності за напрямом digital-обліку і tax-адміністрування в умовах цифрової економіки є необхідною умовою та складним процесом, який потребує симбіозу нових знань за різними напрямками економіки, права, інформатики та інших наук і який має привести до синергетичного ефекту у сфері обліку і адміністрування податків. Досягнення поставленої мети потребує конструктивної участі вітчизняних державних органів та неможливе без врахування досвіду інших держав.

Список використаних джерел: 1. Євсєєва О. О., Євсєєв А. С. Розвиток цифрової та креативної економік в Україні. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (23–25 травня 2019 р., м. Львів, Україна). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 96-97. 2. Облік і аналітика цифрової економіки / Тернопільський національний економічний університет. URL: http://oepz.tneu.edu.ua/?page_id=1504. 3. Спеціалізація «Диджитал-облік» / Київський національний економічний факультет імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/ua/University_en/about_university. 4. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*: електронне наукове фахове видання. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6047>.

В. В. Муравський, д-р екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування

В. В. Муравський, викладач кафедри економічної кібернетики та інформатики
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна

НАПРЯМКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РОЗРОБОК ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Ключові слова: облік, автоматизація обліку, В. М. Глушков, комп'ютерно-комунікаційні технології.

Українські наукові дослідження як частина радянського науково-технічного розвитку мали надзвичайно високий практичний потенціал. Одна з найбільш прогресивних технологій обробки облікової інформації була розроблена українським науковцем В. М. Глушковим Загальнодержавна Автоматизована Система збору і обробки інформації для обліку, планування народним господарством (надалі – ЗДАС). Рівень інноваційності та перспективності наукових досліджень В. М. Глушкова був настільки високим, що є актуальними і на сьогодні. Його науково-технічні напрацювання випередили час і через організаційні перешкоди не були повною мірою реалізовані. В. М. Глушков був піонером розвитку глобальних комунікаційних середовищ і комп'ютерних технологій. На жаль, науково-технічні розробки науковця повільно реалізовувалися, незважаючи на значну урядову й фінансову підтримку, а з розпадом Радянського Союзу були припинені [1].

З великою ймовірністю можна спрогнозувати, які б напрацювання В. М. Глушкова могли отримати подальший розвиток та втілення у формі комп'ютерно-комунікаційних технологій облікового призначення. Іншими словами, сучасні технології обробки та передачі облікової інформації частково ґрунтуються на українських (радянських) науково-технічних дослідженнях (таблиця).

Таблиця

*Напрями розвитку перспективних комп'ютерно-комунікаційних технологій
облікового призначення українського (радянського) походження*

№ з/п	Співвідношення розробок ЗДАС та сучасних ККТ у частині обробки облікової інформації	
	Науково-технічні розробки ЗДАС	Сучасні комп'ютерно-комунікаційні технології облікового призначення
1.	Загальнодержавна мережа ЕОМ та обчислювальних центрів	Архітектура глобальної мережі Інтернет
2.	Технології накопичення, розподілу та відображення інформації	Технологія гіпертекстового структурування та відображення інформації
3.	Централізовані розподілені бази даних накопичення облікової та іншої інформації	Технологія «Big data» – накопичення та обробка великих об'ємів різносторонньої інформації
4.	Обмін інформацією про грошові кошти «електронний рубль» для оперування безготівковими операціями	Електронні гроші, криптовалюти
5.	Технологічні датчики збору первинних даних, термінали введення інформації з передачею в обчислювальні центри	Технології Інтернет речей, що здатні збирати та передавати через мережу Інтернет інформацію
6.	Доступ з терміналів обробки облікової інформації, що встановлені в підприємствах, відомствах, до усієї бази даних	«Хмарні» технології
7.	Зберігання частини облікової інформації в мережі обчислювальних центрів, що об'єднуються в єдину систему	Технологія блокчейн, що передбачає блоково-структуроване зберігання, захист та відновлення інформації
8.	Програмування і комунікації на «природній» мові за допомогою голосових команд	Голосові помічники

Таблиця демонструє, що науково-технічною базою сучасних комп'ютерно-комунікаційних технологій є пропозиції і розробки В. М. Глушкова в частині проектування ЗДАС. Концептуальні основи технологій гіпертексту, ітернет-речей, «Big data», блокчейн, криптовалют були обґрунтовані в Інституті кібернетики в місті Києві [2]. Якби наукові дослідження науковця були продовжені, з великою ймовірністю сучасна архітектура мережі Інтернет мала б українське (радянське) походження.

ЗДАС найбільш повно реалізувалася в умовах планової економіки, яка передбачала регламентовану вертикально орієнтовану систему прийняття управлінських рішень. Одночасно в умовах ЗДАС формувалися умови для нового витка радянського економічного й технічного розвитку. Запровадження автоматизованої системи давало можливість мінімізації проявів дефіциту товарів і послуг через їх оптимальний розподіл у відповідності до потреб. На основі своєчасної інформації про товарні залишки в місцях реалізації та споживчий попит можна було приймати оперативні управлінські рішення про старт виробничого процесу. У ЗДАС були закладені принципи філософії «точно в час», яка є актуальною для сучасної економічної системи.

З позиції ХХ ст. науковець не міг усвідомлювати всі переваги та перспективи технологій обробки облікової інформації. Тому кінцевою метою функціонування ЗДАС було формування унікального середовища електронного обміну та збереження інформації, що було покладено в основу концепції «безпаперового» документування та документообігу [3]. Облік, контроль, аналіз та управління передбачалися без формування паперових примірників документів. Поза увагою залишалися комунікаційні, безпекові та організаційні аспекти комп'ютерно-комунікаційних технологій, що є визначальними чинниками розвитку сучасного інформаційного суспільства та цифрової економіки.

Отже ЗДАС, спроектована В. М. Глушковым, була перспективною в технічному, економічному та організаційному напрямі розробкою. Провідна роль відводилася системі бухгалтерського обліку, в якій формувалася вся економічна інформація. Основною концепцією ЗДАС була можливість оперативної передачі інформації для акумулювання, обробки різними користувачами та прийняття управлінських рішень. Передбачалося автоматизоване управління господарськими процесами на мікрорівні, що ознаменувало початок децентралізації управління. Одночасно, автоматизована система виступала комунікаційним майданчиком, що об'єднував учасників в єдину загальнодержавну систему.

Натомість малодослідженими залишаються питання про: можливість інформаційного обміну між мережею Інтернет та ЗДАС, порядок електронних комунікацій інженерів та наукових співробітників щодо науково-технічного співробітництва, можливостей використання ЗДАС для радянської кібертиранії (гібридних воєн), механізми адаптації радянської економіки до падіння цін на нафту, гласності, перебудови з використанням комп'ютерно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел: 1. Benjamin Peters. How Not to Network a Nation: The Uneasy History of the Soviet Internet. MIT Press, 2016. 2. Муравський В. В. Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 486 с. 3. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики. Изд. 2-е, испр. Москва: Наука, Глав. ред. физ.-мат. лит.-ры, 1987. 551 с.

УДК 657.6:004

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

А. С. Шелест, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: внутрішній аудит, бухгалтерський облік, інформаційні системи і технології.

Актуальність та ефективність застосування ефективної системи внутрішнього аудиту в сучасних умовах посилюється наявністю та активним використанням сучасних інформаційних систем і технологій, які дозволяють без надмірних витрат автоматизувати низку контрольних процесів та дають змогу оперативно отримувати результати контролю та вживати відповідні управлінські заходи, спрямовані на усунення недоліків як в обліку, так і в управлінні. Вагомий внесок у дослідження питань автоматизації контролю на підприємстві зробили такі вітчизняні та закордонні науковці, як М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, В. П. Завгородній, С. В. Івахненко, М. В. Кужельний, В. І. Подольський, М. В. Романів, В. Д. Шквір, Е. Л. Шуремов та інші.

Внутрішній аудит – це один із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Іншими словами, внутрішній аудит є перевіркою та оцінкою діяль-

ності підприємства. Він ведеться виключно в інтересах керівництва для прийняття зважених управлінських рішень [1].

Попри те, що виник він недавно, але його роль є досить великою не тільки на рівні конкретного підприємства, а й на державному. Можна виокремити декілька основних факторів, які підтверджують його важливість: необхідність швидкого обміну інформацією; контроль діяльності управлінських структур; виявлення резервів зростання виробництва; організація та управління виробництвом і т. ін. [4].

Із розвитком інформаційних технологій і систем призначення інформаційних технологій в аудиті може розподілятися на забезпечувальні та функціональні (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація інформаційних технологій в аудиті

Джерело: [6].

Проведення аудиту в умовах використання комп'ютерно-інформаційних технологій регламентується міжнародним стандартом «Аудит в середовищі комп'ютерних інформаційних систем» і відповідними положеннями, що розкривають різні аспекти проведення комп'ютерного внутрішнього аудиту.

Комп'ютеризація внутрішнього аудиту – система, яка повинна виконувати функції діагностики фінансово-господарського стану підприємства за допомогою сучасних автоматизованих інформаційних технологій, а на її основі будуть розроблені відповідні рекомендації та розрахунки.

Якщо порівнювати Україну з іншими країнами світу, то на вітчизняному рівні спостерігається значно гірший показник використання комп'ютерних технологій в обліку та аудиті. Така тенденція пов'язана з тим, що відсутні методи, які б забезпечували сумісність систем аудиту та бухгалтерського обліку. Другою проблемою є відсутність нормативно-правової бази, яка б визначала чіткі правила проведення аудиторських перевірок [2].

Впровадження комп'ютерної техніки та технологій у внутрішньому аудиті має певні проблеми: низький рівень розвитку аудиторського ринку, що спричинено малим терміном його становлення; потреба в розробці методології перетворення звітів по заданих формах, при цьому без порушень конфіденційності інформації; низький рівень комп'ютерної грамотності користувачів тощо [3].

При комп'ютеризації внутрішнього аудиту підприємства можуть виникати такі помилки (таблиця).

Помилки при комп'ютеризації внутрішнього аудиту підприємства

Помилки	Зміст помилок
Можливість порушення конфіденційності інформації	Питання кібербезпеки досить гостро постає перед підприємствами, адже через шахрайство можливий витік конфіденційної інформації та її зміна, внесення змін у комп'ютерну систему, що призведе до створення подальших помилок та неправильного відображення інформації
В алгоритмізації програмного забезпечення	Виникнення помилок та неточностей, навіть якщо вони є малими, може призвести до помилок у звітності
Порушення цілісності	Якщо база є великою та містить багато інформації, то існує ризик втрати певного обсягу інформації. З огляду на це термін відновлення втраченої інформації може бути досить тривалим (залежно від обсягу втрати), а отже, і можливі перерви чи запізнення в обробці поточної облікової інформації

Джерело: сформовано авторами на основі дослідження ринку внутрішнього аудиту.

Отже, внутрішній аудит є важливим елементом управління підприємством, адже завдяки виконанню поставлених цілей можна поліпшити економічне становище підприємства, ефективність його функціонування, усунути наявні та попередити майбутні проблеми. В епоху ІТ-технологій внутрішній аудит важливо та зручно вести в електронному вигляді. Це прищвидшує перевірки, обрахунки та аналіз виявлених результатів, що дає можливість швидше реагувати на проблему та, відповідно, швидше її вирішити. Застосування комп'ютерної техніки у процесі проведення внутрішнього аудиту має як переваги (зменшення ручної обробки інформації; економія часу; скорочення кількості появи арифметичних помилок; можливість перевірки показників різних форм звітності та інші), так і недоліки (відсутність нормативної бази, яка б регулювала весь процес, порушення конфіденційності інформації, помилки та порушення в цілісності бази даних, а також складність створення стандартизованої бази даних для всіх форм підприємств). Тому для ефективного впровадження комп'ютерних технологій в аудиторській діяльності підприємства необхідно створити законодавчу базу, подібну до П(С)БО, і відповідно до цих стандартів розробити інформаційну базу аудиту.

Список використаних джерел: 1. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. Київ: Вища школа, 1994. 364 с. 2. Волот О. І., Акименко О. Ю. Інформаційна модель автоматизованого аудиту ефективності діяльності підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1. С. 249-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2016_1_33. 3. Івахненко С. В. Автоматизація аудиту в Україні та світі: підходи і програмне забезпечення. *Аудитор України*. 2007. № 3. С. 19–24. 4. Ільїна С. Б. Основи аудиту: навчально-практичний посібник. Київ: Кондор, 2006. 378 с. 5. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2004 року / пер. з англ. О. В. Селезньова, О. Л. Ольховікової, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківської, С. О. Кулікова. Київ: ТОВ «ІАМЦАУ"СТАТУС», 2004. 1028 с. 6. Пчелянська Г. Б. Аудит в умовах використання комп'ютерних систем. *Науково-методичні аспекти обліково-аналітичної системи підприємства: монографія / за заг. ред. д. е. н., проф. В. В. Немченко*. Одеса: Фенікс, 2016. С. 271-280.

УДК 334.72:[330:004.738.5

М. Б. Кулинич, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: цифрова економіка, облікова інформація, підприємство, бізнес-процеси, бухгалтерський облік.

Під впливом глобальних процесів проникнення цифровізації в усі сфери діяльності господарюючого суб'єкта трансформується економіка підприємства. Розвиток цифрової економіки приводить до перетворень усього економічного середовища: змінюється розмір підприємств, способи здійснення транзакцій, рівень комунікацій між підприємствами, інформаційне забезпечення системи менеджменту. Відповідно набувають нового змісту ключові завдання економіки підприємства, управління бізнесом, бухгалтерського обліку господарської діяльності, а також інші фактори відтворення на підприємстві. Цьому сприяє рі-

вень інформаційних технологій, які на основі можливостей Інтернету створюють платформу суб'єктам діяльності для продажу товарів, розширення маркетингових дій, збору даних, вибору та порівняння контрагентів, проведення фінансових операцій.

Цифрова трансформація для кожного суб'єкта господарювання – це зміна організаційної культури і впровадження нових цифрових технологій та комунікацій, які розширюють можливості й дають змогу формувати власну так звану «екосистему» у взаємодії зі своїми контактними аудиторіями [1]. Така трансформація виявляється як на зовнішньому рівні взаємодії – між підприємствами, так і всередині кожного окремого підприємства – на рівні відносин між працівниками. Т. П. Подчасова вважає, що «підприємство сьогодні – це не просто сукупність процесів бізнесу з жорсткою структурою, коефіцієнт корисної дії яких необхідно підвищувати. Мета сьогоднішніх економічних перетворень – це зміна самої моделі підприємства» [2]. Якщо в умовах ринкової економіки для оцінки та стратегії подальшого розвитку необхідно було розраховувати точку беззбитковості й оптимальні розміри фірм і компаній, то для цифрової економіки – це неважливо: підприємство може бути дуже маленьким і при цьому успішно розвиватися.

Основним пріоритетом сьогодні в діяльності підприємства вважається розвиток і поширення корпоративних знань, гнучка зміна організаційної структури, клієнтоспрямованість, впровадження інновацій тощо.

Цифрова трансформація здійснюється в різних площинах організації. Змінюються технології та бізнес-процеси побудовані на них, що у свою чергу, приводить до модифікації структури, системи управління і культури організацій [3].

Цифрова трансформація бізнесу – це організаційні зміни за рахунок використання цифрових технологій і бізнес-моделей для підвищення продуктивності. Як основу цифрової трансформації, яка визначає фокус перетворень і цільовий рівень цифрової зрілості підприємства, Т. Гілева розглядає стратегію. Інструментами деталізації і реалізації стратегії є бізнес-модель, дорожня карта і портфель проектів, збалансований з позицій реалізації технологічних і нетехнологічних інновацій, спрямованих на зростання цифрової зрілості підприємства [4].

Цифрова трансформація бізнес-процесів підприємства створює передумови для переорієнтації контрольної функції бухгалтерського обліку на інформативну. Менеджмент потребує нових показників, способів збору й обробки фінансової інформації, можливості її інтеграції з інформацією про нефінансові сторони бізнесу та зовнішнього середовища.

Розширення інформаційного потенціалу існуючого економічного простору впливає на розвиток теорії та удосконалення практики ведення бухгалтерського обліку. ІТ-технології викликають суттєві модифікації як у методології, так і у прикладному аспекті бухгалтерського обліку. Поряд із функціонуючими традиційними підприємствами, створюються нові форми організації підприємств (віртуальна організація), виникають нові об'єкти обліку (електронні гроші, криптовалюта, інтелектуальний людський капітал, клієнтська база). Такі зміни зумовлюють необхідність дослідження оцінки нових облікових об'єктів, оскільки наявні підходи до вартісного вимірювання об'єктів не задовольняють критеріїв дослідження.

Стрімкий розвиток цифрових інформаційно-комунікаційних технологій змінив систему документообігу підприємства та зумовив створення електронного документообігу. Щоб дотриматися юридичних вимог бухгалтерський документ скріплюється електронним цифровим підписом і електронною цифровою печаткою. Документація, як елемент методу бухгалтерського обліку, в умовах цифрової економіки потребує поглиблення та уточнення змісту. Первинні носії інформації – електронні документи – зберігаються в електронних архівах, що зумовлює потребу в наявності якісної техніки.

Сучасні розробки нових інформаційних технологій, таких як хмарні технології, відкриті технологічні платформи, електронні довідково-інформаційні системи, створення єдиного міжнародного формату, зумовлюють зміни змісту фінансової звітності в електронному вигляді XBRL [5]. Така цифрова технологія надає можливість покращити процес створення, поширення і використання даних у бізнес-звітах. Визначається електронний формат для звітності, що дозволяє комп'ютерам автоматично створювати, валідувати й обробляти звітність. Спосіб формування бізнес-звітності XBRL визначає забезпечення єдиного змістового зна-

чення переданих бізнес-фактів. Упорядник звіту може просто зробити один звіт з усіма фактами й передати його отримувачу, який вибирає потрібні йому факти і представляє їх у будь-якій зручній йому формі. Визначення єдиного змістового значення фактів гарантує, що кожен отримувач звіту інтерпретує отримані факти однаково.

У системі бухгалтерського обліку також створюється інформація нефінансового характеру (якість клієнтської бази, стан або реалізація соціальної відповідальності, наявність ризиків економічної безпеки, ступінь застосування енергозберігаючих технологій тощо), що потребує розробки показників для аналізу такої інформації.

Таким чином, цифровий вектор економіки змінює інформаційну систему бухгалтерського обліку, де інтегруються показники, які характеризують стан внутрішніх бізнес-процесів організації та зовнішнього середовища, показники інтеграції різних видів обліку.

Список використаних джерел: 1. Кокорев А. С. Цифровая экономика: смена ценностей и ориентиров в управлении предприятием. *Московский экономический журнал*. 2019. № 1. С. 252-259. DOI: 10.24411/2413-046X-2019-11028. 2. Подчасова Т. П. Віртуальні підприємства як сучасна форма організації виробництва. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*: збірник наукових праць МННЦ ІТіС. Київ, 2009. Вип. 14. С. 24-45. 3. Аренков И. А., Смирнов С. А., Шарафутдинов Д. Р., Ябурова Д. В. Трансформация системы управления предприятием при переходе к цифровой экономике. *Российское предпринимательство*. 2018. № 5. С. 1711-17220. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-sistemy-upravleniya-predpriyatiem-pri-perehode-k-tsifrovoy-ekonomike>. 4. Гилева Т. А. Цифровая зрелость предприятия: методы оценки и управления. *Вестник УГНТУ. Наука, образование, экономика. Серия: Экономика*. 2019. № 1 (27). С. 38-52. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-zrelost-predpriyatiya-metody-otsenki-i-upravleniya>. 5. Карпова Т. П. Направления развития бухгалтерского учёта в цифровой экономике, *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2018. № 3 (111). С. 52-57.

УДК 004.7:657

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

А. В. Кузьменко, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АРХІТЕКТУРНІ АСПЕКТИ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

Ключові слова: хмарні обчислення, інформаційне середовище, хмарна ІТ-інфраструктура, технологія, облік, управління.

Сьогодні, в умовах становлення інформаційного суспільства, хмарні технології знаходять активне застосування в Україні, забезпечуючи принципово нові, економічно ефективні можливості для бізнесу, управління та наукових досліджень. Завдяки хмарним обчисленням змінюється наше уявлення щодо використання програмного чи апаратного забезпечення, а також збереження даних. Ми розглядаємо сховище як відокремлений об'єкт від комп'ютера, в якому можна розміщувати файли, що є результатами роботи користувача.

Згідно з визначенням Національного інституту стандартів і технологій США (NIST), хмарні обчислення (cloud computing) – це модель надання користувачеві зручного доступу на вимогу до масиву комп'ютерних ресурсів (наприклад, мереж, серверів, файлових сховищ, додатків та послуг), які налаштовуються та можуть бути швидко надані в користування з мінімальними затратами зусиль на управління з боку їхнього провайдера [1].

Обов'язкові характеристики визначені NIST щодо хмарних обчислень [1; 3]:

- самообслуговування на вимогу – споживач має можливість самостійно визначати та змінювати свої потреби в обчислювальних ресурсах, таких як серверний час, швидкість доступу та опрацювання даних, обсяг файлового сховища без необхідності контактування з представником постачальника послуг;

- вільний доступ через мережу – доступ споживача до послуг через стандартні механізми мережі, що дозволяє використовувати різні мобільні термінальні пристрої;

- об'єднання ресурсів – обчислювальні ресурси постачальника послуг об'єднуються в єдиний пул для надання послуг великій кількості споживачів. При цьому перерозподіл потужностей між споживачами відбувається динамічно, залежно від зміни попиту на ресурси. Споживачі можуть контролювати лише основні параметри послуги. Фактично розподілом обчислювальних ресурсів, що надаються споживачеві, займається безпосередньо постачальник;

- швидка еластичність – обчислювальні ресурси можуть бути швидко надані, розширені або звужені в будь-який момент часу в будь-якій кількості. Здебільшого все відбувається автоматично, без додаткових витрат на взаємодію з постачальником послуг;

- облік споживання – постачальник послуг автоматично контролює та оптимізує спожиті ресурси на певному рівні абстракції залежно від типу сервісу. Здійснюється моніторинг і контроль використання обчислювальних ресурсів, адже так забезпечується прозорість як для постачальника послуг, так і для споживача.

Ключовим параметром, що відокремлює хмарні технології, є співвідношення зон відповідальності між користувачем і оператором хмарної технології. Залежно від виду технології користувач або самостійно налаштовує певну частину технології, або ж повністю управляє нею.

Бухгалтерський облік як галузь управлінської діяльності підприємств, що пов'язана з регулярною реалізацією алгоритмів збирання, зберігання та обробки інформації щодо господарської діяльності, має всі передумови для впровадження сучасних інформаційних технологій з метою автоматизації виконуваних операцій. У зв'язку з цим у сучасному бухгалтерському обліку активно використовують технології електронних таблиць, систем управління базами даних, розподілені технології зберігання та обробки інформації, технологію «клієнт-сервер» і багато інших. Провідні розробники бухгалтерських програм декларують можливість інтеграції нових версій програм із технологіями хмарних обчислень [4].

Національний інститут стандартів і технологій США виділяє 4 моделі розгортання хмарної інфраструктури (таблиця).

Таблиця

Моделі розгортання хмарної інфраструктури

Назва моделі	Характеристика
Приватна хмара (англ. Private cloud)	хмарна інфраструктура експлуатується виключно для певної організації. Управління може здійснюватись організацією або третіми особами, які можуть бути фізично розташовані на базі організації або на віддалених серверах
Спільна хмара (англ. Community cloud)	інфраструктуру розділяють між собою декілька організацій і підтримують певне співтовариство у співпраці. Може здійснюватись організацією або третіми особами, які можуть бути фізично розташовані на базі організації або на віддалених серверах
Відкрита хмара (англ. Public Cloud)	хмарна інфраструктура доступна для широкої громадськості або великої групи організацій і перебуває у власності організації продажу хмарного сервісу
Гібридні хмари (англ. Hybrid cloud)	хмарна інфраструктура являє собою об'єднання з двох або більше хмар, які залишаються окремими сутностями, але пов'язані між собою стандартизованими або запатентованими технологіями, що дозволяють обмінюватись даними та забезпечують портативність додатків

Джерело: складено авторами на основі вивчення ринку інформаційних технологій та [1; 3].

Використання хмарного середовища може стати одним із способів вирішення проблеми з академічною доброчесністю, у тому числі авторського права та інтелектуальної власності. Це можливе за допомогою обмеження користувача виводити з екрана інформацію на зовнішній носій або комп'ютер. Завдяки цьому ступінь захисту від несанкціонованого копіювання буде аналогічний друкованому матеріалу. У сучасних умовах використання користувачем обмеженого функціями гаджета зменшить бажання сучасного користувача використовувати телефон, планшет, смартфон для нелегального дублювання чужого ресурсу.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що з кожним роком частка використання хмарних обчислень зростає. Згідно з даними дослідження, проведеного GfK Ukraine разом із компанією De Novo, хмара дуже комфортна для користувачів: зникає необхідність інвестицій в ІТ-сферу (немає необхідності купувати дороге обладнання), з'являється можливість оптимізувати витрати, легкий вхід і вихід із хмари. Більше половини опитаних респондентів вважають ключовою вигодою від використання хмарних технологій скорочення витрат на ІТ [3].

Отже, період масового використання хмарних технологій ще не настав, але невдовзі більшість користувачів долучаться до використання хмар, тому що економічність і гнучкість є домінуючими факторами. ІТ-спеціалістам необхідно вже зараз приймати рішення щодо закупівлі устаткування й консультиватись з провайдерами хмарних платформ.

Список використаних джерел: 1. Mell P., Grance T. The NIST Definition of Cloud Computing (Draft) Recommendations of the National Institute of Standards and Technology Computer Security Division Information Technology Laboratory National Institute of Standards and Technology Gaithersburg, MD 20899-8930. January 2011. 7 p. 2. Морзе Н. В., Кузьмінська О. Г. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. Вип. 9. С. 20-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2011_9_4. 3. Словінський О. В. Організаційні аспекти впровадження хмарних обчислень у сфері освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 1. С. 145-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_1_30. 4. Волот О. І. Щодо використання хмарних технологій в автоматизації обліку сучасних підприємств України. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 20 листопада 2017 р.). / редкол. Bartosiewicz Sławomir, Henning Dräger, Korzeb Zbigniew [та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. Т. 1. С. 188-189.

УДК 004.9:657.1

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

К. Ю. Курдюк, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ERP-СИСТЕМ В ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Ключові слова: інформаційні системи, інформаційні технології, бухгалтерський облік, управління, ERP-система, SAP ERP.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій для автоматизації та оптимізації внутрішніх бізнес-процесів підприємства запропонована нова концепція управлінської системи – ERP (англ. Enterprise Resource Planning – планування ресурсів підприємства). Вона об'єднала планування матеріальних і фінансових ресурсів в єдину систему. Тому вибір і впровадження, переваги та недоліки використання ERP-систем є актуальним та відносно новим напрямом для досліджень.

Ринок ERP-систем є достатньо широким, проте дедалі частіше великі підприємства віддають перевагу управлінській системі «SAP ERP». Особливо після введення в дію президентського Указу № 133/2017 [1] щодо введення санкцій на деякі російські у сфері компанії інформаційних систем, серед яких виявилася «1С: Підприємство», підприємства вирішили поступово переходити на інші бухгалтерські програми, однією з яких є система «SAP ERP». Уже в 2017 році «SAP ERP» використовувало майже 54 % українських підприємств, які використовують ERP [2, с. 58]. А саме, в Україні її використовують такі підприємства, як «Укрпошта», «Фармацевтична фірма “Дарниця”», «Київобленерго», «Сумиобленерго», «Національний банк України», «Укрнафта», «Укрсіббанк» та інші. Зокрема в Чернігові «SAP ERP» з 2018 р. використовує АТ «Чернігівобленерго». Нині всі ВП АТ «Чернігівобленерго» використовують систему ERP.

ERP – це цілісна система управління підприємства, яка поєднує всі необхідні ресурси, підрозділи, функції та все, що потрібно для ефективної роботи підприємства. Доступ до інформації отримують всі підрозділи на підприємстві, що полегшує роботу й забезпечує обмін інформацією.

Головними відмінностями ERP від інших систем є те, що вона інтегрує задачі і бази даних всіх підрозділів компанії, забезпечує створення єдиного інформаційного середовища, допомагає у вирішенні будь-яких завдань на підприємстві.

«SAP ERP» (англ. System Analysis and Program Development – системний аналіз і розробка програм) – розроблена німецькою компанією SAP AG і призначена для комплексної автома-

тизації великих підприємств та є однією зі світових лідерів на ринку корпоративних додатків. «SAP ERP» дає змогу автоматизовано проводити операції на підприємствах. Вона складається з набору прикладних модулів, які спрямовані на різні процеси підприємств, а саме: фінанси FI, контролінг CO, управління основними засобами AM, управління проектами PS, управління виробництвом PP, управління матеріальними потоками MM, збут SD, управління якістю QM, технічне обслуговування та ремонт обладнання PM, управління персоналом HR, управління інформаційними потоками WF [3].

Повномасштабна ERP-система – це комплексне інформаційне середовище для автоматизації планування, обліку, контролю та аналізу всіх основних бізнес-процесів підприємства. Інформаційна система має свої переваги та недоліки. До переваг цієї системи належить: отримання достовірної інформації для кожного організаційного рівня; пристосування програми до особливостей підприємств; надання можливості використовувати інтегровані рішення на підприємстві; підвищення ефективності роботи на підприємстві та інше.

До недоліків «SAP ERP» належать: висока вартість програми; важкість модернізації програми з розвитком бізнесу або зміною законодавства; складність програми.

Більшість підприємств постає перед проблемою вибору інформаційної системи: залишити «1С: Підприємство», придбати ліцензію на «SAP ERP» чи використати інше програмне забезпечення. Кожна з платформ має свої переваги та недоліки (таблиця).

Таблиця

Аналіз існуючих ERP-систем, які використовуються в Україні

Критерій	Інформаційна система			
	«1С: Підприємство»	«SAP ERP»	«Oracle E-Business Suite»	IT-Enterprise
Виробник	Російська фірма «1С»	Німецька компанія «SAP AG»	Американська компанія «Oracle»	Українська корпорація «IT-Enterprise»
Застосування	На будь-якому підприємстві (машинобудування, переробна промисловість та ін.).	На великих підприємствах (оборонні підприємства, компанії нафтогазового комплексу, металургія, енергетика телекомунікації, банківський сектор).	Важка промисловість (переважно металургія), телекомунікаційні компанії, фінансовий сектор, хімічна промисловість.	Промислові підприємства і холдингові структури.
Вартість ліцензії	Від 90 \$	Від 400 000 \$	Від 8 000 \$	Від 300 \$
Адаптація до змін у законодавстві	Легко адаптується	Важко адаптується	Швидка адаптація до змін	Складно адаптується
Особливості	Зручний і зрозумілий інтерфейс програми, можливість вести облік для кількох підприємств	Забезпечує повну функціональність для комплексного управління всією адміністративною та операційною діяльністю компанії, об'єднуючи в єдиний ланцюг фінансовий облік, процеси збуту, виробництва, управління матеріальними потоками, планування, взаємодії з партнерами і постачальниками.	Ефективне управління взаємодією з клієнтами, наданням послуг, випуском продукції, доставкою замовлень, прийомом платежів та іншими аспектами діяльності підприємства в межах однієї системи, створеної на базі єдиної інформаційної архітектури.	Розробка ведеться для різних рішень в області управління бізнесом, від планування виробництва до проведення тендерів та відносин із клієнтами.
Рівень захисту даних	Низький	Високий	Високий	Високий

Джерело: Складено авторами на основі вивчення ринку ERP-систем.

Основною перевагою ERP-системи є можливість прийняття оперативних управлінських рішень на основі повної, достовірної інформації завдяки створеній єдиній базі даних. Безпосередньо «SAP ERP» має свої переваги та недоліки. Тому підприємство має самостійно визначитися з інформаційною системою, яка зможе забезпечити всі потреби в обліку та управлінні.

Отже, можна зробити висновок, що найближчим часом більшість великих і середніх промислових підприємств будуть впроваджувати передові західні стандарти обліку та управління, а саме ERP-систему. На нашу думку, якщо підприємство все ж таки обирає «SAP ERP», то йому потрібно проводити курси серед персоналу для вивчення цієї програми або замінювати його більш кваліфікованими кадрами, а також підприємство має орієнтуватися на швидкість змін у законодавстві та внутрішньої облікової політики.

Список використаних джерел: 1. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Указ Президента України від № 133/2017 від 15.05.17 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/gu/133/2017/para2>. 2. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: зб. пр. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (15-16 березня 2018 р.) / редкол.: В. Г. Герасимчук (відп. ред.) та ін. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського: Політехніка, 2018. С. 58-64. 3. Шпак Н. О., Дмитрів К. І. Дослідження інформаційних систем в управлінні підприємствами: досвід та перспективи. Вісник Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». 2005. № 594. С. 163-172.

УДК 657.1.011.56

О. В. Кончак, старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Беларусь

РАЗВИТИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ УЧЕТА

Ключевые слова: accountants, бухгалтерские работники, автоматы, алгоритмы.

В 2016 году WEF (Всемирный экономический форум) спрогнозировал, что к 2020 году до 7,1 млн офисных работников, в том числе бухгалтеров, будут вытеснены новыми компьютерными технологиями [1]. Вместе с тем, примерно в это же время (т. е. в 2017 году), бюро статистики Министерства труда США озвучило рост потребности в accountants (т.е. в квалифицированных бухгалтерских работниках) на 10 % (в 2019 году этот показатель уже 6 %) и снижение потребности в bookkeepers (т.е. в рядовых счетоводах) [2].

Вытеснение рядовых бухгалтерских работников вполне закономерно связывают с развитием новых интеллектуальных ИТ-технологий. Ничего нового, а тем более катастрофического, в подобном развитии событий нет. Замена работников-людей роботизированными компьютерными устройствами – всеобщая тенденция. Удивительно было бы, если бы бухучет остался в стороне от этого процесса. Тем более роботизация бизнес-процессов (robotic process automation — RPA), в том числе бухгалтерии, приносит ощутимые конкурентные преимущества. Опрос, проведенный аудиторской компанией Deloitte среди своих партнёров, а это крупнейшие корпорации с оборотом в 3,5 трлн. долларов, показывает, что RPA даёт прямой эффект (у 81 % респондентов) в снижении затрат. Но самое главное, 77 % партнёров отмечают улучшение информационного обеспечения бизнеса, без чего в современной кризисной экономике не выжить [3]. Бухгалтерия даёт до 80 % экономической информации необходимой для эффективного управления, таким образом, развитие компьютерных технологий учета — насущная необходимость. Современный бухгалтерский учет должен не просто предоставлять сведения о совершенных фактах хозяйственной жизни. Он должен стать частью технологии производства и работать в режиме онлайн. Его данные должны сразу использоваться в управлении хозяйственными процессами. При этом не обязательно управление должно осуществляться людьми.

Сейчас уже понятно, что экономическая деятельность может вестись и управляться без участия людей. Научно-технический прогресс уже вполне готов создавать полностью компьютеризированные предприятия-автоматы, где нет работников-людей, в том числе, нет бухгалтерских работников в традиционном понимании этого слова. Например, первый зампред ЦБ РФ Ксения Юдаева на форуме НАУФОР в мае 2019 г. заявила, что торговые роботы осуществляют около половины всех сделок на валютном и фьючерсном рынке МосБиржи [4]. Количество роботизированных интернет-магазинов вообще не поддаётся оценке. Развивается роботизация и в традиционных отраслях экономики, например, на транспорте, где беспилотные перевозки стали реальностью. Предприятия-автоматы [5, с. 339], как и предсказывал Норберт Винер в 60-х годах XX века, стали реальностью.

Вместе с тем, экономика слишком сложноструктурированная и непредсказуемая сфера человеческой деятельности, где предприниматели постоянно придумывают что-то новое. Н. Винер охарактеризовал сферу экономики словом «аморфная» [6, с.101], партнёры Deloitte сетуют на высокую «фрагментацию» и «вариативность» бизнес-процессов, что сильно стопорит развитие RPA [3]. Внедрять компьютерные системы управления в таких условиях проблематично. А нужно! Вручную обрабатывать постоянно растущие объемы экономической информации просто невозможно.

Одним из путей преодоления проблем компьютеризации бухгалтерского учета могло бы стать усовершенствование системы регламентации бизнес-процессов и их бухгалтерского учета. Действующая система регламентации не очень способствует внедрению компьютеров, способных действовать только в рамках четких программ. В неформализованной среде способен действовать только человек. Например, разобраться в таком регламентирующем документе: «...с 2019 года объект налогообложения НДС по операциям с возвратной тарой возникает как у продавца, так и у покупателя: в случае не возврата покупателем возвратной тары в установленный срок – продавец товара, отгруженного в возвратной таре, становится также продавцом возвратной тары, а покупатель товара, приобретенного (полученного) в возвратной таре, становится также покупателем возвратной тары; в дальнейшем, в случае, если покупатель товара, приобретенного (полученного) ранее в возвратной таре, ставший также уже и покупателем возвратной тары по истечении установленного срока ее возврата, осуществит возврат такой тары – покупатель выступает уже ее продавцом» (письмо Минфина и Министерства по налогам и сборам РБ от 30.01.2019 №2-1-9/00283 и № 5-1-17/29) [7]. Человек-бухгалтер, пусть и не с первого прочтения, но всё-таки поймет, как надо действовать.

В условиях роботизации экономики форма регламентации бухгалтерского учета должна меняться. От аморфных, ориентированных на людей, инструктивных текстов надо уходить. Бухгалтерские инструкции должны представлять собой четкие алгоритмы действий. Они должны писаться на специальном алгоритмическом языке, включающем формализованные бухгалтерские термины и специальные логические выражения для их увязки. Например, выражения типа: «если ..., то...». Подобные формализованные тексты гораздо легче могут быть преобразованы в электронную запись и представлены в виде программного скрипта. Таким образом, запись бухгалтерских нормативных документов с помощью алгоритмов, несомненно, поспособствовала бы развитию компьютерного бухгалтерского учета.

Список использованных источников: 1. The Future of Jobs Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. *Executive Summary WEF, January, 2016*. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf. 2. Accountants and Auditors. *Occupational outlook handbook*. URL: <https://www.bls.gov/ooh/business-and-financial/accountants-and-auditors.htm>. 3. The robots are waiting. *Deloitte*. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/consultancy/deloitte-uk-the-robots-are-waiting.pdf>. 4. ЦБ РФ: Стабильности рынков угрожают роботы. URL: <https://www.finanz.ru/novosti/aktsii/cb-rf-stabilnosti-rynkov-ugrozhayut-roboty-1028219205>. 5. Винер Н. Я – математик: пер. с англ. Москва: Наука, 1967. 350 с. 6. Винер, Н. Творец и робот: пер. с англ. Москва: Прогресс, 1966. 103 с. 7. О налогообложении НДС операций с возвратной тарой: письмо М-ва по налогам и сборам Респ. Беларусь и М-ва финансов Респ. Беларусь от 30.01.2019 г. № 2-1-9/00283 и № 5-1-17/29. *КонсультантПлюс*: Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр». Минск, 2019.

УДК 336

О. Д. Кирилов, студент групи ЕК-22,

Науковий керівник: **С. П. Барановська**, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та аналізу Національний університет «Львівська Політехніка», м. Львів, Україна

СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: фінансові технології, FinTech-фірми, банки, банківська діяльність, конкурентоспроможність, Amazon, eBay, фінансові інновації, краудфандинг.

Фінансові технології, або фінтех, є одним із яскравих прикладів інновації у світі. Однак особливого поширення фінтех зазнав лише в останні два роки, разом із виникненням нової

цифрової валюти – криптовалюти. Нині фінтех приваблює не тільки розробників програмного забезпечення, а і гравців фінансового ринку, які готові втілювати в життя інноваційні рішення. Загалом фінтехи – це компанії або сервіси, які за допомогою новітніх технологій спрощують виконання фінансових операцій та послуг у багатьох сферах.

Вперше про фінтехи згадали з моменту становлення Інтернету наприкінці 90-х і аж до кризи 2008 року. У цей час основною моделлю стали онлайн-платежі й супутня інфраструктура. Компанії в цій сфері пропонують кращі умови, ніж у банках, за рахунок більшої гнучкості роботи, онлайн-моделі, вміння працювати з альтернативними даними. Ці сервіси надають удосконалені види послуг, такі як страхування (Insurtech), платіжні операції, кредитування P2P, грошові перекази та інші. Серед фінтехів також існують необанки та системи зі штучним інтелектом – унікальні рішення у сфері банківського сервісу без фізичних відділень, які можуть легко позмагатися з класичними банківськими установами [1].

Для розвитку фінтехів необхідні: стабільне покриття мобільним зв'язком та Інтернетом, сприятливе законодавство, доступ до капіталу і інвестицій та, що дуже важливо, освічені користувачі. Український фінтех перебуває на етапі зародження та налічує близько 50 компаній. Донедавна найбільшим прикладом фінтех був ПриватБанк. Його технологічні послуги випереджали не лише український ринок, але і європейський [2].

У наш час найпопулярнішими представниками сфери фінтехів у світі є Amazon та eBay. Важливим пріоритетом цих компаній є підвищення платоспроможності й безкорисливості для клієнтів.

Amazon має репутацію реалізатора нових продуктів, що прагне працювати на користь популярних та власних брендів, а також сприяє роздрібній торгівлі. Компанія здебільшого використовує дрібних торговельних представників для визначення тенденцій на нішевих ринках, а потім просуває їх за рахунок зниження цін. Водночас eBay має авторитет на ринку, де найчастіше продаються товари, які були у використанні, та предмети колекціонування. Незважаючи на це, 81 % товарів компанії є новими.

Щодо впливу на міжнародний ринок, Amazon володіє 12 доменами вебсайтів у Північній Америці, Європі тощо. А компанія-конкурент керує 25 доменами на глобальному рівні. Згідно зі звітами сервісів, 33 % продажу Amazon були здійснені за кордонами США, коли в eBay 57 % були з інших країн. Тобто, на відміну від банків, у фінтехів є більше можливостей щодо інтернаціонального ринку та поширення свого впливу [3].

Ринок Amazon налічує близько 300 млн споживачів, що вдвічі більше від показників eBay. Причому 10 % становлять користувачі мобільного додатку Amazon App. Подібні додатки є дуже зручними і швидкими в питаннях фінансових операцій, на відміну від банків, адже можна керувати всіма власними фінансами та операціями лише за допомогою свого гаджета. Незважаючи на велику кількість споживачів, більшість із них порівнюють знайдені на Amazon товари в інших джерелах, а покупці eBay більше дбають про якість послуг та товару, ніж про назву бренда, але очікують низькі ціни.

На відміну від банків в онлайн-сервісів своя система сплати податків. При продажі свого товару eBay стягує 10 % від кінцевої ціни, що на 5 % відсотків менше, ніж вимоги Amazon. До того ж перша компанія включає до ціни податок PayPal. Суть у тому, що продавці отримують в середньому на 5 % більше прибутків у разі використання eBay в порівнянні з Amazon [3].

Підсумовуючи, можна зауважити, що фінансові технології створені для того, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями, такими як банки й посередники на ринку фінансових послуг, застосовуючи новітні технології Інтернету. Очевидно, що масштаб фінансової екосистеми дозволяє створювати відносно великі бізнеси в сегментах, незайнятих банками. Такий стрімкий розвиток фінтехів може стати одною з причин неактуальності банків у майбутньому.

Список використаних джерел: 1. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 1193-1200. 2. Що таке фінтех? URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/papernyk/shcho-take-fintekh-2445080.html>. 3. Selling on Amazon and eBay. URL: <https://crazyliester.com/blog/selling-on-amazon-vs-ebay>.

І. А. Костюченко, студентка

А. В. Нагорна, студентка

Науковий керівник: Ю. М. Перетяцько, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ*Ключові слова: комп'ютерні програми, моделювання, технології.*

Планування обсягів виробництва, реалізації, прибутку, рентабельності підприємства, а також основних макроекономічних показників здійснюється за допомогою комп'ютерних програмних продуктів для моделювання економічних процесів. Вони зменшують час обробки інформації, автоматизують математичні розрахунки, враховують велику кількість вхідної інформації, ефективно дозволяють змінювати та управляти даними, мають широкий спектр візуального представлення отриманих результатів.

Висококонкурентний ринок інформаційних технологій продукує широкий спектр комп'ютерних програмних продуктів у сфері економіко-математичного моделювання. Тому споживачам необхідно сумлінно та виважено ставитися до вибору тієї чи іншої програми для використання в діяльності підприємства.

Наведемо огляд найбільш популярних комп'ютерних програмних продуктів для економіко-математичного моделювання (табл.).

Таблиця

Комп'ютерні програмні продукти для економіко-математичного моделювання

Назва програмного продукту	Країна-виробник	Характеристика
MS Excel	США	Універсальна електронна таблиця для будь-якого типу даних. Завдяки функції аналітики Excel вивчає моделі й упорядковує дані. Дозволяє швидко та легко створювати електронні таблиці на основі шаблонів або самостійно, а також виконувати розрахунки за допомогою формул різного спрямування (математичні, статистичні тощо). Має гарну візуалізацію даних - діаграми та графіки. Є можливість створювати прогнози й передбачати тенденції
QIWare	Росія	Програма, створена для швидкого виконання аналітичних рішень та проведення аналізу даних. Спрощує економіко-математичне моделювання та підготовку даних, допомагає підвищити продуктивність праці й мінімізувати помилки. Платформа може використовуватися для сегментації бізнесу, управління продажами, реалізації потенціалу та запобігання ризикам
Project Expert	США	Програма, що дозволяє управляти інвестиційними бізнес проектами. Широко використовується для фінансового моделювання та розробки бізнес-планів виробництва і надання послуг у будь-яких галузях економіки
SPSS Statistics	США	Одна з найбільш затребуваних програм для статистичної обробки даних. Програма призначена для широкого кола галузей, які використовують у роботі дані вибіркового дослідження: соціологів, маркетологів, економістів, аналітиків держструктур і т. ін. Користувачі мають можливість працювати на таких етапах обробки даних: формування масиву даних, побудова вибірки, аналіз даних на основі різних критеріїв статистичного аналізу, візуалізація результатів аналізу за допомогою графіків і таблиць
Eviews	Великобританія	Використовується в економіці для загального статистичного та економічного аналізу, зокрема аналізу даних перетинів і панелей, а також оцінки і прогнозування часових рядів. Eviews використовує графічний інтерфейс Windows та поєднує в собі роботу з електронними таблицями і реляційними базами даних, що дає деяку схожість з MS Excel

Джерело: складено авторами на основі [1-6].

Для ефективного ведення бізнесу суб'єкту господарювання доцільно прогнозувати результати своєї діяльності: обсяг виробництва та реалізації готової продукції, доходи та витрати, рівень прибутку тощо. З цією метою ми рекомендуємо використовувати спеціалізовані

комп'ютерні програмні продукти у сфері економіко-математичного моделювання, які дозволяють опрацювати великі масиви інформації за досить короткий час, адже від швидкості та якості отриманих результатів залежить адекватність та вчасність прийнятих рішень.

Ринок інформаційних технологій постійно розвивається, а програми для економічного моделювання – удосконалюються. Тому суб'єкти господарювання можуть обрати для себе програми різної складності: для початківців (MS Excel, Eviews, Project Expert) та експертів (SPSS Statistics), а також різної функціональності: універсальні та спеціалізовані.

Список використаних джерел: 1. Функції Excel (за категоріями). URL: <https://support.office.com/uk-ua/article>. 2. Аналоги и альтернативы QIWare. URL: <http://lostapp.ru/soft/qiware>. 3. IBM SPSS Statistics. URL: <http://www-03.ibm.com/software/products/ru/spss-statistics>. 4. Програмне забезпечення для економетричного моделювання EViews. URL: <https://ihsmarket.com/products/eviews-econometric-modeling-analysis-software.html>. 5. Огляд програмних засобів статистичного аналізу даних. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5676>. 6. Моделювання економічних процесів засобами спеціалізованого програмного забезпечення. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21277/2/SSEP_2016_Karelina_O_V-Modeliuvannia_ekonomichnykh_172-191.pdf.

УДК 657

Є. О. Малун, студентка

Науковий керівник: **Т. В. Пономарьова**, канд. екон. наук, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту

ХНУ імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В ПРОГРАМНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ М.Е.ДОС

Ключові слова: облік, акциз, акцизні склади, розпорядник акцизного складу, оподаткування, електронне адміністрування, М.Е.Дос.

Законом України від 23 листопада 2018 року № 2628-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» внесено, зокрема, зміни та доповнення до статей 14, 212, 230, 232 Податкового кодексу України (далі – ПКУ).

Зазначені зміни набули чинності з 1 липня 2019 року. Зокрема, ПКУ доповнено поняттями акцизного складу і розпорядника акцизного складу, розширено визначення платника акцизного податку, встановлено, що ведення обліку обсягів пального або спирту етилового здійснюється в Системі електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового (далі – СЕА РПСЕ) [3].

Таким чином, акцизний склад – це:

а) спеціально обладнані приміщення на обмеженій території, розташовані на митній території України, де під контролем постійних представників контролюючого органу розпорядник акцизного складу провадить свою господарську діяльність шляхом вироблення, розливу, пакування, зберігання, а також реалізації спирту етилового;

б) приміщення на митній території України, де розпорядник акцизного складу провадить свою господарську діяльність шляхом вироблення, змішування, розливу, навантаження-розвантаження, зберігання, реалізації пального [2].

Акцизні склади утворюються з метою підвищення ефективності роботи із запобігання та боротьби з незаконним виробництвом і обігом спирту етилового та пального, посилення контролю за повнотою та своєчасністю надходжень до бюджету акцизного податку.

Забороняється продавати пальне без наявності зареєстрованих витратомірів-лічильників, рівнемірів-лічильників і резервуарів та без реєстрації акцизних складів.

Розпорядник акцизного складу – суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на право виробництва спирту етилового, алкогольних напоїв, зареєстрований платником акцизного податку, або суб'єкт господарювання – платник акцизного податку, який здійснює виробництво та реалізацію пального на акцизному складі та має документи, що підтверджують право власності або користування приміщеннями, що відносяться до акцизного складу [2].

Також треба пам'ятати, що один склад може бути зареєстрований виключно одним розпорядником, а один розпорядник може зареєструвати один і більше акцизних складів.

Платники акцизного податку – розпорядники акцизних складів зобов'язані зареєструвати всі акцизні склади в системі електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового.

Мета створення системи – контроль над фактичним рухом пального на території України. Облік обсягів пального ведеться в розрізі:

- 1) платників податків – розпорядників акцизних складів;
- 2) акцизних складів (пересувних або стаціонарних);
- 3) кожного коду товарної підкатегорії УКТЗЕД.

СЕА РПСЕ працює постійно (24 години щодня), крім часу на технічне обслуговування.

Одиницею обліку обсягів пального в СЕА РПСЕ є літр, приведений до температури 15 °С.

Для реєстрації акцизних накладних у платника податків повинен бути реєстраційний ліміт. Якщо його не вистачає, платникові доведеться поповнити електронний рахунок живими грошима.

Для реєстрації акцизних накладних (далі – АН) та розрахунків коригування (далі – РК) в СЕА РПСЕ доцільно використовувати програмне забезпечення (далі – ПЗ) М.Е.Дос.

У ПЗ М.Е.Дос також відбулися певні зміни до обліку акцизного податку [1].

Зокрема, додано новий розділ Реєстр ліцензій (пальне) – розділ розроблено для створення документів щодо ліцензування діяльності, пов'язаної з виробництвом, зберіганням, торгівлею паливом, з метою їх подачі у ДФС. Також у розділі зберігаються документи, отримані від ДФС.

Було додано розділ Реєстр акцизних документів. Цей розділ призначений для створення та опрацювання акцизних документів з метою їх подачі у ДФС та обміну з контрагентами [1].

Сформував Запит про надання витягу з реєстру платників акцизного податку з реалізації пального або спирту етилового та отримати відповідний витяг можливо в розділі Довідки державних органів – Інформаційна довідка – Створити – Довідку в СЕА РПСЕ [1].

Назву розділу Реєстр акцизних документів змінено на Реєстр акцизних документів пальне. У розділі додано можливість створювати Заяву про реєстрацію платника акцизного податку.

Також для зручності платників акцизного податку додано розділ Довідники. При виборі розділу здійснюється перехід до розділу програми Довідники – Загальні – Акциз. Довідники розділу підключені у формах акцизних документів та призначені полегшити й прискорити заповнення відповідних форм. Розділ містить довідники:

- Категорія ТЗ – для зберігання даних про категорії транспортних засобів;
- Транспортні засоби – для зберігання даних про транспортні засоби, що використовуються для перевезення пального або спирту етилового.

Назву довідника Господарські одиниці змінено на Господарські одиниці/Акцизні склади. Довідник переміщено в окремий розділ Довідники – Господарські одиниці/Акцизні склади. Доопрацьовано інтерфейс вікна введення/редагування даних довідника:

- додано розділ для введення повної адреси господарської одиниці;
- додано розділ для введення даних щодо акцизного складу.

Реалізовано новий довідник Об'єкти на акцизному складі. Довідник заповнюється користувачем та підключений у формах:

- Довідка про розпорядника акцизного складу пального, акцизні склади пального, розташовані на них резервуари пального, витратоміри та рівнеміри;
- Довідка про зведені за добу підсумкові облікові дані щодо обсягів обігу (отримання/відпуску) та залишків пального на акцизному складі пального.

Довідник доступний у модулі Довідники – Загальні довідники – Акциз та в модулі Облік акцизного податку – Довідники [1].

У розділ Реєстр акцизних документів (пальне) за допомогою функції Створити додано можливість створювати документи:

- Довідка про обладнання АС (резервуари, лічильники);
- Довідка про зведені за добу дані.

Отже, зміни в нормативно-правовому законодавстві впливають на роботу програмного модуля ПЗ М.Е.Дос «Облік акцизного податку», адже програма також потребує змін для зручності її користувачів.

Список використаних джерел: 1. Облік акцизного податку. *М.Е.Дос*. URL: <https://www.medoc.ua/uk/faq/category/oblik-akciznogo-podatku>. 2. Податковий кодекс України від 20.10.2019 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів: Закон України від 22.05.2019 р. № 2628-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>.

УДК 336.741.237

О. В. Попова, студентка факультету обліку, аудиту та інформаційних систем
Науковий керівник: **М. О. Нежива**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО І ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ

Ключові слова: інформаційні технології, внутрішній аудит, зовнішній аудит.

Для сучасного стану розвитку національної економіки характерне підвищення оперативності реагування її суб'єктів на зміни зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, а також широким застосуванням інформаційних технологій (ІТ) в управлінні. Метою інформаційної технології управління є задоволення інформаційних потреб усіх без винятку співробітників організації, що мають справу з прийняттям рішень.

Кризові явища виступили певним каталізатором перебудови національної економіки, який сприяв виявленню низки внутрішніх проблем в управлінні, до яких разом із неефективним використанням ресурсів належить передусім брак довіри до облікової інформації, необхідної для прийняття рішень, яка за відсутності дієвого контролю може бути суттєво перевернена. Також в умовах науково-технічного прогресу всього світу актуальності набуває подальше впровадження та розвиток інформаційних технологій у різних сферах, не винятком став і аудит [1]. Аудит, як і будь-яка інша наука, повинен йти в ногу з часом, що приводить до незворотного його зв'язку з комп'ютерними технологіями. За таких умов важливим є налагодження системного підходу в управлінні й ефективне здійснення внутрішньогосподарського контролю, внутрішнього і зовнішнього аудиту як цілісної системи. Виконання цих завдань потребує не лише автоматизації бізнес-процесів, використання комп'ютерних інформаційних облікових систем для їх контролю, а й автоматизації контрольних процедур та широкого застосування ІТ як інтегруючого фактора в зовнішньому та внутрішньому аудиті.

Дослідження розвитку ІТ, їх застосування в управлінні, обліку, контролі, аналізі, аудиті; удосконалення контролю, аналізу, аудиту, відображено у працях С. В. Бардаша, М. М. Бенька, О. М. Брадула, С. В. Мельниченко, Є. В. Мниха, С. В. Івахненкова та інших вчених. Разом з цим відсутність комплексних досліджень застосування ІТ у зовнішньому і внутрішньому аудиті, як цілісній системі, вимагає розробки теоретико-методологічних та практичних положень побудови таких систем у середовищі ІТ та вирішення контрольно-аналітичних завдань.

Доступність ІТ, їхні можливості, об'єктивно призвели до широкого їх застосування в аудиті. Аудит, на відміну бухгалтерського обліку, є менш стандартизованою системою, а отже, виникають дискусії щодо ефективності застосування ІТ у аудиті. Особливо у процедурно-процесуальному аспекті. Теоретико-методологічним положенням здійснення аудиту в середовищі ІТ приділяється мало уваги. У зв'язку з цим розробка таких положень у цьому контексті є надзвичайно актуальною. На основі дослідження змісту ІТ, методики та організації внутрішнього і зовнішнього аудиту, визначити сутність та розуміння ІТ як фактора, який разом з іншими факторами зумовлює та сприяє інтеграції внутрішнього і зовнішнього аудиту як процесу в досягненні мети [2].

Стосовно інтеграції внутрішнього і зовнішнього аудиту, як видів контролю, вважаємо доречним згадати, що основними функціями управління, як відомо, є планування, координація, облік, контроль. Планування забезпечує прямиий зв'язок із керованим об'єктом. Координація передба-

чає узгодження дій між керівним і керованим об'єктом. Облік застосовується для спостереження за об'єктом. Контроль забезпечує зворотний зв'язок між об'єктом і суб'єктом управління. Якщо вилучити один із компонентів, то відбудеться розрив управлінського циклу і це призведе до втрати керованості. До того ж у разі відсутності контролю, навіть за наявності функції планування, система управління за короткий період часу втратила б можливість розвитку. У свою чергу, контроль без обліку був би неможливий, а без координації – марний. Варто зауважити, що досвід господарювання підтверджує важливість і необхідність здійснення контролю – одного з важелів управління підприємствами і установами. сутність контролю, його місце в системі управління багато в чому визначається характером виробничих відносин у суспільстві. Розвиток контролю в Україні виявив багато проблем теоретичного і практичного характеру, вирішення яких багато в чому залежить від перетворення всієї системи політичних і економічних відносин у країні. Крім того, сутність і зміст контролю не можуть бути докладно розкриті поза сферою управлінської діяльності, яку він обслуговує. Контроль як функція управління виступає засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління і системою управління, інформуючи про справжній стан керованого об'єкта, фактичне виконання управлінського рішення.

У контексті цього дослідження вважаємо за необхідне нагадати яке визначення контролю дається з позиції його автоматизації, що контроль – це система, функціонування якої передбачає наявність входу, виходу, механізму, який систему приводить в дію, управління, тобто середовища, де діє механізм, та безпосередньо процесу обробки, завдяки якому відбувається перетворення вхідної інформації у вихідну [3].

Проведені дослідження свідчать, що досить часто у процесі внутрішнього аудиту виникають проблеми, які вимагають відповідних спеціальних знань, і в таких випадках не можливо провести кваліфіковану перевірку або дати оцінку певних обставин і сторін фінансово-господарської діяльності. Через такі чинники серйозні проблеми та суттєві помилки можуть залишитись нерозкритими й невиявленими. Тому внутрішнім аудиторам у разі необхідності варто пропонувати керівництву залучити до аудиторської перевірки зовнішній аудит. МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» регулює взаємовідносини між підрозділами внутрішнього аудиту та зовнішнім аудитором, визначає доцільність та обсяги використання роботи внутрішніх аудиторів, визначає цілі підрозділу внутрішнього аудиту [4].

Отже, явно проглядається єдина мета і об'єктивні передумови інтеграції внутрішнього і зовнішнього аудиту у досягненні мети. Метою в даному випадку є досягнення економічної і соціальної ефективності системи корпоративного та державного управління, високого рівня відповідальності керівних органів суб'єктів господарювання та державної влади за виконання власних повноважень. Досягти мети можна лише за умови розробки і впровадження єдиної концепції розвитку аудиту з чітким розмежуванням внутрішнього і зовнішнього аудиту.

Список використаних джерел: 1. Подольский В. И., Щербакова Н. С. Компьютерные информационные системы в аудите / под ред. В. И. Подольского. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 159 с. 2. Бенюк М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336 с. 3. Бардаш С. В. Економічний контроль в Україні: системний підхід: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 656 с. 4. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements. 2015 Edition. Volume I. New York: International Federation of Accountants, 2016. 1249 p.

УДК 004.021

Л. І. Рябоконт, студентка

Науковий керівник: **М. О. Нежива**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

СТАНДАРТ XBRL: ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕХОДУ ДЛЯ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Ключові слова: фінансова звітність, XBRL, таксономія, МСФЗ, фінансовий ринок, Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Розвиток фінансової системи в Україні супроводжується постійними якісними і кількісними змінами у звітності. Звітні документи дозволяють проаналізувати фінансовий стан

організації, визначити негативні тенденції в її розвитку. Перехід на електронний формат збору й обробки звітних даних на базі специфікацій XBRL (від англ. EXtensible Business Reporting Language) є одним зі стратегічних проєктів для розвитку фінансового ринку [1].

XBRL (eXtensible Business Reporting Language) – це відкритий стандарт обміну діловою інформацією. Ключовим для розуміння специфіки функціонування XBRL є поняття «таксономія», що є певною сукупністю метаданих, моделей даних, описів форм звітності, порядку їх формування і контролю, які задаються відповідно до певних загальних правил [2].

У західних країнах він є загальноновизнаним стандартом для подання фінансової звітності за МСФЗ США в електронному вигляді. Відкритість стандарту означає, що компаніям, які використовують XBRL, не потрібно купувати ліцензії та сплачувати комісії за його використання. Ключова мета переходу на XBRL: формат подачі звітності, підвищення прозорості інформації, достовірності, якості та автоматизованості звітності.

Розглянемо, які перспективи переходу на систему XBRL очікуються для підприємств України. Найголовніший позитивний аспект стандарту є подання звітності за принципом «єдиного вікна», тобто в уніфікованому універсальному форматі, який прийматимуть усі державні регулятори фінансового ринку. Це й підтверджує перспективність XBRL численними успішними проєктами в різних країнах. Цю систему використовують усі країни «великої двадцятки»: США (7000 компаній) US GAAP Таксоному, Об'єднані Арабські Емірати (250 компаній) IFRS Таксоному, Японія (4500 компаній та 3500 інвестиційних фонди) Japan Таксоному, Німеччина German Таксоному, Велика Британія UK Таксоному, Бразилія (державні органи) XBRL GL, SICONFI Таксоному [3].

Якщо раніше підприємству доводилося подавати різні за формою звіти, наприклад, окремо для Міністерства фінансів і окремо для НКЦПФР, то тепер буде формуватися єдиний звіт. Специфіка стандарту впливає на оптимізацію заповнення звітності, пришвидшуючи й автоматизуючи сам процес. Також усувається надлишковість і дублювання даних за допомогою єдиної системи збору й обробки інформації, тобто вже не доведеться заповнювати ту саму інформацію кілька разів.

Одним із недоліків прийняття стандарту XBRL можна назвати початкові витрати на його впровадження й оптимізацію під конкретний ринок. Адже перед запуском проводиться величезна робота зі створення власної таксономії. Однак навіть цей недолік містить у собі перевагу, а саме розширюваність мови стандарту дозволяє створювати й оновлювати специфічні концепти в межах власної таксономії з одночасною підтримкою інших таксономій, навіть в інших країнах. Пояснити можна прикладом: ЄС висуває нову вимогу до звітності для бізнесу в межах країн-учасниць. Ймовірно, мова самої вимоги буде англійською (можливо, ще з німецьким і французьким варіантами) [4]. Але, наприклад, польські підприємства хочуть мати звітну форму власною мовою, постає складна проблема перекладу бізнес-термінології. Стандарт XBRL відповідає на ці виклики. З існуванням специфічного (для загальної таксономії) концепту країна-учасниця зможе створити власну таксономію, посилаючись на загальну таксономію ЄС щодо спільних концептів, і визначити лише той концепт, який до таксономії ЄС не належить.

Також однією з цілей XBRL було зниження кількості помилок у звітах. XBRL дозволяє розробляти правила відповідності показників звітності між собою й автоматично видавати попередження в разі порушення правила. Світова практика показує, що в середньому впровадження формату XBRL дозволило досягти таких результатів [5]:

- скорочення часу, необхідного для підготовки даних на 96 %;
- подання прозорих даних в одному стандартизованому форматі всім зацікавленим сторонам;
- усунення надмірності та дублювання звітних даних шляхом побудови єдиної системи збору та обробки звітності на основі МСФЗ;
- зменшення математичних помилок.

Нині основною складністю підготовки звітності в XBRL-форматі є не сама конвертація, а підготовка первинних даних і показників, які будуть перетворені у формат XBRL. На нашу думку, перехід не буде болісним для фінансового ринку, адже майже всі його учасники вже подають звітність за міжнародними стандартами. Наприклад, емітенти цінних паперів пе-

рейшли на них ще з 2012 року, професійні учасники фондового ринку здійснили поступовий перехід протягом 2012-2015 років. Сьогодні в Україні є унікальний шанс у максимально короткі терміни, використовуючи міжнародні напрацювання в цій галузі, створити базис для прозорої та ефективної роботи фінансового сектору.

Таким чином, підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що використання XBRL полегшить роботу українським компаніям, які вийшли на фінансовий ринок, адже все більш кількість міжнародних бірж настійно рекомендує компаніям подавати фінансову звітність саме у форматі XBRL. Велика відкритість фінансової інформації про діяльність українських підприємств, безумовно, робить позитивний вплив і на загальний фінансовий клімат у країні. Адже інвестор не буде цікавитися компанією, фінансові результати якої йому не відомі. Аналітики світових інвестиційних компаній, міжнародні експерти зможуть робити більш обґрунтовані аналізи поточної ситуації й прогнози розвитку як українських компаній, так і національної економіки загалом.

Список використаних джерел: 1. НКЦПФР інформує про початок функціонування в Україні системи фінансової звітності у форматі XBRL. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2019/05/28/nktspr-nformu-pro-potchatok-funktsonuvannya-v-ukran-sistemi-fnansovo-zvtnost-u-format-xbrl/>. 2. Повідомлення про опублікування таксономії UA XBRL МСФЗ. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiini-povidomlennia/26928.html>. 3. Таксономія: міфи та реальність. Що очікує банки у 2019 році. Формат XBRL: перехід банків України на подання звітності за МСФЗ таксономією. URL: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2019/01/XBRL_banks1-converted.pdf. 4. Основи XBRL. URL: <https://frs.gov.ua/>. 5. Питання і відповіді з відкритого стандарту звітності XBRL. URL: http://www.cbr.ru/finmarket/projects_xbrl1/ques_xbrl/.

УДК 369.04:519.863

М. Є. Юрченко, канд. фіз.-мат. наук, доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Ключові слова: страхова компанія, страхові ризики, ймовірність, банкрутство, стохастичні моделі.

Фінансова стійкість страхового сектору є важливою умовою для стабільного макроекономічного розвитку й добробуту суспільства загалом. У зв'язку з цим проблема фінансової стабільності страхових компаній, представлених на українському ринку, нині стала особливо актуальною. Удосконалення методів оцінки ризику страхової компанії та коректне формування страхової премії визначає рівень її конкурентоспроможності. Проблема забезпечення мінімізації ризиків страхової компанії є комплексною. Зокрема страхові компанії часто стикаються з випадком, коли через значну кількість страхових звернень вони не спроможні вчасно урегулювати їх, що викликає серйозні збитки та суттєве навантаження на працівників компанії. Коректний підхід до вирішення завдання пошуку кількості неурегульованих страхових випадків за таких умов є необхідним для розробки ефективної математичної моделі роботи компанії та забезпечення її стійкого та динамічного функціонування.

Слід відзначити, що сьогодні внаслідок активного розвитку ризик-менеджменту дедалі частіше з'являються роботи, присвячені різноманітним методам оцінки ймовірності настання страхового випадку. Серед них можна відзначити роботи А.Н. Ширяєва [1], А.В. Мельникова [2], Т. Мака [3]. Авторами робіт [4; 5] зроблено спробу структурувати випадкову величину, що описує індивідуальні втрати, а разом із цим було показано, що це неможливо зробити в багатьох випадках. На теперішній час найбільш повні результати отримано у припущенні, що кількість угод є великою, а ймовірність настання страхового випадку прямує до нуля. Але з практичного погляду найбільш цікавою є динамічна модель, що описує динаміку настання страхових випадків у часі. Проте завдання такого роду ще недостатньо висвітлені в літературі.

Слід зазначити, що постановка цього завдання має певні труднощі, пов'язані з тим, що кількість страхових випадків у межах страхової угоди носять ймовірнісний характер. Тому при вирішенні цього завдання треба враховувати випадковий аспект проблеми, що розглядається.

У динамічній постановці для будь-якої страхової компанії особливий інтерес становить середня кількість заявлених, але не урегульованих до кінця року страхових випадків. У припущенні, що кількість страхових випадків є великою, а ймовірність настання страхового випадку є малою, знайдено оцінку математичного сподівання кількості страхових випадків, що є не врегульованими до кінця року:

$$M[q(t)] = \lambda \int_0^t P(T > u) du.$$

Легко бачити, що за великих t :

$$M[T] = \int_0^{+\infty} u dP(T \leq u) = \int_0^{+\infty} P(T > u) du \approx \int_0^t P(T > u) du,$$

а отже,

$$M[q(t)] \approx \lambda M[T],$$

де

$$P(\mu(t) = n) = \frac{(\lambda t)^n}{n!} e^{-\lambda t}.$$

У процесі дослідження виявилось, що при фіксованій середній інтенсивності страхових звернень математичне сподівання кількості неврегульованих страхових випадків $M[q(t)]$ добре апроксимується лінійною функцією від середнього часу врегулювання звернення.

Список використаних джерел: 1. Ширяев А. Н. Основы стохастической финансовой математики. Москва: Фазис, 1998. 512 с. 2. Мельников А. В., Бойков И. В. Элементы страхового риск-менеджмента. Москва: АФЦ, 2000. 87 с. 3. Мак Т. Элементы страхового риск-менеджмента. Москва: Олимп Бизнес, 2012. 411 с. 4. Ливиту К. Н., Сухотина Л. Ю., Шифердекер И. Ю. Пуассоновская модель деятельности некоммерческого фонда при релейном управлении капиталом. *Вестник Томского государственного университета*. 2006. № 19. С. 302–312. 5. Радюк Л. Е., Терпугов А. Ф. Теория вероятностей и случайных процессов. Москва: ЮФУ, 2018. 174 с.

УДК 303.447:324

О. О. Балюнов, канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки та математичного моделювання

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СТАТИСТИЧНІ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДРУГОГО ТУРУ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2019 РОКУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: вибори, Україна, статистичний аналіз, активність виборців, електоральна криміналістика.

Застосовуючи певні статистичні методи, перелік яких викладено в роботах [1; 2; 3], можна виявити ті чи інші аномалії у виборчому процесі. На основі об'єктивних даних, таких як розподіл виборчих дільниць за активністю виборців, можна виявити закономірності, що характеризують виборчий процес щодо можливих відхилень від демократії та наявності зловживань. Такий аналіз отримав назву електоральна криміналістика. За результатами першого туру виборів Президента України 2019 року деякі аналітики зробили висновки про можливі зловживання в окремих регіонах, зокрема на Сході України [3]. З іншого боку, в роботі [5] показано, що деякі аномальні явища зумовлені лише проблемністю проведення якісних виборів у зоні проведення АТО та притаманні всім учасникам виборів, у тому числі лідерам. Метою статті є: 1) з огляду на офіційні дані [6] провести статистичний аналіз активності виборців у другому турі виборів Президента України у 2019 році в найбільших областях України; 2) порівняти результати для різних географічних регіонів; 3) зробити висновки щодо можливих фальсифікацій. На рис. 1 показані гістограми розподілу кількості виборців, що проголосували, від підсумкової активності виборців для м. Києва та Донецької області.

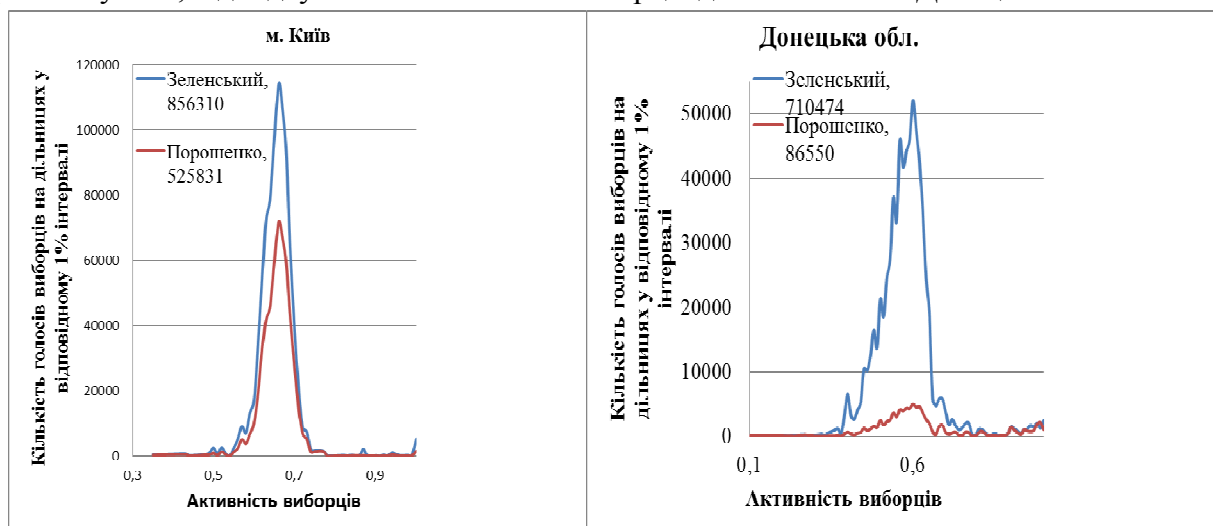

Рис. 1. Гістограми розподілу кількості виборців від активності

Відзначаємо просту дзвоноподібну форму розподілу голосів відносно активності виборців, що нагадує гаусівську криву нормального закону розподілу. Така форма розподілу є в певному сенсі найбільш природною для величини, що є під впливом великої кількості незалежних факторів. Також відсутні важкі «хвости» справа в області стовідсоткової явки. Отже, можна зробити висновок про відсутність певних одиничних факторів, що впливають на активність у бік її збільшення і які могли б перевищити сумарний вплив решти факторів.

Із вигляду діаграм розсіювання (рис. 2) встановлюємо, що для обох кандидатів ядро розсіювання є компактним і його положення збігається з піком відповідної гістограми, а хвости при зростанні активності є незначними і, головне, подібні.

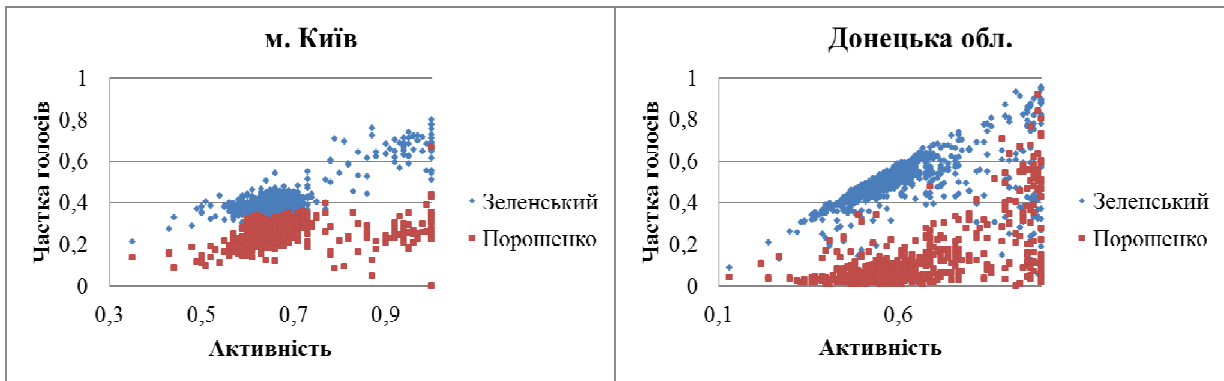

Рис. 2. Діаграми розсіювання

Наявність більшого «хвоста комети» для Донецької області свідчить, ймовірно, не про фальсифікації, такі як вкидання бюлетенів, «каруселі» тощо, а про складність виборчого процесу в безпосередній близькості до фронту.

Список використаних джерел: 1. Lukinova E., Myagkov M., Ordeshook P. C. Metastatised Fraud in Russia's 2008 Presidential Election. *Europe-Asia Studies*. 2011. Vol. 63:4. P. 603–621. 2. Kobak D., Shpilkin S., Pshenichnikov M. S. Integer percentages as electoral falsification fingerprints. *Annals of Applied Statistics*. 2016. No. 1. P. 54–73. 3. Бузин А. Ю. О зависимости распределения голосов от явки. Образовательные ресурсы и технологии. 2014. № 2(5). С. 167-170. 4. Шпилькин С. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2195463983875559&id=100002359376948. 5. Балюнов О. О. Статистичні оцінки результатів першого туру виборів Президента України 2019 року. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25. С. 13-19. 6. Центральна виборча комісія. URL: <https://www.cvk.gov.ua>.

УДК 311+512

О. Б. Дубягін, канд. техн. наук, доцент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

МІЖРІВНЕВИЙ БАЛАНС – КАТЕГОРІЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Ключові слова: агрегатна форма, баланс, керований об'єкт, міжрівневий рух, модель, ознака, показники руху, шкала відношень.

Апарат економіко-математичного моделювання являє собою сукупність методів і моделей, за допомогою яких розв'язується комплекс задач: транспортних, оптимізаційних, розкорою матеріалів тощо. Серед них окреме місце посідає задача оптимізаційного планування. Вона ґрунтується на балансовому методі та моделі міжгалузевого балансу [1].

Модель міжгалузевого балансу будується як система лінійних рівнянь з метою визначення обсягу виробництва (валового або кінцевого) кожної галузі міжгалузевого господарства (на макрорівні), що задовольнив би всі потреби в її продукції. Кожна галузь при цьому виступає в ролі виробника певної продукції та споживача власної продукції, а також продукції інших галузей. Рівняння системи характеризують у грошовій і натуральній формі міжгалузеві виробничі взаємозв'язки між випуском продукції в одній галузі та витратами всіх галузей, які беруть участь у забезпеченні цього випуску. Баланс укладається у вигляді таблиці (рис. 1), що відображає процес формування та використання сукупного продукту в галузях: у стовпцях – вартісний склад валового випуску в j -й галузі щодо проміжного споживання та доданої вартості; у рядках – напрями використання ресурсів кожної i -ї галузі [1, с. 8-18].

		Споживачі (j)				Кінцевий продукт Y_i	Валовий продукт X_i
		Галузеве споживання (x_{ij})					
Виробники (i)		1	2	...	n		
Галузеве виробництво (x_{ij})	1	x_{11}	x_{12}	...	x_{1n}	Y_1	X_1
	2	x_{21}	x_{22}	...	x_{2n}	Y_2	X_2

	n	x_{n1}	x_{n2}	...	x_{nn}	Y_n	X_n
Чистий продукт C_j		C_1	C_2	...	C_n	$\sum_i Y_i \equiv \sum_j C_j$	-
Валовий продукт X_i		X_1	X_1	...	X_1	-	$\sum_i X_i \equiv \sum_j X_j$

Рис. 1. Модель міжгалузевого балансу Леонтьєва В.В. (таблична форма)

Ця модель за своїм призначенням є вузькоспеціалізованою та використовується для планування в економіці. Але це не означає, що балансові моделі не можуть застосовуватися для розв'язання широкого кола задач. Якщо йдеться про керований об'єкт, структурований за однорідною ознакою у шкалі відношень [2], то для оцінки ефективності зовнішнього впливу на такий об'єкт можна синтезувати подібну модель, представлену як модель міжрівневого балансу [3].

Так само, як і в моделі міжгалузевого балансу, таблиця для складання міжрівневого балансу розбивається на чотири квадранти: в I квадранті розміщуються вихідні дані про кількість міжрівневих пересувань (n_{ij}), тобто пересувань одиниць об'єкта з одного рівня ($i; i = 1, 2, \dots, k$) вимірюваної ознаки на інший її рівень ($j; j = 1, 2, \dots, k$) (рис. 2). Якщо через зовнішній вплив рівень ознаки не змінюється, то відповідна чисельність одиниць об'єкта ($n_{ii} = n_{jj}$, якщо $i = j$) розміщується в головній діагоналі матриці вихідних даних. У першій моделі – це матриця міжгалузевих потоків продукції (x_{ij}).

Так, у простій формі моделі в II квадранті балансово-розрахункової таблиці визначаються абсолютні сумарні показники рівневої чисельності в категоріях «вибуття з рівня» (N_{Vi}, N_V), в тому числі прогресивного (N_{Viv}, N_{Vv}) та регресивного (N_{Vin}, N_{Vn}), і «не переходу з рівня» (N_{Ni}, N_N), а в III квадранті – у категоріях «прибуття на рівень» (N_{Pi}, N_P), зокрема прогресивного ($N_{Pin,j}, N_{Pin}$) та регресивного ($N_{Piv,j}, N_{Piv}$), і «залишення на рівні» (N_{3j}, N_3). Загальна чисельність одиниць об'єкта (N) – спільний елемент II і III квадрантів. Щодо першої моделі, це – структура кінцевого використання валового продукту (особисте невиробниче споживання продукції галуззю – $Y_i = X_i = \sum_j x_{ij}$) і перерозподіл чистого продукту (амортизація, оплата праці та прибуток – $C_j = X_j = \sum_j x_{ij}$).

В обох моделях IV квадрант являє собою баланс. У першій – це сукупний кінцевий розподіл і використання національного доходу: $\sum_i Y_i = \sum_j C_j$. У другій – це нульове сальдо («0» в головній діагоналі матриці) загальної чисельності одиниць об'єкта в альтернативних категоріях їх пересування та нерухомості.

Якщо модель міжрівневого балансу синтезувати в агрегатній формі, тобто в значеннях вимірюваної ознаки, зважених значеннями чисельності міжрівневих пересувань, то результат складання міжрівневого балансу являє собою втрати або поповнення об'єкта [4]. А це – прямий шлях до оцінки ефективності керуючого впливу.

(ΔL_j)	Чисельність n_{ij} одиниць об'єкта, прибутих на рівень (залишених на рівні) j , та їх спільне значення $L_{ij}=n_{ij}$ або $L_{ij}=n_{ij}$ ознаки.							Рівнева чисельність одиниць об'єкта та їх спільне значення ознаки (сальдо), всього:									
	i (i)	j (j)						у стані «до» N_{i0} і L_{i0} у стані «після» $L_{i>0}$		«В» з рівня N_{Vi} і L_{Vi} «П» з рівня $L_{Pi>0}$		з них:				«Н» з рівня N_{Ni} і L_{Ni} «З» на рівні L_{3i}	
		1 (i_1)	2 (i_2)	...	k (i_k)	N_{i0}	L_{i0}	N_{Vi}	L_{Vi}	на «В» N_{Vi} і L_{Vi} з «Н» $L_{Pi>0}$	на «Н» N_{Ni} і L_{Ni} з «В» $L_{Pi>0}$	x	x	N_{Ni}	L_{Ni}		
1 (i_1)	n_{11}	n_{11}	n_{12}	n_{12}	...	n_{1k}	n_{1k}	N_{10}	L_{10}	N_{V1}	L_{V1}	N_{V1}	L_{V1}	x	x	N_{N1}	L_{N1}
	n_{11}	$(\Delta L_{11}=0)$	n_{12}	(ΔL_{12})	...	n_{1k}	(ΔL_{1k})	$L_{<1>0}$	(ΔL_{B1})	$L_{Pi>0}$	(ΔL_{B1})	(ΔL_{B1})	(ΔL_{B1})	x	x	L_{31}	(0)
2 (i_2)	n_{21}	n_{21}	n_{22}	n_{22}	...	n_{2k}	n_{2k}	N_{20}	L_{20}	N_{V2}	L_{V2}	N_{V2}	L_{V2}	x	x	N_{N2}	L_{N2}
	n_{21}	(ΔL_{21})	n_{22}	$(\Delta L_{22}=0)$...	n_{2k}	(ΔL_{2k})	$L_{<2>0}$	(ΔL_{B2})	$L_{Pi>0}$	(ΔL_{B2})	(ΔL_{B2})	(ΔL_{B2})	x	x	L_{32}	(0)
...
k (i_k)	n_{k1}	n_{k1}	n_{k2}	n_{k2}	...	n_{kk}	n_{kk}	N_{k0}	L_{k0}	N_{Vk}	L_{Vk}	N_{Vk}	L_{Vk}	x	x	N_{Nk}	L_{Nk}
	n_{k1}	(ΔL_{k1})	n_{k2}	(ΔL_{k2})	...	n_{kk}	$(\Delta L_{kk}=0)$	$L_{<k>0}$	(ΔL_{Bk})	$L_{Pi>0}$	(ΔL_{Bk})	(ΔL_{Bk})	(ΔL_{Bk})	x	x	L_{3k}	(0)
у стані «після» N_{j1} і L_{j1} ; у стані «до» $L_{j>0}$	N_{11}	$L_{<1>0}$	N_{21}	$L_{<2>0}$...	N_{k1}	$L_{<k>0}$	N	L_0	N_V	L_V	N_V	L_V	x	x	N_N	L_N
«П» на рівні N_{Pi} і L_{Pi} ; «В» на рівні $L_{Pi>0}$	L_{11}	(ΔL_{11})	L_{21}	(ΔL_{12})	...	L_{k1}	(ΔL_{1k})	L_1	$(\Delta L_{<1>0})$	L_{Pi}	(ΔL_{Pi})	L_{Pi}	(ΔL_{Pi})	x	x	L_{31}	(0)
з «Н» N_{Ni} і L_{Ni} ; на «В» $L_{Pi>0}$	x	x	$N_{Pi,2}$	$L_{Bn,<2>}$...	$N_{Pi,k}$	$L_{Bn,<k>}$	N_{Pi}	L_{Bn}	N_{Pi}	L_{Bn}	N_{Pi}	L_{Bn}	0	0	ΔN_n	$\Delta L_{Bn,n}$
з «В» N_{Vi} і L_{Vi} ; на «Н» $L_{Pi>0}$	x	x	$L_{Bn,2}$	$(\Delta L_{n,2})$...	$L_{Bn,k}$	$(\Delta L_{n,k})$	L_{Bn}	$(\Delta L_{n,n})$	L_{Bn}	$(\Delta L_{n,n})$	L_{Bn}	$(\Delta L_{n,n})$	0	0	$\Delta L_{n,n}$	$(\Delta L_{n,n})$
«З» на рівні N_{3j} і L_{3j} ; «Н» з рівня L_{3j}	N_{31}	L_{N1}	N_{32}	L_{N2}	...	N_{3k}	L_{Nk}	N_3	L_{N3}	N_3	L_{N3}	N_3	L_{N3}	0	0	0	0
	L_{31}	(0)	L_{32}	(0)	...	L_{3k}	(0)	L_3	(0)							0	0

Рис. 2. Балансово-розрахункова матриця, яка представляє просту та агрегатну форми міжрівневого балансу абсолютними не агрегованими та агрегованими показниками міжрівневого руху відповідно

У кожній з обох моделей складові балансу пов'язані між собою так званим «співвідношенням балансу». Для моделі міжгалузевого балансу таке співвідношення являє собою систему з n лінійних рівнянь виду: $X_i = \sum_j a_{ij} X_j + Y_i$, де $a_{ij} = x_{ij}/X_j$ – коефіцієнти прямих матеріальних витрат (технологічні коефіцієнти).

У моделі міжрівневого балансу вигляд співвідношення залежить від того, в якій формі, простій (система рівнянь (1)) чи агрегатній (система рівнянь (2)), побудована сама модель:

$$\begin{cases} N_{i0} = \sum_{j=1}^k n_{ij} |_{j \neq i} + N_{Ni}, & (1) \\ N_{j1} = \sum_{i=1}^k n_{ij} |_{i \neq j} + N_{Nj}, & (2) \end{cases} \quad (1) \quad i \quad \begin{cases} L_{i0} = \sum_{j=1}^k n_{ij} l_i |_{j \neq i} + n_{ii} l_i, & (1) \\ L_{j1} = \sum_{i=1}^k n_{ij} l_j |_{i \neq j} + n_{jj} l_j. & (2) \end{cases} \quad (2)$$

Крім того, для характеристики наслідків впливу від систем рівнянь (1) і (2) можна перейти до узагальненого співвідношення балансу:

$$N = \begin{cases} \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^k n_{ij} |_{j \neq i} + \sum_{i=1}^k n_{ij} |_{j=i}, & (1) \\ \sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^k n_{ij} |_{i \neq j} + \sum_{j=1}^k n_{ij} |_{i=j}, & (2) \end{cases} \quad (3) \quad i \quad \Delta L = \begin{cases} \sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^k n_{ij} l_j - \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^k n_{ij} l_i, & (1) \\ \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^k n_{ij} l_j - \sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^k n_{ij} l_i. & (2) \end{cases} \quad (4)$$

ΔL – загальне агреговане сальдо об'єкта – величина, на яку змінюється спільне значення ознаки, вимірюваної в N одиниць об'єкта, при переході останнього зі стану «до» у стан «після» та пояснюється структурою руху цих одиниць, представленою в рівневих (вираз (1) системи (4)) або в позарівневих (вираз (2) системи (4)) значеннях ознаки. Шукане сальдо характеризує загальні втрати або поповнення об'єкта щодо вимірюваної ознаки.

Як і модель міжгалузевого балансу, яка дає можливість оцінити ефективність виробництва продукції через міжгалузеві зв'язки в цьому виробництві, що формалізовано через технологічні коефіцієнти, модель міжрівневого балансу, складена в агрегатній формі, представляє категорію математичного моделювання, тільки в неї йдеться про визначення наслідків керуючого впливу на структурований об'єкт, а це має важливе практичне значення для оцінки ефективності його керованих структурних змін. Так, рівневі складові балансу, які представляють структуру об'єкта до (L_{i0}) і після (L_{j1}) впливу, пов'язані між собою (співвідношення балансу (2)) вихідними даними балансу (чисельність міжрівневих пересувань n_{ij} і рівневі значення ознаки l_i і l_j). Узагальненим результатом структурних зрушень об'єкта (ΔL) є його втрати ($\Delta L < 0$) або поповнення ($\Delta L > 0$) щодо ознаки, вимірюваної в його одиниць, і ці наслідки керуючого впливу на об'єкт можна визначити як результат порівняння згаданих складових балансу (співвідношення балансу (4)). Отже, ефективність керуючого впливу можна оцінити через вихідні дані балансу, порівнюючи між собою складові останнього, які представляють альтернативні категорії пересування одиниць об'єкта за напрямом (прогресивне та регресивне), як очікуваного та не очікуваного [5].

Таким чином, міжрівневий баланс є ще однією формою математичного моделювання, тепер – в задачах оцінки керованої зміни структури об'єкта. Оскільки така задача властива будь-якій галузі знань, то можна стверджувати, що запропонована модель є універсальною. Математичним апаратом моделювання є методи лінійної алгебри, а її аналогом – модель міжгалузевого балансу, оскільки методики укладання балансу в них обох схожі. Універсальність запропонованої моделі дозволяє використовувати її в технічних галузях, в економіці, педагогіці, соціології, медицині тощо, скрізь, де предметом дослідження виступає однорідна структура об'єкта спостереження.

Список використаних джерел: 1. Терехов, Л. Л. Экономико-математические методы. Москва: Статистика, 1968. 360 с. 2. Орлов А. И. Прикладная статистика: учебник для вузов. Москва: Экзамен, 2004. 656 с. 3. Дубягін О. Б., Печко О. М. Балансовий метод статистичного аналізу результатів педагогічного експерименту: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2015. 260 с. 4. Дубягін О. Б. Модель міжрівневого балансу: агрегатна форма. *Технічні науки та технології*: науковий журнал. 2018. № 3 (13). С. 96-104. 5. Дубягін О. Б. Ефективність керуючого впливу в системі показників міжрівневого балансу. *Комплексне забезпечення якості технологічних процесів та систем (КЗЯТПС – 2019)*: матеріали тез доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 14-16 травня 2019 р.): у 2 т. / відп. за вип.: Єрошенко А. М. та ін. Чернігів: ЧНТУ, 2019. Т. 2. С. 204-205.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: статистичне дослідження, безробіття, коефіцієнти інтенсивності.

Згідно із Законом України «Про зайнятість населення», безробітними вважаються особи віком від 15 до 70 років, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готові та здатні приступити до роботи [1]. Безробітними визнаються також інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють і зареєстровані як такі, що шукають роботу.

За визначенням Міжнародної організації праці (МОП) безробітні – це особи у віці 15-70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно відповідають трьом умовам: не мали роботи (прибуткового заняття); шукали роботу або намагались організувати власну справу на обстежуваному тижні; готові приступити до роботи протягом наступних двох тижнів. До категорії безробітних також належать особи, які: приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли, чекають відповіді; зареєстровані в службі зайнятості як такі, що шукають роботу; навчаються за направленням служби зайнятості.

Державна служба статистики України використовує одночасно два визначення: національний (згідно із Законом «Про зайнятість населення») і міжнародний (за методологією МОП). Тому реєструється три категорії безробітних: чисельність безробітних (за методологією МОП); чисельність зареєстрованих безробітних та чисельність осіб, що мають статус безробітних (дані Державної служби зайнятості). Повністю оцінити реальні масштаби зайнятості та безробіття неможливо через наявність прихованої зайнятості, а також офіційне неврахування зайнятих неповний робочий день (тиждень, місяць).

Статистика зайнятості й безробіття збирається не рідше одного разу на рік з обов'язковою класифікацією за статтю, якщо можливо, за віковими групами й галузями економічної діяльності.

Безробіття виникає через низку чинників, зокрема: зниження темпів економічного зростання, структурні зрушення в економіці, циклічні коливання, науково-технічний прогрес, недостатній сукупний попит, міграційні та демографічні процеси тощо.

Рівень безробіття є кількісним показником, який визначається як співвідношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни та вимірюється у відсотках. Наприкінці 2018 р. в Україні він становив 9,1 % [2].

В статистиці загальний коефіцієнт інтенсивності безробіття розраховується за формулою:

$$K_{\text{безр.}} = \frac{Б}{З+Б} \cdot 1000, \quad (1)$$

де $K_{\text{безр.}}$ – загальний коефіцієнт безробіття; $З$ – кількість зайнятих в економіці; $Б$ – кількість безробітних; $З + Б$ – кількість економічно активного населення. Динаміка коефіцієнта інтенсивності безробіття в Україні за період 2013–2018 рр. наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнту інтенсивності безробіття в Україні за 2013-2018 рр.

Роки	Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Безробітне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Кількість безробітних по Україні, %	Кількість безробітних чоловіків, тис. осіб	Кількість безробітних жінок, тис. осіб
2013	19314,2	1510,4	72,5	921,1	589,3
2014	18073,3	1847,6	92,7	1101,3	746,3
2015	16443,2	1654,7	91,4	983,4	671,3
2016	16276,9	1678,2	93,5	1023,1	655,1
2017	16156,4	1698,0	95,1	1045,4	652,6
2018	16360,9	1578,6	87,9	943,2	635,4

Джерело: [2].

Як бачимо з розрахунку таблиці 1, в Україні коефіцієнт безробіття у порівняно з 2018 р. збільшився на 15,4 %. Цей коефіцієнт показав, що у 2018 р. на 1000 осіб економічно активного населення припадало 88 осіб безробітного населення.

У статистиці також розраховуються спеціальні коефіцієнти інтенсивності безробіття (серед чоловіків і жінок, міського й сільського населення, у розрізі професій та ін.) [3]. Загальна схема побудови спеціальних коефіцієнтів інтенсивності безробіття така:

$$K_{\text{безр. к.}} = \frac{B_{\text{к}}}{B_{\text{+Б}}} \cdot 1000, \quad (2)$$

де $K_{\text{безр. к.}}$ – спеціальний коефіцієнт безробіття; $B_{\text{к}}$ – кількість безробітних спеціального контингенту, осіб.

Спеціальні коефіцієнти безробіття жіночого та чоловічого населення розраховуються відповідно:

$$K_{\text{безр. ж.}} = \frac{B_{\text{ж.}}}{B_{\text{+Б}}} \cdot 1000, \quad K_{\text{безр. чол.}} = \frac{B_{\text{чол.}}}{B_{\text{+Б}}} \cdot 1000, \quad (3; 4)$$

де $K_{\text{безр. ж.}}$ та $K_{\text{безр. чол.}}$ – відповідно коефіцієнти безробіття жіночого та чоловічого населення; $B_{\text{ж.}}$ та $B_{\text{чол.}}$ – кількість безробітних жінок та чоловіків.

Розраховані за формулами (3) та (4) спеціальні коефіцієнти безробіття жіночого та чоловічого населення в Україні в 2013–2018 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Спеціальні коефіцієнти безробіття жіночого та чоловічого населення в Україні в 2013-2018 рр.

Рік	$K_{\text{безр. ж.}}$	$K_{\text{безр. чол.}}$
2013	28,2	44,2
2014	37,4	55,2
2015	37,2	54,3
2016	36,4	56,9
2017	36,6	58,5
2018	35,5	54,3

Джерело: розраховано автором.

Як видно з даних табл. 2, коефіцієнт безробітного населення чоловіків по Україні значно вищий за коефіцієнт безробітних жінок. У 2018 р. на 1000 осіб економічно активного населення в Україні загалом припадало 55 безробітних чоловіків та 36 жінок. Нижчий рівень безробіття серед жінок пояснюється тим, що вони частіше звертаються до служб зайнятості в пошуках роботи [4], довше зберігають працездатність та мають менший рівень доходів і пенсій, що спонукає їх до трудової активності, у тому числі після досягнення пенсійного віку.

Отже, розрахунок та аналіз системи показників статистики праці та безробіття дозволяє відобразити ефективність використання трудових ресурсів, знайти резерви для підвищення зайнятості населення.

Список використаних джерел: 1. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. 2. Державна служба статистики України. Основні показники ринку праці. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Тарасова К. І. Статистичне дослідження проблем безробіття в Україні в регіональному розрізі. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 14. С. 745-752. 4. Державна служба зайнятості України. Жінки частіше звертаються до служби зайнятості і частіше знаходять роботу. URL: <https://dcz.gov.ua/novyna/zhinky-chastishe-zvertayutsya-do-sluzhby-zaunyatosti-i-chastishe-znahodyat-robotu>.

УДК 311

Ю. М. Перетяцько, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПРОВЕДЕННЯ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Ключові слова: статистика, спостереження, креативні індустрії, інформаційне суспільство.

З метою забезпечення зацікавлених осіб інформацією про масові соціально-економічні, демографічні, екологічні та інші явища і процеси Державна служба статистики України про-

водить статистичні спостереження, які ґрунтуються на збиранні статистичної звітності, здійснення одноразових обліків, переписів (опитувань), вибіркових та інших обстежень. Щорічно затверджується загальний табель (перелік) форм державних статистичних спостережень, який станом на 2019 рік групується за трьома блоками статистичної інформації (таблиця).

Таблиця

Державні статистичні спостереження на 2019 рік

Розділ статистичної інформації	Підрозділ статистичної інформації	Кількість статистичних форм
1. Демографічна та соціальна статистика		
Ринок праці	Зайнятість та безробіття	2
	Оплата праці та соціально-трудова відносина	3
Освіта	-	4
Охорона здоров'я	-	1
Доходи та умови життя	-	9
Соціальний захист	-	1
Населені пункти та житло	-	2
Правосуддя	-	1
Суспільна діяльність	-	1
2. Економічна статистика		
Макроекономічна статистика	-	6
Економічна діяльність	Діяльність підприємств	4
	Послуги	1
	Внутрішня торгівля	5
	Капітальні інвестиції	2
	Основні засоби	1
	Сільське, лісове та рибне господарство	20
	Енергетика	5
	Промисловість	4
	Будівництво	1
	Транспорт	10
Туризм	3	
Державні фінанси, податки та публічний сектор	-	2
Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс	Зовнішня торгівля товарами	3
	Зовнішня торгівля послугами	1
	Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності	4
Ціни	Споживчі ціни	2
	Ціни виробників	2
Наука та інновації	Наука	3
	Інновації	1
3. Навколишнє середовище та статистика багатьох галузей		
Навколишнє середовище	-	3
Інформаційне суспільство	-	2
Всього		109

Джерело: згруповано автором за [1].

Дані таблиці свідчать, що Державна служба статистики України збирає та акумулює значні обсяги інформації, проте сучасний етап розвитку суспільства характеризується появою нових явищ та процесів, інформацію щодо яких доцільно накопичувати. Так, із затвердженням [2] Україна взяла курс на побудову інформаційного суспільства, що передбачає широке впровадження інформаційно-комунікативних технологій у всі сфері життєдіяльності людини. На етапі становлення інформаційного суспільства ми рекомендуємо збирати, опрацьовувати та накопичувати наступний обсяг інформації:

- Інформаційна інфраструктура: кількість інформаційних мереж у розрізі регіональної приналежності; кількість електронних платіжних систем для е-комерції; кількість наданих державних послуг засобами телекомунікаційного зв'язку; кількість абонентів, які користуються цифровим телерадіомовленням (усього та за регіональною приналежністю); доступ до мережі інтернет; кількість суб'єктів господарювання, які використовують електронний документообіг;

- Економіка: кількість суб'єктів господарювання, які займаються е-комерцією; обсяг наданих е-послуг;

- Уряд: види адміністративних послуг, які надаються засобами телекомунікаційного зв'язку; обсяги та види державних закупівель через систему електронних закупівель;

- Освіта: кількість державних закладів освіти, які мають доступ до мережі інтернет (всього та за регіональною приналежністю); кількість випущених електронних підручників; кількість комп'ютерних класів у закладах освіти (кількість комп'ютерів та їх вік. Наводиться в розрізі видів закладів освіти та за регіональною приналежністю);

- Культура: кількість оцифрованих архівних, бібліотечних, музейних документів.

Слід відзначити, що інформацію про діяльність операторів, провайдерів телекомунікацій та поштового зв'язку, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах Державна служба статистики вже акумулює та розповсюджує в друкованих виданнях та на офіційному сайті установи в мережі інтернет.

Інформаційне суспільство характеризується суміщенням пріоритетів розвитку галузей економіки від виробництва до інновацій та креативності. Так, креативні індустрії генерують 2,25 млрд дол. США сукупного доходу, що більше ніж автомобільна промисловість Європи, Японії та США, забезпечуючи 29,5 млн. осіб робочими місцями [3]. Креативні індустрії комплексна категорія та включає такі види діяльності: візуальне, сценічне, аудіальне, аудіовізуальне мистецтво; дизайн; література і видавнича діяльність; нові медіа та ІТ; архітектура й урбаністика; реклама, маркетинг і PR; бібліотеки, архіви та музеї; народні художні промисли [4]. В Україні креативні індустрії забезпечують 4 % ВВП [5]. Враховуючи важливість такого виду діяльності для розвитку України, Державна служба статистики має проводити державні статистичні спостереження щодо креативних індустрій, а обсяг статистичної інформації має включати:

- кількість суб'єктів господарювання за видами креативних індустрій;

- кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами креативних індустрій;

- обсяг реалізованих послуг (продукції, товарів, робіт) суб'єктами господарювання за видами креативних індустрій.

Отже, сучасний етап розвитку суспільства характеризується появою нових соціально-економічних явищ та процесів, які носять масовий характер: креативні індустрії, цифрова економіка, інформаційно-телекомунікаційні технології, цифровий уряд тощо.

Для задоволення сучасних інформаційних потреб суспільства доцільно запровадити щорічне обстеження «Креативні індустрії» шляхом розробки статистичної методології та звітної документації. Статистичне обстеження щодо «Інформаційного суспільства» потребує подальшого удосконалення шляхом розширення обсягу статистичної інформації і відповідно подальшого вдосконалення звітно-статистичної документації.

Список використаних джерел: 1. Загальний табель (перелік) форм державних статистичних спостережень на 2019 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/table/table_2019/zm_tab_2019.htm. 2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>. 3. Культурні та креативні індустрії стимулюють світову економіку та створюють 29,5 мільйонів робочих місць по всьому світу. URL: http://uacr.org/kulturn_ta_kreativn_ndustr_stimulyuyuv_sv_tovu_ekonom_ku_ta_stvoryuyut_29_5_m_lyon_v_robocnih_m_sc_po.html. 4. Уряд затвердив перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-perelik-vidiv-ekonomichnoyi-diyalnosti-yaki-nalezhat-do-kreativnih-industrij>. 5. 18 цікавих фактів про креативність. URL: http://gohigher.org/18_tsikavykh_faktiv_pro_kreatyvnist.

УДК 004.67:330.43

Д. О. Норець, студентка

Науковий керівник: Ю. М. Перетяцько, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ MICROSOFT EXCEL ДЛЯ ЗНАХОДЖЕННЯ КОЕФІЦІЄНТА КОРЕЛЯЦІЇ

Ключові слова: коефіцієнт кореляції, Microsoft Excel, альтернативний спосіб.

Коефіцієнт кореляції або коефіцієнт кореляції Пірсона показує тісноту зв'язку між змінною у та змінною х. Коефіцієнт кореляції набуває значень у межах від -1 до 1. Чим коефіцієнт кореляції

ближче до 1, тим тісніший зв'язок між змінними і навпаки, чим коефіцієнт кореляції ближче до 0, тим зв'язок більш слабкий. Якщо коефіцієнт кореляції має значення більше нуля, то існує прямий зв'язок між незалежною змінною x та залежною змінною y . Якщо коефіцієнт кореляції менше 0, то між незалежною змінною x та залежною змінною y існує обернений зв'язок.

Коефіцієнт кореляції розраховується за формулою [1, с. 53]:

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}.$$

Формула для розрахунку коефіцієнта кореляції не є складною, проте, маючи багато спосереджень, дослідник може припуститись арифметичної помилки, а отже, отриманий результат буде недостовірний. Щоб уникнути таких помилок, доцільно автоматизувати процес розрахунку, скориставшись можливостями програми Microsoft Excel, яка містить спеціальну функцію КОРРЕЛ. Ця функція містить 2 масиви: «Массив 1» – значення для змінної y та «Массив 2» – значення для змінної x .

Якщо аргумент, який є масивом посилання, містить текст, логічні значення або порожні клітинки, то такі значення ігноруються, комірки, що містять нульові значення, враховуються. Якщо «Массив 1» та «Массив 2» містять різну кількість спостережень, то в комірці замість коефіцієнта кореляції буде показано помилку #Н/Д. Якщо «Массив 1» та «Массив 2» є порожнім або стандартне відхилення їх значень дорівнює нулю, то також буде показано помилку #Н/Д [2]. Слід відзначити, що визначити коефіцієнта кореляції за допомогою функції КОРРЕЛ можна здійснити лише для однофакторної регресійної моделі.

Також отримати значення коефіцієнта кореляції можна за допомогою регресійного аналізу. Для отримання результатів регресійного аналізу необхідно з меню інструмента «Анализ данных» обрати «Регрессия», далі у «Входной интервал y » ввести діапазон значень y , а у «Входной интервал x » ввести діапазон значень x , після натискання кнопки ОК отримаємо «Вывод итогов», де в «Регрессионная статистика» розміщений «Множественный R», що і є коефіцієнтом кореляції. Цей спосіб розрахунку коефіцієнта кореляції підходить як для однофакторної, так і для багатофакторної моделі.

Альтернативний спосіб розрахунку коефіцієнта кореляції за допомогою меню «Анализ данных», де обирається «Корреляция». У «Входной интервал» вводиться діапазон усіх змінних. Для множинної регресії в результаті розрахунку буде показано кореляцію між y та кожною зі змінних x , а також часткові коефіцієнти кореляції між змінними x .

Отже, програма Microsoft Excel значно полегшує розрахунок коефіцієнта кореляції та зменшує ймовірність допущення помилок при розрахунку.

Список використаних джерел: 1. Лук'яненко І. Г., Краснікова Л. І. Економетрика: підручник. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1998. 494 с. 2. Функція КОРРЕЛ. URL: <https://support.office.com/ru/article/%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A0%D0%95%D0%9B-995dcef7-0c0a-4bed-a3fb-239d7b68ca92>.

УДК 004.67:330.43

А. Ю. Предко, студентка

Науковий керівник: **Ю. М. Перетяцько**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

МОЖЛИВОСТІ MICROSOFT EXCEL ДЛЯ ТЕСТУВАННЯ МОДЕЛІ НА МУЛЬТИКОЛІНЕАРНІСТЬ

Ключові слова: Microsoft Excel, мультиколінеарність, економетрична модель.

Мультиколінеарність – це існування тісної лінійної залежності, або сильної кореляції, між двома чи більше пояснювальними змінними [1, с. 203]. Наприклад, в економетричній моделі y (заробітна плата) = $\beta_0 + \beta_1(\text{досвід}) + \beta_2(\text{вік}) + \varepsilon_i$, незалежні змінні досвід та вік

будуть мультиколінеарні, оскільки досвід працівника буде залежати від його віку. Чим старший працівник, тим у нього більше практичного досвіду.

Причинами виникнення мультиколінеарності є: використання малої скінченної сукупності спостережень; наявність вираженої тенденції зміни пояснювальних змінних у часі; наявність лагових змінних у моделі, без чого неможливо обійтись у динамічних моделях, коли між зв'язком показників існує зрушення в часі [1, с. 204].

Мультиколінеарність негативно впливає на кількісні характеристики економетричної моделі або робить її побудову взагалі неможливою. Так, мультиколінеарність пояснювальних змінних призводить до зміщення оцінок параметрів моделі, а це означає, що за їх допомогою не можна зробити коректні висновки про результати взаємозв'язку залежної та пояснювальних змінних. Якщо між пояснювальними змінними існує функціональний зв'язок, оцінити їхній вплив на залежну змінну взагалі неможливо [1, с. 203]. До інших не менш важливих наслідків можна віднести:

- дисперсія моделі й коваріація оцінок параметрів різко збільшується;
- похибки оцінок параметрів значно збільшуються, відповідно збільшуються їхні інтервали довіри [1].

Для виявлення мультиколінеарності в економетричній моделі існує декілька способів, проте найбільш точним є алгоритм Фаррара-Глобера, який ґрунтується на трьох видах статистичних критеріїв, згідно з якими перевіряється мультиколінеарність:

- всього масиву пояснювальних змінних (X^2 – “Ксі” квадрат);
- кожної пояснювальної змінної з рештою змінних (F-критерій);
- кожної пари пояснювальних змінних (t-критерій).

Отримані розрахункові результати за трьома критеріями порівнюються з їх критичними значеннями та робиться висновок про наявність мультиколінеарності.

Для виявлення мультиколінеарності за алгоритмом Фаррара-Глобера необхідно здійснити такі кроки:

Крок 1. Стандартизація змінних.

Крок 2. Знаходження кореляційної матриці. Кожний елемент отриманої матриці характеризує тісноту зв'язку однієї незалежної змінної з іншою, діагональні елементи – тісноту зв'язку кожної незалежної змінної з цією самою змінною.

Крок 3. Розрахунок X^2 – “Ксі” квадрат, на основі якого встановлюється наявність мультиколінеарності у всій сукупності змінних. Якщо фактичне (розрахункове) значення X^2 менше за табличне значення X^2 , мультиколінеарності в економетричній моделі не існує. У протилежному випадку постає задача визначити, між якими саме пояснювальними змінними існує мультиколінеарність.

Крок 4. Знаходження оберненої матриці й обчислення F-критерію. Фактичні значення критеріїв порівнюються з табличним значеннями критерію Фішера, якщо ж останнє є більшим за фактичні значення, то мультиколінеарності немає, тобто ні одна з незалежних змінних не мультиколінеарна з двома іншими.

Крок 5. Визначаємо щільності зв'язку між двома змінними за умови, що третя не впливає на цей зв'язок. З цією метою необхідно розрахувати часткові коефіцієнти кореляції. Фактичні (розрахункові) значення порівнюються з табличним значеннями критерію Ст'юдента, якщо ж останнє є меншим за фактичне, то мультиколінеарність між двома змінним без врахування третьої існує.

Кожний крок тестування моделі на мультиколінеарність ґрунтується на математичних розрахунках, і якщо економетрична модель має велику кількість спостережень, то такі розрахунки складно зробити не допустивши арифметичних помилок, які в результаті можуть негативно позначитися на процесі прийняття економічних рішень на основі побудованої моделі.

З метою спрощення розрахунків і проведення економетричних досліджень широко використовуються спеціалізовані програмні продукти, серед яких найбільшого поширення здобула програма Microsoft Excel. Програма має спеціалізовані функції, які дозволяють перевірити модель на мультиколінеарність. Основні функції та їх коротка характеристика наведена в таблиці.

Можливості Excel для тестування економетричної моделі на мультиколінеарність

Функція	Характеристика	Крок алгоритму Фаррара-Глобера
НОРМАЛІЗАЦІЯ	Повертає нормалізоване значення для розподілу. Характеризується середнім та стандартним відхиленням	1
«Анализ данных» → «Корреляция»	Повертає коефіцієнт кореляції двох діапазонів комірок	2
МОПРЕД	Повертає визначник матриці	3
Ln	Повертає натуральний логарифм числа	3
ХИ2ОБР	Повертає значення, зворотне правобічній ймовірності розподілу χ^2 ("Хі" квадрат). Ця функція дозволяє порівняти спостережувані результати з очікуваними, щоб визначити вірність вихідної гіпотези	3
МОБР	Функція повертає зворотну матрицю для матриці, що зберігається в масиві	4
ФРАСПОБР	Повертає значення, зворотне правобічному F-розподілу ймовірностей. Функцію можна використовувати для визначення критичного значення F-розподілу	4
СТЬЮДРАСПОБР	Повертає двостороннє зворотне t-розподілу Стьюдента	5

Джерело: побудовано самостійно автором на основі вбудованого Довідника в програмі MS Excel.

Отже, з метою зменшення кількості арифметичних помилок при проведенні економетричного дослідження доцільно використовувати можливості MS Excel. Програма містить необхідні вбудовані функції, за допомогою яких можливо протестувати модель на мультиколінеарність.

Список використаних джерел: 1. Наконечний С. І., Терещенко Т. О., Романюк Т. П. Економетрія: підручник. Вид. 3-тє, доп. та перероб. Київ: КНЕУ, 2004. 520 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

V Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2019 р.)

Тези доповідей

Відповідальний за випуск	О. О. Сидоренко
Редактор	О. С. Смєлова
Комп'ютерне складання та верстання	Т. М. Колот

Підписано до друку 26.11.2019. Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,2.
Тираж 135 пр. Замовлення № 486/19.

Редакційно-видавничий відділ Чернігівського національного технологічного університету
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.